

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja

Druk nr 2802
Warszawa, 1 czerwca 2026 r.

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Macieja Tomczykiewicza.

(-) Krzysztof Gadowski; (-) Patryk Jaskulski; (-) Piotr Kandyba; (-) Iwona Karolewska; (-) Magdalena Małgorzata Kołodziejczak; (-) Zbigniew Konwiński; (-) Tomasz Kostuś; (-) Maciej Lasek; (-) Artur Jarosław Łacki; (-) Paweł Masełko; (-) Jerzy Meysztowicz; (-) Paweł Papke; (-) Karolina Pawliczak; (-) Lucjan Marek Pietrzczyk; (-) Elżbieta Anna Polak; (-) Monika Rosa; (-) Marek Rząsa; (-) Rafał Siemaszko; (-) Waldemar Sługocki; (-) Marek Sowa; (-) Apoloniusz Tajner; (-) Maciej Tomczykiewicz; (-) Robert Wardzała; (-) Adrian Witczak; (-) Witold Zembaczyński.

U S T A W A

z dnia ...

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490, 421 i 638) wprowadza się następujące zmiany:

1) odnośnik nr 1 do tytułu ustawy otrzymuje brzmienie:

„¹⁾ Niniejsza ustawa wdraża:

- 1) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 280 z 26.10.2010, str. 1);
- 2) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony (Dz. Urz. UE L 338 z 21.12.2011, str. 2 oraz Dz. Urz. UE L 2023/2843 z 27.12.2023);
- 3) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 142 z 01.06.2012, str. 1);
- 4) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, str. 57);
- 5) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1);

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawę z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, ustawę z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym, ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, ustawę z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz ustawę z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

- 6) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz. Urz. UE L 130 z 01.05.2014, str. 1, Dz. Urz. UE L 201 z 30.07.2019, str. 47, Dz. Urz. UE L 39 z 21.02.2022, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 2023/2843 z 27.12.2023);
 - 7) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 127 z 29.04.2014, str. 39 oraz Dz. Urz. UE L 138 z 13.05.2014, str. 114);
 - 8) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1);
 - 9) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 132 z 21.05.2016, str. 1);
 - 10) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. Urz. UE L 297 z 04.11.2016, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 91 z 05.04.2017, str. 40);
 - 11) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/211 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych (Dz. Urz. UE L 37 z 18.02.2022, str. 1).”.
- 2) w art. 12:
- a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.”,
 - b) uchyla się § 4;
- 3) w art. 29 § 2 otrzymuje brzmienie:
- „§ 2. Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów.”;

4) w art. 34:

a) § 3 i 4 otrzymują brzmienie:

„§ 3. Jeżeli zachodzą okoliczności utrudniające łączne rozpoznanie spraw, o których mowa w § 1 i 2, można wyłączyć i odrębnie rozpoznać sprawę poszczególnych osób lub o poszczególne czyny; sprawa wyłączona podlega rozpoznaniu przez sąd właściwy według zasad ogólnych.

§ 4. Sprawa wyłączona po rozpoczęciu przewodu sądowego podlega rozpoznaniu przez sąd, który dokonał wyłączenia, chyba że właściwy jest sąd wyższego rzędu. Jeżeli nie zachodzą przeszkody do rozpoznania jej w tym samym składzie, rozprawa prowadzona jest w dalszym ciągu.”,

b) uchyla się § 5 i 6;

5) w art. 37:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd Najwyższy może z inicjatywy właściwego sądu przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.”,

b) uchyla się § 2;

6) w art. 55:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W razie powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Przepis art. 488 § 2 stosuje się odpowiednio. Przepisów art. 339 § 3 pkt 3a i art. 396a nie stosuje się.

§ 2. Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, z zachowaniem warunków określonych w art. 332 i art. 333 § 1.”,

b) uchyla się § 2b,

c) § 3 i 4 otrzymują brzmienie:

„§ 3. Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania. W takim przypadku cofnięcie aktu oskarżenia jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który przyłączył się do postępowania.

§ 4. W sprawie wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może brać udział również prokurator. Korzysta on z praw strony.”,

d) uchyla się § 5;

7) w art. 60:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego prokurator wszczyna postępowanie albo wstępuje do postępowania już wszczętego, jeżeli wymaga tego interes społeczny.”,

b) uchyla się § 5;

8) w art. 72:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Tłumacza należy wezwać do czynności z udziałem oskarżonego, o którym mowa w § 1. Na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy tłumacza należy wezwać również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, wniesieniem środka zaskarżenia lub wniosku dotyczącego toku postępowania. Oskarżony lub jego obrońca mają prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia.”,

b) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do oskarżonego, który jest głuchy lub niemy.”,

c) dodaje się § 4 i 5 w brzmieniu:

„§ 4. Na wniosek oskarżonego, o którym mowa w § 1, lub jego obrońcy należy sporządzić tłumaczenie innego dokumentu niż dokument wskazany w § 3 lub jego części, jeśli ma on istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony. W uzasadnionym wypadku może zostać zapewnione tłumaczenie ustne dokumentów lub ustne ich streszczenie, jeśli nie spowoduje to uszczerbku dla realizacji prawa do obrony.

§ 5. Oskarżony lub jego obrońca mają prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia dokumentów wskazanych w § 3 i 4.”;

9) w art. 73 uchyla się § 2–4;

10) w art. 79 po § 3 dodaje się § 3a w brzmieniu:

„§ 3a. Oskarżony, o którym mowa w § 1 pkt 1, musi mieć obrońcę aż do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z

jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu.”;

11) w art. 81 w § 1 wyrazy „oraz art. 80” zastępuje się wyrazami „, , art. 80 oraz art. 607da § 2”;

12) w art. 81a:

a) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. W przypadkach, o których mowa w art. 301 § 5 lub 6, wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu oraz inne dokumenty niezbędne do jego rozpoznania organ prowadzący postępowanie przygotowawcze niezwłocznie przekazuje do właściwego sądu. W miarę możliwości prezes sądu lub referendarz sądowy wyznacza jako obrońcę z urzędu adwokata lub radcę prawnego, który został wyznaczony w trybie określonym w art. 301 § 5 lub 6.”,

b) w § 3 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Jeżeli okoliczności wskazują na konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, w szczególności w przypadkach, o których mowa w art. 301 § 5 lub 6.”;

13) w art. 84 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Obrońca wyznaczony z urzędu w trybie określonym w art. 301 § 5 lub 6 jest obowiązany podejmować czynności jedynie do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 1 lub art. 79 § 1.”;

14) w art. 85:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Stwierdzając sprzeczność sąd wydaje postanowienie, zakreślając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę.”,

b) dodaje się § 4 i 5 w brzmieniu:

„§ 4. Na postanowienie lub zarządzenie w przedmiocie stwierdzenia sprzeczności przysługuje zażalenie.

§ 5. Ponowny wniosek o stwierdzenie, że interesy oskarżonych pozostają w sprzeczności, oparty na tych samych okolicznościach, pozostawia się bez rozpoznania.”;

15) w art. 87 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Strona inna niż oskarżony, a także zatrzymany, może ustanowić pełnomocnika.

§ 2. Osoba inna niż wskazana w § 1 może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu.”;

16) w art. 99a § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Uzasadnienie wyroku sądu pierwszej instancji oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania może zostać sporządzone na formularzu według ustalonego wzoru.”;

17) w art. 100:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Orzeczenie lub zarządzenie wydane na rozprawie lub posiedzeniu jawnym ogłasza się ustnie. Jeżeli na ogłoszeniu nikt się nie stawił, włączając publiczność, można uznać wydane orzeczenie lub zarządzenie za ogłoszone. Przyczynę odstąpienia od ogłoszenia należy wskazać w protokole albo notatce urzędowej z posiedzenia. W wypadku wskazanym w zdaniu drugim przepis art. 418a stosuje się odpowiednio.”,

b) uchyla się § 1a;

18) w art. 114:

a) § 1–3 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Przy składaniu podpisu członek składu orzekającego ma prawo zaznaczyć na orzeczeniu swoje zdanie odrębne, podając, w jakiej części i w jakim kierunku kwestionuje orzeczenie.

§ 2. Zdanie odrębne może dotyczyć również samego uzasadnienia orzeczenia; wówczas zdanie to zaznacza się przy podpisywaniu uzasadnienia.

§ 3. Jeżeli ustawa nie wymaga sporządzenia uzasadnienia wraz z wydaniem orzeczenia, w razie zgłoszenia zdania odrębnego, uzasadnienie należy sporządzić z urzędu w terminie 7 dni od wydania orzeczenia, a składający zdanie odrębne dołącza w ciągu następnych 7 dni jego uzasadnienie; obowiązek ten nie dotyczy ławnika.”,

b) uchyla się § 4;

19) w art. 147 § 2a otrzymuje brzmienie:

„§ 2a. Przesłuchanie w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e oraz przesłuchanie podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.”;

20) w art. 156 § 5a otrzymuje brzmienie:

„§ 5a. W razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania zawiadamia się o tym podejrzanego i jego obrońcę, pouczając o prawie do zapoznania się z materiałami postępowania. Na ich wniosek udostępnia się im niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz w tym zakresie umożliwia sporządzenie odpisów lub kopii. Przepis § 4 stosuje się odpowiednio.”;

21) art. 159 otrzymuje brzmienie:

„Art. 159. Na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym lub sporządzenia odpisów lub kopii oraz na postanowienie prokuratora o utrzymaniu w mocy zarządzenia prowadzącego postępowanie o odmowie udostępnienia akt lub sporządzenia odpisów lub kopii przysługuje stronom oraz zatrzymanemu zażalenie; na zarządzenie lub postanowienie prokuratora zażalenie przysługuje do sądu.”;

22) art. 168a i art. 168b otrzymują brzmienie:

„Art. 168a. Niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego.

Art. 168b. § 1. Wykorzystanie dowodu uzyskanego podczas stosowania kontroli operacyjnej może nastąpić wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest dopuszczalne stosowanie takiej kontroli przez jakikolwiek uprawniony organ.

§ 2. Jeżeli w wyniku kontroli operacyjnej zarządzonej na wniosek uprawnionego organu na podstawie przepisów szczególnych uzyskano dowód popełnienia przez osobę, wobec której kontrola operacyjna była stosowana, innego przestępstwa lub przestępstwa skarbowego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej bądź przestępstwa lub przestępstwa skarbowego popełnionego przez inną osobę niż objętą zarządzeniem kontroli operacyjnej, prokurator w toku postępowania przygotowawczego wydaje postanowienie w przedmiocie wykorzystania tego dowodu w postępowaniu karnym. W postanowieniu należy określić, wobec jakiej osoby i co do jakich przestępstw lub przestępstw skarbowych dopuszcza się wykorzystanie tego dowodu.”;

23) w art. 170:

a) w § 1 w pkt 5 średnik zastępuje się kropką i uchyla się pkt 6,

b) uchyla się § 1a;

24) w art. 171 po § 7 dodaje się § 7a w brzmieniu:

„§ 7a. Wyjaśnienia uzyskane z naruszeniem art. 301 § 1–9 lub art. 301a nie mogą stanowić dowodu, chyba że oskarżony o to wnosi.”;

25) w art. 180 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Osoby obowiązane do zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej, statystycznej lub tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być przesłuchiwane co do faktów objętych tą tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego

dowodu. W postępowaniu przygotowawczym w przedmiocie przesłuchania lub zezwolenia na przesłuchanie decyduje sąd, na posiedzeniu bez udziału stron, w terminie nie dłuższym niż 7 dni od daty doręczenia wniosku prokuratora. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie. Złożenie zażalenia wstrzymuje wykonanie postanowienia. Sąd rozpoznaje zażalenie niezwłocznie, nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania sądowi zażalenia wraz z niezbędnymi aktami.”;

26) w art. 198:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W miarę potrzeby udostępnia się biegłemu akta sprawy, poszczególne dokumenty z akt sprawy lub ich uwierzytelnione kopie w zakresie niezbędnym do wydania opinii. Dokumenty mogą być również udostępnione w postaci elektronicznej.”;

b) uchyla się § 1a;

27) art. 210 otrzymuje brzmienie:

„Art. 210. W celu dokonania oględzin lub otwarcia zwłok prokurator albo sąd może zarządzić wyjęcie zwłok z grobu. Na postanowienie w przedmiocie wyjęcia zwłok z grobu przysługuje zażalenie osobom najbliższym zmarłego. Złożenie zażalenia wstrzymuje wykonanie postanowienia. Sąd rozpoznaje zażalenie niezwłocznie, nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania sądowi zażalenia wraz z niezbędnymi aktami. Przepis art. 52 § 2 stosuje się odpowiednio.”;

28) w art. 222 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Przy rozpoczęciu przeszukania pomieszczenia, w którym adwokat lub radca prawny ma swoją siedzibę, należy o zamierzonym przeszukaniu zawiadomić dziekana właściwej okręgowej rady adwokackiej lub dziekana właściwej rady okręgowej izby radców prawnych i dopuścić go lub osobę przez niego wskazaną do udziału w czynności.”;

29) w art. 237 dodaje się § 9 w brzmieniu:

„§ 9. Wykorzystanie dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych jest dopuszczalne wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli.”;

30) art. 237a otrzymuje brzmienie:

„Art. 237a. Jeżeli w wyniku kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych uzyskano dowód popełnienia przez osobę, wobec której kontrola była stosowana, innego przestępstwa lub przestępstwa skarbowego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli bądź przestępstwa lub przestępstwa skarbowego popełnionego przez inną osobę niż objętą zarządzeniem kontroli, prokurator w toku postępowania przygotowawczego wydaje

postanowienie w przedmiocie wykorzystania tego dowodu w postępowaniu karnym. W postanowieniu należy określić, wobec jakiej osoby i co do jakich przestępstw lub przestępstw skarbowych dopuszcza się wykorzystanie tego dowodu.”;

31) w art. 244:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim albo jest głuchy lub niemy, do złożenia oświadczenia i do odmowy złożenia oświadczenia, do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej oraz o prawach wskazanych w art. 245, art. 246 § 1 i art. 612 § 2, jak również o treści art. 248 § 1 i 2, a także wysłuchać go.”;

b) w § 3 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Należy także wciągnąć do protokołu złożone przez zatrzymanego oświadczenia, zaznaczyć udzielenie mu informacji o przysługujących prawach oraz o udostępnieniu listy adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur.”;

32) art. 245 otrzymuje brzmienie:

„Art. 245. § 1. Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nim rozmowę.

§ 2. Dla umożliwienia zatrzymanemu korzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego ustanawia się obowiązek pełnienia przez adwokatów i radców prawnych dyżurów w czasie i miejscu ustalonym w odrębnych przepisach. W celu umożliwienia realizacji prawa określonego w § 1 zatrzymanemu udostępnia się listę adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur. W razie złożenia przez zatrzymanego wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu organ prowadzący postępowanie wyznacza na czas zatrzymania pełnomocnika z urzędu z listy adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur. Koszty pomocy prawnej świadczonej przez adwokata lub radcę prawnego pełniącego dyżur, o której mowa w § 1, wyklada tymczasowo Skarb Państwa.

§ 3. Przepisy art. 261 stosuje się odpowiednio. Zawiadomienie następuje na żądanie zatrzymanego, chyba że nie ukończył on 18 lat.

§ 4. Osoba zatrzymana ma prawo do jednorazowego porozumienia się ze wskazaną przez siebie osobą na zasadach określonych przez zatrzymującego. W wyjątkowych wypadkach,

uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może odmówić zatrzymanemu zezwolenia na kontakt z tą osobą.

§ 5. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób zapewnienia zatrzymanemu korzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego i możliwości jego wyboru, w tym organizacji dyżurów, o których mowa w § 2, mając na uwadze prawidłowy przebieg postępowania oraz konieczność zapewnienia zatrzymanemu możliwości wyboru pełnomocnika.”;

33) w art. 246 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Zatrzymanemu oraz jego pełnomocnikowi udostępnia się akta postępowania przygotowawczego w części dotyczącej podstaw zatrzymania.”;

34) w art. 247 § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. Do zatrzymania, o którym mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 244 § 2 i 3, art. 245, art. 246 oraz przepisy wydane na podstawie art. 244 § 5.”;

35) w art. 248 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania go do dyspozycji sądu nie doręczono mu postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania.

§ 3. Ponowne zatrzymanie na podstawie tych samych faktów i dowodów jest niedopuszczalne.”;

36) w art. 249:

a) uchyla się § 3a,

b) po § 3a dodaje się § 3b w brzmieniu:

„§ 3b. Udział obrońcy w przesłuchaniu przez sąd podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, w związku z rozpoznaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, jest obowiązkowy. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może przesłuchać podejrzanego bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy jest wynikiem przyczyny niezależnej od sądu, a nie jest możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem terminu, o którym mowa w art. 248 § 2.”;

37) w art. 249a w § 1:

a) wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie:”,

b) uchyla się pkt 2;

38) w art. 250:

a) uchyla się § 2b,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Prokurator, przesyłając wraz z aktami sprawy wniosek, o którym mowa w § 2, doręcza podejrzanemu jego odpis, poucza go o przysługujących mu w wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania uprawnieniach oraz zarządza jednocześnie doprowadzenie go do sądu. Składając wniosek, prokurator przesyła sądowi odpis wniosku w postaci elektronicznej. Na wniosek obrońcy sąd niezwłocznie przesyła wniosek na wskazany przez obrońcę adres poczty elektronicznej.”,

c) uchyla się § 3b–3h,

d) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Inne środki zapobiegawcze stosuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym także prokurator, z wyłączeniem środka zapobiegawczego, o którym mowa w art. 276 § 2.”;

39) w art. 257:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Stosując tymczasowe aresztowanie, sąd może zastrzec, że środek ten ulegnie zmianie pod warunkiem złożenia określonego poręczenia majątkowego.”,

b) uchyla się § 3;

40) w art. 258:

a) w § 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on stałego miejsca pobytu w kraju ani w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej;”,

b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, obawy utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowanie środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary.”;

41) uchyla się art. 258a;

42) w art. 261 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. O zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec osoby, która nie ukończyła 18 lat, sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić jej przedstawiciela ustawowego lub osobę, pod której pieczęcią oskarżony pozostaje, chyba że zawiadomienie tych osób może prowadzić do naruszenia praw lub interesów oskarżonego lub jest niecelowe ze względu na

jego dobro. Jeżeli zawiadomienie tych osób nie jest możliwe albo dopuszczalne z uwagi na okoliczności, o których mowa w zdaniu pierwszym, zawiadamia się inną osobę pełnoletnią, którą wskaże oskarżony, albo innego członka rodziny, chyba że również nie jest to możliwe albo dopuszczalne z uwagi na okoliczności, o których mowa w zdaniu pierwszym. W takim wypadku zawiadamia się przedstawiciela organizacji społecznej lub instytucji zajmującej się ochroną praw i wolności osób, które nie ukończyły 18 lat.”;

43) w art. 263:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy może na wniosek prokuratora przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy, jeżeli postępowanie przygotowawcze było prowadzone sprawnie, ale ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było go ukończyć w terminie określonym w § 1. Oceniając sprawność prowadzenia postępowania przygotowawczego, sąd uwzględnia zwłaszcza stopień realizacji czynności procesowych wskazanych we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania i wcześniejszych wnioskach o przedłużenie tymczasowego aresztowania, a także powody, dla których określonych czynności dotąd nie wykonano lub nie ukończono.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w § 2 i 3, może dokonać sąd apelacyjny, w którego okręgu prowadzi się postępowanie na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek właściwego prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora prowadzącego lub nadzorującego śledztwo – jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, czynnościami zmierzającymi do ustalenia lub potwierdzenia tożsamości oskarżonego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawichości lub poza granicami kraju, a także celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio.”,

c) po § 4b dodaje się § 4c w brzmieniu:

„§ 4c. Okres stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 do czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy.”,

d) w § 8 wyrazy „art. 261 § 1, 2 i 2a” zastępuje się wyrazami „art. 261 § 1, 1a, 2 i 2a”;

44) w art. 266:

a) § 1a otrzymuje brzmienie:

„§ 1a. W razie zastosowania poręczenia majątkowego w postępowaniu przygotowawczym przez sąd przyjęcia przedmiotu tego poręczenia dokonuje prokurator.”,

b) uchyla się § 3;

45) w art. 276 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2–5 w brzmieniu:

„§ 2. Środek zapobiegawczy, o którym mowa w § 1, w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego stosuje sąd. Przepisy rozdziału 28 dotyczące tymczasowego aresztowania stosuje się odpowiednio. Sąd rozpoznaje wniosek prokuratora o zastosowanie wskazanego środka niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpływu wniosku. Nie zarządza się doprowadzenia podejrzanego na posiedzenie.

§ 3. Prokurator, oskarżony i obrońca mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu dotyczącym zastosowania i przedłużenia stosowania środka zapobiegawczego, o którym mowa w § 2, oraz rozpoznania zażalenia na jego zastosowanie lub przedłużenie. Niestawiennictwo oskarżonego, obrońcy lub prokuratora należycie zawiadomionych o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy. Przepisów art. 249 § 3 i 5 zdanie drugie i trzecie, art. 251 § 3 zdanie drugie i § 4 zdanie pierwsze, art. 253 § 3 i 4, art. 257, art. 259 oraz art. 261 nie stosuje się.

§ 4. W sprawach, o których mowa w § 2, przedłużenie stosowania środka zapobiegawczego na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w art. 263 § 2 i 3, może nastąpić w wyjątkowych wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W kwestii przedłużenia w toku postępowania przygotowawczego orzeka, na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd, przed którym sprawa się toczy.

§ 5. O zastosowaniu środka zapobiegawczego, o którym mowa w § 2, sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić dziekana okręgowej rady adwokackiej lub dziekana rady okręgowej izby radców prawnych, właściwej ze względu na miejsce wykonywania przez oskarżonego zawodu.”;

46) w art. 281 uchyla się § 2 i 3;

47) w art. 300:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się podejrzanego o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do informacji o treści zarzutów i ich zmianach, do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, do korzystania z pomocy obrońcy, w tym do wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78 i

art. 78a, a także o możliwości rezygnacji z korzystania z pomocy obrońcy i późniejszego odwołania takiej rezygnacji, oraz o treści art. 171 § 7a, art. 202, art. 214, art. 215, art. 257 § 1 i 2, art. 259, art. 316, art. 338b, art. 360, art. 361 i art. 374 § 1, o treści przepisów dotyczących środków zapobiegawczych, o których mowa w rozdziale 28, innych niż tymczasowe aresztowanie, o uprawnieniu do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 156 § 5 i 5a, art. 301, art. 335, art. 338a i art. 387 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, art. 75, art. 133 § 2, art. 138 i art. 139. Ponadto podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, poucza się o treści art. 76, art. 76a i art. 299b oraz o treści art. 212 Kodeksu karnego wykonawczego, a także o roli organów uczestniczących w postępowaniu karnym. Pouczenie należy także wręczyć podejrzanemu na piśmie; podejrzanemu otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem. Jeżeli podejrzanemu nie ukończył 18 lat to pouczenie wręcza się również przedstawicielowi ustawowemu lub osobie, pod której pieczę podejrzanemu pozostaje, albo innej osobie wskazanej albo wyznaczonej, o której mowa w art. 76a, która otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a i 1b w brzmieniu:

„§ 1a. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się podejrzanego, który nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, o uprawnieniach określonych w art. 72 § 1, 2, 3 i 4, jak również o prawie do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia, w tym jakości tłumaczenia dokumentów. Przepis § 1 zdanie trzecie i czwarte stosuje się.

§ 1b. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się podejrzanego, który jest głuchy lub niemy, o uprawnieniu określonym w art. 72 § 2a, jak również o prawie do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia. Przepis § 1 zdanie trzecie i czwarte stosuje się.”;

48) art. 301 otrzymuje brzmienie:

„Art. 301. § 1. Przesłuchanie podejrzanego odbywa się na jego żądanie z udziałem ustanowionego obrońcy.

§ 2. Jeżeli podejrzanemu, pouczony o prawie do żądania udziału obrońcy w pierwszym przesłuchaniu, oświadczy, że rezygnuje z tego prawa, niezwłocznie przystępuje się do przesłuchania, odnotowując w protokole rezygnację podejrzanego z tego prawa.

§ 3. Jeżeli podejrzanemu w związku z pierwszym przesłuchaniem oświadczy, że chce skorzystać z pomocy obrońcy, umożliwia się mu ustanowienie obrońcy, odraczając przystąpienie do przesłuchania do czasu stawienia się obrońcy, jednak na okres nie dłuższy

niż 3 godziny od momentu złożenia pierwszego oświadczenia w tym przedmiocie, chyba że organ procesowy uzna za zasadne odroczenie przystąpienia do przesłuchania na okres dłuższy. Podejrzanemu udostępnia się listę adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur. Po stawieniu się obrońcy organ procesowy umożliwia podejrzanemu rozmowę z obrońcą, zakreślając jednocześnie odpowiedni czas, nie krótszy niż godzina.

§ 4. W wezwaniu do stawienia na przesłuchanie należy podejrzanego pouczyć o prawie do ustanowienia obrońcy. W takim wypadku przepisu § 3 nie stosuje się.

§ 5. Jeżeli podejrzany pozbawiony wolności, w związku z pierwszym przesłuchaniem złoży wniosek o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 1, organ procesowy przeprowadzający przesłuchanie wyznacza obrońcę z urzędu z listy adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur. W miarę możliwości jako obrońcę wyznacza się adwokata lub radcę prawnego, który podejrzanemu udzielił pomocy prawnej w trybie art. 245 § 2. Przepis § 3 zdanie trzecie stosuje się odpowiednio.

§ 6. Przepis § 5 stosuje się odpowiednio przed przesłuchaniem podejrzanego, o którym mowa w art. 79 § 1, który nie ustanowił obrońcy, a wyznaczenie obrońcy z urzędu w trybie określonym w art. 81 § 1 nie jest możliwe przed przystąpieniem do tego przesłuchania.

§ 7. Przepis art. 245 § 2 zdanie pierwsze oraz przepisy wydane na podstawie art. 245 § 5 stosuje się odpowiednio w wypadkach, o których mowa w § 3, 5 i 6.

§ 8. W wyjątkowych wypadkach, jeżeli jest to konieczne ze względu na ochronę bezpieczeństwa narodowego, zapobiegnięcie zagrożeniu dla życia, zdrowia lub wolności osoby lub ze względu na ważny interes śledztwa lub dochodzenia, można niezwłocznie przystąpić do pierwszego przesłuchania podejrzanego, nawet jeżeli oświadczy, że chce skorzystać z pomocy obrońcy. W protokole przesłuchania umieszcza się informację o przyczynach odmowy umożliwienia kontaktu z obrońcą.

§ 9. W przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa obrońcy na kolejnym przesłuchaniu podejrzanego przepisy § 2 i 8 stosuje się odpowiednio. Ograniczenie, o którym mowa w § 8, nie może być stosowane po upływie 14 dni od przedstawienia podejrzanemu zarzutów.

§ 10. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo obrońcy na kolejnym przesłuchaniu podejrzanego nie tamuje tej czynności.

§ 11. Przepisy § 1–8 oraz art. 300 § 1, 1a i 1b stosuje się odpowiednio do okazania podejrzanego przeprowadzanego przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego.”;

49) po art. 301 dodaje się art. 301a w brzmieniu:

„Art. 301a. Udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, jest obowiązkowy. Przepis art. 301 § 6 stosuje się. Przepisy art. 301 § 3 zdanie trzecie, § 8, § 9 zdanie drugie i § 11 stosuje się odpowiednio.”;

50) w art. 308 w § 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Przesłuchanie poprzedza się informacją o treści zarzutu.”;

51) w art. 310 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W uzasadnionych wypadkach okres śledztwa może być przedłużony na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż rok, przez prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora, który prowadzi śledztwo, a w przypadku jego powierzenia Policji do prowadzenia w całości – przez prokuratora, który bezpośrednio je nadzoruje. W szczególnie uzasadnionych wypadkach właściwy prokurator bezpośrednio przełożony nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony.”;

52) w art. 313:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje się go, chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z przyczyn leżących po stronie podejrzanego, w szczególności z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju, a także gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1, jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania.”;

b) uchyla się § 1a;

53) art. 318 otrzymuje brzmienie:

„Art. 318. Gdy dopuszczono dowód z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej, podejrzanemu i jego obrońcy oraz pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi doręcza się postanowienie o dopuszczeniu tego dowodu i zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłych oraz informuje się ich o przedłożeniu opinii i zezwala na zapoznanie się z opinią, jeżeli złożona została na piśmie. Podejrzanego pozbawionego wolności nie sprowadza się, gdy spowodowałoby to poważne trudności.”;

54) w art. 325g:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przesłuchanie osoby podejrzanej poprzedza się informacją o treści zarzutu wpisanego do protokołu przesłuchania.”;

b) uchyla się § 3;

55) w art. 330:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli organ prowadzący postępowanie nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia. W takim wypadku pokrzywdzony, który wykorzystał uprawnienia przewidziane w art. 306 § 1 lub 1a, może wnieść akt oskarżenia określony w art. 55 § 1, o czym należy go pouczyć.”,

b) uchyla się § 2a,

c) uchyla się § 4;

56) w art. 332 w § 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, w tym numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub informację o ich nieposiadaniu przez oskarżonego lub niemożności ich ustalenia, dane o zatrzymaniu, zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego;”;

57) w art. 333 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Lista i wykaz, o których mowa w § 1, powinny zawierać także wskazanie w odniesieniu do każdego dowodu, jakie okoliczności mają być udowodnione, a w razie potrzeby także określenie sposobu i kolejności przeprowadzenia dowodów.”;

58) w art. 335 w § 2 zdanie trzecie otrzymuje brzmienie:

„Do aktu oskarżenia nie stosuje się przepisów art. 333 § 1–2.”;

59) w art. 339:

a) w § 3 w pkt 7 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

„8) wydania postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4.”,

b) uchyla się § 3b,

c) § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wziąć udział w posiedzeniach wymienionych w § 1 oraz § 3 pkt 1, 2 i 6, z tym że udział prokuratora i obrońcy w posiedzeniu w przedmiocie orzeczenia środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 Kodeksu karnego jest obowiązkowy. Pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w posiedzeniach wymienionych w § 3 pkt 1 i 2. Zawiadamiając pokrzywdzonego o posiedzeniu, poucza się go o możliwości zakończenia postępowania bez przeprowadzenia rozprawy oraz wcześniejszego złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 54 § 1.”;

60) w art. 343 w § 7 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„W razie nieuwzględnienia wniosku wskazanego w art. 335 § 2 sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych, a prokurator, w terminie 7 dni od dnia posiedzenia, dokonuje czynności określonych w art. 333 § 1–2.”;

61) w art. 360 uchyla się § 2;

62) uchyla się art. 368a;

63) w art. 374:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Przewodniczący, na wniosek prokuratora, może wyrazić zgodę na jego udział w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających udział w rozprawie na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie względy techniczne.”;

b) § 7 otrzymuje brzmienie:

„§ 7. W wypadku gdy obrońca bierze udział w rozprawie, przebywając w innym miejscu niż oskarżony, sąd na wniosek oskarżonego lub obrońcy zarządza przerwę na czas oznaczony, w celu kontynuacji rozprawy w tym samym dniu, aby umożliwić telefoniczny kontakt obrońcy z oskarżonym, chyba że złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy.”;

64) w art. 378a:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli oskarżony lub obrońca nie stawiał się na rozprawę, będąc zawiadomiony o jej terminie, sąd, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, może przeprowadzić postępowanie dowodowe podczas jego nieobecności, chociażby usprawiedliwił należycie niestawiennictwo, a w szczególności przesłuchać świadków, którzy stawili się na rozprawę i co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie ich można przesłuchać w późniejszym terminie, nawet jeżeli oskarżony nie złożył jeszcze wyjaśnień. Postępowania dowodowego nie przeprowadza się pod nieobecność obrońcy, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy.”;

b) uchyla się § 4–6,

c) § 7 otrzymuje brzmienie:

„§ 7. Jeżeli oskarżony lub obrońca stawia się na termin rozprawy, o którym mowa w § 3 zdanie pierwsze, przewodniczący poucza go o możliwości złożenia wniosku o przeprowadzenie dowodu przeprowadzonego podczas jego nieobecności.”;

65) w art. 387 w § 2 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwi się temu prokurator należycie powiadomiony o terminie rozprawy, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczony o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku.”;

66) uchyla się art. 404c;

67) w art. 413 uchyla się § 3;

68) w art. 422 § 2a otrzymuje brzmienie:

„§ 2a. Dla oskarżonego pozbawionego wolności, który nie ma obrońcy i nie był obecny podczas ogłoszenia wyroku, termin wymieniony w § 1 biegnie od daty doręczenia mu wyroku.”;

69) w art. 426 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej, zawieszeniu postępowania oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów, chyba że zażalenie dotyczy postanowienia o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu.”;

70) w art. 427 uchyla się § 3a;

71) w art. 445:

a) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. W wypadku przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku termin, o którym mowa w § 1, wynosi 30 dni. O terminie tym sąd zawiadamia stronę, doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie.”;

b) w § 2 po wyrazach „określonym w § 1” dodaje się wyrazy „lub 1a”;

72) w art. 448 uchyla się § 1a;

73) w art. 452:

a) w § 2:

– wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Sąd odwoławczy oddala wniosek dowodowy, jeżeli:”;

– w pkt 1 średnik zastępuje się kropką i uchyla się pkt 2,

- b) uchyla się § 3;
- 74) w art. 454:
- a) § 1 otrzymuje brzmienie:
- „§ 1. Sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie.”;
- b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:
- „§ 1a. Sąd odwoławczy nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności.”;
- 75) w art. 457 § 2 otrzymuje brzmienie:
- „§ 2. Jeżeli sąd zmienia lub utrzymuje wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek strony, chyba że zostało złożone zdanie odrębne. Przepisy art. 422 i art. 423 stosuje się odpowiednio.”;
- 76) art. 517j otrzymuje brzmienie:
- „Art. 517j. W postępowaniu przyspieszonym przepis art. 245 § 2 zdanie pierwsze oraz przepisy wydane na podstawie art. 245 § 5 stosuje się odpowiednio.”;
- 77) w art. 523 uchyla się § 1a;
- 78) w art. 553 § 2 otrzymuje brzmienie:
- „§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do osób składających oświadczenie w warunkach określonych w art. 171 § 4, 5, 7 i 7a, jak również gdy szkoda lub krzywda powstała na skutek przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązku przez funkcjonariusza publicznego.”;
- 79) art. 555 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 555. Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie 3 lat od daty uprawnomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, w wypadku tymczasowego aresztowania – od daty uprawnomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w razie zaś zatrzymania – od daty zwolnienia.”;
- 80) po art. 607d dodaje się art. 607da w brzmieniu:
- „Art. 607da. § 1. W przypadku przekazania przez właściwy organ państwa wykonania nakazu informacji, że osoba ścigana wyraziła wolę skorzystania z prawa do ustanowienia obrońcy w postępowaniu karnym, w którym został wydany nakaz, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, niezwłocznie przekazuje temu organowi listę obrońców oraz informację o dostępnych sposobach nawiązania kontaktu z obrońcą.
- § 2. Na wniosek osoby ściganej, co do której wydano nakaz w związku z prowadzonym przeciwko niej postępowaniem karnym, na czas trwania postępowania w państwie wykonania

nakazu wyznacza się obrońcę z urzędu, chyba że korzysta ona już z pomocy obrońcy w tym postępowaniu karnym. Przepisy art. 78 § 1 i 2 stosuje się.”;

81) w art. 607k po § 3a dodaje się § 3b w brzmieniu:

„§ 3b. Do osoby ściganej przepisu art. 301 § 8 nie stosuje się.”;

82) w art. 607l § 3a otrzymuje brzmienie:

„§ 3a. W wypadku zatrzymania osoby, której nakaz europejski dotyczy, należy ją niezwłocznie pouczyć o jej uprawnieniach: do uzyskania informacji o treści nakazu europejskiego, o możliwości wyrażenia zgody na przekazanie, o możliwości złożenia oświadczenia w przedmiocie przekazania, do korzystania z pomocy obrońcy, w tym o prawie do ustanowienia obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego, a także o możliwości rezygnacji z korzystania z pomocy obrońcy i późniejszego odwołania takiej rezygnacji, do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do przeglądania akt w zakresie dotyczącym przyczyn zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej i do obecności na posiedzeniu, o którym mowa w § 1, jak również o uprawnieniach określonych w § 3, w art. 72 § 1, art. 78 § 1, art. 78a § 1, art. 202, art. 215, art. 257 § 1 i 2, art. 259, art. 261 § 1, 2 i 2a, art. 360, art. 361, art. 612 oraz o treści art. 607k § 3 i 3a, a także o treści przepisów dotyczących środków zapobiegawczych, o których mowa w rozdziale 28, innych niż tymczasowe aresztowanie, a jeśli osoba, której nakaz europejski dotyczy, nie ukończyła 18 lat – ponadto o treści art. 76, art. 76a i art. 261 § 1a oraz o treści art. 212 Kodeksu karnego wykonawczego, a także o roli organów uczestniczących w postępowaniu karnym. Pouczenie należy wręczyć na piśmie; otrzymanie pouczenia potwierdza się podpisem. Jeżeli osoba, której nakaz europejski dotyczy, nie ukończyła 18 lat, pouczenie wręcza się również przedstawicielowi ustawowemu lub osobie, pod której pieczęć osoba, której nakaz europejski dotyczy, pozostaje, albo innej osobie wskazanej albo wyznaczonej, o której mowa w art. 76a, która otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.”;

83) w art. 607z dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. W przypadku oświadczenia przez osobę ściganą woli skorzystania z prawa do ustanowienia obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego lub uzyskania tam pomocy obrońcy z urzędu prokurator, a po wniesieniu sprawy do sądu – sąd bezzwłocznie informuje o tym organ sądowy, który wydał nakaz europejski. Po otrzymaniu informacji dotyczących sposobu ustanowienia obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego lub dotyczących wyznaczenia obrońcy z urzędu prokurator lub sąd niezwłocznie przekazuje je osobie ściganej.”;

84) w art. 618b w § 3 wyrazy „4,6 % kwoty bazowej” zastępuje się wyrazami „12 % kwoty bazowej”;

85) w art. 666 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie żołnierza oskarżonego o popełnienie przestępstwa określonego w art. 338 § 3, art. 339, art. 341 § 1, art. 343 § 2, art. 345, art. 352 i art. 358 § 2 Kodeksu karnego może nastąpić wyjątkowo również wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni jedno z tych przestępstw.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2025 r. poz. 734, 1676, 1814, 1818 i 1872) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 119 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Kto kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.”;

2) w art. 120 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie albo kradnie lub przywłaszcza sobie z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.”;

3) w art. 122 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Kto nabywa mienie, wiedząc o tym, że pochodzi ono z kradzieży lub z przywłaszczenia, lub pomaga do jego zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej mienie to przyjmuje lub pomaga do jego ukrycia, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Kto nabywa mienie, o którym na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że zostało uzyskane za pomocą kradzieży lub przywłaszczenia, lub pomaga do jego zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej mienie to przyjmuje lub pomaga do jego ukrycia, podlega karze grzywny albo karze nagany.”;

4) w art. 124 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Kto cudzą rzecz umyślnie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.”;

5) w art. 130:

a) w § 1 w pkt 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) jeżeli wartość rzeczy lub mienia, o których mowa w tych przepisach, przekracza 800 złotych.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Przepisu art. 120 nie stosuje się, jeżeli wartość drzewa, o którym mowa w tym przepisie, przekracza 800 złotych.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383, 1818 i 1872) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 60 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia.”;

2) w art. 165a w § 1 wyrazy „art. 136” zastępuje się wyrazami „art. 136 § 1 lub 2”;

3) w art. 259b wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w art. 259a, który dobrowolnie odstąpił od:”;

4) w art. 305:

a) w § 1 wyrazy „do lat 3” zastępuje się wyrazami „od 3 miesięcy do lat 5”,

b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Tej samej karze podlega, kto, w celu wywarcia bezprawnego wpływu na wynik trwającego lub przygotowywanego przetargu lub postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, wchodzi w porozumienie z inną osobą, przekazuje lub rozpowszechnia informacje lub przemilcza istotne okoliczności, działając na szkodę właściciela mienia, osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest lub ma być dokonywany bądź która prowadzi lub ma prowadzić postępowanie, albo na szkodę interesu publicznego.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911 i 1423) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 8a w § 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Przepis art. 225 § 3 Kodeksu postępowania karnego stosuje się.”;

2) w art. 9 uchyla się § 5–8;

3) w art. 22 uchyla się § 2a;

4) w art. 43le § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W posiedzeniu o udzielenie zezwolenia ma prawo wziąć udział prokurator.”;

5) w art. 43lj uchyla się § 1a;

6) w art. 43llb uchyla się § 3;

7) w art. 160 § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. W posiedzeniu w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia mają prawo wziąć udział prokurator, skazany oraz obrońca, sądowy kurator zawodowy, a gdy skazany

pozostaje pod dozorem osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, o której mowa w art. 159 § 1, także ta osoba lub przedstawiciel tego stowarzyszenia, organizacji lub instytucji.”;

8) w art. 161 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. O warunkowym zwolnieniu orzeka sąd penitencjarny na posiedzeniu, które powinno odbyć się w zakładzie karnym. W posiedzeniu mają prawo wziąć udział prokurator, skazany oraz obrońca, a także inne osoby, którym służy uprawnienie do złożenia wniosku o warunkowe zwolnienie, jeżeli wniosek taki złożyły.”;

9) w art. 215 w § 1 skreśla się zdanie drugie;

10) w art. 217b § 1a otrzymuje brzmienie:

„§ 1a. Korespondencję tymczasowo aresztowanego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym przesyła się bezpośrednio do adresata, chyba że organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, zarządzi inaczej.”.

Art. 5. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1580 oraz z 2025 r. poz. 1696 i 1795) w art. 35 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2 sąd orzeka przepadek zwierzęcia, jeżeli sprawca jest jego właścicielem. Jeżeli sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia, sąd może orzec jego przepadek.”.

Art. 6. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1614) w art. 70 w § 1 wyrazy „art. 115c–118” zastępuje się wyrazami „art. 116–118”.

Art. 7. W ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2025 r. poz. 633 oraz z 2026 r. poz. 347 i 421) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 122 w § 2 skreśla się wyrazy „art. 73 § 2 i 3,”;

2) w art. 153 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postępowanie przygotowawcze w sprawie o przestępstwo skarbowe powinno być zakończone w ciągu 3 miesięcy. W razie niezakończenia postępowania w tym terminie organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, prokurator nadzorujący postępowanie, a gdy postępowanie prowadzi prokurator – prokurator bezpośrednio przełożony mogą przedłużyć je na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż rok. W szczególnie uzasadnionych wypadkach organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, a gdy postępowanie prowadzi lub nadzoruje prokurator – prokurator bezpośrednio przełożony mogą przedłużyć okres postępowania na dalszy czas oznaczony.”.

Art. 8. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 334, z późn. zm.²⁾) uchyla się art. 115c.

Art. 9. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2025 r. poz. 860, z późn. zm.³⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 20 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Do obwinionego stosuje się odpowiednio przepisy art. 72 § 1–2a i 4, art. 74 § 1 i 2, art. 75, art. 76 i art. 175 Kodeksu postępowania karnego.”;

2) w art. 30 w § 1 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Pokrzywdzony i oskarżyciel posiłkowy, a także zatrzymany, może korzystać z pomocy jednego pełnomocnika.”;

3) w art. 39 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego.”;

4) w art. 41 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Sąd nie może zwolnić jednak od obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej, statystycznej lub tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.”;

5) w art. 46 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Zatrzymanemu należy na jego żądanie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem albo z radcą prawnym oraz zapewnić możliwość bezpośredniej z nim rozmowy.”;

6) w art. 101:

a) § 1a otrzymuje brzmienie:

„§ 1a. Prawomocny mandat karny podlega uchyleniu w trybie określonym w § 1, jeżeli grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 96 § 2. Podlega on również uchyleniu, gdy grzywnę nałożono w wysokości wyższej niż wynika to z art. 96 § 1–1bd lub 1c–1e, z tym że w takim wypadku jedynie w części przekraczającej jej dopuszczalną wysokość.”;

b) w § 1b w pkt 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 3 i 4 w brzmieniu:

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r. poz. 1907, z 2025 r. poz. 526, 820, 1172, 1178 i 1609 oraz z 2026 r. poz. 26 i 370.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2025 r. poz. 1178, 1661, 1814, 1818 i 1872 oraz z 2026 r. poz. 473.

- „3) w związku z jego nałożeniem dopuszczono się czynu zabronionego, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść prawomocnego mandatu karnego;
- 4) po jego uprawomocnieniu ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że ukarany nie popełnił czynu.”,
- c) po § 1b dodaje się § 1c w brzmieniu:

„§ 1c. W wypadku, o którym mowa w § 1b pkt 3, przepisy art. 541 Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio.”,
- d) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. W razie wydania ponownego rozstrzygnięcia w sprawie, w której uchylono prawomocny mandat karny, nie można orzec na niekorzyść obwinionego, jeżeli uchylenie mandatu nastąpiło z przyczyn wskazanych w § 1b pkt 1, 2 lub 4.”;
- 7) w art. 115 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Roszczenia, o których mowa w § 1, przedawniają się po upływie 3 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia uniewinniającego lub umarzającego postępowanie, o którym mowa w art. 114 § 1, albo od daty zwolnienia zatrzymanego.”.

Art. 10. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1228 oraz z 2026 r. poz. 346 i 473) w art. 86 w ust. 3 wyrazy „4,6 % kwoty bazowej” zastępuje się wyrazami „12 % kwoty bazowej”.

Art. 11. W ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. poz. 1430) w art. 4 uchyla się ust. 1.

Art. 12. W ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21 oraz z 2024 r. poz. 1228) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 3 w ust. 1 w pkt 3 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

„4) zapewnienie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.”;
- 2) po art. 10 dodaje się art. 10a w brzmieniu:

„Art. 10a. System wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym obejmuje:

 - 1) ocenę szczególnych potrzeb pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym dokonywaną bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym;
 - 2) udzielanie informacji pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym i ich rodzinom, w sposób jasny i zrozumiały, przez organy wskazane w art. 16a ust. 2;

- 3) zapewnienie pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia emocjonalnego bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym;
 - 4) koordynację współpracy między jednostkami administracji publicznej oraz organizacjami pozarządowymi udzielającymi pomocy pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym.”;
- 3) po art. 16 dodaje się art. 16a w brzmieniu:
- „Art. 16a. 1. Pomoc pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym udzielana jest bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo, jak będzie ona konieczna.
2. Właściwy komendant Policji wyznacza jednostkę Policji właściwą do koordynacji wsparcia zaspokajającego szczególne potrzeby pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.”;
- 4) w art. 27:
- a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. W latach 2026–2035 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym ustawy wynosi 223 341 680 zł, z tym że w:

 - 1) 2026 r. – 16 155 660 zł;
 - 2) 2027 r. – 17 141 760 zł;
 - 3) 2028 r. – 18 322 080 zł;
 - 4) 2029 r. – 19 514 400 zł;
 - 5) 2030 r. – 20 888 940 zł;
 - 6) 2031 r. – 22 462 700 zł;
 - 7) 2032 r. – 24 211 680 zł;
 - 8) 2033 r. – 26 003 660 zł;
 - 9) 2034 r. – 28 146 080 zł;
 - 10) 2035 r. – 30 494 720 zł.”,
 - b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Minister właściwy do spraw wewnętrznych monitoruje wykorzystanie zaplanowanych na dany rok wydatków na środki ochrony i pomocy, obejmujących łącznie limit wydatków będący skutkiem finansowym ustawy, o którym mowa w ust. 1 i 1a.”.

Art. 13. W ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390, z 2025 r. poz. 304 i 1178 oraz z 2026 r. poz. 26 i 370) uchyla się art. 158b.

Art. 14. W ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 337, z późn. zm.⁴⁾) w art. 72 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Skazując sprawcę, który w czasie i w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy popełnił przestępstwo, o którym mowa w:”.

Art. 15. W ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2026 r. poz. 163) w art. 37 ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. W celu umożliwienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy w przypadkach, gdy zachodzi konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, w tym w szczególności w przypadku zatrzymania nieletniego, w przypadku przesłuchania nieletniego przez Policję oraz w przypadku zastosowania wobec zatrzymanego nieletniego środka tymczasowego, przepis art. 245 § 2 zdanie pierwsze Kodeksu postępowania karnego oraz przepisy wydane na podstawie art. 245 § 5 tego kodeksu stosuje się odpowiednio.”.

Art. 16. Przepisy ustaw zmienianych w art. 1, art. 4, art. 6–11, art. 13 i art. 15 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się także do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 17. Czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli zostały dokonane z zachowaniem przepisów dotychczasowych.

Art. 18. W przypadku wątpliwości, czy stosować prawo dotychczasowe, czy przepisy niniejszej ustawy, stosuje się niniejszą ustawę.

Art. 19. Jeżeli na podstawie niniejszej ustawy nastąpiła zmiana właściwości lub składu sądu, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji orzeka sąd dotychczas właściwy lub w dotychczasowym składzie.

Art. 20. Niezwłocznie po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy właściwy organ procesowy przekazuje stronom i innym osobom uprawnionym informację o zmianie zakresu ich uprawnień lub obowiązków wynikających z treści art. 12 § 3, art. 55 § 1 i 2, art. 72, art. 79 § 3a, art. 156 § 5a, art. 210, art. 244 § 2, art. 261 § 1a, art. 300, art. 301, art. 330 § 2, art. 374 § 7 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, a także wynikających z treści art. 28 i art. 30.

Art. 21. 1. Jeżeli na podstawie art. 79 § 3a ustawy zmienianej w art. 1 oskarżony musi mieć obrońcę wyznacza się niezwłocznie obrońcę z urzędu, jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru oraz oznacza się dla obrońcy czas niezbędny na przygotowanie do obrony.

⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2025 r. poz. 620, 621, 1301 i 1794 oraz z 2026 r. poz. 203 i 635.

2. W przypadku, o którym mowa w § 1, na wniosek obrońcy lub oskarżonego powtarza się czynności dowodowe dokonane bez udziału obrońcy, chyba że nie jest to możliwe, albo jest to znacznie utrudnione, a ponadto gdy jest oczywiste, że odstąpienie od przeprowadzenia tych czynności nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu.

Art. 22. 1. Postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy tłumacza przysięgłego wydane na podstawie art. 180 § 1 ustawy zmienianej w art. 1 z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy staje się bezskuteczne, chyba że doszło już do przesłuchania osoby zwolnionej z tej tajemnicy.

2. Wykonalność postanowień wydanych na podstawie art. 180 § 2 ustawy zmienianej w art. 1 przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ocenia się według przepisów obowiązujących w dniu wydania tych postanowień.

Art. 23. Postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy notarialnej, doradcy podatkowego, tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wydane na podstawie art. 41 § 3 ustawy zmienianej w art. 9 z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy staje się bezskuteczne, chyba że doszło już do przesłuchania osoby zwolnionej z tej tajemnicy.

Art. 24. Jeżeli w toku postępowania prowadzonego przez sąd na podstawie art. 378a § 1 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym przeprowadzono postępowanie dowodowe pod nieobecność obrońcy, w przypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz w art. 80 ustawy zmienianej w art. 1, na wniosek obrońcy lub oskarżonego powtarza się czynności dowodowe dokonane bez udziału obrońcy, chyba że nie jest to możliwe, albo jest to znacznie utrudnione, a ponadto gdy jest oczywiste, że odstąpienie od przeprowadzenia tych czynności nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu.

Art. 25. W sprawach, w których wniesiono apelację od wyroku częściowego, przepis art. 448 § 1a ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się w postępowaniu, w którym taka apelacja jest rozpoznawana.

Art. 26. Postępowanie przygotowawcze wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy jest prowadzone w dotychczasowej formie.

Art. 27. 1. Jeżeli po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy brak jest podstaw prawnych do stosowania środka zapobiegawczego, środek taki należy niezwłocznie uchylić lub zmienić.

2. Środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego, zastosowany przez prokuratora przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy może być wykonywany w dalszym ciągu, nie dłużej jednak niż przez okres 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 28. Do postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy art. 55 § 1, 2 i 2b oraz art. 330 § 2 i 2a ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 29. Przepisy art. 114 § 3 i art. 457 § 2 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się do wyroków wydanych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 30. Jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy doszło w sprawie do rozpoczęcia przewodu sądowego, przepis art. 12 § 3 zdanie pierwsze i trzecie ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 31. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 81a § 4, art. 244 § 5, art. 263 § 8, art. 300 § 4 i art. 607l § 4 ustawy zmienianej w art. 1 tracą moc.

Art. 32. 1. W latach 2026–2035 maksymalny limit wydatków Komendanta Głównego Policji będących skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy w poszczególnych latach będzie wynosił:

- 1) 2026 r. – 10 735 660 zł;
- 2) 2027 r. – 12 141 760 zł;
- 3) 2028 r. – 13 742 080 zł;
- 4) 2029 r. – 15 364 400 zł;
- 5) 2030 r. – 17 178 940 zł;
- 6) 2031 r. – 18 340 000 zł;
- 7) 2032 r. – 18 800 000 zł;
- 8) 2033 r. – 19 270 000 zł;
- 9) 2034 r. – 19 750 000 zł;
- 10) 2035 r. – 20 240 000 zł.

2. Komendant Główny Policji monitoruje wykorzystanie limitu wydatków, o których mowa w ust. 1, i dokonuje oceny wykorzystania tego limitu według stanu na koniec każdego półrocza i na koniec każdego roku kalendarzowego oraz w razie konieczności wdraża mechanizm korygujący określony w ust. 3.

3. W przypadku zagrożenia przekroczeniem albo przekroczenia w danym roku budżetowym limitu wydatków, o których mowa w ust. 1, Komendant Główny Policji wprowadza mechanizm korygujący polegający na zmniejszeniu wydatków budżetu państwa będących skutkiem finansowym niniejszej ustawy.

Art. 33. 1. W latach 2026–2035 maksymalny limit wydatków Komendanta Głównego Straży Granicznej będących skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy w poszczególnych latach będzie wynosił:

- 1) 2026 r. – 1 691 298 zł;
- 2) 2027 r. – 1 735 271 zł;
- 3) 2028 r. – 1 778 653 zł;
- 4) 2029 r. – 1 823 119 zł;
- 5) 2030 r. – 1 868 697 zł;
- 6) 2031 r. – 1 915 415 zł;
- 7) 2032 r. – 1 963 300 zł;
- 8) 2033 r. – 2 012 383 zł;
- 9) 2034 r. – 2 062 692 zł;
- 10) 2035 r. – 2 114 260 zł.

2. Komendant Główny Straży Granicznej monitoruje wykorzystanie limitu wydatków, o których mowa w ust. 1, i dokonuje oceny wykorzystania tego limitu według stanu na koniec każdego półrocza i na koniec każdego roku kalendarzowego oraz w razie konieczności wdraża mechanizm korygujący określony w ust. 3.

3. W przypadku zagrożenia przekroczeniem lub przekroczenia przyjętego na dany rok budżetowy maksymalnego limitu wydatków, o których mowa w ust. 1, Komendant Główny Straży Granicznej wprowadza mechanizm korygujący polegający na zmniejszeniu wydatków budżetu państwa będących skutkiem finansowym niniejszej ustawy.

Art. 34. Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Cel i zakres projektu – uwagi wprowadzające

Przedstawiony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* stanowi odpowiedź na szeroko sygnalizowaną potrzebę dostosowania obowiązujących regulacji prawa karnego procesowego do standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Przedstawione w tym zakresie propozycje oparte zostały na projekcie opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego oraz rządowym *projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 1600).

Efektem prac nad projektem zawartym w druku sejmowym nr 1600 było uchwalenie ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, dalej „ustawa z dnia 27 lutego 2026 r.”, której podpisania odmówił Prezydent RP.

Projektodawcy dostrzegają, że ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. miała na celu pełniejsze dostosowanie Kodeksu postępowania karnego do wiążących Polskę umów międzynarodowych oraz regulacji Unii Europejskiej, a także zapadłych w ostatnim okresie rozstrzygnięć trybunałów międzynarodowych.

Wątpliwości Prezydenta RP wobec ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. miały ograniczony charakter, a nadto z wielu spośród zgłoszonych zastrzeżeń Prezydent RP wycofał się, przedstawiając w projekcie z dnia 27 marca 2026 r. propozycje legislacyjne analogiczne do zawartych w zawetowanej ustawie. Mając to na uwadze, oraz uwzględniając doniosły charakter zmian, które w tej ustawie były zawarte, projektodawcy uznali za zasadne, ponowne przedstawienie projektu, którego treść powiela dobre rozwiązania z ustawy z dnia 27 lutego 2026 r., a jednocześnie uwzględnia część zastrzeżeń zgłaszanych przez Prezydenta RP.

Przedłożony projekt obejmuje również zmiany w zakresie prawa materialnego, które mają jednak charakter ograniczony.

W projekcie zaproponowano nowelizację w szczególności ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490, z późn. zm.), dalej „k.p.k.”, ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383, z późn. zm.), dalej „k.k.”, ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911, z późn. zm.), dalej „k.k.w.”, ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2025 r. poz. 734, z późn. zm.), dalej „k.w.” i ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2025 r. poz. 633, z późn. zm.), dalej „k.k.s.”.

Zmiany w Kodeksie postępowania karnego

Zmiany związane z dostosowaniem przepisów krajowych do regulacji unijnych

Jednym z głównych celów projektu w części procesowej jest przemodelowanie rozwiązań proceduralnych, zgodnie z założeniami dyrektyw Unii Europejskiej dotyczących harmonizacji praw procesowych oskarżonego:

1. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 280 z 26.10.2010, str. 1);
2. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 142 z 1.06.2012, str. 1);
3. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1);
4. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 132 z 21.05.2016, str. 1);
5. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. Urz. UE L 297 z 04.11.2016, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 91 z 05.04.2017, str. 40).

Powyższe dyrektywy są już włączone do prawa polskiego. Natomiast projektowane regulacje mają na celu podniesienie efektywności ich stosowania w krajowym porządku prawnym.

Proponuje się zmianę **odnośnika nr 1** do tytułu ustawy – Kodeks postępowania karnego o charakterze porządkującym przez jego usystematyzowanie i dodanie regulacji unijnych, które zostały transponowane do krajowego porządku prawnego, w tym o:

1. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym m.in. mając na względzie projektowane w tym zakresie dostosowanie przepisów polskiej procedury karnej do przepisów unijnych oraz
2. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony implementowaną w Rozdziale 66j i 66k k.p.k. oraz

3. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym m.in. mając na względzie projektowane w tym zakresie dostosowanie przepisów polskiej procedury karnej do przepisów unijnych oraz
4. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, której implementację stanowi przepis art. 304b k.p.k. oraz
5. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych transponowaną w całości w Rozdziale 62c i 62d k.p.k. oraz
6. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej – wynikiem interwencji ustawodawczej podjętej wskutek wdrożenia tej dyrektywy są: Rozdział 10a k.p.k., przepisy art. 17 § 4 k.p.k., art. 22 § 4 i 5 k.p.k. oraz Dział III k.p.k.

Wprowadzenie projektowanych zmian w odnośniku nr 1 do tytułu ustawy – Kodeks postępowania karnego jest również spowodowane koniecznością dochowania wymogów z art. 2 ust. 1:

1. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/211 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych oraz
2. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/228 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2014/41/UE w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych.

Powyższe dyrektywy 2022/211 i 2022/228 dostosowują:

1. decyzję ramową 2002/465/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych oraz
2. dyrektywę 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych

do treści dyrektywy 2016/680 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłająca decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW.

Polska w dniu 13 marca 2023 r. dokonała notyfikacji transpozycji dwóch dyrektyw 2022/211 i 2022/228 wskazując na przepisy wdrażające do prawa krajowego. Decyzja ramowa 2002/465/WSiSW została implementowana do polskiego porządku prawnego przepisami Rozdziału 62 w art. 589a – 589f k.p.k., a dyrektywa 2014/41/UE przepisami Rozdziału 62c i 62d w art. 589w – art. 589zt k.p.k. Natomiast implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/680 – wdrożona została ustawą z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2023 r. poz. 1206).

W dniu 15 stycznia 2024 r. Komisja Europejska wystosowała do Polski list administracyjny, podnosząc, że w krajowych, obowiązujących regulacjach prawnych brak jest odpowiednich odnośników „act de position”. Komisja Europejska uznała notyfikację Polski w dniu 13 marca 2023 r. za niewystarczającą, z uwagi na brak wskazania konkretnego środka transpozycji (odnośnika), taki jak konkretny akt opublikowany w dzienniku urzędowym państwa członkowskiego, który jednoznacznie wskazuje istniejące wcześniej przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, na podstawie których dane państwo członkowskie uważa, że wypełniło obowiązki nałożone tymi dyrektywami.

Zdaniem Komisji Europejskiej Polska w sposób precyzyjny i jasny wskazała środki transpozycji unijnych regulacji (tj. art. 589a – 589f k.p.k. oraz art. 589w – art. 589zt k.p.k), jednak, brakuje w przepisach krajowej ustawy odniesienia do dyrektyw 2022/211 i 2022/228 („act de position”).

Nie sposób się nie zgodzić, że krajowe regulacje powinny zawierać odwołania czy też odnośniki wskazujące, jakie akty prawa unijnego dana ustawa realizuje, co wynika wprost z brzmienia art. 2 ust. 1 dyrektyw 2022/211 i 2022/228. Służy to nie tylko pewności prawa, ale dla obywateli jest czytelnym sygnałem pozwalającym na zidentyfikowanie źródła przynależnych im gwarancji procesowych, jako obywateli Unii Europejskiej. W świetle tak sformułowanych argumentów, konieczne jest podjęcie niezbędnych kroków dla prawidłowej i należytej realizacji nałożonych na Polskę, jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązków.

Głównym założeniem projektowanych zmian w odnośniku nr 1 jest jego uporządkowanie przez umieszczenie w tytule Kodeksu postępowania karnego odpowiedniego odniesienia, z treści którego w sposób niewątpliwy będzie wynikać, jakie regulacje unijne są realizowane i wdrażane w oparciu o krajowe przepisy procedury karnej. Podkreślić należy, że zarówno europejski nakaz dochodzeniowy jak i wspólne zespoły śledcze są inkorporowane do krajowej procedury karnej – wobec czego stosowne odniesienie winno znajdować się w tytule Kodeksu postępowania karnego.

Prawo do pomocy tłumacza (dyrektywa 2010/64/UE) art. 72 § 2, § 2a, § 4 i § 5 k.p.k., art. 244 § 2 k.p.k., art. 300 § 1a i § 1b k.p.k.

W zgodzie z założeniami dyrektywy 2010/64/UE proponowane są zmiany art. 72 k.p.k. usuwające zbyt wąski zakres gwarantowanego prawa do pomocy tłumacza. Dyrektywa 2010/64/UE w art. 2 ust. 2 wymaga, aby zapewnione zostało tłumaczenie ustne kontaktów między oskarżonym a jego obrońcą, „związanych bezpośrednio z jakimkolwiek przesłuchaniem lub składaniem wyjaśnień podczas postępowania lub ze złożeniem odwołania lub innych wniosków proceduralnych”. Aktualny art. 72 § 2 k.p.k. przewidujący wezwanie tłumacza w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą jedynie w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, został ujęty zbyt wąsko. Nowe brzmienie tego przepisu ma zapewnić pomoc tłumacza również w sytuacji, gdy oskarżony niewładający językiem polskim i obrońca mają potrzebę porozumienia się w związku z wniesieniem środka zaskarżenia (np. w celu podjęcia decyzji o tym, czy go wnosić albo uzgodnienia jego treści) lub wniosku dotyczącego toku postępowania (np. wniosku o umorzenie postępowania, wniosku o zwrot sprawy do uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego).

Proponowany art. 72 § 2a k.p.k. ma na celu zapewnienie pomocy tłumacza języka migowego oskarżonemu, który jest głuchy lub niemy, również na potrzeby jego udziału w czynnościach postępowania (np. rozprawie lub posiedzeniach) oraz kontaktów z obrońcą. Zdaniem projektodawcy obowiązujący art. 204 § 1 k.p.k. ujmując tę kwestię zbyt wąsko, bowiem pomoc tłumacza języka migowego jest ograniczona jedynie do przesłuchania oskarżonego, który jest głuchy lub niemy. Także art. 2 ust. 3 dyrektywy 2010/64/UE gwarantuje takiemu oskarżonemu pomoc tłumacza w takich samych sytuacjach, jak w przypadku oskarżonego niewładającego językiem danego postępowania. Proponowanej regulacji art. 72 § 2a k.p.k. towarzyszy odpowiednia zmiana art. 300 k.p.k., która wprowadza odpowiednie „dedykowane” pouczenie oskarżonego o tych jego uprawnieniach (proponowany art. 300 § 1b k.p.k.) oraz zmiana art. 244 § 2 k.p.k. wprowadzająca nakaz pouczenia zatrzymanego, który jest głuchy lub niemy, o uprawnieniu do korzystania z pomocy tłumacza.

Zdaniem projektodawcy w obowiązującym art. 72 § 3 k.p.k. zbyt wąsko ujęty został również zakres dokumentów, które powinny podlegać tłumaczeniu na język zrozumiały dla oskarżonego, który nie włada językiem polskim. Również z art. 3 ust. 1–3 dyrektywy 2010/64/UE wynika, że tłumaczeniu podlegają nie tylko postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie, ale również każdy dokument istotny dla realizacji przez oskarżonego swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania. W związku z tym proponuje się dodanie art. 72 § 4 k.p.k., w którym wprost zostało przyznane oskarżonemu takie prawo, co w powiązaniu z pouczeniem oskarżonego o tym uprawnieniu (proponowany art. 300 § 1a k.p.k.), zapewni efektywne korzystanie z prawa do tłumaczenia. Uprawnienie do żądania dokumentów innych niż

określone w art. 72 § 3 k.p.k. nie oznacza obowiązku tłumaczenia całych akt sprawy lub całych obszernych dokumentów (np. uzasadnienia). Rozstrzygające znaczenie ma bowiem istotność dokumentu lub jego określonej części dla realizacji prawa oskarżonego do obrony.

Dyrektywa 2010/64/UE kładzie nacisk na efektywność prawa oskarżonego do pomocy tłumacza, czemu służyć ma możliwość kwestionowania przez oskarżonego decyzji odmawiającej mu takiej pomocy (zarówno w zakresie tłumaczenia ustnego, jak i tłumaczenia dokumentów), jak również złożenia skargi na jakość tłumaczenia. Jeśli idzie o tę pierwszą kwestię uznano, że niecelowe jest wprowadzanie odrębnego środka zaskarżenia, zwłaszcza z uwagi na niebezpieczeństwo jego obstrukcyjnego wykorzystywania. Praktyka sądowa nie ujawnia zresztą przypadków rażącego łamania prawa oskarżonego do pomocy tłumacza. Obrona ma niezmiennie możliwość podnoszenia zarzutów dotyczących niezapewnienia pomocy tłumacza w apelacji lub kasacji. W odniesieniu do kwestii zarzutów co do jakości tłumaczenia uznano, że niecelowe jest wprowadzanie w tym zakresie sformalizowanego środka prawnego, zwłaszcza w obliczu trudności w późniejszym weryfikowaniu zastrzeżeń co do jakości tłumaczenia ustnego. Bardziej efektywne będzie położenie nacisku na świadomość uprawnionego oskarżonego, że w toku całego postępowania może zgłaszać zastrzeżenia dotyczące jakości otrzymanego tłumaczenia (art. 72 § 5 k.p.k.). Służy temu pouczenie o tym uprawnieniu przewidziane w proponowanym art. 300 § 1a i 1b k.p.k.

Prawo do informacji w postępowaniu karnym (dyrektywa 2012/13/UE) art. 156 § 5a k.p.k., art. 246 § 1a k.p.k., art. 249a § 1 k.p.k., art. 250 § 2b k.p.k.

Zaproponowane zmiany dotyczące art. 156 § 5a k.p.k., art. 249a § 1 k.p.k. i art. 250 § 2b k.p.k. mają na celu rozwinięcie standardu unijnego wynikającego z dyrektywy 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji, jak i standardu strasburskiego w zakresie dostępu obrony do materiałów postępowania w związku ze stosowaniem tymczasowego aresztowania. Dodatkowo proponuje się zmiany wzmacniające prawo podejrzanego do obrony w zakresie tego dostępu.

Dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego i do dowodów wskazujących na potrzebę stosowania tymczasowego aresztowania stanowi kluczowy element rzetelności procedury stosowania tymczasowego aresztowania. Wynika to z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (por. wyrok TK z dnia 3 czerwca 2008 r., K 42/07, OTK – A 2008, nr 5, poz. 77; w odniesieniu do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: wyrok z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie *Łaszkiewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 28481/03; wyrok z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie *Migoń przeciwko Polsce*, skarga nr 24244/94; wyrok z dnia 6 listopada 2007 r. w sprawie *Chruściński przeciwko Polsce*, skarga nr 22755/07). Europejski Trybunał Praw Człowieka kilkakrotnie stwierdzał,

uwzględniając skargi przeciwko Polsce, że uniemożliwienie oskarżonemu i jego obrońcy dostępu do akt postępowania przygotowawczego narusza zasadę równości broni, stanowiącą istotny element rzetelności procedury przewidzianej w art. 5 ust. 4 EKPCz. W punkcie 84 wyroku w sprawie *Łaszkiewicz przeciwko Polsce* stwierdza się „Trybunał uznaje konieczność skutecznego prowadzenia postępowań karnych, co może oznaczać, że pewna część informacji zebranych w ich trakcie powinna być utajniona w celu uniemożliwienia podejrzanym zacierania dowodów i podważania biegu wymiaru sprawiedliwości. Jednakże, ten zasadny cel nie może być realizowany kosztem znacznego ograniczenia prawa do obrony. Dlatego też informacje kluczowe dla oceny legalności tymczasowego aresztowania, takie jak powody, które zdaniem prokuratury uzasadniają przedłużenie okresu pozbawienia wolności – powinny być w odpowiednim trybie udostępnione adwokatowi podejrzanego [...]”. To właśnie uczynienie zadość standardowi konstytucyjnemu i konwencyjnemu w tym zakresie było przyczyną wprowadzenia z dniem 1 lipca 2015 r. wzmocnionych gwarancji kontradyktoryjności i równości stron w procedurze aresztowanej (por. w szczególności art. 249a k.p.k. i ówczesne brzmienie art. 250 k.p.k.). Również przepis art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE nie dopuszcza żadnego wyjątku od reguły, że należy zapewnić obronie dostęp do będących w posiadaniu właściwych organów dokumentów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, legalności zatrzymania lub aresztowania. Jak wynika z powyższego, podejrzan i jego obrońca powinni mieć dostęp do dowodów stanowiących podstawę wniosku o zastosowanie (przedłużenie) tymczasowego aresztowania i postanowienia o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego. Wyjątki w tym zakresie nie są dopuszczalne.

Dodatkowo należy zauważyć, że wprowadzając w art. 156 § 5a k.p.k. ograniczenie w dostępie podejrzanego i jego obrońcy do dowodów wskazanych we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania ustawodawca uzasadnił je potrzebą ochrony świadków zagrożonych. Cel ten w procesie karnym może być osiągnięty za pomocą instytucji świadka incognito, której zastosowanie powoduje, że obrona wciąż ma dostęp do treści zeznań, tyle że zapewniony w sposób uniemożliwiający ujawnienie tożsamości świadka zagrożonego. Skoro zatem cel godny ochrony może być osiągnięty za pomocą istniejącego w Kodeksie postępowania karnego instrumentu, zbędne jest dalej idące ograniczanie prawa do obrony. Dlatego też uzasadnione jest uchylenie art. 250 § 2b k.p.k., skoro stanowi on nieproporcjonalne ograniczenie prawa do obrony oraz reguły równości broni. Co za tym idzie, w tym zakresie proponuje się zmianę także art. 156 § 5a k.p.k.

Konsekwencją respektowania standardu strasburskiego i unijnego jest również proponowane brzmienie art. 249a § 1 k.p.k., które oznacza powrót do jego treści obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Ustawą z dnia 11 marca 2016 r. wraz z wprowadzeniem art. 250 § 2b k.p.k. przewidziano możliwość wyodrębnienia przez prokuratora szczególnego zbioru dowodów, który

pomimo, że stanowić może podstawę orzekania o zastosowaniu lub przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, nie jest udostępniany oskarżonemu oraz jego obrońcy. Powodem nieudostępniania tych dowodów w postaci zeznań świadka była uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej. Tymczasem, jak wskazywano, sąd badający podstawy stosowania lub przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania nie może czynić istotnych ustaleń w tym zakresie na podstawie dowodów niedostępnych dla podejrzanego i jego obrońcy.

Proponowana treść art. 156 § 5a k.p.k. ma również za zadanie zniwelować dotychczasowe niedoskonałości normy w nim zawartej. Po pierwsze, przepisy regulujące zasady dostępu do akt postępowania w związku ze stosowaniem tymczasowego aresztowania nie przewidywały obowiązku zawiadomienia podejrzanego o możliwości realizacji tego uprawnienia, co wpływało negatywnie na efektywność korzystania z niego, zwłaszcza jeśli idzie o moment uzyskania tego dostępu. Za konieczne uznano uzupełnienie tego przepisu o nałożenie na prokuratora obowiązku poinformowania podejrzanego oraz jego obrońcy o kierowanym do sądu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wraz z pouczeniem o przysługującym prawie do zapoznania się z materiałami postępowania. Po drugie, sprecyzowano, że na wniosek podejrzanego i jego obrońcy prokurator udostępnia akta postępowania w zakresie, w jakim stały się one kanwą wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, czyniąc to niezwłocznie. Po trzecie, zmieniony przepis przesądza o zakresie obowiązków prokuratora, przy czym udostępnienie akt następuje z inicjatywy podejrzanego lub jego obrońcy. W przypadku braku wniosku o zapoznanie się z aktami, nie tamuje to biegu postępowania i dalszych, dynamicznych czynności procesowych prokuratora na tym etapie. Po czwarte, w art. 156 § 5a k.p.k. doprecyzowano, że przewidziane w nim prawo podejrzanego i obrońcy obejmuje również możliwości sporządzenia odpisów i kopii akt, analogicznie jak jest to w art. 156 § 5 k.p.k. Po piąte, w projektowanym przepisie przewidziano odesłanie do § 4, odnoszącego się do ochrony tajemnic w nim przewidzianych.

Proponowana treść nowego art. 246 § 1a k.p.k. odpowiada wymogom wynikającym z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE i jest uregulowaniem, którego potrzeba była sygnalizowana m.in. przez Rzecznika Praw Obywatelskich w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 marca 2023 r. Wskazano na konieczność wprowadzenia możliwości zapoznania się z aktami postępowania, które uzasadniają czynność zatrzymania. Pozbawienie osoby zatrzymanej a następnie zwolnionej nawet bez stawiania zarzutów dostępu do akt sprawy zdaniem Rzecznika stanowi naruszenie art. 41 ust. 2 oraz 51 ust. 3 Konstytucji RP. Wprawdzie żaden przepis nie zabrania zatrzymanemu, któremu nie postawiono zarzutu, wnioskowania o dostęp do akt sprawy, jednak brak jest przepisu, który by na to zezwalał. Zgodzić się zatem należy z Rzecznikiem, że zapewnienie możliwości wniesienia zażalenia przez zatrzymanego oraz jego pełnomocnika, w

którym domaga się zbadania zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania przewidzianego w art. 246 § 1 k.p.k., nie towarzyszyło dotychczas prawo do zapoznania się z materiałami sprawy. Mogłoby zatem być kwalifikowane także w kategorii ograniczenia prawa do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Zagwarantowanie prawa do wglądu w akta postępowania zatrzymanemu i jego pełnomocnikowi niweluje rozbieżności między poziomem gwarancji procesowych wynikających z przywołanej dyrektywy, standardów orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (art. 5 ust. 4 EKPCz odnosi się do możliwości oceny legalności pozbawienia wolności, co wiąże się z dostępem do materiałów stanowiących jego podstawę oraz zapewnienia równości broni między stroną oskarżycielską a pozbawioną wolności) a obowiązującymi dotychczas w tym zakresie przepisami krajowymi ustawy karnoprocesowej. Argumentacja powyższa odnosi się odpowiednio do pełnomocnika, któremu nie zagwarantowano dostępu do akt postępowania, zawierających materiały istotne z perspektywy oceny zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania.

Prawo do pomocy obrońcy (dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE) art. 81 § 1 k.p.k., art. 81 § 1a i § 3 k.p.k., art. 84 § 2a k.p.k., art. 87 § 1 i 2 k.p.k., art. 171 § 7a k.p.k., art. 244 § 3 k.p.k., art. 245 k.p.k., art. 261 § 1a k.p.k., art. 301 k.p.k., art. 308 § 2 k.p.k., art. 313 § 1 k.p.k., art. 325g § 2 i 3 k.p.k., art. 517j k.p.k., art. 607da k.p.k., art. 607k § 3b k.p.k., art. 607l § 3a k.p.k., art. 607z § 3 k.p.k.

Projektodawcy nie zdecydowali się na rezygnację z dotychczasowej definicji podejrzanego i pozostali przy dotychczasowym, formalnym wskazaniu momentu, w którym osoba taki status uzyskuje. Jednocześnie, dążąc do zapewnienia zatrzymanej osobie podejrzaney, gwarancji porównywalnych z gwarancjami, jakimi dysponuje oskarżony, zaproponowali w projekcie odpowiednie zmiany.

Dla uczynienia realnym dostępu zatrzymanego do adwokata lub radcy prawnego, zwłaszcza w sytuacji, gdy nie ma on środków na ustanowienie pełnomocnika z wyboru, proponuje się zmiany dotyczące dyżurów adwokacko-radcowskich (art. 245 § 2 k.p.k.). Po pierwsze, celowe jest legislacyjne uporządkowanie regulacji dotyczącej pełnienia dyżurów i zamieszczenie jej w obrębie przepisów o zatrzymaniu, a więc mających ogólne zastosowanie, zaś w art. 517j k.p.k. oraz art. 301 § 7 k.p.k. zamieszczenie odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k. Po drugie, w celu poprawy dostępu do adwokata (radcy prawnego) (czego wymaga art. 3 ust. 4 dyrektywy i pkt 27 i 28 preambuły dyrektywy 2013/48/UE) wprowadza się: 1) obowiązek udostępnienia zatrzymanemu listy adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur (art. 245 § 1 zd. 2 k.p.k.); 2) obowiązek odnotowania udostępnienia listy adwokatów lub radców prawnych w protokole zatrzymania (art. 244 § 3 k.p.k.). Po trzecie, konieczne stało się

wprowadzenie uproszczonego systemu zapewnienia zatrzymanym pomocy prawnej z urzędu. Zrezygnowano również z możliwości ograniczenia poufności rozmowy zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym. Szerzej na ten temat jest mowa w uwagach do art. 73 k.p.k. Dodatkowo w art. 87 § k.p.k. zagwarantowano zatrzymanemu, tak jak stronie innej niż oskarżony, prawo do ustanowienia pełnomocnika.

Najobszerniejsze zmiany wprowadza się do art. 301 k.p.k. regulującego prawo podejrzanego do przesłuchania z udziałem obrońcy. Projektowane brzmienie tego przepisu ma na celu dostosowanie regulacji kodeksowej do art. 3 ust. 3 dyrektywy 2013/48/UE. W projektowanym art. 301 § 2 i 3 k.p.k. uregulowano procedowanie w dwóch sytuacjach: rezygnacji przez podejrzanego z dostępu do obrońcy przed pierwszym przesłuchaniem (§ 2) oraz wyrażenia woli skorzystania z pomocy obrońcy przed tą czynnością (§ 3). Rozwiązanie przewidziane w art. 301 § 3 k.p.k. jest wzorowane na przyjętym w chorwackim kodeksie postępowania karnego. W art. 301 § 8 k.p.k. oddaje się treść normatywną art. 3 ust. 6 dyrektywy, który pozwala na czasowe odstępstwo od zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy w związku z czynnością przesłuchania. Ponadto w paragrafie tym zawarto dodatkową przesłankę w postaci „bezpieczeństwa narodowego”. Proponowana zmiana nie narusza postanowień dyrektywy 2013/48, w motywie 34 jej preambuły wskazano bowiem, że „Niniejsza dyrektywa powinna także pozostawać bez uszczerbku dla prac prowadzonych na przykład przez krajowe służby wywiadu w celu ochrony bezpieczeństwa narodowego zgodnie z art. 4 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej ("TUE") lub art. 72 TFUE, zgodnie z którym tytuł V odnoszący się do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości nie może mieć wpływu na wykonywanie przez państwa członkowskie obowiązków dotyczących utrzymania porządku publicznego i ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego”. Wyjątek oparty o ochronę bezpieczeństwa narodowego jest ponadto już znany ustawie karnoprosesowej. Przewidują go art. 589zj § 1 pkt 6 oraz art. 589zo § 1 k.p.k. dotyczące wykonywania europejskiego nakazu dochodzeniowego.

W art. 301 § 11 k.p.k. uregulowano dostęp podejrzanego do obrońcy w sytuacji, gdy czynność okazania poprzedza jego pierwsze przesłuchanie w charakterze podejrzanego, co może mieć miejsce w sytuacji gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania (art. 313 § 1 k.p.k. in fine).

Projektowane przepisy art. 301 § 2–4 k.p.k. regulują kwestię konsultacji podejrzanego z obrońcą przed pierwszym przesłuchaniem (okazaniem). Mając jednak na względzie, że dyrektywa wymaga zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy również w związku z kolejnymi przesłuchaniami (art. 3 ust. 3 a i b), konieczne było uregulowanie sposobu reagowania organu procesowego w dwóch dalszych sytuacjach: usprawiedliwionego oraz nieusprawiedliwionego

niestawiennictwa obrońcy na kolejne przesłuchanie. W pierwszym przypadku – usprawiedliwionego niestawiennictwa – przystąpienie do przesłuchania bez zapewnienia podejrzanemu możliwości konsultacji z obrońcą będzie zgodnie z art. 301 § 9 k.p.k. możliwe wyjątkowo, w warunkach określonych w § 2 (zrzeczenie się prawa do obecności obrońcy przy przesłuchaniu) i § 8 (ograniczenie prawa dostępu do obrońcy). Natomiast nieusprawiedliwione niestawiennictwo obrońcy nie będzie tamowało przesłuchania (art. 301 § 10 k.p.k.).

Poprawa dostępu do obrońcy osobom pozbawionym wolności przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego wymaga istotnego skrócenia i odformalizowania procedury wyznaczenia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. W tym zakresie dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE są nierozzerwalnie ze sobą związane. W zasadzie trudno mówić o zapewnieniu zatrzymanemu realnego dostępu do adwokata lub radcy prawnego, jeżeli jedynie z powodu ubóstwa nie skorzysta on z usług adwokata lub radcy prawnego pełniącego dyżur. Z art. 2 ust. 1 i art. 4 ust. 4 dyrektywy 2016/1919/UE wynika, że osoba pozbawiona wolności powinna mieć dostęp do pomocy prawnej z urzędu, jeżeli nie ma wystarczających środków na ustanowienie przedstawiciela prawnego z wyboru. Z uwagi na krótki czas zatrzymania oraz przyjęty w polskim systemie model wyznaczania pełnomocnika z urzędu, niejednokrotnie nierealne jest szybkie uzyskanie przez zatrzymanego pomocy prawnej z urzędu. W związku z tym, aby zapewnić efektywność pomocy prawnej z urzędu dla zatrzymanego, proponuje się wprowadzenie w art. 245 § 2 k.p.k. reguły, że koszty pomocy udzielonej zatrzymanemu przez pełnomocnika pełniącego dyżur wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Chodzi tu wyłącznie o koszt pomocy (konsultacji z pełnomocnikiem), jaką zatrzymany uzyskał w związku z zatrzymaniem, co powoduje, że nie będzie to skutkowało nadmiernym obciążeniem budżetu państwa, a jednocześnie umożliwi sprawne uzyskanie przez zatrzymanego pomocy prawnej z urzędu. Rola wyznaczonego w tym trybie pełnomocnika z urzędu polegać będzie przede wszystkim na udzieleniu porady prawnej zatrzymanemu i kończyć się będzie najpóźniej z momentem ustania zatrzymania.

W odniesieniu do pomocy prawnej z urzędu w związku z dalszymi czynnościami wprowadza się w projekcie procedurę wyznaczenia „tymczasowego” obrońcy, w zasadzie na żądanie podejrzanego pozbawionego wolności. Wówczas taki obrońca byłby wyznaczany przez organ przeprowadzający czynność pierwszego przesłuchania lub okazania, jeżeli wyprzedza ono czasowo przesłuchanie (art. 301 § 5 i 11 k.p.k.). Jeśli podejrzany uzyskał już wcześniej pomoc pełnomocnika w trybie art. 245 § 2 k.p.k. w związku z zatrzymaniem, ten adwokat lub radca prawny powinien w miarę możliwości zostać wyznaczony jako obrońca w trybie art. 301 § 5 k.p.k., gdyż sprzyjać to będzie zapewnieniu ciągłości, a w konsekwencji również efektywności pomocy prawnej. Jednocześnie organ ten niezwłocznie powinien przesłać wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu wraz z niezbędnymi dokumentami do właściwego sądu, aby nastąpiło tam rozstrzygnięcie tej

kwestii w zwykłym trybie (projektowany art. 81a § 1a k.p.k.). obrońca „tymczasowy” wyznaczony w trybie art. 301 § 5 k.p.k. byłby uprawniony podejmować czynności jedynie do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia przez uprawnione podmioty w przedmiocie wniosku podejrzanego o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. (projektowany art. 84 § 2a k.p.k.), przy czym adwokat lub radca prawny będący obrońcą „tymczasowym” powinien zostać w miarę możliwości wyznaczony jako obrońca z urzędu, aby w ten sposób zapewnić ciągłość pomocy obrońcy (projektowany art. 81a § 1a k.p.k.).

Wprowadzenie nowych zasad wyznaczania obrońcy z urzędu w związku z przesłuchaniem w charakterze podejrzanego spowodowało konieczność zsynchronizowania nowej regulacji z przepisami o obronie obowiązkowej. W przypadku, gdy już przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego zaistnieje jedna z sytuacji, o których mowa art. 79 § 1 k.p.k., konieczne staje się wyznaczenie obrońcy z urzędu, a jednocześnie deficyty, którymi dotknięty jest podejrzany przemawiają za tym, aby jak najszybciej uzyskał on pomoc obrońcy. Z tego względu również w takiej sytuacji, gdy wyznaczenie obrońcy z urzędu w „zwykłym” trybie określonym w art. 81 § 1 k.p.k. nie jest możliwe przed przystąpieniem do przesłuchania, przewiduje się wyznaczenie „tymczasowego” obrońcy z urzędu (proponowany art. 301 § 6 k.p.k.).

Wyznaczenie obrońcy przez organ przeprowadzający czynność jest zgodne z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania. W motywie 24 wskazuje się, że „W pilnych przypadkach powinno być jednak możliwe tymczasowe zaangażowanie policji i organów ścigania w zakresie, w jakim jest to konieczne dla przyznania pomocy prawnej z urzędu w odpowiednim czasie”.

Projektowana zmiana art. 313 § 1 k.p.k. ma charakter porządkujący i pozwala na pełne i spójne osiągnięcie celów zakładanych przez dyrektywy obrończe. W projektowanym przepisie poszerza się katalog sytuacji, w których dopuszczalne jest odstępnie od „niezwłocznego” ogłoszenia zarzutów podejrzanemu lub jego przesłuchania. Odstąpienie od niezwłocznego przesłuchania będzie bowiem możliwe również w sytuacji, „gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1, jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania”. Unormowanie to zapewnia balans między wymogami efektywności postępowania a prawem podejrzanego do obrony. W sytuacji, gdy prokurator nie będzie dysponował wystarczającym czasem na przesłuchanie podejrzanego (zwłaszcza z uwagi na konieczność zapewnienia mu dostępu do obrońcy), będzie mógł ograniczyć czynność do ogłoszenia zarzutów i wystąpić do sądu z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie podejrzanego. Zostanie on wówczas przesłuchany dopiero przed

sądem. Pozwoli to prokuratorowi realizować niezbędne czynności bez konieczności sięgania po ograniczenia dostępu do obrońcy, o których mowa w projektowanym art. 301 § 8 k.p.k. Jednocześnie nie będzie to miało negatywnego wpływu na możliwość wykonywania swoich praw przez podejrzanego, gdyż uzyskanie tego statusu nie będzie uzależnione od przesłuchania podejrzanego. Taki podejrzany nie zostanie pozbawiony prawa do bycia przesłuchanym z udziałem obrońcy, bowiem unormowania przewidziane w projektowanym art. 301 § 2 i 3 k.p.k. będą miały w tej sytuacji zastosowanie, a obrońca może wziąć udział w posiedzeniu aresztowym (art. 249 § 3 k.p.k.).

Charakter gwarancyjny ma projektowana zmiana art. 325g k.p.k. W myśl tej zmiany przesłuchanie osoby podejrzanej poprzedza się informacją o treści zarzutu (a nie jak obecnie zaczyna się od powiadomienia jej o treści zarzutu). Analogiczną zmianę zawarto w art. 308 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 171 k.p.k. (polegająca na dodaniu § 7a) pozostaje w zgodzie z art. 8 ust. 2 i 3 dyrektywy 2013/48/UE, doprecyzowanych w punkcie 38 jej preambuły. Zgodnie z tymi przepisami, jeżeli decyzja o odstępstwie od zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy (dopuszczalna jedynie na etapie postępowania przygotowawczego) nie jest podjęta przez „organ sądowy”, musi być zapewniona możliwość poddania tej decyzji kontroli sądowej. W preambule doprecyzowano, że kontrola sądowa może być sprawowana przez sąd na etapie postępowania sądowego. Z tego względu uznano, że najwłaściwszym i najbardziej gwarancyjnym sposobem realizacji tej kontroli będzie wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego zakazu dowodowego, sformułowanego w projektowanym art. 171 § 7a k.p.k. Dowodowe wykorzystanie protokołów wyjaśnień, uzyskanych z naruszeniem art. 301 § 1–9 k.p.k. i 301a k.p.k. będzie dopuszczalne jedynie wówczas, gdy oskarżony o to wniesie. W ten sposób wyjaśnienia uzyskane z naruszeniem zawartych we wskazanych przepisach gwarancji prawa podejrzanego do pomocy obrońcy nie będą mogły zostać wykorzystane (zarówno w zakresie dowodzenia winy, jak i co do innych decyzji procesowych, np. o stosowaniu środków zapobiegawczych) w sytuacji, gdyby było to niekorzystne dla oskarżonego. Trzeba podkreślić, że projektowany zakaz dowodowy czyni zadość standardom wyznaczonym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w szczególności w sprawie *Salduz przeciwko Turcji* (wyrok z dnia 27 listopada 2008 r., skarga nr 36391) i *Płonka przeciwko Polsce* (wyrok z dnia 31 marca 2009 r., skarga nr 20310/02).

Kolejny pakiet zmian dotyczy prawa podejrzanego do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności (art. 5 dyrektywy) oraz jego prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi w czasie pozbawienia wolności (art. 6 dyrektywy). W zgodzie z art. 5 dyrektywy zaproponowano zmianę art. 245 § 3 i art. 261 § 1a k.p.k. Z kolei w art. 245 § 4 k.p.k. wprowadzono treść normatywną odpowiadającą wymogom art. 6 dyrektywy. Uznano, że nie jest konieczne

wprowadzenie w art. 261 § 1 k.p.k. możliwości odmowy poinformowania osoby wskazanej przez podejrzanego innej niż osoba najbliższa, np. w związku z niebezpieczeństwem mactwa, którą to możliwość przewiduje dyrektywa. Rozwiązania takiego nie zawiera bowiem art. 261 § 1 k.p.k. w obecnie obowiązującym kształcie.

Projektowane zmiany w przepisach regulujących europejski nakaz aresztowania opracowano przy założeniu, że do osoby ściganej nakazem europejskim będą miały zastosowanie zarówno przepisy o dostępie do pełnomocnika przy zatrzymaniu, jak i projektowany art. 301 k.p.k., dotyczący dostępu do obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu. Zastosowanie mają również ogólne przepisy dotyczące pomocy obrońcy z urzędu (m.in. art. 78 k.p.k.). W dyrektywach wprowadza się również obowiązek zapewnienia osobie ściganej możliwości dostępu do obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego (art. 10 ust. 4 i 4 dyrektywy 2013/48/UE i art. 5 ust. 2 dyrektywy 2016/1919/UE). W zgodzie z tymi regulacjami w projekcie proponuje się dodanie art. 607da k.p.k. i art. 607z § 3 k.p.k. oraz zmianę art. 607l § 3a k.p.k.

Ze względu na to, że w odniesieniu do osoby ściganej europejskim nakazem aresztowania w dyrektywie 2013/48/UE nie przewiduje się dopuszczalności ograniczenia lub wyłączenia prawa do dostępu do obrońcy (a contrario z art. 10 ust. 3 dyrektywy), proponuje się dodanie art. 607k § 3b k.p.k.

Konsekwencją dodania art. 607da k.p.k. jest projektowana zmiana art. 81 § 1 k.p.k.

Gwarancje procesowe dzieci będących oskarżonymi (dyrektywa 2016/800/UE)
art. 249 § 3b k.p.k., art. 301a k.p.k., art. 79 § 3a k.p.k., art. 147 § 2a k.p.k.

Za konieczne uznano wprowadzenie szeregu zmian dotyczących korzystania z pomocy obrońcy przez oskarżonych, którzy nie ukończyli 18 lat. Przedstawione propozycje pozostają w zgodzie z zapisami dyrektywy 2016/800/UE. Z art. 6 ust. 3, 4 i 7 tej dyrektywy wynika, że jedynie w wyjątkowych sytuacjach wskazanych w ust. 8 możliwe jest przeprowadzenie przesłuchania oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, bez udziału obrońcy. To samo dotyczy czynności okazania takiego podejrzanego. W związku z tym w proponowanych art. 249 § 3b k.p.k. i art. 301a k.p.k. wprowadza się zasadę, że obowiązkowy jest udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat (zarówno, gdy jest to przesłuchanie dokonywane przez organ postępowania przygotowawczego, jak i przez sąd w związku z rozpoznawaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec takiego podejrzanego) oraz w jego okazaniu. W konsekwencji do kwestii udziału obrońcy w przesłuchaniu takiego podejrzanego przez organ postępowania przygotowawczego stosuje się odpowiednio wskazane unormowania zawarte w projektowanym art. 301 k.p.k., z wyjątkiem przepisów, które w tej sytuacji nie mogą mieć zastosowania z uwagi na obowiązkowy charakter udziału obrońcy w czynności. Dotyczy to również przepisów

odnoszących się do zrzeczenia się prawa do obecności obrońcy podczas przesłuchania, bowiem z uwagi na wiek podejrzanego trudno zakładać, aby mógł on skutecznie z tego prawa zrezygnować. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, przez sąd rozpoznający wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania będzie możliwe bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy jest wynikiem przyczyny niezależnej od sądu (wykluczone będzie zatem procedowanie bez obrońcy, jeśli sąd w ogóle nie powiadomi go o terminie posiedzenia), a nie jest możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem terminu, o którym mowa w art. 248 § 2 k.p.k. Chodzi o uniknięcie sytuacji, gdy z uwagi na obstrukcję ze strony obrońcy lub zdarzenie, którego nie można było przewidzieć (np. wypadek) mogłoby dojść do niemożności rozpoznania i rozstrzygnięcia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania przed upływem 24 godzin, o których mowa w art. 248 § 2 k.p.k.

Zawarte w proponowanym art. 301a k.p.k. odesłanie do stosowania art. 301 § 6 k.p.k. oznacza, że przed przesłuchaniem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, konieczne będzie wyznaczenie mu „tymczasowego” obrońcy z urzędu, jeżeli nie korzysta on z już obrońcy z wyboru. Takie rozwiązanie pozostaje w zgodzie z art. 18 dyrektywy 2016/800/UE.

Przepis art. 2 ust. 3 dyrektywy 2016/800/UE zakłada, że prawa gwarantowane przez dyrektywę powinny zostać zapewnione w sytuacji, gdy oskarżony i podejrzany w toku postępowania ukończy 18 lat i jest to „właściwe w świetle wszelkich okoliczności danej sprawy, w tym ze względu na stopień dojrzałości oraz konieczność szczególnego traktowania danej osoby” – przynajmniej do chwili ukończenia przez daną osobę 21 lat. W zgodzie z tą regulacją w proponowanym art. 79 § 3a k.p.k. przewiduje się, że obrona obligatoryjna w sytuacji, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k., trwa do momentu prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie jest obowiązkowy.

Uzupełnienie w art. 147 § 2a k.p.k. katalogu sytuacji, w których obligatoryjne jest utrwalenie przesłuchania osoby za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk o przesłuchanie podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, pozostaje w zgodzie z art. 9 ust. 1 dyrektywy 2016/800/UE.

Art. 12 § 3 i 4 k.p.k.

Projekt przywraca brzmienie art. 12 § 3 k.p.k. ustalone na mocy ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 849). W ten sposób eliminuje się wadliwą systemowo regulację uzależniającą skuteczność cofnięcia wniosku o ściganie, dokonanego po rozpoczęciu przewodu sądowego, od zgody prokuratora. Taka regulacja narusza zasadę, zgodnie z którą arbitrem w postępowaniu sądowym jest sąd, a nie prokurator.

Proponuje się również uchylenie art. 12 § 4 k.p.k., który wprowadził do Kodeksu postępowania karnego z dniem 1 października 2023 r. szczególny, nowy tryb ścigania przestępstwa groźby karalnej z art. 190 § 1 k.k. Po pierwsze, ustawodawca wprowadzając ten przepis do systemu prawa nie wyjaśnił powodów uzasadniających tak istotną zmianę ścigania przestępstwa groźby karalnej. Po drugie, wprowadzony tryb ścigania groźby karalnej jest niespójny z dotychczasowym modelem trybów ścigania przestępstw, bowiem w przepisach obowiązujących do czasu wprowadzenia tej zmiany jedynie w części wojskowej Kodeksu postępowania karnego przewidziano „przełamanie” wnioskowego trybu ścigania przez możliwość prowadzenia postępowania pomimo niezłożenia wniosku przez osobę uprawnioną, co należy jednak usprawiedliwiać specyfiką części wojskowej Kodeksu postępowania karnego (art. 660 § 1 k.p.k.). Z jednej strony ustawodawca nie zmienił tego, że groźba karalna jest ścigana na wniosek pokrzywdzonego (art. 190 § 2 k.k.), z drugiej zaś wprowadzając art. 12 § 4 k.p.k. pozbawił pokrzywdzonego możliwości decydowania o ściganiu tego przestępstwa, skoro niezłożenie wniosku nie stoi na przeszkodzie prowadzeniu postępowania, jeżeli wymaga tego „interes społeczny”. Jeżeli chodzi o sytuację niezłożenia wniosku z obawy przed odwetem, to istnieją inne instrumenty prawne, które powinny być wykorzystane do zabezpieczenia przez organy procesowe swobodnego, wolnego od przymusu składania oświadczeń woli w tym zakresie. Po trzecie, przepis ten od jego wprowadzenia budzi istotne wątpliwości interpretacyjne, dotyczące m.in. kompetencji sądu do weryfikowania decyzji prokuratora o prowadzeniu postępowania pomimo braku wniosku (por. J. Kasiński, O ściganiu przestępstwa groźby karalnej – nowy art. 12 § 4 k.p.k. i jego konsekwencje procesowe, Przegląd Sądowy 2024, z. 2). Podsumowując, wprowadzenie tej zmiany do Kodeksu postępowania karnego nie było poprzedzone wykazaniem realnej potrzeby ingerencji w obowiązujący od uchwalenia tego kodeksu wnioskowy tryb ścigania przestępstwa groźby karalnej.

Art. 29 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 29 § 2 k.p.k. ogranicza obowiązek kształtowania składu 5-osobowego sądu do sytuacji, w której sąd rozpoznaje apelację albo kasację od wyroku orzekającego dożywotnie pozbawienie wolności. Oznacza to powrót do brzmienia tego przepisu sprzed dnia 5 października 2019 r., w wersji obowiązującej od dnia 1 lipca 2003 r. Związana jest przede wszystkim z projektowanym przywróceniem w art. 454 § 1a k.p.k. reguły *ne peius*, zgodnie z którą sąd odwoławczy nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności oraz z projektowaną eliminacją kasacji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego (art. 523 § 1a k.p.k.).

Art. 34 § 3, § 4, § 5 i § 6 k.p.k.

Zmiany w art. 34 k.p.k., które zostały wprowadzone przez ustawę z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1860), dalej „ustawa z dnia 7 lipca 2023 r.”, w dużej mierze nie przyniosły istotnej wartości dodanej (zwłaszcza, jeśli idzie o określenie w § 3 okoliczności uzasadniających wyłączenie sprawy do odrębnego rozpoznania, będące po części superfluum w stosunku do innych uregulowań, m.in. art. 376 § 3 k.p.k.), a przy tym wprowadzały nieuzasadnione zróżnicowanie kwestii zaskarżalności postanowienia w postępowaniu przygotowawczym i sądowym, oznaczające w istocie kolejny przypadek uprzywilejowania prokuratora w postępowaniu sądowym. Z tego względu celowy jest powrót do bardziej syntetycznego brzmienia art. 34 § 3 k.p.k. oraz reguły, że postanowienie o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania nie jest zaskarżalne. Brak jest bowiem przekonujących argumentów, aby taka możliwość istniała, skoro wskazane postanowienie samo w sobie zasadniczo nie wpływa negatywnie na sytuację procesową stron. Jednocześnie w proponowanym art. 34 § 4 k.p.k. syntetycznie ujęto reguły dotychczas zawarte w art. 34 § 4 i 5 k.p.k., dotyczące sytuacji, gdy do wyłączenia sprawy dochodzi po otwarciu przewodu sądowego. Wówczas ze względu na ekonomikę procesową sprawa podlegać powinna rozpoznaniu przez sąd, który dokonał wyłączenia, a jedyny wyjątek stanowić ma sytuacja, gdy właściwy jest sąd wyższego rzędu, a nie jak dotychczas również sąd niższego rzędu. W sytuacji, gdy wyłączenie sprawy nie skutkuje koniecznością rozpoznania jej przez inny skład sądu, rozprawa prowadzona ma być w dalszym ciągu. Za rozpoznawaniem takiej wyłączonej sprawy przez dotychczas właściwy sąd, jak i za kontynuowaniem jej rozpoznania w tym samym składzie, przemawiają względy sprawności postępowania oraz ekonomii procesowej.

Art. 37 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 37 k.p.k. ma na celu przywrócenie właściwej równowagi między pozycją sądu i prokuratora w postępowaniu sądowym. W postępowaniu karnym zasadą jest, że strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu (art. 9 § 2 k.p.k.). Powyższa regulacja w dalszym ciągu zapewniac będzie prokuratorowi możliwość przedstawienia swojego stanowiska odnośnie zasadności wystąpienia do Sądu Najwyższego z wnioskiem, o którym mowa w art. 37 k.p.k. Nie ma zatem potrzeby uprzywilejowanego traktowania jednej ze stron (prokuratora) w możliwości inicjowania postępowania o przekazanie sprawy w trybie tego przepisu. W konsekwencji proponuje się powrót do poprzedniego brzmienia wskazanego przepisu, obowiązującego do dnia 30 września 2023 r.

Art. 55 § 1, § 2, § 2b, § 3, § 4 i § 5 k.p.k. oraz art. 330 § 2, § 2a i § 4 k.p.k.

Celem zmiany art. 55 k.p.k. jest ułatwienie pokrzywdzonemu wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Tymczasem art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694), dalej „ustawa z dnia 19 lipca 2019 r.”, uzależnia uzyskanie przez pokrzywdzonego statusu oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego od długotrwałej procedury, a w szczególności: 1) wniesienia do sądu właściwego do rozpoznania sprawy zażalenia na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego; 2) uchylenia zaskarżonego postanowienia przez sąd, wskazujący tym samym na zasadność wszczęcia lub kontynuacji postępowania; 3) wydania przez prokuratora kolejnego postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego; 4) złożenia na to postanowienie zażalenia do prokuratora nadrzędnego; 5) wydania przez prokuratora nadrzędnego postanowienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia. Obowiązujące rozwiązanie budzi wątpliwości co do sposobu realizacji konstytucyjnych gwarancji praw pokrzywdzonego. Przyznanie prokuratorowi nadrzędnemu, a nie sądowi, prawa do rozpoznania zażalenia, może w istotny sposób utrudnić osobie wnoszącej subsydiarny akt oskarżenia realizację prawa do rozpoznania jego sprawy przez niezawisły i bezstronny organ, jakim jest sąd. Ze względu na gwarancje określone w art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP to sąd, badając zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub o jego umorzeniu, powinien ocenić, czy istnieją podstawy do wszczęcia postępowania jurysdykcyjnego. Stąd też należy odstąpić od konieczności zaskarżenia do prokuratora nadrzędnego postanowienia o zaniechaniu ścigania oraz wydania postanowienia prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego wskazanego wyżej postanowienia, jako przesłanek warunkujących wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia.

Odstąpienie prokuratora nadrzędnego od udziału w procedurze wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia wiąże się z projektowanym uchyleniem art. 55 § 2b k.p.k.

Uchylenia wymaga art. 55 § 5 k.p.k., który przewiduje nieznaną ustawodawstwu polskiemu formę udziału prokuratora w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Prokurator nie tylko może przystąpić do sprawy wszczętej przez oskarżyciela subsydiarnego, stając się jednocześnie oskarżycielem publicznym, ale może także, w sytuacji, gdy nie wstąpił do sprawy jako oskarżyciel publiczny, wstąpić do niej jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności lub interes społeczny. Co więcej, prawo dokonania wyboru roli, w jakiej ewentualnie wystąpi w sprawie z oskarżenia subsydiarnego prokurator, należy wyłącznie do prokuratora i nie podlega ocenie procesowej. Przyjęte w art. 55 §

5 k.p.k. rozwiązanie, z niezrozumiałych względów, daje prokuratorowi inną możliwość uczestniczenia w postępowaniu sądowym niż w roli oskarżyciela publicznego. Jest ono zbędne, skoro do każdej sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym.

Konsekwencją projektowanej zmiany art. 55 k.p.k. jest konieczność modyfikacji art. 330 § 2 k.p.k. Jednocześnie proponuje się uchylenie art. 330 § 4 k.p.k., który stanowi, że „jeżeli akt oskarżenia, którego odpis został przesłany prokuratorowi na podstawie art. 330 § 3, nie został wniesiony przez pokrzywdzonego, prokurator odmawia przesłania akt postępowania przygotowawczego, zawiadamiając o tym prezesa sądu. Podmiotowi, który wniósł akt oskarżenia, przysługuje zażalenie na zarządzenie prokuratora o odmowie przesłania akt postępowania przygotowawczego; właściwy do rozpoznania zażalenia jest prokurator nadrzędny”. Stworzenie możliwości kwestionowania przez prokuratora statusu wnoszącego subsydiarny akt oskarżenia należy uznać za nieuzasadniony przejaw dążenia do rozszerzenia kompetencji organu prokuratorskiego i umożliwienia temu organowi prawa do udziału w każdym postępowaniu sądowym, także zainaugurowanym przez innego uprawnionego oskarżyciela, z kolei powierzenie kontroli zarządzenia prokuratora kontestującego decyzję organu sądu w przedmiocie przekazania akt prokuratorowi nadrzędnemu stanowi ograniczenie uprawnień sądu oraz podważa zasadę równości stron. Niezbędnym jest zatem przywrócenie właściwej równowagi między pozycją sądu i prokuratora w postępowaniu sądowym przez uchylenie art. 330 § 4 k.p.k.

Proponuje się również wskazanie w art. 55 § 3 k.p.k., że „Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania. W takim przypadku cofnięcie aktu oskarżenia jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który przyłączył się do postępowania”.

Art. 60 § 1 i § 5 k.p.k.

Zmiana zaproponowana w art. 60 § 1 k.p.k. oznacza powrót do pierwotnego brzmienia tego przepisu sprzed dnia 28 września 2023 r., wprowadzonego ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. Uwzględnia utrwalone stosowanie tego przepisu odpowiadające charakterowi i zakresowi postępowania prywatnoskargowego oraz roli prokuratora mającego w sprawach innych niż ścigane z oskarżenia publicznego wstępować do postępowania w celu ochrony interesu społecznego.

Proponuje się uchylenie art. 60 § 5 k.p.k., który zakłada odpowiednie stosowanie art. 55 § 5 k.p.k. w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego polegającego na tym, że prokurator może wstąpić do sprawy jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności. Uchylenie art. 60 § 5 k.p.k. jest konsekwencją projektowanych zmian w art. 55 k.p.k.

Art. 73 § 2–4 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 73 k.p.k. zmierza do wyeliminowania aktualnie obowiązujących ograniczeń w zakresie poufności kontaktów podejrzanego i jego obrońcy. Wychodząc z założenia, że adwokat i radca prawny są przedstawicielami zawodu zaufania publicznego nie można apriorycznie zakładać, że osoby te będą podejmowały pozaprawne działania ze szkodą dla prowadzonych postępowań. Jak wskazano w Komentarzu ONZ do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych „prawo do porozumiewania się z obrońcą wymaga, aby oskarżony miał szybki dostęp do obrońcy. Adwokat powinien móc spotykać się z klientami na osobności i komunikować się z oskarżonym w warunkach, które w pełni respektują poufność ich komunikacji” (Komentarz ONZ do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych 2007, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f32&Lang=en)

Zmiany w obszarze art. 73 k.p.k. pozostają w zgodzie z zapisami dyrektywy 2013/48/UE. Dyrektywa ta w odniesieniu do poufności kontaktu z obrońcą nie pozwala na wprowadzenie ograniczeń w kontaktach podejrzanego z obrońcą, które obecny Kodeks postępowania karnego przewiduje. Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2013/48/UE „Państwa członkowskie respektują zasadę poufności porozumiewania się pomiędzy podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Takie porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy porozumiewania się, dozwolone na mocy prawa krajowego”.

Jak wskazano w motywie 33 dyrektywy 2013/48/UE „Poufność porozumiewania się między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia skutecznego korzystania z prawa do obrony i jest istotną częścią prawa do rzetelnego procesu. Państwa członkowskie powinny zatem respektować – bez jakichkolwiek odstępstw – zasadę poufności spotkań i innych form porozumiewania się pomiędzy adwokatem a podejrzanym lub oskarżonym przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata, przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla procedur odnoszących się do sytuacji, gdy istnieją obiektywne i poparte faktami przesłanki wskazujące na to, że adwokat jest podejrzanym o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie. Wszelka działalność adwokata o charakterze przestępczym nie powinna być uznawana za zgodną z prawem pomoc świadczoną podejrzanemu lub oskarżonemu w ramach niniejszej dyrektywy”.

W związku z treścią dyrektywy 2013/48/UE w doktrynie wskazuje się, że „jakikolwiek zastrzeżenia powodujące, że w praktyce podejrzanym nie może swobodnie, w sposób całkowicie

poufny, porozumiewać się z obrońcą są niedopuszczalne, poza jednym wyjątkiem: gdy istnieją obiektywne i poparte faktami przesłanki wskazujące na to, że adwokat/radca prawny jest podejrzany o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie” (J. Skorupka (red.), Kodeks postępowania karnego Komentarz do art. 73, Wyd. 6, Warszawa 2023, Legalis).

W sytuacji, gdy obrońca jest jednocześnie podejrzany o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie istnieje możliwość zastosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia adwokata w wykonywaniu zawodu (art. 276 k.p.k.), co pozwoli, w ocenie projektodawcy, skutecznie zabezpieczyć prawidłowy tok postępowania przygotowawczego.

Art. 85 § 2, § 4 i § 5 k.p.k.

W celu zapewnienia pełnej realizacji prawa do obrony oskarżonego proponuje się zmiany art. 85 k.p.k. W myśl proponowanego nowego brzmienia art. 85 § 2 k.p.k., stwierdzając sprzeczność sąd ma wydać postanowienie, określając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę. Jednocześnie projekt proponuje dodanie w art. 85 § 4 k.p.k. i wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia na postanowienie lub zarządzenie w przedmiocie stwierdzenia sprzeczności. Obecnie zażalenie przysługuje jedynie na postanowienie sądu stwierdzające, że interesy oskarżonych są sprzeczne. Aktualny stan prawny poddawał krytyce m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich (pismo z dnia 30 czerwca 2020 r., II.5150.3.2020.MM). Zdaniem Rzecznika „różnicowanie sytuacji osób, którym sąd stwierdził istnienie konfliktu interesów i go nie stwierdził, nie jest racjonalnie uzasadnione, zaś interes, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji prawnej tych podmiotów nie występuje. Podkreślić należy fakt, że podmioty znajdują się w tej samej sytuacji prawnej, a los dopuszczalności zażalenia zależy od rodzaju rozstrzygnięcia zapadłego w zakresie (nie)sprzeczności interesów podejrzanych (oskarżonych) bronionych przez tego samego obrońcę. Każde z rozstrzygnięć ma niewątpliwie wpływ na prawo do obrony. Z tych powodów nie sposób uznać, by takie kryterium różnicujące mogło stanowić zgodną z Konstytucją podstawę różnicowania. Dlatego [przepis ten] jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 78 Konstytucji RP”. Konsekwencją proponowanych zmian będzie wprowadzenie możliwości zaskarżenia decyzji wydawanych w przedmiocie sprzeczności interesów. Oczywiście jest, że w razie konieczności rozstrzygnięcia tej kwestii – niezależnie od kierunku tego rozstrzygnięcia – w postępowaniu jurysdykcyjnym sąd wydaje postanowienie (art. 85 § 2 k.p.k.), zaś w postępowaniu przygotowawczym prezes sądu wydaje zarządzenie (art. 85 § 3 k.p.k.). Zaskarżalne będą zarówno rozstrzygnięcia pozytywne (stwierdzające sprzeczność interesów), jak i negatywne (stwierdzające brak takiej sprzeczności).

Dodatkowo proponuje się uzupełnienie art. 85 k.p.k. o przepis § 5, który ma na celu przeciwdziałaniu nadużyciom w składaniu wniosków o stwierdzenie sprzeczności w obronie w celu

uniknięcia obstrukcji procesowej przy wykorzystaniu uprawnienia do zaskarżenia. Pozostawienie wniosku bez rozpoznania nie będzie podlegać zaskarżeniu.

Art. 99a § 1 k.p.k.

Celem projektowanej zmiany art. 99a § 1 k.p.k. jest odstąpienie od obowiązku sporządzania uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego, oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania na formularzu według ustalonego wzoru, który został wprowadzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. Przyjęty wzór formularzy uzasadnień wyroków nie zawsze daje możliwość zamieszczenia informacji o przebiegu procesu wyrokowania, w szczególności argumentach i wnioskowaniach, które doprowadziły sąd do zapadłego rozstrzygnięcia. Wzory mają charakter hermetyczny, nakazujący pogrupowanie określonych dowodów w ramach poszczególnych sekcji, czy to w zakresie ustaleń faktycznych, czy to w kwestii oceny dowodów, przez co mogą – w niektórych sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo – prowadzić do zawężenia realizacji normy prawnej wysłowionej w art. 424 § 1 i 2 k.p.k. Jak trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 17 czerwca 2020 r. (II AKa 64/20, LEX nr 3055805) obowiązek sporządzenia uzasadnienia orzeczenia jest nie tylko wymogiem formalnym, ale ma istotne znaczenie merytoryczne. Uzasadnienie, przedstawiając tok rozumowania poprzedzający wydanie orzeczenia, umożliwić ma stronom, a zwłaszcza oskarżonemu, jego kontrolę. Pełni zatem nie tylko funkcje procesowe, lecz także buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia. Dostrzegając te względy Sąd Apelacyjny w Gdańsku odstąpił od sporządzenia uzasadnienia wyroku na formularzu, o którym mowa w art. 99a § 1 k.p.k., gdyż zastosowanie tej formy sporządzenia uzasadnienia wyroku w procedowanej sprawie naruszałoby prawo strony do rzetelnego procesu. Podzielając te argumenty należy przyjąć, że sporządzenie uzasadnienia na formularzu jest prawnie dozwolone tylko wówczas, gdy sąd nie dojdzie do przekonania, że materia sprawy nie pozwala mu na sporządzenie tego dokumentu w tej uproszczonej formie bez naruszenia prawa strony do rzetelnego procesu, które to prawo ma absolutny prymat przed uprawnieniem sądu do stosowania tych „pomocnych” rozwiązań o charakterze biurowo-technicznym.

Również Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że „uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego sądu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki (...). Uzasadnianie orzeczeń pełni różne funkcje: sprzyjania samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia), kontrolną zewnętrzną, umożliwiającą akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną (funkcja wychowawcza, głos w dyskursie społecznym). Wszystkie te

funkcje uzasadnienia są zakotwiczone w konstytucyjnych zasadach i wartościach – aby wskazać tylko zasadę państwa prawa, godność ludzką, skuteczne prawo do sądu. Jednak nie w każdym wypadku każda z tych funkcji dochodzi do głosu równie silnie. Zależy to od szczebla postępowania, przedmiotu orzeczenia, formy uzasadnienia (ustne, pisemne). Toteż w wypadku oceny każdego ograniczenia zasady uzasadniania orzeczeń konieczna jest dokładna analiza wszystkich czynników, uwarunkowań i kryteriów” (por. postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, Z.U. 2005, nr 4A, poz. 45). Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że uzasadnienie orzeczenia jest podstawą kontroli zewnętrznej orzeczenia przez organ wyższej instancji, bowiem dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem. Rzetelne, logiczne i zrozumiałe dla strony uzasadnienie wyroku umożliwia skuteczne wywiedzenie apelacji, gdyż stwarza stronie możliwość zapoznania się z argumentami przemawiającymi za przyjętym przez sąd rozstrzygnięciem (por. wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006/1, poz. 2, teza 4.3. uzasadnienia). Nie chodzi zatem o jakiekolwiek uzasadnienie wyroku, ale takie, które umożliwia jego społeczną kontrolę, kontrolę wysłuchania stron w danym postępowaniu, zaś stronom umożliwia rzeczywiste wykorzystanie przysługujących im środków procesowych, zwłaszcza odwoławczych. Z tego powodu proponuje się zmianę treści art. 99a § 1 k.p.k., z obowiązku sporządzenia uzasadniania na urzędowym formularzu na możliwość jego sporządzenia przez sąd. W związku z projektowaną zmianą proponuje się również odstąpienie od egzemplifikacji „w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego”.

Art. 100 § 1 i § 1a k.p.k.

Projektowana zmiana art. 100 § 1 k.p.k. oraz uchylenie § 1a tego przepisu ma charakter doprecyzowujący. W treści art. 100 § 1 k.p.k. utrzymano zasadę ustności w odniesieniu do sposobu uzewnętrzniania orzeczeń (wyroków i postanowień) oraz zarządzeń wydanych na rozprawie, jak również na posiedzeniu jawnym. Poza tym, jednoznacznie przesądzono, że w sytuacji, gdy nikt, włącznie z publicznością, na rozprawę lub posiedzenie jawne się nie stawił, można uznać wydane orzeczenie lub zarządzenie za ogłoszone bez jego promulgacji.

Przepis art. 45 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP stanowi, że „Wyrok ogłaszany jest publicznie”. W doktrynie wskazuje się, że „Podstawową formą upublicznienia tak rozumianego wyroku jest jego ustne ogłoszenie – przez odczytanie jego sentencji i podanie jego zasadniczych motywów – na otwartym dla publiczności (jawnym) posiedzeniu sądowym po zamknięciu rozprawy [zob. P. Sarnecki, Artykuł 45, w: L. Garlicki (red.), Komentarz, uw. 13]. Nie jest to jednak jedyna forma upublicznienia rozstrzygnięcia, która spełnia standard konstytucyjny. Za wystarczające można też uznać udostępnienie orzeczenia w siedzibie sądu do wglądu osobom postronnym lub umieszczenie

pełnej jego treści w rejestrze lub zbiorze orzeczeń” (M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016).

Aby uniknąć sporów o zgodność projektowanej regulacji z Konstytucją RP i mając na uwadze, że w orzecznictwie organów strasburskich odchodzi się od dosłownego rozumienia "ogłaszania wyroku" na rzecz przyjęcia, że może ono dojść do skutku również w razie złożenia wyroku w kancelarii sądu (wyrok ETPC z 8 grudnia 1983 r., Pretto i inni przeciwko Włochom, skarga Nr 7984/77, HUDOC), proponuje się odesłanie w projektowanym przepisie do art. 418a k.p.k., który stanowi: „W wypadku wyrokowania na posiedzeniu odbywającym się z wyłączeniem jawności treść wyroku udostępnia się publicznie przez złożenie jego odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu, o czym należy uczynić wzmiankę w protokole lub notatce urzędowej z posiedzenia”.

Art. 114 § 1–3 i § 4 k.p.k. oraz art 413 § 3 k.p.k.

Proponuje się powrót do treści art. 114 k.p.k. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r., a w szczególności odstąpienie od wprowadzonej z dniem 1 października 2023 r. zasady, że zgłoszenie zdania odrębnego nie powoduje konieczności sporządzenia uzasadnienia orzeczenia w sytuacji, gdy nie podlega ono uzasadnieniu z urzędu.

Przemawiają za tym dwa względy. Po pierwsze, w poprzednim stanie prawnym art. 114 k.p.k. nie rodził wątpliwości interpretacyjnych oraz trudności orzeczniczych. Nie istniały zatem uzasadnione powody przemawiające za zmianą art. 114 k.p.k. normującego instytucję zdania odrębnego. Po drugie, należy przywrócić zasadę, że w sytuacji zgłoszenia zdania odrębnego należy z urzędu sporządzić uzasadnienie orzeczenia. Zamanifestowanie przez członka składu orzekającego, że w określonej kwestii posiada on inne zdanie niż jego większość każdorazowo powinno łączyć się z uzasadnieniem orzeczenia, a tym samym z możliwością poznania przez strony zagadnienia faktycznego lub prawnego, które nie zostało rozstrzygnięte jednomyślnie. Wpłynie to pozytywnie na ewentualne wniesienie środka odwoławczego.

Proponowane w projekcie brzmienie art. 114 § 3 k.p.k. nie budziło w praktyce wątpliwości i zastępuje obecne brzmienie art. 114 § 3 i 4 k.p.k.

Powrót do pierwotnej regulacji instytucji zdania odrębnego powinien również skutkować uchYLENIEM art 413 § 3 k.p.k., posługującego się pojęciem wzmianki, którego to pojęcia projektowany art. 114 § 1 k.p.k. nie używa.

Art. 159 k.p.k.

Proponowane nowe brzmienie art. 159 k.p.k. poszerza możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie o odmowie udostępnienia akt wydane w toku postępowania przygotowawczego.

Poszerzenie to następuje w wymiarze podmiotowym – możliwość wniesienia zażalenia przysługiwać ma, obok stron, także zatrzymanemu. Możliwość zapoznania się z aktami przez zatrzymanego ma dla niego istotne znaczenie w kontekście zastosowania wobec niego środka przymusu.

Zmieniony art. 159 k.p.k. prowadzi jednocześnie do zwiększenia zakresu kontroli odwoławczej zasadności zarządzenia o odmowie udostępnienia akt, wprowadzając pełną kontrolę sądową tej decyzji. W przypadku zażalenia na zarządzenie wydane przez organ prowadzący postępowanie, który nie jest prokuratorem, zażalenie to rozpoznaje, jak dotychczas, prokurator sprawujący nadzór nad postępowaniem, ale jego decyzja w tej kwestii może być jeszcze zaskarżona do sądu, co stanowi novum w treści przepisu. Nowością jest także doprecyzowanie, że zażalenie służy nie tylko na odmowę udostępnienia akt, ale także na odmowę umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii akt.

Art. 168a k.p.k.

Problematyka możliwości wykorzystywania w toku postępowania karnego dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa (dowodów nielegalnych) budzi szereg kontrowersji. Dla uniknięcia ewentualnych nieporozumień należy wskazać na wstępie, że, wbrew potocznie stosowanej terminologii, art. 168a k.p.k. nie odnosi się do problematyki „owoców zatrutego drzewa”. Przepis ten reguluje zasady wykorzystania w procesie karanym dowodów uzyskanych wprost z naruszeniem prawa tj. bezpośrednio nielegalnych.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2016 r. (IV KK 346/15) wskazano, że „Artykuł 168a KPK w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2013 r. poz. 1247, nie wprowadził zakazu wykorzystywania "owoców zatrutego drzewa", gdyż dotyczył jedynie zakazu przeprowadzenia i wykorzystania dowodu bezpośrednio nielegalnego”. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „Nie budzi wątpliwości, że w polskiej procedurze karnej nie obowiązuje reguła zakazu wykorzystywania w procesie „owoców zatrutego drzewa” (...) Zdecydowana większość polskiej doktryny opowiada się za dopuszczalnością wykorzystania w postępowaniu karnym tzw. „dowodu pośrednio skażonego”, przez który rozumie się dowód uzyskany w wyniku przeprowadzenia innego dowodu – określanego jako tzw. dowód nielegalny.” Podobne stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lutego 2016 r. (IV KK 372/15) wskazując, że „Zdecydowana większość polskiej doktryny opowiada się za dopuszczalnością wykorzystania w postępowaniu karnym tzw. "dowodu pośrednio skażonego", przez który rozumie się dowód uzyskany w wyniku przeprowadzenia innego dowodu – określanego jako tzw. dowód nielegalny. Tak zwany dowód nielegalny, niektórzy nazywają go dowodem

wadliwym, to dowód obarczony jednym z uchybień proceduralnych powodujących niedopuszczalność jego wykorzystania w procesie karnym. Wskazane uchybienia proceduralne mogą dotyczyć sytuacji uzyskania dowodu z nielegalnego źródła (gdy dowodzenie było niedopuszczalne), bądź na skutek nielegalnego sposobu pozyskania i przeprowadzenia dowodu. Podkreśla się, że w myśl art. 2 § 1 k.p.k. jednym z podstawowych założeń polskiej procedury karnej jest pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej, co przesądza na rzecz możliwości wykorzystywania w procesie karnym "dowodów pośrednio skażonych", w celu realizacji tego postulatu”.

Również w toku prac nad nowelizacją pierwotnego brzmienia art. 168a k.p.k., co nastąpiło na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r., Biuro Analiz Sejmowych wskazywało „że przepis art. 168a k.p.k. nie dotyczy dowodów pośrednio nielegalnych. Przemawiają za tym co najmniej dwa argumenty, pierwszy, bardzo bliski projektodawcy, czyli wzgląd na aksjologię procesu karnego i szczególne miejsce, które zajmuje w nim zasada prawdy materialnej. Drugi, nie mniej istotny, zakazy dowodowe jako instytucje ograniczające możliwość dowodzenia powinny być interpretowane w sposób możliwie ścisły” (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji).

Przechodząc do meritum zaproponowanej zmiany zaznaczyć należy, że przepis art. 168a k.p.k. w jego aktualnym brzmieniu, ustalonym w 2016 r., spotkał się z szeroką krytyką.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucał, że przepis ten jest niezgodny z art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1, art. 47, art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a także z art. 2, art. 7 i art. 40 Konstytucji RP, w związku z art. 3 i 6 EKPCz (<https://trybunal.gov.pl/s/k-2716>). Posługiwanie się w szerokim zakresie dowodami uzyskanymi nielegalnie podważa, w ocenie Rzecznika, prawo do sprawiedliwego procesu. Procedura karna powinna bowiem być skonstruowana w taki sposób, aby gwarantowała sprawiedliwe rozpoznanie sprawy, a więc w poszanowaniu prawa, a także uprawnień stron i uczestników postępowania, a przede wszystkich ich prawa do podmiotowego traktowania. Przepis art. 168a k.p.k. legitymizując działania niezgodne z prawem, jest w ocenie Rzecznika niezgodny również z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, statuującym prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Jako skutek pośredni akceptacji bezprawnego pozyskiwania dowodów Rzecznika wskazuje naruszenie art. 47, art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i przepisów EKPCz. Na koniec swoich rozważań RPO wskazywał, że istniejący stan rzeczy pozwala twierdzić, że art. 168a k.p.k. jest niezgodny także z art. 2 Konstytucji RP, w tym zwłaszcza z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Podobnie Krajowa Rada Sądownictwa stała na stanowisku, że art. 168a k.p.k. w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 11 marca 2016 r. jest niezgodny z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 51 ust. 2, art. 174 i 178 ust. 1 i 2 Konstytucji w związku z art. 3 i art. 6 ust.

1 EKPCz, z uwagi na to, że wprowadzone przez tę ustawę rozwiązania prawne pozwolą na przyznanie waloru dowodu obciążającego strony procesu i czynienie w tym zakresie ustaleń faktycznych niekorzystnych dla stron na podstawie materiałów uzyskanych z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1855 ze zm.) (<https://trybunal.gov.pl/s/k-3016>).

Dodać można, że Trybunał Konstytucyjny nie rozpoznał merytorycznie zarzutów Rzecznika Praw Obywatelskich i Krajowej Rady Sądownictwa (sprawy K 27/16 oraz K 30/16, rozpoznawane łącznie w sprawie K 27/16).

Z dużą rezerwą do art. 168a k.p.k. podchodzi również Sąd Najwyższy. Przykładowo w postanowieniu z dnia 9 lutego 2023 r. (III KK 496/22) znalazło się stwierdzenie, że „Prokuratorowi powinno być wiadomym, że w procesie karnym nie działa zasada legalnej teorii dowodów i dowodem może być każde oświadczenie lub dokument, (obecnie uzyskany niestety nawet z naruszeniem prawa – por. art. 168a i b KPK), pod warunkiem, że nie został on pozyskany wbrew regułom określonym w innych przepisach KPK, np. z naruszeniem tajemnicy adwokackiej czy przy użyciu hipnozy.”

Wcześniej w toku prac nad nowelizacją art. 168a k.p.k. Sąd Najwyższy opiniując projekt zmiany tego przepisu wskazywał, że „art. 168a k.p.k. został wprowadzony do kodeksu głównie z powodu zmiany art. 393 § 3 k.p.k. i dopuszczenia do procesu karnego wspomnianych dowodów prywatnych. Warto w tym miejscu przytoczyć fragment uzasadnienia nowelizacji, która wprowadziła art. 168a do k.p.k. (uzasadnienie do druku sejmowego nr 870, s. 9), albowiem zachowuje on aktualność. W uzasadnieniu podnoszono, że "Mając na uwadze świadomość ryzyka, jakie wiąże się z dopuszczeniem w proponowany sposób "dowodów prywatnych", Komisja proponuje w sposób jasny ograniczyć możliwość wprowadzania do procesu dowodów, które zostały uzyskane z naruszeniem prawa, z tym że niedopuszczalność ich wykorzystania proponuje się ukonstytuować jedynie do tych spośród nich, które pozyskano dla celów postępowania karnego, za pomocą czynu zabronionego (nowy proj. art. 168a k.p.k.). Wykluczyć to musi możliwość instalowania na zlecenie strony procesowej podsłuchów czy dokonywania przeszukania. Proponowany art. 168a k.p.k. będzie miał także i ten walor, że określi granice dopuszczalności wykorzystania dowodów zaprezentowanych przez oskarżyciela, co obecnie w ogóle nie jest w Kodeksie postępowania karnego uregulowane i co jest źródłem poważnych rozbieżności w piśmiennictwie prawniczym oraz judykaturze." (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji).

Z przedstawionych powyżej wypowiedzi rysuje się zasadniczy zarzut, że art. 168a k.p.k. narusza konstytucyjną zasadę działania na podstawie prawa (art. 7), niweczy w znacznym zakresie skuteczność gwarancji proceduralnych stron, narusza zaufanie do państwa (wyprowadzane z art. 2

Konstytucji RP), a wręcz może zachęcać do łamania prawa. Nie powinno być tak, że sądy posługują się w swoim orzecznictwie zasadami: *nemo auditor propriam turpitudinem allegans* (powołujący się na własny występki nie będzie wysłuchany), *ex iniuria ius non oritur* (z bezprawia nie wywodzi się prawo), czy *nemo potest commodum capere de iniuria sua propria* (nikt nie może czerpać korzyści z bezprawia, jakie sam popełnił), a jednocześnie wykorzystują dowody uzyskane z naruszeniem prawa, w zakresie wskazanym w art. 168a k.p.k.

Nadto, zgodnie z art. 51 ust. 4. Konstytucji RP, każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Odwołując się do stanowiska doktryny Sąd Najwyższy wskazywał, że „w polskiej procedurze karnej zakazy dowodowe wynikać muszą z określonych przepisów prawnych. Zakazy dowodowe określają wszelkiego rodzaju ograniczenia co do możliwości dowodzenia oraz wprowadzania i przeprowadzania dowodów, a także ich wykorzystania w procesie karnym (...). Zgodnie z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP tylko w razie przeprowadzenia czynności dowodowych w sposób sprzeczny z ustawą informacje, a więc środki dowodowe, uzyskane w ich następstwie podlegają usunięciu” (postanowienie SN z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 25/11).

Podobne stanowisko zaprezentował Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wskazując w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 września 2013 r. (II AKa 249/13), że „Organy postępowania karnego nie mają całkowitej swobody w doborze i wykorzystaniu środków, metod i sposobów dowodzenia, gdyż działania te podlegają licznym konstytucyjnym i ustawowym ograniczeniom, a niektóre z nich są bezwzględnie zabronione (zakazane). Konstytucja RP wyraźnie przesądza, że czynności dowodowe ingerujące w wolności i prawa osobiste muszą być konieczne (art. 31 ust. 3) oraz odbywać się w granicach zakreślonych przez przepisy KPK (art. 41 ust. 1; art. 49; art. 50). Natomiast, w razie przeprowadzenia czynności dowodowych w sposób sprzeczny z ustawą, informacje, a więc środki dowodowe, uzyskane w ich następstwie, podlegają usunięciu (art. 51 ust. 4)”.

W tym miejscu należy wskazać, że doktryna prawa konstytucyjnego nie wyklucza kategorycznie możliwości ograniczenia uprawnienia z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP w granicach wyznaczonych przez art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

W Komentarzu do art. 51 Konstytucji RP pod redakcją prof. Marka Safjana wskazano, że „chybione wydaje się również absolutyzowanie wskazanej zasady w odniesieniu do informacji zebranych w sposób sprzeczny z ustawą. TK uznaje, że o takich informacjach można mówić nie tylko wówczas, gdy uzyskiwanie danego rodzaju informacji jest w ogóle niedopuszczalne, ale również wtedy, gdy informacji nie pozyskano na podstawie i w granicach przewidzianych wyraźnie w ustawie lub gdy ich pozyskanie nastąpiło niezgodnie z określoną procedurą (wyrok z dnia 30 lipca 2014 r., K 23/11, OTK-A 2014, Nr 7, poz. 80). (...) Bardziej przekonujące wydaje się

odwołanie się do zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Specyfika omawianej gwarancji, fakt, że jest ona ściśle związana z istotą autonomii informacyjnej jednostki, nakazują bowiem przyjęcie, że "poświęcenie" wartości podlegających ochronie na podstawie art. 51 ust. 4 może nastąpić jedynie w przypadkach wyjątkowych. Z natury rzeczy dopuszczalność posługiwania się przez władze publiczne informacjami zebranymi w sposób sprzeczny z ustawą domaga się zaangażowania szczególnie istotnego interesu publicznego dla uczynienia zadość wymogom zasady proporcjonalności oraz ochrony istoty praw i wolności konstytucyjnych. Odwołanie się do wykładni literalnej art. 51 ust. 4 wydaje się zatem zbyteczne" (M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016, Legalis).

Podkreślić jednak należy, że art. 168a k.p.k. nie tyle to uprawnienie ogranicza, co całkowicie wyłącza.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 12 grudnia 2005 r. (K 32/04) analizując uprawnienie z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP wskazał, że „Spod działania tego prawa nie są bynajmniej wyłączone informacje zebrane w drodze działalności operacyjnej” oraz że „na tle unormowań w art. 49 i art. 51 ust. 4 Konstytucji proporcjonalność wkroczenia ustawodawcy zwykłego będzie oceniana wedle kryteriów łagodniejszych – w pierwszym i surowszych – w drugim wypadku”.

Z powyższych rozważań wynika, że obecna regulacja art. 168a k.p.k. jest nie do pogodzenia także z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP.

Tylko na marginesie można wskazać, że proponowany przepis nie może być traktowany jako tama dla legalnych czynności operacyjnych. Jak wskazuje się w orzecznictwie, aby dane zachowanie mogło być uznane za czyn zabroniony musi być zachowaniem bezprawnym. Zachowanie zgodne z regułami, nawet jeśli prowadzi do zagrożenia bądź naruszenia dobra prawnego nie może być uznane za bezprawne (L. Gardocki, Prawo karne, Warszawa 2002, s. 79–80). „Jakkolwiek treść art. 9 § 2 KK odnosi się do przestępstw nieumyślnych to jednak bezprawność działania należy do istotnych cech każdego przestępstwa (...), chociaż cecha ta w definicji poszczególnych przestępstw nie jest zwykle przytaczana, wynika ona jednak z samego pojęcia przestępnego czynu” (postanowienie SN z dnia 17 października 2002 r., IV KKN 634/99). „Zgodnie z zasadami odpowiedzialności karnej przestępstwem może być tylko takie zachowanie, które jest bezprawne” (postanowienie TK z dnia 27 marca 2007 r., Ts 3/07).

Okoliczności wyłączające bezprawność czynu określa się jako tzw. „kontratypy”. Jak wskazuje Sąd Najwyższy „przepisy przewidujące możliwość przeprowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych mają charakter kontratypowy (...). Oznacza to, że w ich braku zachowania funkcjonariuszy poszczególnych służb pozostawałyby bezprawne – tak, jak pozostają

bezprawne zachowania detektywa stosującego takie właśnie środki, metody czy czynności” (postanowienie SN z dnia 28 listopada 2013 r., I KZP 17/13).

Przyjęte w projekcie brzmienie art. 168a k.p.k. pozwala na uznanie, że zachowana zostaje równowaga między z jednej strony normami Konstytucji RP zawartymi w szczególności w jej art. 2, 42 ust. 2, 45 ust. 1 oraz 51 ust. 4, a z drugiej strony zasadą prawdy, która musi być realizowana w postępowaniu karnym. Przede wszystkim zaś przywrócenie pierwotnej redakcji tego przepisu usunie istotne wątpliwości konstytucyjne istniejące obecnie.

Art. 168b k.p.k.

Zmiana dotyczy przepisu wprowadzonego przez art. 1 pkt 35 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 15 kwietnia 2016 r. Jego wprowadzeniu do porządku prawnego towarzyszyły zmiany w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb, uprawnionych do stosowania kontroli operacyjnej, eliminujące tzw. zgodę następczą sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów uzyskanych w toku prowadzenia kontroli operacyjnej, ale poza jej pierwotnym zakresem podmiotowym i przedmiotowym. Jego stosowanie budziło od początku kontrowersje, zarówno z uwagi na fakt bezprecedensowego wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego regulacji odwołującej się wprost do waloryzacji materiałów operacyjnych Policji i służb, celem dowodowego ich wykorzystania w postępowaniu karnym, jak i z uwagi na istotne niedostatki regulacyjne. Proponowany w nowelizacji kształt przepisu uwzględnia wypracowane stanowisko orzecznicze Sądu Najwyższego, które zaprezentowano najpełniej w uchwale poszerzonego składu z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18). W aktualnie zaprojektowanym kształcie normatywnym główne znaczenie znajdują następujące segmenty:

1. wyrażona w § 1 zasada dopuszczalności dowodowego wykorzystania z poszanowaniem reguły proporcjonalności;
2. określenie kompetencji prokuratora do wydania decyzji w formie postanowienia na etapie postępowania przygotowawczego (co pozostaje w związku z regulacjami w ustawach kompetencyjnych, nakazującymi przekazanie materiałów operacyjnych w przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego – właśnie prokuratorowi);
3. konkretyzacja treści decyzji o wykorzystaniu dowodowym z odwołaniem do gwarancyjnego wskazania jej zakresu podmiotowego i przedmiotowego.

Wykorzystane na etapie postępowania przygotowawczego materiały z czynności operacyjnych będą następnie przedmiotem wniosku dowodowego oskarżyciela, w przypadku wniesienia aktu oskarżenia. O dopuszczeniu dowodu końcowo zdecyduje więc sąd orzekający, a prawidłowość jego decyzji będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym.

Opisane zmiany w zakresie kontroli operacyjnej uznano za najpilniejsze i z tego względu zamieszczone zostały w projektowanej ustawie. O ile zmiany w zakresie podsłuchu procesowego w założeniu mają wyczerpujący charakter, o tyle zmiany w zakresie kontroli operacyjnej nie mają charakteru kompleksowego. Kontrola operacyjna wymaga szerszych zmian, które powinny obejmować także regulacje zawarte w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb uprawnionych do jej stosowania. W związku z powyższym do odrębnego uregulowania pozostawiono m.in. problematykę informowania osoby, której to dotyczy, o stosowanej wobec niej kontroli operacyjnej.

Art. 170 § 1 pkt 6 i § 1a k.p.k.

Wprowadzona do polskiego procesu karnego prekluzja dowodowa pozostaje w sprzeczności z zasadą dążenia do ustalenia prawdy materialnej. W obecnie obowiązującym modelu postępowania karnego, który w przeważającym stopniu wycofał się z reformy z dnia 1 lipca 2015 r., nie przewiduje się zwiększonej kontrydiktoryjności procesu, w którym rola sędziego jest ograniczona, a o wyniku toczącego się postępowania sądowego przesądzić może stopień zaangażowania stron i ich przedstawicieli. Wprowadzony art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., w swoim założeniu miał za zadanie, zgodnie z uzasadnieniem ówczesnego projektodawcy, wpłynąć na przyspieszenie i sprawność toczących się postępowań karnych poprzez umożliwienie sądom oddalania wniosków dowodowych złożonych po zakreślonym terminie. Przepis ten dotyczy etapu postępowania sądowego i jak wiadomo dziś nie zrealizował pokładanych w nim nadziei. Sąd orzekający dysponuje wystarczającymi narzędziami umożliwiającymi sprawne prowadzenie postępowania i ewentualnego dyscyplinowania stron w tym zakresie. Jednocześnie przepis ten nie mógł być stosowany w innym celu niż wskazany, a pozostawał w sprzeczności z zasadą domniemania niewinności i prawa do obrony. Uchylenie art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k. jest niezbędne ze względu na powinność leżącą po stronie orzekającego sądu sprowadzającą się do podejmowania decyzji opartych na ustaleniach faktycznych zgodnych z rzeczywistym stanem rzeczy. Jednym z elementów sprzyjających temu jest inicjatywa dowodowa stron. Utrzymywanie zatem katalogu powodów oddalenia wniosku dowodowego z dodatkową przesłanką, oczywiście może przyspieszyć toczące się postępowania, ale będzie zawsze naruszeniem rzetelnego procesu w rozumieniu konstytucyjnym i konwencyjnym. Oddalenie wniosku dowodowego ze względu na jego spóźnione złożenie może zawsze rodzić ryzyko pominięcia istotnych informacji i rozstrzygania na podstawie nieprawdziwych ustaleń faktycznych. Słusznie wskazuje się, że ograniczenie dowodowe nie tylko prowadzi do przyjęcia fikcji rozstrzygania w przedmiocie procesu zgodnie z prawdą, ale prowadzi także do wydania wyroku skazującego wobec osoby niewinnej.

Projektowane uchylenie art. 170 § 1a k.p.k. jest konsekwencją rezygnacji z prekluzji dowodowej, która w tym przepisie doznawała swoistego ograniczenia. Przepis miał spełniać rolę mechanizmu gwarantującego realizację zasady prawdy materialnej. Wobec propozycji uchylenia art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., jego dalsze utrzymywanie traci znaczenie.

W odniesieniu do uchylanego art. 170 § 1a k.k. w zakresie regulacji art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. należy wskazać, że w dotychczasowym orzecznictwie wypracowano dostateczne regulacje prawne, gwarantujące poszanowanie zasady prawdy materialnej. Przepis art. 170 § 1a k.p.k. nie stanowił wobec tej podstawy oddalenia wniosku dowodowego nowości normatywnej.

Za Sądem Najwyższym należy wskazać, że „Sąd ma obowiązek dochodzenia do prawdy, co oznacza obowiązek takiego prowadzenia postępowania, aby w oparciu o reguły dowodowe dokonać ustaleń maksymalnie zgodnych z rzeczywistością. Wobec wiodącego charakteru zasady prawdy materialnej w procesie karnym zastosowanie przepisów, które w imię zwiększenia sprawności postępowania mogłyby w nią godzić musi być wnikliwie rozważone, a podjęte decyzje winny być wyczerpująco uzasadnione” (wyrok SN z dnia 26 maja 2022 r., II KK 413/21). Z kolei Trybunał Konstytucyjny wskazuje, że „Spośród zasad postępowania karnego, szczególne znaczenie przypisuje się zasadzie prawdy materialnej, jako nadrzędnej w stosunku do wszystkich pozostałych (por. np.: A. Murzynowski, Istota i zasady procesu karnego, Warszawa 2004, s. 114, S. Waltoś, Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2010, s. 219; K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, Proces karny, Katowice 2005, s. 80–81). Zasada ta została sformułowana w art. 2 § 2 k.p.k., jako dyrektywa, iż "Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne". Celem procesu karnego jest więc dotarcie do rzetelnej i obiektywnej wiedzy o jego przedmiocie. Inne zasady procesowe podporządkowane są tej naczelnej, zaś oparte na nich uregulowania procesowe mają zmierzać do realizacji celów i zadań postępowania karnego (wyrok TK z dnia 7 grudnia 2010 r., P 11/09).

Wobec powyższego uchylenie art. 170 § 1a k.p.k. nie wpłynie na dopuszczalny zakres oddalenia wniosku dowodowego w oparciu o wskazaną podstawę prawną, odwołującą się do działania w celu przedłużenia postępowania.

Art. 180 § 2 k.p.k.

Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy ustawowo chronionej, podyktowane względami dowodowymi, możliwe jest wyłącznie w przypadku łącznego spełnienia dwóch przesłanek: dobra wymiaru sprawiedliwości oraz niemożności ustalenia okoliczności w sprawie na podstawie innego dowodu. Na postanowienie, którego wydanie zarezerwowane jest do wyłącznej kompetencji sądu, przysługuje zażalenie. Ze względu na wyjątkowy charakter dowodu z treści objętej tajemnicą zawodów wymienionych w tym przepisie i wynikające z jego przeprowadzenia

możliwe nieodwracalne konsekwencje, postanowienie nie powinno mieć przymiotu natychmiastowej wykonalności, a zażalenie winno wstrzymywać jego wykonanie. Ze względu na obowiązującą zasadę względnej suspensywności postanowień, wynikającą z treści art. 462 k.p.k., proponuje się umieścić w art. 180 § 2 k.p.k. zdanie, zgodnie z którym złożenie zażalenia wstrzyma wykonanie zaskarżonego postanowienia. Projektowana zmiana oznacza zatem, że warunkiem wykonania postanowienia jest jego prawomocność. Jednocześnie ze względu na konieczność dalszego sprawnego prowadzenia postępowania i potrzeby uzyskania ostatecznej decyzji sądu co do możliwości skorzystania z tego dowodu przewidziano krótki, bo siedmiodniowy termin, dla sądu rozpoznającego zażalenie.

Druga zmiana art. 180 § 2 k.p.k. polega na dodaniu tłumacza przysięgłego do katalogu osób, których przesłuchanie wymaga zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy przez sąd. Względy, które stoją za potrzebą wzmożonej ochrony tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w równym stopniu dotyczą tłumacza przysięgłego.

Zgodnie z art. 14 ust.1 pkt 2 ustawy z 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1326) tłumacz przysięgły jest obowiązany do zachowania w tajemnicy faktów i okoliczności, z którymi zapoznał się w związku z tłumaczeniem. W doktrynie wskazuje się, że „tajemnica zawodowa tłumacza przysięgłego nie jest tajemnicą bezwzględną i w określonych przypadkach przepisy prawa, w drodze wyjątku, przewidują możliwość zwolnienia tłumacza przysięgłego z obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej (...). Przykładem takiego przepisu jest art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego, który stanowi, że osoby obowiązane do zachowania tajemnicy służbowej lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy” (M. Kaczocha [w:] M. Mazuryk, M. Kaczocha, Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego. Komentarz, LEX/el. 2011, art. 14). Proponowana zmiana podnosi poziom ochrony tajemnicy tłumacza przysięgłego do granic wyznaczonych przez art. 180 § 2 k.p.k.

Zasadniczym powodem wprowadzenia takiej zmiany jest konieczność zapobieżenia obchodzenia przepisów o ochronie tajemnicy prawnie chronionej przez przesłuchanie tłumacza na okoliczność informacji nimi objętymi, np. przez przesłuchanie tłumacza co do treści rozmowy podejrzanego z obrońcą, w której to tłumacz uczestniczył. Na konieczność wprowadzenia takiej regulacji wskazywał także Rzecznik Praw Obywatelskich (<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zwi%C4%99kszyc-ochrone-prawna-tajemnicy-tlumaczy>).

Art. 198 § 1 i § 1a k.p.k.

Celem projektowanej zmiany art. 198 § 1 k.p.k. i uchylenia art. 198 § 1a k.p.k. jest zasadniczo powrót do reguł udostępniania biegłym akt sprawy, jakie obowiązywały przed nowelizacją Kodeksu postępowania karnego, która weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. Przepis w proponowanym brzmieniu nadal pozostawia organowi procesowemu pełne panowanie nad zakresem przekazanych biegłemu dokumentów z akt sprawy. Akta (poszczególne dokumenty, ich odpisy lub ich wersje elektroniczne) mają być przekazywane biegłym „w miarę potrzeby” oraz „w zakresie niezbędnym do wydania opinii”. Zrezygnowano natomiast z zakazu udostępniania biegłemu znajdującej się już w aktach sprawy opinii innego biegłego / biegłych dotyczącej tego samego zagadnienia. W założeniu ustawodawcy zakaz ten miał zwiększyć obiektywność opiniowania kolejnych biegłych w sprawie. Adekwatnym zabezpieczeniem obiektywności opiniowania biegłego powinien być odpowiedni dobór biegłych, legitymujących się najwyższą wiedzą ekspercką w swojej dziedzinie oraz możliwość poniesienia przez biegłego odpowiedzialności karnej czy zawodowej za przedłożenie nierzetelnej lub sfałszowanej opinii. Natomiast zasadniczo biegły powinien mieć dostęp do tych wszystkich dokumentów, które umożliwią mu sporządzenie rzetelnej, wyczerpującej i prawidłowej opinii. W szczególności przy wydawaniu opinii sądowo psychiatrycznej ograniczenie przez organ procesowy dostępu biegłych do poprzednio wydanej w sprawie opinii psychiatrycznej lub do poszczególnych dokumentów z akt sprawy budzi zasadnicze wątpliwości. Dodać należy, że obecne brzmienie tego przepisu ogranicza biegłym możliwość zapoznania się z poprzednio wydanymi w sprawie opiniami, w sytuacji, gdy jednocześnie z mocy § 157 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2025 r. poz. 753) zezwala się na udostępnienie biegłym psychiatrom akt innych postępowań bez jakichkolwiek ograniczeń, a więc – również z opiniami wywołanymi na potrzeby innych postępowań. Podsumowując, przywracając poprzednie brzmienie tego przepisu pozostawia się organom procesowym większą swobodę w decydowaniu o tym, w jakim zakresie udostępnić biegłemu akta sprawy. Jednocześnie możliwość udostępniania dokumentów z akt sprawy w postaci odpisów, a w szczególności w formie elektronicznej, pozwala na uniknięcie blokowania prowadzenia postępowania w czasie sporządzania opinii przez biegłego / biegłych.

Art. 210 k.p.k.

Projektowane brzmienie art. 210 k.p.k. jest wynikiem wniosków płynących z orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 20 września 2018 r. w sprawie *Solska i Rybicka przeciwko Polsce* (skargi nr 30491/17 i 31083/17) dotyczącego uznania ekshumacji zwłok, wbrew woli najbliższych, za naruszające art. 8 EKPCz, chroniącego prawo do poszanowania życia

prywatnego i rodzinnego. Przejawem naprawy tego stanu rzeczy jest wprowadzenie zażalenia na decyzję o przeprowadzeniu czynności procesowej wyjęcia zwłok z grobu, osób najbliższych dla zmarłego. Dodatkowo, uwzględniając niepowtarzalności a zarazem dolegliwość dla osób najbliższych tej czynności procesowej, proponuje się wstrzymanie wykonalności postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia. Odejście od zasady względnej suspensywności zażalenia nie powinno kolidować z postulatem sprawności postępowania wobec wprowadzenia krótkiego, siedmiodniowego terminu dla sądu rozpoznającego zażalenie.

Art. 222 § 3 k.p.k.

Projekt zakłada uzupełnienie art. 222 k.p.k. o § 3, który ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej. Projektodawca podzielił co do zasady postulat petycji Naczelnej Rady Adwokackiej (uchwała nr 420/2024 Prezydium NSA z dnia 4 stycznia 2024 r.) w której zawarto propozycję takiej zmiany. Stanowisko to kierunkowo podzieliła również Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego dostrzegając zasadność tej zmiany w odniesieniu do tajemnicy obrończej. Komisja dostrzegła również potrzebę wskazania, że chodzi o siedzibę kancelarii, a nie inną siedzibę adwokata.

Podkreślenia zatem wymaga, że celem przepisu jest ochrona tajemnicy obrończej. Z tego względu zakresem regulacji objęto adwokatów i radców prawnych, albowiem przedstawiciele tych zawodów mogą świadczyć obronę w postępowaniu karnym (art. 82 k.p.k.).

W ocenie projektodawcy dokumenty stanowiące tajemnicę obrończą przechowywane są co do zasady w siedzibie adwokata lub radcy prawnego, dlatego do tej kategorii pomieszczeń ograniczono projektowaną zmianę. Gdyby adwokat lub radca prawny podniósł przy przeszukaniu innych pomieszczeń, że dokument zawiera tajemnicę obrończą wówczas zastosowanie będą miały (nadal) dotychczasowe regulacje (art. 225 § 3 k.p.k.).

Art. 237 § 9 k.p.k.

W art. 237 k.p.k. proponuje się w § 9 przywrócenie regulacji przewidującej ograniczenie możliwości wykorzystania dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych wyłącznie do postępowania karnego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli. Ograniczenie to usunięte zostało ustawą z dnia 11 marca 2016 r. Powrót do wersji pierwotnej powiązany jest także ze zmianami art. 237a k.p.k.

Art. 237a k.p.k.

Przepis art. 237a k.p.k. został zmieniony przez art. 1 pkt 43 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 15 kwietnia 2016 r. Wyeliminowano wtedy możliwość uzyskania zgody następczej sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów zgromadzonych w toku stosowanej w trybie art. 237 k.p.k. kontroli procesowej i utrwalania rozmów, poza zakresem podmiotowym i przedmiotowym jej stosowania, wprowadzoną w 2011 r. Obecnie proponuje się zmianę przepisu w sposób spójny z projektowaną regulacją art. 168b k.p.k. Decyzję o wykorzystaniu materiałów zgromadzonych poza zakresem podmiotowym i przedmiotowym pierwotnej decyzji sądu – pozostawiono w kompetencji prokuratora, ale jest to zrozumiałe przy uwzględnieniu, że ujawnienie dowodów popełnienia przestępstwa w tym trybie przed skierowaniem sprawy do sądu, będzie co do zasady wymagało przeprowadzenia postępowania przygotowawczego – co do innych czynów zabronionych osoby wskazanej w postanowieniu o zastosowaniu kontroli (nawet jeśli jest to podejrzany / osoba, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa) lub też co do zupełnie innej osoby i ujawnionych jej karalnych zachowań. W analogiczny sposób, jak przy regulacji z art. 168b k.p.k. – zaprojektowano formę i treść decyzji. Z kolei zakres dopuszczalności wykorzystania dowodowego materiałów z kontroli został jednoznacznie wyznaczony w przywracanej treści w art. 237 § 9 k.p.k., zgodnie z regułą proporcjonalności, czyli może nastąpić wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzanie takiej kontroli. Końcowo o przeprowadzeniu dowodu z tych materiałów decydował będzie sąd w postępowaniu rozpoznawczym, a jego decyzja i ocena będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym.

Art. 247 § 6 k.p.k.

Do zatrzymania, o którym mowa w art. 247 § 1 k.p.k., zastosowanie znajdą regulacje dotyczące zatrzymania zawarte w art. 244 § 2 i 3 k.p.k., art. 245 k.p.k., art. 246 k.p.k. oraz przepisy wydane na podstawie art. 244 § 5 k.p.k.

Art. 250 § 3 i § 3b–3h k.p.k. oraz art. 248 § 2 i 3 k.p.k.

W art. 250 § 3 k.p.k. proponuje się wprowadzenie obowiązku doręczenia podejrzanemu odpisu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Obowiązek obciąża prokuratora kierującego wnioskiem, stanowiąc realizację prawa dostępu osoby objętej wnioskiem do niezwłocznej informacji o złożeniu wniosku oraz jego podstawy. Uzupełnieniem tej regulacji gwarancyjnej jest regulacja nakazująca przesłanie sądowi odpisu wniosku aresztowego w wersji elektronicznej. Niewątpliwie każdy wniosek sporządzany jest obecnie w takiej formie, a zatem nie rodzi to dodatkowych komplikacji, a jednocześnie sprzyja usprawnieniu pracy sądu. Ma jednak przede

wszystkim znaczenie gwarancyjne, obrońca może bowiem wskazać adres swojej poczty elektronicznej, na którą wniosek ten zostanie również przesłany. W wielu przypadkach dokonywania czynności związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania poza siedzibą i miejscowością kancelarii obrońcy oraz wynikających z dynamiki tych czynności, uzyskanie kopii elektronicznej wniosku sprzyja przygotowaniu się obrońcy do wykonywania czynności obrończych w sposób efektywny.

W projekcie proponuje się także uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. i odstąpienie w ten sposób od możliwości prowadzenia zdalnych posiedzeń aresztowych, tj. przez zapewnienie podejrzanemu udziału w posiedzeniu aresztowym za pomocą urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tego posiedzenia na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Możliwość takiego procedowania została wprowadzona w związku z pandemią COVID19, ale wobec formy jej wprowadzenia (do Kodeksu postępowania karnego, na stałe) ma powszechne zastosowanie. Ustawodawca założył bowiem, że „można odstąpić...” od doprowadzenia podejrzanego do sądu, nie precyzując powodów takiego odstąpienia. Procedura ta istotnie obniżyła gwarancje procesowe podejrzanego, w szczególności w zakresie możliwości kontaktowania się podejrzanego z obrońcą (art. 250 § 3e k.p.k.), pozwalając wręcz na pozbawienie podejrzanego tego kontaktu w celu ustalenia linii obrony. Nadto, prowadziła do zasadnie krytykowanego pozbawienia uprawnień wynikających wprost z Konstytucji RP, tj. do bezpośredniego kontaktu z sądem stosującym areszt oraz doręczenia mu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Z tych powodów, jak również nie dostrzegając, iżby zapewnienie podejrzanemu bezpośredniego dostępu do sądu w związku z procedurą aresztową w latach poprzedzających czas pandemii COVID-19 narażało istotnych trudności, proponuje się uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. Utrzymywanie tego nadzwyczajnego w istocie trybu aresztowego i odrębnych w tym zakresie reguł prowadzenia zdalnego posiedzenia aresztowego nie ma swojego uzasadnienia.

Należy podkreślić, że uchylenie tych przepisów oznacza, że „posiedzenie aresztowe”, o którym mowa w art. 250 k.p.k., nie wchodzi w zakres posiedzeń, o których mowa w art. 96a k.p.k. Ujmując rzecz inaczej, „odpowiednie stosowanie” przepisów art. 374 § 3–8 k.p.k. i art. 517ea k.p.k. do posiedzeń w myśl art. 96a k.p.k. w przypadku „posiedzenia w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania” oznacza ich niestosowanie.

Konsekwencją uchylenia art. 250 § 3b–3h k.p.k. jest zmiana treści art. 248 § 2 k.p.k., która sprowadza się do rezygnacji z zawartej w niej wyjątkowej możliwości poprzestania na ogłoszeniu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu zatrzymanemu wówczas, gdy postanowienie to zapadło na posiedzeniu prowadzonym w trybie zdalnym. Samo ogłoszenie postanowienia w tej sytuacji nie realizuje standardu wynikającego z art. 41 ust. 3 Konstytucji RP. Warunek braku

możliwości odbioru postanowienia przez zatrzymanego zawarty w dotychczasowym brzmieniu przepisu określony jest nadto bardzo szeroko. Na marginesie już tylko można dodać, że współczesne możliwości techniczne pozwalają na realizację wymogu konstytucyjnego z art. 41 ust. 3 w pełnym zakresie. Odwołanie w zdaniu drugim art. 248 § 2 k.p.k. do odpowiedniego stosowania art. 136 § 1 k.p.k. uznać należy po zmianie treści przepisu za zbędne. W przypadku odmowy przyjęcia postanowienia przepis art. 136 k.p.k. znajdzie zastosowanie wprost.

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 248 § 3 k.p.k. „Ponowne zatrzymanie osoby podejrzanej na podstawie tych samych faktów i dowodów jest niedopuszczalne”. Ze względów gwarancyjnych proponuje się wskazanie, że przepis dotyczy wszystkich zatrzymanych (a nie tylko osób podejrzanych).

Art. 257 § 2 i § 3 k.p.k. oraz art. 426 § 2 k.p.k.

Zaproponowana treść art. 257 § 2 k.p.k. limitowana jest standardem wyznaczonym przez art. 41 Konstytucji RP oraz art. 5 ust. 1 EKPCz, zgodnie z którymi każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność, a pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na podstawie i w trybie określonym przez ustawę. Zgodnie z dyrektywą minimalizacji tymczasowego aresztowania i jego ostateczności jako środka zapobiegawczego, przepisy wymagają, aby sąd badał, czy dla zabezpieczenia prawidłowości toczącego się postępowania niezbędne jest stosowanie tymczasowego aresztowania czy wystarczający jest inny środek o charakterze nieizolacyjnym. Omawiany przepis ma wymiar praktyczny. Przewidywał termin do przyjęcia poręczenia majątkowego i możliwość jego przedłużenia. Propozycja nowego brzmienia zakłada rezygnację z wyznaczenia terminu na złożenie poręczenia majątkowego, co w praktyce nie oznacza, że sąd orzekający nie określi takiego terminu. Aktualne pozostaje także, że samo wydanie postanowienia o zastosowaniu poręczenia majątkowego nie doprowadzi do uchylenia tymczasowego aresztowania, lecz wymaga złożenia jego przedmiotu. Wcześniejsze uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania stwarzałoby ryzyko, że poręczenie nie zostanie złożone. Instytucja warunkowego tymczasowego aresztowania, nawet bez konieczności oznaczania terminu złożenia określonego poręczenia majątkowego, będzie realizowała swoją funkcję. Wydaje się, że ta postać poręczenia majątkowego nabiera w coraz większym stopniu charakteru kaucyjnego, także wobec projektowanego uchylenia art. 257 § 3 k.p.k.

Proponowane uchylenie art. 257 § 3 k.p.k., wprowadzonego do ustawy karnoprocesowej na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., stanowi powrót do wyłącznie sądowej kompetencji orzekania w przedmiecie stosowania lub przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania. Zmieniony przepis zakładał, że obecny na posiedzeniu prokurator może sprzeciwić się zmianie środka izolacyjnego na poręczenie majątkowe, co oznaczało „wstrzymanie” decyzji zarezerwowanej

wyłącznie dla sądu i w opozycji do treści ustawy przewidującej z mocy prawa uchylenie stosowanego tymczasowego aresztowania z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Oczekiwanie na rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji oznaczało pozbawienie wolności podejrzanego lub oskarżonego przez bliżej nieokreślony czas i wbrew woli sądu. Tymczasem kwestia oceny rzetelności postępowania w rozumieniu art. 6 EKPCz oraz art. 45 Konstytucji RP dotyka także postępowań incydentalnych, takich jak stosowanie lub przedłużanie tymczasowego aresztowania. Z tych powodów dalsze utrzymywanie przepisu, który uzależnienia wykonalność decyzji o zmianie stosowanego środka zapobiegawczego od braku sprzeciwu prokuratora, prowadzi do pogłębienia nierówności stron w procesie karnym i zlikwidowania gwarancyjnej roli sądu.

Projektowana zmiana art. 426 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy wobec zmian art. 257 § 2 k.p.k. i uchylecia § 3 tego przepisu odnoszących się do zastrzeżenia przez sąd zmiany tymczasowego aresztowania na inny środek pod warunkiem złożenia poręczenia majątkowego i eliminacji sprzeciwu prokuratora zawieszającego aktualnie wykonalność postanowienia sądu do jego uprawomocnienia się. Oznacza więc w tym zakresie powrót do stanu prawnego sprzed dnia 1 października 2023 r.

Art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k.

Brzmienie art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. stoi w sprzeczności z jedną z podstawowych swobód Unii Europejskiej, mianowicie swobodą przepływu osób, bowiem posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie Unii Europejskiej niż Polska mogło być automatycznie uznawane za spełnienie przesłanki „nieposiadania stałego miejsca pobytu w kraju”. Przepis ten pozwala zatem na stosowanie środków zapobiegawczych wobec osoby tylko z tego powodu, że nie ma stałego miejsca pobytu w kraju, mając je w innym państwie Unii Europejskiej, co ma efekt dyskryminujący osoby korzystające z jednej z podstawowych swobód unijnych. Z tego względu na gruncie tego przepisu zrównano posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej z posiadaniem stałego miejsca pobytu w Polsce.

Art. 258 § 2 k.p.k. oraz art. 263 § 4c k.p.k.

Szczególne dolegliwość tymczasowego aresztowania wynikająca z jego ingerencji w sferę wolności człowieka powinna skłaniać do jego rozważnego stosowania. Ta konkluzja jawi się jako oczywista, jeżeli zważyć to, że ustawodawca nakazuje w art. 257 § 1 k.p.k. traktować areszt tymczasowy jako ultima ratio, wprowadzając zasadę minimalizacji środka zapobiegawczego. Mimo tego rozwiązania, dane statystyczne wskazują na drastyczny wzrost stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego, zwłaszcza z powołaniem się na przesłankę szczególną określoną w art. 258 § 2 k.p.k. Dążąc do ograniczenia stosowania tego środka, a także mając na względzie wzrost

ustawowego zagrożenia kar, który nastąpił z dniem 1 października 2023 r., koniecznym jest proponowane podniesienie, w ramach tej przesłanki szczególnej, górnej granicy kary pozbawienia wolności z 8 na 10 lat. Decyzja o tymczasowym aresztowaniu z tej przyczyny nie może być podejmowana automatycznie, ale trzeba rozważyć, czy nie zachodzą w sprawie takie okoliczności, które wskazują, że w rzeczywistości pomimo grożącej oskarżonemu surowej kary w danym wypadku nie występuje uzasadniona obawa utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w art. 258 § 1 k.p.k. Jednocześnie, w celu ograniczenia możliwości nadużywania przesłanki szczególnej z art. 258 § 2 k.p.k., proponuje się dodanie art. 263 § 4c k.p.k. zakładającego, że stosowanie tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 k.p.k. do wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy.

Art. 258a k.p.k.

Propozycja uchylenia art. 258a k.p.k., wprowadzonego ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 568), podyktowana jest koniecznością wyeliminowania zbędnej regulacji, stanowiącej superfluum obowiązujących przepisów, które przewidują reakcję wobec niestosowania się do nakazów wynikających z istoty środków zapobiegawczych orzeczonych wobec oskarżonego.

Art. 263 § 2 i § 4 k.p.k.

W ocenie projektodawcy zracjonalizowanie stosowania, a zwłaszcza przedłużania, tymczasowego aresztowania wymaga ingerencji w treść aktualnej regulacji ustawowej, w formie podkreślającej dotychczasowy dorobek orzecznictwa, z którego jednoznacznie wynika, że dalsze stosowanie środka izolacyjnego może nastąpić wyjątkowo i jedynie w sprawie prowadzonym oraz prawidłowo zorganizowanym postępowaniu. Innymi słowy – chodzi o wprowadzenie zapisu ustawowego, który zabezpieczy osobę pozbawioną wolności w toku postępowania karnego przed wydłużaniem okresu izolacji z uwagi na niedostatki w sprawnym procedowaniu ze strony organów procesowych.

Proponowana zmiana wprost do treści art. 263 § 2 k.p.k. wprowadza zapis o potrzebie oceny przez sąd sprawności postępowania przygotowawczego, a także wskazuje kryteria tej oceny. Sąd będzie zobowiązany do zbadania w jakim stopniu zrealizowano planowane czynności procesowe, wskazywane uprzednio we wniosku o zastosowanie i ewentualnych wcześniejszych wnioskach o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Nadto będzie musiał zważyć okoliczności wskazane jako powody, dla których określonych czynności dotąd nie wykonano lub nie ukończono. Jeżeli

uzna, że postępowanie jest źle prowadzone lub jego organizacja jest nieefektywna – będzie w pełni uprawniony do odmowy przedłużenia tymczasowego aresztowania. Zmiana regulacji winna też wpłynąć na kształt wniosków o przedłużenie izolacji. Zgodnie z zamierzeniem powinny one mieć charakter relacyjny, ale z mocnym akcentem rozliczenia dotychczasowego okresu aresztowania przez prezentację efektywności postępowania. Jeżeli jakichś czynności nie zdołano przeprowadzić lub dokończyć – niezbędne będzie wyjaśnienie przyczyn, a w dalszej kolejności – realna prognoza terminu wykonania lub dokończenia, ze świadomością, że deklaracje te zostaną zweryfikowane po upływie kolejnego okresu aresztowania, w przypadku uwzględnienia wniosku. Ma to doprowadzić w istocie do decyzji o zmianie środka zapobiegawczego na wolnościowy, gdy zawodzi organizacja postępowania i wyeliminować powtarzanie w kolejnych wnioskach tych samych czynności do wykonania, bez wyjaśnienia powodów braku ich dotychczasowej realizacji.

Analogiczne badanie przebiegu postępowania będzie miało miejsce w przypadkach, gdy z uwagi na termin stosowania tymczasowego aresztowania właściwym do rozpoznania wniosku będzie już sąd apelacyjny.

Art. 263 § 8 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 263 § 8 k.p.k. przez dodanie art. 261 § 1a k.p.k. ma charakter zmiany wynikowej w związku z dodaniem tego przepisu w art. 261 k.p.k.

Art. 266 § 1a i § 3 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 266 k.p.k. polega na rezygnacji z regulacji uzależniającej przyjęcie poręczenia majątkowego od wykazania, że przedmiot poręczenia majątkowego nie pochodzi z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel. W ocenie projektodawcy uzasadniony jest powrót do wersji art. 266 k.p.k. obowiązującej do dnia 21 czerwca 2021 r. z dodatkowym wskazaniem w § 1a, że w razie zastosowania poręczenia majątkowego w postępowaniu przygotowawczym przez sąd przyjęcia przedmiotu tego poręczenia dokonuje prokurator. Problemy dowodowe i uznaniowość, która może prowadzić do różnych ocen tych samych stanów faktycznych, prowadzi do wniosku, że wymóg wykazania źródła pochodzenia przedmiotu poręczenia może skutkować faktyczną niemożnością jego złożenia, co z kolei niekorzystnie rzutuje na sytuację procesową oskarżonego. Co więcej, obecna regulacja niesie ryzyko jej instrumentalnego stosowania przez odmowę przyjęcia przedmiotu poręczenia w celu niejako „wymuszenia” zastosowania tymczasowego aresztowania.

Art. 276 § 2–5 k.p.k. oraz art. 250 § 4 k.p.k.

W art. 276 § 2–5 k.p.k. zrealizowany zostaje, zgłaszany wielokrotnie przez Naczelną Radę

Adwokacką, postulat pozostawienia wyłącznie w gestii sądu możliwości stosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego. Ratio legis takiej zmiany ma na celu wyeliminowanie sytuacji, w której jeden z uczestników postępowania (prokurator) mógłby (choćby tylko czasowo tj. do chwili rozpoznania zażalenia przez sąd – art. 252 § 2 k.p.k.) pozbawić obrońcę oskarżonego prawa do reprezentowania jego interesów przez zastosowanie wskazanego środka zapobiegawczego.

Postulat ten zostaje zrealizowany przez wskazanie w projektowanych przepisach, że środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego stosuje wyłącznie sąd (art. 250 § 4 k.p.k. i art. 276 § 2 zdanie pierwsze k.p.k.). W postępowaniu o zastosowanie tego środka – co do zasady – zastosowanie znajdą przepisy dotyczące tymczasowego aresztowania. W celu zapewnienia sprawności postępowania przygotowawczego proponuje się wskazanie, że sąd rozpoznaje wniosek prokuratora o zastosowanie wskazanego środka bezzwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpływu wniosku. Ponieważ w postępowaniu nie dochodzi do pozbawienia wolności oskarżonego wskazano, że nie ma potrzeby zarządzania jego doprowadzenia na posiedzenie.

Proponuje się również wskazanie, że prokurator, oskarżony i obrońca mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu dotyczącym zastosowania i przedłużenia stosowania środka zapobiegawczego, o którym mowa w art. 276 § 2 k.p.k., oraz rozpoznania zażalenia na jego zastosowanie lub przedłużenie. Niestawiennictwo oskarżonego, obrońcy lub prokuratora należycie zawiadomionych o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy (art. 276 § 3 k.p.k.). Różnice pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a zawieszeniem w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego uzasadniają wyłączenie stosowania w przypadku tego ostatniego środka zapobiegawczego niektórych przepisów tj. art. 249 § 3 i 5 zdanie drugie i trzecie k.p.k. (przewidujących obowiązek przesłuchania oskarżonego oraz szczególną podstawę do wystąpienia o obrońcę z urzędu), art. 251 § 3 zdanie drugie k.p.k. (podkreślającego wyjątkowość tymczasowego aresztowania), art. 251 § 4 zdanie pierwsze k.p.k. (przewidującego szczególną podstawę doręczenia postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego), art. 253 § 3 i 4 k.p.k. (dotyczących zawiadamiania określonych osób o zmianach związanych z tymczasowym aresztowaniem), art. 257 k.p.k. (podkreślającego wyjątkowy charakter tymczasowego aresztowania oraz przewidującego możliwość stosowania warunkowego tymczasowego aresztowania), art. 259 k.p.k. (przewidującego negatywne warunki tymczasowego aresztowania) oraz art. 261 k.p.k. (dotyczącego zawiadamiania określonych podmiotów o tymczasowym aresztowaniu).

Niektóre przepisy nie będą znajdowały zastosowania także z uwagi na ich oczywistą nieadekwatność w przypadku zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego (np. art. 260 k.p.k. i art. 262 k.p.k.).

Proponuje się również wprowadzenie szczególnej regulacji, zgodnie z którą przedłużenie stosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w art. 263 § 2 i 3 k.p.k., może nastąpić w wyjątkowych wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W kwestii przedłużenia w toku postępowania przygotowawczego orzeka na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd, przed którym sprawa się toczy.

Dodatkowo proponuje się dodanie przepisu stanowiącego, że o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić dziekana okręgowej rady adwokackiej lub dziekana rady okręgowej izby radców prawnych właściwej ze względu na miejsce wykonywania przez oskarżonego zawodu. Pozwoli to na podjęcie właściwych działań przez władze odpowiednich samorządów zawodowych.

Art. 281 § 2 i § 3 k.p.k.

Nowelizacja przepisów regulujących instytucję listu żelaznego wprowadzała dominującą rolę prokuratora w procesie ubiegania się przez podejrzanego o jego wydanie na etapie postępowania przygotowawczego, czyniąc go instytucją martwą. Treść art. 281 § 2 k.p.k. pozbawiła możliwości realnego wpływu na jego wydanie przez sąd, uzależniając go albo od inicjatywy, albo braku sprzeciwu wydania przez prokuratora. Tym samym na etapie postępowania przygotowawczego – czyli na ogół na etapie najczęstszego jak dotychczas zainteresowania wydaniem listu żelaznego, wystarczył sprzeciw prokuratora, aby nie doszło do jego wydania. Projektowane uchylenie przepisu w tym zakresie spowoduje powrót do wyłącznej kompetencji sądu w ocenie podstaw do wydania lub odmowy wydania listu żelaznego. Przywrócona zostanie tym samym istota listu żelaznego jako instytucji zabezpieczania podejrzanego dla procesu karnego decyzją sądu okręgowego. Jednocześnie zrezygnowano z obowiązkowej obecności prokuratora, który ma prawo, a nie obowiązek uczestniczyć w posiedzeniu.

Art. 310 § 2 k.p.k.

W aktualnej praktyce prowadzenia postępowań przygotowawczych zwraca uwagę wydłużający się czas ich trwania, zwłaszcza w sprawach złożonych i wielopodmiotowych. Trwają one niejednokrotnie już nie miesiące, lecz lata. Generuje to konieczność wielu migracji wniosków procesowych o przedłużenie śledztwa i akt postępowania pomiędzy jednostkami prokuratury różnych szczebli. Zwiększa się w związku z tym liczba wydawanych postanowień o przedłużeniu (w ramach pojedynczego śledztwa i globalnie), a przecież czas niezbędny do opracowania

stosownych dokumentów mógłby być wykorzystany wprost przez prokuratorów na czynności śledcze. W strukturach prokuratur zlikwidowano wyspecjalizowane działy nadzoru nad postępowaniami przygotowawczymi, a zadania z tego zakresu powierzono do wykonywania prokuratorom, którzy równolegle prowadzą i nadzorują własne śledztwa. Zadania związane z przygotowywaniem postanowień o przedłużeniu śledztwa nie mają przy tym w przeważającej większości przypadków znaczenia merytorycznego, chociażby w zakresie prawidłowego ukierunkowania tych postępowań. Stały się czynnością o charakterze formalnym, utrudniającym funkcjonowanie prokuratorom z jednostek obu zaangażowanych szczebli, tym trudniejszą do zaakceptowania, że nie przynosząca w gruncie rzeczy żadnych efektów procesowych. Z tak postawionej diagnozy zrodziła się propozycja zmiany sposobu kontroli długotrwałości postępowania prowadzonego w formie śledztwa. Miałaby się ona dokonywać co do zasady w jednostce, w której prowadzone jest postępowanie, a kompetencję do przedłużenia na czas powyżej roku otrzymałby prokurator bezpośrednio przełożony. Wyeliminuje to przede wszystkim potrzebę migracji akt sprawy, odformalizuje sposób realizacji nadzoru, ale też – urealni wpływ doraźny na pracę prokuratora referenta, gdyż osoba przedłużająca będzie miała realne instrumenty wpływu na jego pracę i możliwość bieżącej kontroli nad realizacją zamierzonych czynności. Projektowana zmiana powinna przyczynić się do przyspieszenia toku postępowań przygotowawczych prowadzonych w formie śledztwa.

Art. 313 § 1 i § 1a k.p.k. oraz art. 249 § 3a k.p.k.

Wprowadzone ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. odstępstwo od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego w sytuacji, kiedy przeprowadzenie takiej czynności nie jest możliwe ze względu na stan zdrowia podejrzanego albo stan nietrzeźwości lub odurzenia, w jakim znajduje się podejrzany, a zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego, pozostaje sprzeczności z konstytucyjnym prawem do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz konwencyjnym określonym w art. 5 ust. 3 EKPCz. Na skutek zmiany art. 313 k.p.k., de lege lata, nie ma już konieczności niezwłocznego ogłaszania zarzutu podejrzanemu, w sytuacji, kiedy nie pozwala na to stan zdrowia podejrzanego albo stan nietrzeźwości lub odurzenia, w jakim znajduje się podejrzany. Są to terminy pojemne, które z tego względu mogą być nadużywane w celu odstąpienia od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego. Warto też zwrócić uwagę, że skutkiem zastosowania uchwalonych art. 249 § 3a k.p.k. oraz art. 313 § 1 i 1a k.p.k. może być orzeczenie i wykonywanie wobec osoby, której ani nie powiadomiono o treści zarzutu, ani której nie ogłoszono zarzutu, środków zapobiegawczych, w tym najsurowszego z nich w postaci tymczasowego aresztowania. Tymczasem ocena, czy są spełnione przesłanki do jego zastosowania powinna odbywać się po

przesłuchaniu podejrzanego. Dodać należy, że sytuacja procesowa podejrzanego, wobec którego odstąpiono od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i jego przesłuchania jest gorsza niż podejrzanego ściganego listem gończym, bowiem w przypadku ujęcia podejrzanego ściganego listem gończym, należy niezwłocznie doprowadzić go o sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (art. 279 § 3 k.p.k.). Taka sytuacja nie wystąpi, np. gdy minie stan nietrzeźwości lub odurzenia. Brak obowiązku przesłuchania podejrzanego w takiej sytuacji przez sąd, tj. po ustaniu okoliczności określonych w art. 313 § 1a k.p.k., powoduje, że takie rozwiązanie należy uznać za sprzeczne z art. 5 ust. 3 EKPCz.

Dostrzegając powyższe względy projektowana treść art. 313 § 1 k.p.k. zakłada powrót do kształtu instytucji przedstawienia zarzutów sprzed nowelizacji dokonanej na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r., tj. przeprowadzenia kumulatywnie trzech czynności, które pozwolą na przekształcenie postępowania karnego z fazy *in rem* w postępowanie w fazie *in personam*, tj.: a) sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów; b) jego niezwłocznego ogłoszenia podejrzanemu oraz c) przesłuchania podejrzanego, z wyjątkiem wypadku, gdy ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z przyczyn leżących po stronie podejrzanego, w szczególności z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju, a także gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Poza tym, zakłada się uchylenie art. 313 § 1a k.p.k., a także powiązanego z nim art. 249 § 3a k.p.k., który zakłada możliwość odstąpienia od wymogu przesłuchania podejrzanego przed zastosowaniem środka zapobiegawczego oraz dopuszcza zastosowanie tymczasowego aresztowania pomimo niestawiennictwa obrońcy prawidłowo powiadomionego o terminie i miejscu posiedzenia.

Art. 318 k.p.k.

Zmiana proponowana w art. 318 k.p.k. polega na wprowadzeniu obowiązku poinformowania podejrzanego i jego obrońcy oraz pokrzywdzonego i jego pełnomocnika o przedłożeniu opinii. W dotychczasowym brzmieniu przepis ten nakazywał doręczenie tym osobom postanowienia o dopuszczeniu dowodu i zezwolenie na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłych. Wskazane podmioty otrzymywały zatem informacje, że dowód z opinii biegłego został wywołany, natomiast nie otrzymywały informacji o przedłożeniu opinii biegłego / biegłych do akt sprawy, co istotnie utrudniało zapoznanie się z tą opinią. Jak sygnalizowali praktycy, niejednokrotnie prowadziło to do sytuacji, że obrońca wyznaczony w sprawie z powodu pojawienia się wątpliwości co do poczytalności podejrzanego nie zdążył zapoznać się z opinią sądowo-

psychiatryczną zanim zdecydowano o tym, że ustaje obrona obligatoryjna, co z kolei skutkowało zwolnieniem obrońcy z jego obowiązków. Proponowana zmiana czyni realnym skorzystanie z uprawnień stron już wcześniej przewidzianych w tym przepisie, czyli wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych w toku postępowania przygotowawczego. Co oczywiste, poinformowanie ww. podmiotów o przedłożeniu opinii może nastąpić w sposób odformalizowany, w trybie art. 137 k.p.k.

Art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.

Projektowane zmiany art. 332 § 1 k.p.k. mają charakter dostosowujący. W ocenie projektodawcy w akcie oskarżenia (pkt 1) powinna zostać zawarta informacja nie tylko o zastosowaniu środka zapobiegawczego i zabezpieczenia majątkowego, ale również o zatrzymaniu z uwagi na jego konsekwencje dla oskarżonego i znaczenie w kontekście uzyskania statusu podejrzanego.

Art. 333 § 1a k.p.k.

Projektowane wprowadzenie art. 333 § 1a k.p.k. poszerza wymogi dotyczące treści aktu oskarżenia. Obok wymienienia w nim listy osób, których wezwania oskarżyciel żąda i wykazu innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej się domaga (art. 333 § 1 k.p.k.), w projektowanym art. 333 § 1a k.p.k. zobowiązano oskarżyciela do sformułowania tez dowodowych w odniesieniu do wnioskowanych dowodów, to jest do wskazania okoliczności, które mają być udowodnione. Zauważyć należy, że jest to wymóg dotyczący każdego wniosku dowodowego, wynikający z art. 169 k.p.k. Wprowadzenie obowiązku formułowania tez dowodowych w odniesieniu do poszczególnych dowodów także w akcie oskarżenia prowadzi do realizacji zasady równości stron, poszerza możliwości przygotowania się stron do rozprawy i powinno spowodować ograniczenie praktyki automatycznego wnioskowania o przeprowadzenie na rozprawie głównej wszystkich dowodów z postępowania przygotowawczego. Autor aktu oskarżenia, zobowiązany do formułowania tez dowodowych, powinien przeprowadzić rodzaj selekcji wniosków dowodowych, ograniczając się do składania ich w sytuacjach rzeczywiście uzasadnionych.

Art. 339 § 3 pkt 8, § 3b i § 5 k.p.k. oraz art. 368a k.p.k.

Zgodnie z art. 79 § 4 k.p.k., „Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób

samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu”. W rezultacie obrona obligatoryjna zapoczątkowana powstaniem wątpliwości co do poczytalności ustaje dopiero z momentem wydania przez sąd „orzeczenia, że udział obrońcy [w sprawie] nie jest obowiązkowy”. Celem tego przepisu jest wyraźne podkreślenie, że to dopiero sądowa ocena, mianowicie „uznanie opinii biegłych lekarzy psychiatrów za uzasadnioną” pozwala sądowi orzec o ustaniu obrony obligatoryjnej. Samo zatem złożenie do akt sprawy opinii biegłych, z której wynika brak przesłanek do obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., nie powoduje ustania stanu obrony obowiązkowej. Niestety w praktyce sądy niejednokrotnie „zapominają” o konieczności zbadania opinii i wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 79 § 4 k.p.k. (zdanie pierwsze in fine) lub nie dostrzegają, że przepis wyraźnie uzależnia ustanie obrony obligatoryjnej od wydania takiego orzeczenia. W rezultacie niejednokrotnie dochodzi w takich sprawach do prowadzenia rozprawy pod nieobecność obrońcy, co skutkuje zaistnieniem bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. i koniecznością uchylenia wyroku wydanego w takich okolicznościach (por. m.in.: postanowienie SN z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21, OSNK 2022, z. 6, poz. 23; wyroki SN: z dnia 7 kwietnia 2022 r., II KK 59/22; z dnia 21 kwietnia 2021 r., III KK 114/21; z dnia 13 października 2021 r., III KK 334/21; z dnia 27 lutego 2020 r., III KK 643/19; z dnia 1 września 2020 r., IV KK 741/19; z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18; z dnia 11 kwietnia 2019 r., V KK 160/19; z dnia 13 czerwca 2019 r., IV KK 235/18; z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17; z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17; z dnia 25 stycznia 2024 r., III KK 562/23). Wobec tego proponuje się wprowadzenie do art. 339 § 3 k.p.k. obowiązku skierowania sprawy na posiedzenie przez prezesa sądu w celu wydania „postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4.”, o ile oczywiście takie postanowienie nie zostało wydane na wcześniejszym etapie postępowania. Wprowadzenie tego obowiązku uporządkuje procedowanie, bowiem przed przystąpieniem do merytorycznego rozpoznania sprawy na rozprawie lub na posiedzeniu, w którym udział obrońcy obligatoryjnego jest obowiązkowy, sąd przesądzi, czy nadal trwa stan obrony obligatoryjnej wywołany powołaniem biegłych psychiatrów w celu wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, czy też wobec treści tej opinii stan obrony obligatoryjnej ustał. Proponowana zmiana ma w rezultacie zapobiec wydaniu orzeczeń dotkniętych uchybieniem o randze bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Przepisy art. 339 § 3b k.p.k. i 368a k.p.k. regulują kwestię rozpoznania wniosku oskarżonego o umorzenie postępowania z oskarżenia subsydiarnego z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela, składanego na określonym etapie postępowania sądowego: przed

rozprawą (art. 339 § 3b k.p.k.) i w toku rozprawy (art. 368a k.p.k.). Rozwiązania te należy uznać za zbędne, gdyż przed wejściem w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. oskarżonemu przysługiwało na ogólnych zasadach prawo do złożenia takiego wniosku. Ponadto, zgodnie z art. 56 § 2 k.p.k., jeśli sąd stwierdzi, że oskarżyciel posiłkowy nie jest osobą uprawnioną, wówczas orzeka, że nie może on brać udziału w postępowaniu, a jeśli wszczął już postępowanie sądowe, wówczas powinien je umorzyć na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Zmiana art. 339 § 5 k.p.k. ma charakter wynikowy w związku z projektowanym uchynieniem art. 339 § 3b k.p.k.

Art. 343 § 7 k.p.k. oraz art. 335 § 2 k.p.k.

Zmiana przepisów wynika z konieczności uwzględnienia dodawanego § 1a w art. 333 k.p.k.

Art. 360 § 2 k.p.k.

Proponuje się usunięcie przepisu wprowadzonego do Kodeksu postępowania karnego w 2016 r., wyposażającego prokuratora w prawo zgłoszenia sprzeciwu wobec wyłączenia jawności rozprawy. Według uchylanego przepisu, sprzeciw prokuratora wobec wyłączenia jawności jest wiążący dla sądu, bowiem na skutek jego zgłoszenia rozprawa ma się odbywać jawnie. Przepis ten stanowi jawne naruszenie zasady równouprawnienia stron postępowania sądowego (bowiem stronie przeciwnej nie przyznano prawa zgłoszenia podobnego „sprzeciwu”) oraz zasady nadrzędności sądu nad stronami. Uprzywilejowanie prokuratora jako strony postępowania sądowego w tej kwestii nie znajduje żadnego racjonalnego uzasadnienia, dlatego proponuje się uchynienie w art. 360 § 2 k.p.k.

Art. 374 § 3 i § 7 k.p.k.

Pierwsza z proponowanych zmian art. 374 § 3 k.p.k. ma na celu usunięcie uprzywilejowania prokuratora w związku z zastosowaniem procedury prowadzenia rozprawy na odległość. Z obecnie obowiązującego brzmienia tego przepisu wynika, że przewodniczący, na wniosek prokuratora, musi wyrazić zgodę na udział prokuratora w rozprawie na odległość, z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (verba legis: „wyraża zgodę”), a jedyną przesłanką nieuwzględnienia wniosku prokuratora są przeszkody techniczne. Tymczasem przewodniczący składu orzekającego powinien mieć swobodę decydowania, czy nie jest konieczny osobisty i „stacjonarny” udział prokuratora w rozprawie i nie może być w tym względzie związany wolą strony procesowej, jaką jest prokurator. Z tego powodu zawarty w tym przepisie zwrot „wyraża zgodę” należało zastąpić zwrotem „może wyrazić zgodę”, pozostawiając przewodniczącemu możliwość uwzględnienia wniosku prokuratora.

Projektowana zmiana art. 374 § 7 k.p.k. ma na celu urealnienie realizacji prawa oskarżonego do obrony w toku rozprawy prowadzonej na odległość. W świetle obecnego brzmienia tego przepisu sąd „może zarządzić” przerwę w rozprawie na czas oznaczony, aby umożliwić kontakt telefoniczny oskarżonego z obrońcą wówczas, gdy obrońca bierze udział w rozprawie przebywając w innym miejscu niż oskarżony. Według proponowanego brzmienia tego przepisu sąd byłby zobligowany zarządzić taką przerwę (wprowadzenie zwrotu „sąd zarządza” w miejsce „sąd może zarządzić”), przy czym odmowa zarządzenia przerwy nadal może mieć miejsce wówczas, gdy „złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy”.

Art. 378a § 1, § 4–6 i § 7 k.p.k.

Proponuje się zmiany art. 378a k.p.k., wprowadzonego ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. i obowiązującego od dnia 5 października 2019 r. Wprowadzenie tej instytucji istotnie ograniczającej prawo do obrony oskarżonego spotkało się z istotną krytyką, przede wszystkim ze względu na jego nadmierny rygoryzm prowadzący do możliwości utraty przez obronę możliwości udziału w postępowaniu dowodowym na rozprawie w części istotnej dla jej sytuacji procesowej. Celem obecnej zmiany jest złagodzenie tych skutków, a jednocześnie pozostawienie sądowi możliwości korzystania z tej możliwości przede wszystkim dla przeprowadzenia dowodów, które mogą być już dla sądu nieosiągalne w późniejszym okresie oraz przeciwdziałania obstrukcji procesowej związanej z udziałem w rozprawie, w której udział oskarżonego i obrońcy nie jest obowiązkowy. Zgodnie ze zmienioną regułą art. 378a § 1 k.p.k. sąd nadal będzie decydował – w szczególnie uzasadnionych wypadkach – o możliwości przeprowadzenia dowodów pod nieobecność oskarżonego lub obrońcy jako wyjątku od reguły, z tym że przesłuchanie świadka możliwe będzie wówczas, jeśli istnieje ponadto niebezpieczeństwo, że nie będzie go można przesłuchać w późniejszym terminie. Chodzi tu zatem o sytuacje w istocie wyjątkowe, m.in. jego stan zdrowia, w tym obłożną chorobę świadka, stan zagrożenia życia, czy wielokrotne wcześniejsze niestawiennictwo lub skuteczne doprowadzenie na rozprawę. Skorzystanie z tej możliwości będzie wyłączone w razie niestawiennictwa obrońcy, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy, niezależnie od jej powodów, skoro obowiązkowa obrona oznacza nakaz obrony w toku całej rozprawy, a prowadzenie jej bez udziału obrońcy choćby w części rodzi konsekwencje, o których mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Jest to regulacja zmierzająca do równoważenia interesów stron procesowych, w tym oskarżonego i dążąca do sprawnego rozpoznania sprawy, zapobieganiu nadużywaniu uprawnień procesowych przy szeroko określonej swobodzie udziału oskarżonego w rozprawie. Jednocześnie jednak obowiązujące dotąd rygoryzmy osłabione zostaną przez usunięcie przepisów art. 387a § 4–6 k.p.k., które niezasadnie wprowadzały prekluzję dowodową w zakresie

żądania ponownego przeprowadzenia dowodu z udziałem obrony. Wymogi wniosku dowodowego w tym zakresie zrównane zostały z ogólnymi warunkami wniosku dowodowego – przez usunięcie zwłaszcza nadmiernie rygorystycznego wymogu wykazania, że „sposób przeprowadzenia dowodu podczas jego nieobecności naruszał gwarancje procesowe, zwłaszcza prawo do obrony”. W praktyce procesowej dochodziło do niezasadnego oddalania wniosków dowodowych o takie ponowne przesłuchanie, czy uzupełniające przesłuchanie z powodu trudności w samym formułowaniu uzasadnienia potrzeby takiej czynności, a nie jej zbędności. Pozwoli to w sytuacji, w której dowód jest nadal dostępny i świadek ma możliwość się stawić, dokonanie przez sąd oceny zasadności wniosku na jego ogólnych podstawach i z uwzględnieniem warunków, w jakich został pierwotnie na rozprawie przeprowadzony. W projekcie usunięto także nadmiernie rygorystyczną regułę z art. 378a § 6 k.p.k., nakazująca „uzupełniające prowadzenie ponownie dowodu jedynie w zakresie, w jakim strona wykazała naruszenie gwarancji procesowych”. Stosowanie tego przepisu wskazywało na niejednolitość jego wykładni prowadzącą do nadużywania tego ograniczenia ponad nakazy proporcjonalności tej wyjątkowej w istocie instytucji z art. 378a k.p.k. Zmieniony art. 378a § 7 k.p.k. zawiera pouczenie dla oskarżonego, który stawi się na kolejny termin rozprawy, o możliwości złożenia wniosku o uzupełniające przeprowadzenie dowodu, dostosowane do likwidacji ograniczeń z art. 378a § 4 i 5 k.p.k.

Art. 387 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 387 § 2 k.p.k. ma na celu ułatwienie korzystania z możliwości dobrowolnego poddania się karze w sytuacji nieobecności prokuratora na rozprawie. Sprowadza się do usunięcia wymogu udzielenia zgody przez prokuratora na uwzględnienie przez sąd wniosku o dobrowolne poddanie się karze przez oskarżonego i wprowadzenie warunku polegającego na braku sprzeciwu prokuratora należycie powiadomionego o terminie rozprawy. Odnosząc się do konieczności uzyskiwania akceptacji nieobecnego prokuratora na uwzględnienie wniosku złożonego w trybie art. 387 k.p.k. należy wskazać, że kwestia ta była w przeszłości sporna w orzecznictwie. Na tle nieobowiązującego już stanu prawnego przeważało stanowisko SN, że „Nieobecność prokuratora na rozprawie głównej, prawidłowo zawiadomionego o jej terminie, oznacza, że w wypadku zgłoszenia przez oskarżonego wniosku, o jakim mowa w art. 387 § 1 KPK, nie sprzeciwia się on takiemu wnioskowi. Skuteczne złożenie sprzeciwu wobec wniosku oskarżonego wymaga obecności prokuratora na rozprawie głównej” (wyrok SN z dnia 21 sierpnia 2019 r. IV KS 19/19). W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, że *„nie zasługuje na akceptację pogląd, iż na skutek nieobecności na rozprawie, prokurator nie miał możliwości ustosunkowania się do zgłoszonego przez oskarżonego wniosku. Analogicznie można by argumentować w odniesieniu do nieobecnego na rozprawie pokrzywdzonego i gdyby miało to prowadzić do przyjęcia,*

że nie miał on możliwości ustosunkowania się do takiego wniosku, wypadaloby uznać, iż ze względu na konieczność respektowania uprawnień pokrzywdzonego brak jest warunków do uwzględnienia wniosku. Gdyby zaś zgodzić się z Sądem ad quem, że „nieobecność prokuratora na rozprawie nie pozbawia go wyrażenia własnego stanowiska odnoszącego się do przedmiotowego wniosku oskarżonego”, to konsekwentnie należałoby uznać, że również nieobecność na rozprawie pokrzywdzonego nie powinna prowadzić do zaniechania poznania jego stanowiska co do wniosku. Jeżeli w przypadku pokrzywdzonego tezy takiej postawić jednak nie można, to analogicznie nie może mieć ona zastosowania do prokuratora. Zatem, jeżeli przyjmuje się, że zawiadomienie pokrzywdzonego o terminie rozprawy oraz pouczenie go o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego wniosku, o którym mowa w trybie art. 387 § 1 KPK , jest wystarczające dla uznania, że mimo nieobecności pokrzywdzonego na rozprawie jego uprawnienie do wyrażenia sprzeciwu nie doznaje uszczerbku i zachodzą przesłanki do przyjęcia, że w takim wypadku „nie sprzeciwia się” on uwzględnieniu wniosku (przesłanka pozytywnej decyzji sądu z art. 387 § 2 KPK), to tak samo trzeba wnioskować w przypadku nieobecności na rozprawie, powiadomionego o jej terminie prokuratora, tj. że nie sprzeciwia się on uwzględnieniu wniosku. (...)

Natomiast co do powołanego przez Sąd Okręgowy w T. wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2015 r., V KK 240/15, zwrócono uwagę, że obecny stan prawny dezaktualizuje wyrażony w nim pogląd, iż w interesie oskarżonego, który złożył wniosek o dobrowolne poddanie się karze nakłada na sąd powinność, gdy ten widzi możliwość zakończenia zwięźzonego porozumieniem postępowania, zarządzenia przerwy w rozprawie w celu zawiadomienia prokuratora o propozycji oskarżonego. Pogląd ten został sformułowany w stanie prawnym obowiązującym do 30 czerwca 2015 r. (...), gdy prokurator mógł na zasadach ogólnych zaskarżyć wyrok wydany w trybie konsensualnym. Dlatego Sąd Najwyższy w celu zagwarantowania oskarżonemu stabilności wyroku wydanego na jego wniosek, ale pod nieobecność prokuratora, kierując się względami funkcjonalnymi, pogląd taki wyraził. Jednak wprowadzenie art. 447 § 5 KPK sprawiło, że racje, które przyświecały wydaniu wspomnianego orzeczenia, przestały być aktualne, bowiem przepis ten, ograniczając podstawy zaskarżenia wyroku wydanego w trybie konsensualnym, w szczególności blokując mu możliwość zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego z wysunięciem zarzutów określonych w art. 438 pkt 3 i 4 KPK , wystarczająco chroni oskarżonego przed zmianą wyroku w związku z apelacją prokuratora, który nie wyraził sprzeciwu wobec nieobecności na rozprawie (zob. D. Świecki, Komentarz aktualizowany do art. 387 Kodeksu postępowania karnego, LEX/el., tezy 20, 22)” Zmiana stanu prawnego która wprowadziła wymóg zgody prokuratora w art. 387 § 2 k.p.k. doprowadziła do znacznego ograniczenia stosowania art. 387 k.p.k. z uwagi na nieobecność prokuratora na rozprawie.

Projektowana ustawa zawiera próbę usprawnienia postępowania przez przywrócenie pełnej funkcjonalności instytucji z art. 387 k.p.k.

Art. 404c k.p.k. oraz art. 448 § 1a k.p.k.

Proponuje się uchylenie art. 404c k.p.k., który wszedł w życie z dniem 14 marca 2024 r. i wprowadził do Kodeksu postępowania karnego zupełnie nową instytucję „wstępnej narady” i „wyroku częściowego”. Wprowadzając tę nową instytucję do Kodeksu postępowania karnego ustawodawca uzasadnił to następująco: „[...] w procesach o obszernym zakresie postępowania dowodowego wynikającym z łączności podmiotowej (wielość oskarżonych) i przedmiotowej (wielość zarzucanych przestępstw) na szybkie rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej tych oskarżonych, wobec których możliwe będzie przeprowadzenie niezbędnych czynności dowodowych w sposób skoncentrowany. Stosowanie tych instytucji pozwoli na ograniczenie liczby osób uczestniczących w różnych rolach procesowych w długotrwałym postępowaniu, istotne obniżenie kosztów i innych obciążeń ponoszonych przez strony postępowania oraz ograniczenie trudności organizacyjnych, m.in. związanych z rezerwacją odpowiednio dużych sal rozpraw oraz zabezpieczeniem konwojów na rozprawę (art. 404c k.p.k.)” (druk sejmowy nr 3216 Sejm RP IX kadencji, s. 59). Nie można podzielić oceny autorów tej nowelizacji, że istotnie przyczyni się ona do przyspieszenia postępowań i rozwiąże szereg trudności organizacyjnych, zwłaszcza jeżeli uwzględni się zakres katalogu wyjątków od stosowania instytucji wyroku częściowego. Nie przedstawiono, a przynajmniej nie wskazano w uzasadnieniu projektu, badań, które potwierdzałyby takie założenia. Jednocześnie trzeba zauważyć, że wprowadzone instytucje są niespójne systemowo, chociażby z treścią art. 34 § 3 k.p.k. oraz antygwarancyjne (por. krytyczne uwagi C. Kuleszy w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, red. K. Dudka; WKP 2023, komentarz do art. 404c k.p.k.). Słusznie podkreśla się w piśmiennictwie, że brak rękojmi bezstronności sędziego, który wydał wyrok częściowy, w sprawie pozostałych oskarżonych nieobjętych tym wyrokiem, w praktyce będzie stanowił główny czynnik ograniczający stosowanie tej instytucji (por. J. Zagrodnik, w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. J. Skorupka, Legalis 2023, komentarz do art. 404c k.p.k., nb. 10). Wobec wskazanych argumentów uchylenie art. 404c k.p.k. należy uznać za uzasadnione.

Bezpośrednią i konieczną konsekwencją proponowanej zmiany jest także propozycja uchylenia art. 448 § 1a k.p.k.

Art. 422 § 2a k.p.k.

W projektowanym nowym brzmieniu art. 422 § 2a k.p.k. proponuje się ograniczenie warunków, które muszą być kumulatywnie spełnione, aby doszło do doręczenia wyroku

oskarżonemu pozbawionemu wolności i liczenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego wyroku nie od daty jego ogłoszenia, ale właśnie od daty jego doręczenia. Obecnie przepis ten przewiduje aż trzy warunki, które muszą być spełnione, aby pozbawiony wolności oskarżony miał doręczony wyrok wydany na rozprawie: 1) nieposiadanie obrońcy; 2) złożenie przez oskarżonego wniosku o doprowadzenie go na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok; 3) nieobecność oskarżonego podczas ogłoszenia wyroku. Proponowana zmiana art. 422 § 2a k.p.k. ogranicza te warunki do dwóch, eliminując wysoce dysfunkcyjny i budzący wątpliwości interpretacyjne wymóg złożenia wniosku o doprowadzenie na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok. Po wejściu w życie proponowanych zmian oskarżonemu pozbawionemu wolności będzie doręczany wyrok ogłaszany na rozprawie, jeżeli nie ma on obrońcy (co przecież w przypadku obrony z urzędu następuje z chwilą ogłoszenia wyroku kończącego postępowanie na rozprawie apelacyjnej – por. art. 84 § 2 k.p.k.) i nie był obecny podczas ogłoszenia tego wyroku. W rezultacie to od daty doręczenia takiemu oskarżonemu wyrok rozpocznie swój bieg termin zawity na złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. Po wprowadzeniu proponowanych zmian dojdzie w istocie do przywrócenia w omawianym zakresie standardu, jaki obowiązywał przed wejściem w życie dużej nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2013 r., czyli do dnia 30 czerwca 2015 r., kiedy to art. 419 § 2 k.p.k. przewidywał, że jeżeli oskarżony pozbawiony wolności nie był obecny przy ogłoszeniu na rozprawie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a nie miał obrońcy, orzeczenie to doręcza się oskarżonemu. Należy przypomnieć, że z dniem 1 lipca 2015 r. wprowadzono do Kodeksu postępowania karnego ogólną regułę doręczania wyroków stronom nieobecnym przy ich ogłoszeniu (art. 100 § 3 k.p.k. w wersji obowiązującej do dnia 14 kwietnia 2016 r.), która została zniesiona właśnie z dniem 15 kwietnia 2016 r. i zastąpiona treścią art. 422 § 2a k.p.k.

Podsumowując proponowana zmiana ma na celu zapewnienie pozbawionym wolności oskarżonym realne prawo do zapoznania się z treścią wyroku i jego zaskarżenia.

Art. 427 § 3a k.p.k.

W ocenie projektodawcy uzasadnione jest uchylenie art. 427 § 3a k.p.k., który tylko pozornie stanowi próbę przeciwdziałania możliwym działaniom obstrukcyjnym, polegającym na bierności dowodowej stron na forum sądu pierwszej instancji i formułowaniu w środku odwoławczym zarzutów, a tym samym sugeruje wzmocnienie kontrydiktoryjności postępowania sądowego. Jednak zakres wyłączenia spod tego zakazu jest tak szeroki, że przyjęcie tej regulacji niewiele zmienia w inkwizycyjnym modelu postępowania sądowego (por. D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Warszawa 2024, Lex, Komentarz do art. 427 k.p.k.). Zakaz stawiania zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu z urzędu nie dotyczy

okoliczności odnoszących się do tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. W konsekwencji art. 427 § 3a k.p.k. nie stanowi istotnej przeszkody dla podnoszenia zarzutu obrazy art. 167 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., gdyż wystarczy sformułowanie zarzutu naruszenia tych przepisów w odniesieniu do tezy dowodowej, która miałaby prowadzić do ustalenia odnoszącego się do tych okoliczności, a którego to dowodu sąd z urzędu nie przeprowadził, by zarzut taki był dopuszczalny.

Art. 445 § 1a i § 2 k.p.k.

Propozycja nowego art. 445 § 1a k.p.k. jest wynikiem oceny praktyki sporządzania środka zaskarżenia w procesie karnym, między innymi w sprawach skomplikowanych, wielotomowych i wieloosobowych. W sytuacji przedłużenia, na wniosek sędziego, czasu na sporządzenie uzasadnienia wyroku, proponuje się, że czas przeznaczony na przygotowanie apelacji zostanie również wydłużony dla stron i ich profesjonalnych przedstawicieli i wynosić będzie 30 dni od chwili doręczenia uzasadnienia.

Przepis stanowi realizację postulatu środowisk prawniczych ostatnich lat, uwzględniających rzeczywisty nakład pracy w sprawach karnych, w tym szczególnie zawiłych. Uwzględniono, że termin 14 dni, zwłaszcza przy wydłużonym czasie dla sądu przygotowującego uzasadnienie, nie gwarantuje w pełni możliwości rzetelnego przygotowania środka zaskarżenia przez stronę lub jej pełnomocnika czy obrońcę.

Zdanie drugie i trzecie projektowanego przepisu zapewni spójność regulacji procesowych zawartych w Kodeksie postępowania karnego i art. 369 Kodeksu postępowania cywilnego. Jednocześnie należy zauważyć, że regulacja zawarta w art. 100 § 8 k.p.k. nie zawsze może być wystarczająca z uwagi na przyjęty powszechnie pogląd, że nie ma potrzeby pouczenia o terminach zaskarżenia podmiotów profesjonalnych (vide: uchwała SN z dnia 1 października 2013 r. I KZP 6/13).

Wydłużenie terminu do sporządzenia apelacji nastąpi również w sytuacji, w której sąd przed wejściem w życie niniejszej ustawy doręczył odpis wyroku wraz z uzasadnieniem w sprawie, w której doszło do przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia, a nie upłynął jeszcze 14-dniowy termin do wniesienia apelacji. Wynika to z przyjęcia zasady bezpośredniego stosowania ustawy nowej. Projektowana zmiana art. 445 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy wobec dodanego art. 445 § 1a k.p.k.

Art. 452 § 2 i § 3 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 452 § 2 k.p.k. ma na celu powrót do treści tego przepisu nadanego na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r., a tym samym ograniczyć katalog przesłanek oddalenia wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy, który został poszerzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. W brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r., przepis art. 452 § 2 k.p.k. stanowił samodzielną podstawę oddalenia wniosku dowodowego, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez sąd odwoławczy byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. Odwołanie się do treści art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. oznaczało, że podstawy uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania stanowią także podstawy oddalenia wniosku dowodowego w instancji odwoławczej.

Zastrzeżenia co do prekluzji dowodowej opisane przy omawianiu proponowanych zmiany do art. 170 k.p.k. pozostają aktualne. Rezygnacja z prekluzji dowodowej w art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. rodzi konieczność uchylenia art. 452 § 3 k.p.k. który określa wyjątki od niej. Chodzi tu o wnioski dowodowe składane w instancji odwoławczej co do dowodu, który nie był powołany przed sądem pierwszej instancji, pomimo że składający wniosek mógł go wówczas powołać, oraz o fakty, niebędące przedmiotem postępowania przed tym sądem, gdy składający wniosek mógł je wówczas wskazać, gdy fakty lub dowody dotyczą tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k.

Art. 454 § 1 i § 1a k.p.k.

Projektowana redakcja art. 454 § 1 k.p.k. i dodanie § 1a tego przepisu jest w istocie powrotem do ich brzmienia sprzed nowelizacji na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., która zawęziła regułę *ne peuis* przewidując możliwość skazania przez sąd drugiej instancji zarówno w przypadku zaskarżenia wyroku warunkowo umarzającego, jak i wymierzenie przez ten sąd kary dożywotniego pozbawienia wolności na wniosek zawarty w apelacji. Wobec potrzeby poszanowania zasad dwuinstancyjności oraz zasady ograniczenia sądu odwoławczego w zakresie orzekania reformatoryjnego w przypadku wniesienia środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego, obowiązujące obecnie przepisy jawią się jako sprzeczne z regułą *ne peuis*. W przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, niebędące skazaniem, który bywa często efektem porozumienia między oskarżonym a oskarżycielem, zaskarżenie rozstrzygnięcia i orzeczenie skazujące przez sąd odwoławczy jest przejawem swoistej nielojalności państwa wobec obywatela i odstąpienia od poczynionych ustaleń, w tym np. naprawienia szkody. Jednocześnie regulacja taka wyklucza możliwość kontroli instancyjnej skazania. Dalsze utrzymanie przepisu w

tym brzmieniu godzić będzie w gwarancje procesowe oskarżonego, ale też może znacząco osłabić zastosowanie warunkowego umorzenia jako często stosowanego w praktyce środka probacyjnego.

W wyniku tej samej nowelizacji doszło do uchylenia reguły *ne peuis* gwarantującej zakaz zaostżenia przez sąd odwoławczy kary, przez wymierzenie dożywotniego pozbawienia wolności. Jako argument wskazano na potrzebę sprawności postępowania i brak argumentów przemawiających za utrzymaniem dotychczasowego stanu rzeczy. Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że konstytucyjna zasada kontroli instancyjnej nie stoi w opozycji do reformatoryjnego orzekania na niekorzyść oskarżonego przez sąd drugiej instancji. Jednak Trybunał jednocześnie przesądził, że decyzje sądu o pozbawieniu wolności wymagają stosownej sądowej weryfikacji i kontroli. Zakaz dotyczący nieorzekania kary dożywotniego pozbawienia wolności miał charakter bezwzględny. Powrót zatem do przepisu wcześniej obowiązującego wydaje się konieczny a wiąże się z rodzajem kary i możliwym zakresem kontroli kasacyjnej przed Sądem Najwyższym, wykluczającym samoistny zarzut dotyczący surowości kary. Dlatego, na skutek powrotu do obowiązujących przed wejściem w życie nowelizacji przepisów, sąd odwoławczy w przypadku ustalenia powodów do orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności winien wyrok sądu pierwszej instancji uchylić i przekazać do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Art. 457 § 2 k.p.k.

Konsekwencją projektowanych zmian art. 114 k.p.k. jest powrót w art. 457 § 2 k.p.k. do zasady, że sąd odwoławczy z urzędu sporządza uzasadnienie wyroku utrzymującego w mocy lub wyroku zmieniającego, jeżeli zgłoszono zdanie odrębne. Oznacza to zatem powrót do stanu prawnego sprzed dnia 1 października 2023 r. i jest wyrazem uprzednio już ugruntowanego przekonania, że ujawnione rozbieżności ocen prowadzące do zgłoszenia votum separatum przez członka składu orzekającego w sądzie odwoławczym stanowią okoliczności doniosłe dla sprawy oraz uzasadniają potrzebę ich przedstawienia w formie pisemnego uzasadnienia niezależnie od wniosku strony.

Art. 523 § 1a k.p.k.

Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadził możliwość wnoszenia przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie kasacji z powodu niewspółmierności wymierzonej kary (ustawa z dnia 11 marca 2016 r.). Projektowane uchylenie tego przepisu znajduje uzasadnienie w modelu postępowania kasacyjnego przyjętego w polskim procesie karnym. Zgodnie z obowiązującymi przepisami kasacja może być oparta na wykazywaniu wystąpienia w toku postępowania bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. lub innego rażącego

naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Zadaniem postępowania kasacyjnego jest zatem eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń, które zapadły w wyniku poważnych naruszeń prawa. W toku tego postępowania nie weryfikuje się natomiast ocen, których dokonuje sąd i to między innymi w zakresie ustaleń faktycznych, także tych, które wpływają na wymiar kary. W art. 523 § 1 in fine k.p.k. zawarty jest wprost zakaz wnoszenia kasacji z powodu niewspółmierności kary. Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadzający wyjątek od tej zasady nie mieści się w modelu rozpoznawania nadzwyczajnego środka zaskarżenia od prawomocnego orzeczenia i powoduje, że Sąd Najwyższy de facto ponawia postępowanie apelacyjne w części dotyczącej wymiaru kary. Przepis ten kreuje przy tym dodatkową nierówność stron, przyznając jedynie Prokuratorowi Generalnemu takie uprawnienie. Kolejny argument przemawiający za uchyleniem tego przepisu stanowi jego strona redakcyjna. Zasadny wydaje się bowiem wniosek, wynikający z wykładni art. 523 § 1a k.p.k. w zw. z art. 523 § 1 k.p.k., że Prokurator Generalny, formułując wyłącznie zarzut niewspółmierności kary, powinien jednocześnie wykazać zaistnienie rażącego naruszenia prawa. Praktyka Prokuratora Generalnego dotycząca stosowania tego przepisu także przemawia za jego uchyleniem. Wszystkie kasacje Prokuratora Generalnego wniesione z powodu niewspółmierności kary kwestionowały jej łagodność i zawierały wnioski o zaostrezenie jej wymiaru.

Art. 553 § 2 k.p.k.

Proponowana zmiana stanowi konsekwencję dodania § 7a w art. 171 k.p.k.

Art. 555 k.p.k.

W art. 555 k.p.k. proponuje się wydłużenie terminu przedawnienia roszczeń wskazanych w tym przepisie do 3 lat. Stanowi to powrót do wcześniejszej wersji omawianego przepisu obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Jest to okres optymalny, gwarantujący dochodzenie przez osoby uprawnione należnych im praw. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 11 marca 2016 r., skracającej termin przedawnienia do roku, nie wyjaśniono powodów takiej regulacji (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji). Praktyka stosowania prawa pokazuje, że obecnie obowiązujący roczny termin przedawnienia, przewidziany w art. 555 k.p.k. nie zawsze był wystarczający.

Na gruncie prawa cywilnego wskazuje się, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia (art. 442¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, z późn. zm.). Trzyletni okres przedawnienia stanowi

standard ogólnie akceptowalny na gruncie prawa cywilnego. Proponowana zmiana zmierza do zachowania spójności systemowej przepisów o przedawnieniu roszczeń.

Art. 618b § 3 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 618b § 3 k.p.k. polega na podniesieniu kwoty stanowiącej górną granicę należności dla świadka do równowartości 12% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe. Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1999 r. o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2024 r. poz. 1356) w ustawie budżetowej ustala się kwoty bazowe. W art. 9 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy budżetowej na rok 2026 r. (Dz. U. poz. 63) wskazano, że kwota bazowa dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe wynosi 1 935,26 złotych.

W projekcie proponuje się podwyższenie górnego limitu należności dla świadka z 4,6% wskazanej kwoty bazowej (89,02 złotych) do 12% tej kwoty (232,23 złotych). Mając na uwadze, że od dnia 1 stycznia 2026 r. minimalne wynagrodzenie za pracę wynosi 4806 złotych (§ 1 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2025 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2026 r., Dz. U. poz. 1242), należy przyjąć, że średnie dzienne minimalne wynagrodzenie to 218,45 złotych (4806 złotych: 22 dni robocze). Obecnie obowiązujący maksymalny pułap zwrotu utraconego zarobku nie sięga zatem nawet połowy równowartości wynagrodzenia minimalnego. Proponowana nowelizacja ma na celu podwyższenie górnej granicy należności dla świadka do poziomu odpowiadającego minimalnemu wynagrodzeniu za dzień roboczy. Jednocześnie, pozostawiona zostaje zasada, że w przypadku utracenia zarobków niższej wartości, zwrotowi będą podlegały zarobki faktycznie utracone.

Art. 666 § 1 k.p.k.

Projektowana zmiana związana jest z dostosowaniem katalogu przestępstw wskazanym w tym przepisie do regulacji zawartej w art. 259 § 3 k.p.k., zgodnie z którym tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.

Zmiany w Kodeksie wykroczeń

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2024), który wpłynął do Sejmu RP w dniu 22 lutego 2022 r. i który był procedowany w I czytaniu w dniu 9 marca 2022 r., nie zawierał przepisów nowelizujących

Kodeks wykroczeń dotyczących zmiany progu kontrawencjonalizacji kradzieży zwykłej, kradzieży leśnej, paserstwa oraz zniszczenia rzeczy (art. 119 § 1 k.w., art. 120 § 1 k.w., art. 122 § 1 i 2 k.w. oraz art. 124 § 1 k.w.) Przepisy nowelizujące wskazane powyżej regulacje, przez podniesienie progu przepołowienia z obecnych 500 złotych na 800 złotych, zostały zgłoszone dopiero po pierwszym czytaniu na etapie prac komisji sejmowej (zob. przebieg posiedzenia komisji nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach 9.06.2022 r.,

<https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/biuletyn.xsp?skmr=NK.K.-27>;

sprawozdanie Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z 9 czerwca 2022 r., druk sejmowy 2339).

Zgodnie z art. 119 ust. 1 Konstytucji RP Sejm rozpatruje projekt ustawy w trzech czytaniach. Przepis art. 119 ust. 2 Konstytucji RP stanowi zaś, że wnioskodawca, posłowie i Rada Ministrów są upoważnieni do wnoszenia poprawek do projektu ustawy w czasie jego rozpatrywania przez Sejm. Przez zgłoszenie już po pierwszym czytaniu ustawy nowelizującej propozycji zmian dodatkowych przepisów karnych, które nie spełniają cech „poprawki” do ustawy, mogło dojść do naruszenia art. 119 ust. 1 Konstytucji RP.

Trybunał Konstytucyjny wskazywał w swoim orzecznictwie, że w sensie technicznym poprawka może przybrać postać propozycji skreślenia pewnej części w tekście projektu ustawy, uzupełnienia go przez dopisanie pewnych elementów lub zastąpienia niektórych części tekstu projektu, zwłaszcza określonych wyrazów, innymi (por. wyrok TK z 24 marca 2004 r., K 37/03). Poprawki polegające na uzupełnieniu ustawy powinny pozostawać w związku z projektem złożonym w Sejmie, nie tylko o charakterze formalnym, ale i merytorycznym, polegającym na tym – jak wskazywał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 kwietnia 2009 r. (P 11/08) – „że konkretne poprawki odnoszące się do projektu powinny pozostawać w odpowiedniej relacji z jego treścią, zmierzając do modyfikacji pierwotnej treści projektu, a nie do stworzenia nowego projektu”.

Wniesiony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 2024) nie zawierał przepisów odnoszących się do tzw. typów przepołowionych. Dodane po pierwszym czytaniu regulacje, prowadzące do radykalnej zmiany reżimu odpowiedzialności całej kategorii zachowań, mających przy tym olbrzymie znaczenie społeczne (przeniesienie części zachowań stanowiących dotychczas przestępstwa przeciwko mieniu do kategorii wykroczeń) muszą być zatem potraktowane jako nowa inicjatywa ustawodawcza. Ich uchwalenie poprzedzane być powinno trzema czytaniem.

Niespełnienie zasady trzech czytań rodzi spore prawdopodobieństwo uznania przez orzekające w sprawach sądy, że przepisy art. 119 § 1 k.w., art. 120 § 1 k.w., art. 122 § 1 i 2 k.w. oraz art. 124 § 1 k.w. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. mogą być dotknięte

wadą niekonstytucyjności. Te wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP wskazanych przepisów mogą w procesie stosowania prawa uniemożliwić osądzanie sprawców wykroczeń polegających na kradzieży zwykłej, kradzieży leśnej, paserstwie i naruszeniu integralności rzeczy. Mogą pojawiać się też pytania, czy w przypadku, gdy wartość rzeczy stanowiących przedmiot czynności wykonawczych typów czynów zabronionych opisanych w art. 278 k.k., 288 k.k., 290 k.k. i 291 k.k. jest wyższa niż 500 złotych (poprzedni próg kontrawencjonalizacji), a niższa niż 800 złotych, nie mamy do czynienia z przestępstwem. Sytuacja, w której sprawca kradzieży rzeczy wartości 600 złotych nie wie, czy jego zachowanie stanowi wykroczenie, czy przestępstwo, stanowi rażące naruszenie funkcji gwarancyjnej prawa karnego, mającej zakorzenienie w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP. Stąd konieczność pilnej zmiany tych przepisów.

Podkreślenia wymaga, że przewidziany w zmienianych przepisach próg kontrawencjonalizacji, który wynosi 800 złotych, nie budzi wątpliwości z perspektywy konstytucyjnej, ani kryminalnopolitycznej, a tym samym nie wymaga zmiany.

Nadanie przepisowi zmienianemu identycznej treści z poprzednio obowiązującą może jednak rodzić wątpliwości – także z zakresu techniki prawodawczej. Stąd proponuje się, by wyłączenie z zakresu zastosowania normy sankcjonującej wynikającej z art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. czynów zabronionych, których wartość przedmiotu czynności wykonawczej lub wartość wyrządzonej szkody przekracza 800 złotych, nastąpiło przez wykorzystanie konstrukcji przewidzianej w art. 130 § 1 k.w. Przepis ten opisuje przypadki, w których nie stosuje się art. 119 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. Proponuje się zatem dodanie do niego kolejnego punktu (pkt 3), zgodnie z którym wskazane powyżej regulacje nie znajdą zastosowania, jeżeli wartość rzeczy lub mienia, o których mowa w tych przepisach, przekracza 800 złotych.

Artykuł 130 § 1 k.w. nie odwołuje się do art. 120 k.w., który także objęty jest kontrawencjonalizacją. W związku z tym konieczne jest dodanie do art. 130 § 1a k.w. w brzmieniu „Przepisu art. 120 nie stosuje się, jeżeli wartość drzewa, o którym mowa w tym przepisie, przekracza 800 złotych”.

Ponieważ próg kontrawencjonalizacji zawarty został w art. 130 k.w., należało zmienić dotychczasowe brzmienie art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. przez usunięcie z tych przepisów odniesienia do wartości rzeczy, mienia lub wyrządzonej szkody.

O ile nie budzi wątpliwości, że zawarte w art. 130 k.w. sformułowanie „nie stosuje się” oznacza niemożność pociągnięcia sprawcy kradzieży rzeczy, której wartość przekracza 800 złotych, do odpowiedzialności za wykroczenie, to pojawia się pytanie – także procesowe – o to, jaki warunek odpowiedzialności za wykroczenie nie został w ten sposób spełniony. Przychylić należy się do poglądu wyrażonego w doktrynie, zgodnie z którym w takim przypadku zachowanie sprawcy nie zawiera znamion wykroczenia (zob. P. Gensikowski. W: Kodeks wykroczeń. Komentarz. Red. P.

Daniluk, 2023 r., kom do art. 130, nb 19). Podobnie na płaszczyźnie znamion wykroczenia statuuje okoliczności wymienione w art. 130 k.w. M. Bojarski wskazując: „(o)dgraniczenie niektórych typów wykroczeń od przestępstw nie zawsze jest uzależnione od wartości mienia, na które zostało skierowane działanie sprawcy. W myśl bowiem art. 130 k.w. nie jest wykroczeniem czyn skierowany na mienie, nawet niższej wartości 500 zł., jeżeli zaistnieją okoliczności, o których mowa w tym artykule” (zob. M. Bojarski, w: Kodeks wykroczeń. Komentarz. 2019 r., red. M. Bojarski, W. Radecki, 2019, kom. do art. 130 pkt 1). Oznacza to, że proponowana nowelizacja nie zmienia znamion wykroczenia kradzieży; zabór rzeczy wartości nieprzekraczającej 800 złotych w dalszym ciągu realizuje znamiona wykroczenia, nie przestępstwa, a kradzież (podobnie jak kradzież leśna, paserstwo czy uszkodzenie rzeczy) pozostają typami przepołowionymi.

Postawiona powyżej teza znajduje uzasadnienie na gruncie przyjmowanej wykładni art. 119 k.w., w sytuacji, w której przedmiotem czynności wykonawczej jest broń, amunicja czy materiały wybuchowe. W takim przypadku, zgodnie z art. 130 § 1 k.w., art. 119 k.w. nie stosuje się. Jak wskazuje się w doktrynie sformułowanie art. 130 k.w. pozwala przyjąć, że wskazane w § 1 pkt 2 tego przepisu przedmioty nie stanowią przedmiotu czynności wykonawczej typu opisanego w art. 119 k.w. Przychylić się należy do prezentowanego w doktrynie stanowiska, zgodnie z którym: „(w) takim przypadku mamy do czynienia ze znamionami o charakterze negatywnym, których zaistnienie powoduje, że czyn sprawcy nie stanowi wykroczenia, a zatem wypełnia znamiona przestępstwa” (zob. P. Gensikowski, Wykroczenia przeciwko mieniu, w: Reforma Prawa Wykroczeń, tom I, red P. Daniluk, s. 516 i powołana tam literatura).

Prezentowane powyżej stanowisko ma istotne znaczenie także z perspektywy znamion przestępstw opisanych w art. 278 k.k., 284 k.k., 288 k.k., 290 k.k. czy 291 k.k. Przyjęcie, że wartość zabieranej, niszczonej czy wartość wyrządzonej szkody przestaje być znamieniem wykroczenia oznaczać może, że typy czynów zabronionych zawarte we wskazanych przepisach tracą charakter tzw. typów przepołowionych. Jakkolwiek sama konstrukcja od lat jest krytykowana w doktrynie, to – z ostrożności procesowej – podkreślić należy, że nie było zamierzeniem projektodawcy wprowadzenie jakichkolwiek zmian w zakresie znamion przestępstw przeciwko mieniu.

Zmiany w Kodeksie karnym

Art. 60 § 3 k.k.

W art. 60 § 3 k.k. przewidziano powrót do rozwiązania sprzed dnia 1 października 2023 r., czyli że decyzja o zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawnił on wobec organu powołanego do ścigania

przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia, będzie pozostawała w gestii sądu. Obowiązujące rozwiązanie ogranicza swobodę sądu i redukuje gwarancje podsądnego, ponieważ uzależnia zastosowanie tej instytucji od wniosku prokuratora. Tymczasem ograniczenie decyzyjności sądu na etapie postępowania jurysdykcyjnego, a zwłaszcza w procesie wymiaru kary, stanowiskiem prokuratora, wzbudza zasadnicze zastrzeżenia na płaszczyźnie konstytucyjnej, w szczególności z punktu widzenia zasad wyrażonych w art. 10 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. W następstwie zmiany możliwym będzie zastosowanie wobec sprawcy nadzwyczajnego złagodzenia kary lub orzeczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania zarówno na wniosek prokuratora, jak i z urzędu, gdy sąd dojdzie do przekonania materializacji przesłanek, o jakich mowa w art. 60 § 3 k.k.

Art. 165a § 1 k.k.

Przepis ten przewiduje karę dla osoby, która gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa, o którym mowa w art. 120 k.k., art. 121 k.k., art. 136 k.k., art. 166 k.k., art. 167 k.k., art. 171 k.k., art. 252 k.k., art. 255a k.k. lub art. 259a k.k.

Proponowana zmiana polega na usunięciu z katalogu przestępstw wymienionych w tym przepisie czynów kwalifikowanych z art. 136 § 3 i 4 k.k. Dotyczą one publicznego znieważenia głowy obcego państwa lub akredytowanego szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego takiego państwa albo osoby korzystającej z podobnej ochrony na mocy ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych (art. 136 § 3 k.k.) oraz publicznego znieważenia osoby należącej do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa albo urzędnika konsularnego obcego państwa (art. 136 § 4 k.k.). Ani waga ani charakter czynów, o których mowa w art. 136 § 3 i 4 k.k., nie uzasadnia ich umieszczenia w katalogu wymienionym w art. 165a § 1 k.k., który dotyczy wszak finansowania terroryzmu. Z tego względu należy dokonać proponowanej nowelizacji, która sprowadza się do wyeliminowania w art. 165a k.k. odwołania do art. 136 § 3 i 4 k.k.

Art. 259b k.k.

W art. 259b k.k., analogicznie jak w przypadku nowelizowanego art. 60 § 3 k.k., zwrot „Na wniosek prokuratora sąd stosuje” proponuje się zastąpić wyrazami „Sąd może zastosować”. Odstępuje się zatem od związania sądu wnioskiem prokuratora co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz warunkowego zawieszenia jej wykonania. Ulega

zwiększeniu swoboda sądu w decydowaniu o kształcie sankcji karnej, gdy wystąpią okoliczności uzasadniające redukcję kary bądź możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonania.

Art. 305 § 1 i § 2 k.k.

W projekcie rezygnuje się z ingerencji w wymiar sankcji za poszczególne przestępstwa. Jedynie na zasadzie wyjątku projekt wprowadza zagrożenie surowsze w art. 305 § 1 k.k. (przestępstwo utrudniania przetargu publicznego). Od początku obowiązywania Kodeksu karnego jest ono zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Uznaje się, że jest to sankcja zbyt łagodna, zwłaszcza w dobie intensywnego rozporządzania finansowymi środkami unijnymi (m.in. KPO). Instytucja przetargu publicznego powinna korzystać ze wzmożonej ochrony karnoprawnej. Ponadto należy wskazać, że obecne zagrożenie nie jest spójne z innymi zagrożeniami (np. przestępstwo wyłudzenia dotacji lub subwencji z art. 297 k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat).

Proponowana zmiana art. 305 § 2 k.k. ma charakter redakcyjny i czysto dostosowawczy – jest konsekwencją zmiany ustawowego zagrożenia za przestępstwo stypizowane w art. 305 § 1 k.k. na takie samo jak przewidziane we wspomnianym przepisie.

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym

Art. 8a § 2 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 8a § 2 k.k.w. stanowi konsekwencję uchylecia art. 73 § 3 i 4 k.p.k.

Art. 9 § 5–8 k.k.w.

Przepisy art. 9 § 5–8 k.k.w. określają zasady postępowania w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, którego dotyczy wniosek o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym, jeżeli wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia skutkowałoby zwolnieniem skazanego z aresztu śledczego lub zakładu karnego. Uregulowania te przewidują dość szerokie uprawnienia prokuratora w takim postępowaniu. Po pierwsze, prokurator ma prawo wziąć udział w posiedzeniu, co oznacza konieczność jego wyznaczenia przez sąd i zawiadomienia prokuratora. Po drugie, prokurator swoim sprzeciwem co do postanowienia o wstrzymaniu wykonania orzeczenia powoduje, że postanowienie takie staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu. Po trzecie, prokuratorowi przysługuje zażalenie na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia.

Konieczność wyznaczenia posiedzenia celem umożliwienia prokuratorowi wzięcia w nim udziału na gruncie art. 9 § 5 k.k.w. powoduje, że postępowanie, które z natury rzeczy winno toczyć się sprawnie, takim nie jest. Nadto o wykonalności orzeczenia winien decydować sąd lub

ustawodawca, a nie prokurator swoim sprzeciwem, zwłaszcza że przesłanki złożenia takiego sprzeciwu nie są w żaden sposób sprecyzowane, a więc może on być składany na zasadzie pełnej dowolności, nawet bez merytorycznego uzasadniania, uniemożliwiając opuszczenie przez skazanego zakładu karnego lub aresztu śledczego. W tej sytuacji, mimo decyzji sądu o wstrzymaniu wykonania orzeczenia, to prokurator swoim sprzeciwem decyduje o kontynuacji pozbawienia wolności do chwili uprawomocnienia się postanowienia o wstrzymaniu wykonaniu orzeczenia. Ponadto, przyznanie prokuratorowi prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia oraz nieprzyznanie skazanemu prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wstrzymania wykonania orzeczenia, stanowi przejaw zachwiania równowagi stron postępowania wykonawczego przed sądem i przewagi prokuratora w tym zakresie. Jest to pozbawione podstaw, zwłaszcza, że prokurator nie jest organem postępowania wykonawczego, jak na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego z 1969 r., tylko stroną postępowania przed sądem, podobnie jak skazany.

Ze wskazanych powodów proponuje się uchylenie art. 9 § 5–6 k.k.w. Takie posunięcie usprawni postępowanie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, a nadto przywraca równowagę stron postępowania na tym etapie.

Art. 22 § 2a k.k.w.

W art. 22 k.k.w. projektuje się uchylenie § 2a, który przewiduje, że udział prokuratora w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli ustawa tak stanowi.

Przepis ten stanowi oczywiste superfluum ustawodawcze, wszak udział prokuratora i tak będzie obowiązkowy, jeśli obligować go będzie do tego norma szczególna.

Art. 43le § 3 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 43le § 3 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w.

Przepisy art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w. przewidują możliwość złożenia sprzeciwu przez prokuratora w przypadku zezwolenia na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, który powoduje, że odpowiednio postanowienie sądu penitencjarnego oraz decyzja komisji penitencjarnej stają się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu.

W zakresie projektowanych zmian aktualne pozostają argumenty przywołane przy uzasadnieniu zmiany art. 9 § 6 k.k.w.

Art. 160 § 6 k.k.w.

Projektowana nowelizacja art. 160 § 6 k.k.w. stanowi konsekwencję zmiany art. 22 § 2a k.k.w., eliminując obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniach sądu w postępowaniu wykonawczym.

Art. 161 § 1 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 161 § 1 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Art. 215 § 1 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 215 § 1 k.k.w. stanowi konsekwencję zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania karnego, w szczególności w art. 73 k.p.k., a dotyczących zapewnienia pełnej poufności kontaktów podejrzanego z obrońcą. Analogicznie zasadę pełnej poufności należy stosować do wszystkich podmiotów wskazanych w art. 215 § 1 k.k.w.

Art. 217b § 1a k.k.w.

Zmiana zaproponowana w art. 217b § 1a k.k.w. sprowadza się do objęcia treścią tego przepisu każdego obrońcy i każdego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, a nie tylko obrońcy, który został ustanowiony lub wyznaczony w sprawie, w której stosuje się tymczasowe aresztowanie. Poszerzenie regulacji ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej oraz tajemnicy, którą związany jest pełnomocnik niezależnie od tego, w jakiej sprawie został ustanowiony lub wyznaczony, ale reprezentuje sprawcę, który jest tymczasowo aresztowany. Proponowana zmiana stanowi powrót do rozwiązania przyjętego na podstawie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt

Projektowana zmiana art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1580, z późn. zm.) ma charakter materialnoprawny. Polega ona na uregulowaniu wprost możliwości przepadku zwierzęcia, w sprawach o przestępstwa określone w tym przepisie, jeżeli sprawca nie jest jego właścicielem. Na możliwość orzeczenia przepadku

zwierzęcia, które nie stanowi własności sprawcy wskazywano również na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z dnia 23 stycznia 2023 r. (II.7202.1.2019.MH) wskazywał, że „w orzecznictwie sądów powszechnych pojawiła się linia orzecznicza, zgodnie z którą w przypadku wydania wyroku skazującego, możliwe (a nawet konieczne) jest orzeczenie przepadku zwierzęcia także, jeśli sprawca znęcania nie jest jego właścicielem, np. zwierzę należy do osoby prawnej, której sprawca jest pracownikiem lub współnikiem. Wykładnię taką należy uznać za dopuszczalną. Podkreślenia wymaga bowiem, iż normę art. 35 ust. 3 u.o.z. interpretować należy w świetle art. 1 ust. 2 tejże ustawy, który do zwierząt, w zakresie odrębnie nieuregulowanym, nakazuje odpowiednio stosować przepisy dotyczące rzeczy. (...). Z kolei pozostawienie przez sąd zwierzęcia pod „opieką” osoby, która się nad nim znęca (nawet jeśli nie jest ona formalnie właścicielem) byłoby nie do pogodzenia z normami wyrażonymi w art. 1 ust. 1 oraz art. 5 u.o.z. nakazującymi poszanowanie, opiekę i ochronę zwierząt oraz ich humanitarne traktowanie”.

Ponieważ proponowana wykładnia, jak wskazał sam Rzecznik Praw Obywatelskich, jest „nieoczywista”, za pożądane uznano dokonanie zmiany art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, aby nie pozostawiać wątpliwości, że w sytuacji takiej orzeczenie przepadku jest w istocie możliwe. Projektowana zmiana wskazuje, że jeżeli sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia, sąd może orzec jego przepadek. Zmiana ta oddaje zatem w ręce sądu decyzję o możliwości orzeczenia przepadku w sytuacji, gdy sprawca znęca się nad zwierzęciem, które do niego nie należy. Taka regulacja pozwala uniknąć sytuacji, w której zwierzę będzie w przyszłości narażone na ponowne popełnienie względem niego przestępstwa, o którym mowa w art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze

Przepisy art. 115c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 poz. 334, z późn. zm.), dalej: „ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych” oraz art. 158b ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390, z późn. zm.), dalej: „ustawa – Prawo o prokuraturze” stanowią, że dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a k.p.k. lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogą zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym.

Ukształtowane przez ustawodawcę brzmienie wskazanych przepisów rodzi konieczność refleksji nad zasadnością ich dalszego stosowania w postępowaniach dyscyplinarnych, regulowanych wymienionymi wyżej ustawami ustrojowymi.

Stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym należy uznać za co najmniej kontrowersyjne w świetle orzecznictwa sądów krajowych oraz trybunałów europejskich. Występuje tutaj bowiem nieproporcjonalność posługiwania się takimi środkami dowodowymi w postępowaniach, których cel i charakter tego nie uzasadnia należycie.

W uchwale siedmiu sędziów z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że dowody te mogą być stosowane w postępowaniach karnych, ale tylko w zakresie tzw. przestępstw katalogowych. We wskazanym judykacie Sąd Najwyższy wskazał, że „użyte w art. 168b k.p.k. sformułowanie „innego przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego innego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej” obejmuje swoim zakresem wyłącznie te przestępstwa, co do których sąd może wyrazić zgodę na zarządzenie kontroli operacyjnej, w tym te, o których mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji”. Przyjmując perspektywę Sądu Najwyższego w jakiej podjęto opisaną wyżej uchwałę, nie sposób przyjąć, że dowody z kontroli operacyjnej miałyby być wykorzystywane w postępowaniu dyscyplinarnym w odniesieniu do postępowań w sprawie deliktów dyscyplinarnych.

W tym duchu, wychodząc z podobnego założenia co Sąd Najwyższy, wypowiadał się również TSUE. W wyroku z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie C-746/18 wyraził pogląd, że środki dowodowe w postaci bilingów rozmów telefonicznych mogą być wykorzystywane tylko w sprawach dotyczących ważniejszych przestępstw, a zatem wątpliwe jest żeby dopuszczalne było wykorzystywanie takiego dowodu w postępowaniu dyscyplinarnym. Również w wyroku z dnia 7 września 2023 r. w sprawie C-162/22 TSUE wskazał, że: „Artykuł 15 ust. 1 dyrektywy 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotyczącej przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r., w związku z art. 7, 8 i 11 oraz art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby dane osobowe dotyczące łączności elektronicznej, które na podstawie środka ustawowego przyjętego na mocy tego przepisu zostały zatrzymane przez dostawców usług łączności elektronicznej i które zostały następnie udostępnione na podstawie tego środka organom właściwym do zwalczania poważnej przestępczości, mogły być wykorzystywane w ramach dochodzeń dotyczących przewinień dyscyplinarnych związanych z korupcją”.

Ten sam kierunek oceny pożądaných ograniczeń postępowania dowodowego przyjmuje Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 7 czerwca 2016 r. w sprawie nr 30083/10 (*Karabeyoğlu przeciwko Turcji*) wskazując w pkt 4 konkluzji orzeczenia, że doszło do naruszenia art. 8 EKPCz, poprzez wykorzystanie w ramach prowadzonego przeciwko skarżącemu postępowania dyscyplinarnego informacji uzyskanych za pomocą zastosowanego wobec niego podsłuchu telefonicznego. Europejski Trybunał Praw Człowieka przypomina, oceniając zgodność z przepisami EKPCz określonych regulacji związanych z wprowadzaniem inwigilacji i wykorzystaniem ich wyników na potrzeby prowadzonych postępowań, w tym postępowania dyscyplinarnego, że w pierwszej kolejności należy odpowiedzieć na pytanie, czy cele wprowadzania takich regulacji są uprawnione w świetle art. 8 ust. 2 EKPCz (zob. sprawa *Weber i Saravia przeciwko Niemcom* (dec.), nr 54934/00, § 104, CEDH 2006-XI). Trybunał uznaje, że w przypadku gdy władze krajowe dokonują wyważenia z jednej strony interesu państwa, w ochronie bezpieczeństwa narodowego poprzez środki niejawné obserwacji, a z drugiej strony stopnia ingerencji w wykonywanie przez skarżącego prawa do poszanowania życia prywatnego, to władze krajowe dysponują pewnym marginesem oceny w kwestii wyboru środków właściwych dla osiągnięcia uprawnionego celu, jakim jest ochrona bezpieczeństwa narodowego. Ów margines oceny idzie jednak w parze z kontrolą europejską, dotyczącą zarówno ustawy, jak i aktów służących jej stosowaniu. Trybunał musi być przekonany o istnieniu odpowiednich i skutecznych gwarancji przeciw nadużyciom, albowiem system obserwacji niejawné, służący ochronie bezpieczeństwa narodowego, niesie ze sobą ryzyko osłabienia, a nawet zniszczenia demokracji, pod pretekstem jej obrony. Ocena tej kwestii zależy od wszystkich okoliczności sprawy, na przykład charakteru, zakresu i czasu trwania ewentualnych środków, przesłanek ich zarządzenia, władz właściwych do wydania zezwolenia na ich zastosowanie, wykonanie i kontrolowanie, oraz rodzaju środków odwoławczych przewidzianych przez prawo krajowe. Trybunał powinien zbadać, czy procedury kontroli wprowadzenia i stosowania środków ograniczających prawa i swobody obywatelskie są w stanie ograniczyć „ingerencję” do tego, co jest „konieczne w społeczeństwie demokratycznym” (*Roman Zakharov przeciwko Rosji* [Wielka Izba], nr 47143/06, § 232, z dnia 4 grudnia 2015 r.).

Projektowane zmiany polegające na uchyleniu art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy – Prawo o prokuraturze, mają na celu ukształtowanie krajowych przepisów ustrojowych regulujących status sędziów i prokuratorów w sposób zgodny z kierunkiem wykładni przedstawionym w wyżej opisanych orzeczeniach europejskich Trybunałów. W świetle powyższego, w ocenie projektodawcy nie jest zasadne stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego na potrzeby ustalenia dopuszczenia się deliktów dyscyplinarnych przez sędziów i prokuratorów. Dokonując w ślad za Europejskim Trybunałem Praw Człowieka wyważenia z jednej strony potrzeby ochrony społeczeństwa

demokratycznego, a z drugiej konieczności ochrony praw indywidualnych należy wskazać, że interes ochrony demokratycznego społeczeństwa w postępowaniu dyscyplinarnym, z uwagi na jego zakres i skutki do których może doprowadzić, nie zyskuje prymatu przed prawami indywidualnymi. Innymi słowy, wykorzystanie w postępowaniu dyscyplinarnym sędziów czy prokuratorów, środków dowodowych, uzyskanych w trybie określonym w art. 168b, art. 237 i art. 237a k.p.k. lub w wyniku stosowania kontroli operacyjnej nie doprowadzi do zwiększenia ochrony społeczeństwa demokratycznego, a niewątpliwie doprowadzi do niezasadnej w takich warunkach ingerencji w prawa indywidualne uczestników postępowań dyscyplinarnych.

W przypadku czynów wyczerpujących znamiona przestępstw właściwym forum do ukarania sprawcy pozostaje przede wszystkim postępowanie karne. W takim postępowaniu istnieje możliwość orzeczenia zakazu wykonywania zawodu sędziego lub prokuratora. Prawomocne orzeczenie przez sąd środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych lub zakazu zajmowania stanowiska sędziego pociąga za sobą, z mocy prawa, utratę urzędu i stanowiska sędziego (art. 68 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Odpowiednio w art. 93 § 4 ustawy – Prawo o prokuraturze wskazano, że prawomocny wyrok sądu skazujący prokuratora za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub orzekający wobec prokuratora środek karny pozbawienia praw publicznych, zakaz zajmowania stanowiska prokuratora, degradację lub wydalenie z zawodowej służby wojskowej, powodują z mocy prawa utratę stanowiska prokuratora.

Wskazane przepisy zapewniają możliwość usunięcia sędziego lub prokuratora z zawodu już w postępowaniu karnym. Ograniczenia dowodowe w postępowaniach dyscyplinarnych nie oznaczają zatem możliwości bezkarności przedstawicieli tych zawodów zaufania publicznego za popełnienie najpoważniejszych czynów zabronionych, jakimi są przestępstwa.

W odniesieniu do projektowanych zmian polegających na uchyleniu art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy – Prawo o prokuraturze, projektodawca przewidział bezpośrednie działanie nowej ustawy od daty jej wejścia w życie. To oznacza, że usankcjonowana wejściem w życie projektowanej ustawy okoliczność uchylenia ww. przepisów ustrojowych będzie również musiała zostać uwzględniona przez organy stosujące prawo co do stosunków zaistniałych wcześniej.

Projektowana zmiana art. 70 § 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1614) jest konsekwencją projektowanego uchylenia art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Zmiany w Kodeksie karnym skarbowym

Art. 122 § 2 k.k.s.

Projektowana zmiana art. 122 § 2 k.k.s. jest konsekwencją uchylecia w art. 73 k.p.k. przepisów ograniczających poufność kontaktów z obrońcą.

Art. 153 § 1 k.k.s.

Proponowana zmiana art. 153 § 1 k.k.s. motywowana jest analogiczną argumentacją jak przedstawiona przy projektowanej zmianie art. 310 § 2 k.p.k.

Zmiany w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia

Art. 20 § 3 k.p.w.

Projektowana zmiana art. 20 § 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2025 r. poz. 860, z późn. zm.), dalej „k.p.w.», ma charakter wynikowy w związku z dodaniem art. 72 § 2a i 4 k.p.k.

Art. 30 § 1 k.p.w.

Projektowana zmiana ma na celu zachowanie spójności przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz Kodeksu postępowania karnego i związana jest ze zmianą proponowaną w art. 87 § 1 k.p.k.

Art. 39 § 1a k.p.w.

W projektowanym art. 39 § 1a k.p.w. dodano przepis stanowiący odpowiednik art. 168a k.p.k. ponieważ potrzeba zachowania standardów konstytucyjnych występuje również na gruncie prawa wykroczeń.

Art. 41 § 4 k.p.w.

W projektowanym art. 41 § 4 k.p.w. wskazano, że sąd nie może zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej statystycznej lub tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Brak jest dostatecznych argumentów, aby wyłączenie zawarte w tym przepisie miało dotyczyć tylko tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata, radcy prawnego, lekarza lub dziennikarza czy tajemnicy statystycznej, jak to ma miejsce obecnie.

Art. 46 § 4 k.p.w.

Konsekwencją projektowanej zmiany art. 73 k.p.k. jest proponowane wyeliminowanie w art. 46 § 4 k.p.w. możliwości obecności zatrzymującego przy rozmowie zatrzymanego z radcą prawnym lub adwokatem.

Art. 101 § 1a, § 1b, § 1c i § 4 k.p.w.

Projektowana zmiana art. 101 § 1a k.p.w. dotyczy uaktualnienia powołanego w zdaniu drugim tego przepisu odesłania do przepisu art. 96 § 1–1b k.p.w. określającego maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone wykroczenia. Przepis ten został w takim brzmieniu ukształtowany ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., która w tym zakresie weszła w życie w dniu 4 kwietnia 2015 r.

Zauważyć jednak trzeba, że obecnie w wyniku dokonanych nowelizacji art. 96 k.p.w. został on rozszerzony o kolejne jednostki redakcyjne (art. 96 § 1–1d k.p.w.) określające przypadki i wysokość grzywny nakładanej w postępowaniu mandatowym prowadzonym przez uprawnione organy, co nie wpłynęło na zmianę dostosowawczą art. 101 § 1a k.p.w.

W aktualnie obowiązującym brzmieniu art. 96 k.p.w. zawiera także:

1. § 1ba i § 1bb dodane ustawą z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 962), która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2017 r.;
2. § 1bc dodany ustawą z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz. U. poz. 305), która weszła w życie z dniem 1 marca 2018 r.;
3. § 1bd dodany ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem Covid-19 (Dz. U. poz. 2112, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 29 listopada 2020 r.;
4. § 1d dodany ustawą z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2328), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2022 r.;
5. § 1e dodany ustawą z dnia 4 grudnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego (Dz. U. poz. 1872), która weszła w życie z dniem 29 stycznia 2026 r.

Dodane przepisy, tj. art. 96 § 1ba, § 1bb, § 1bc, § 1bd, § 1d i § 1e k.p.w., także określają maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone w nich wykroczenia. Zasadna jest zatem nowelizacja art. 101 § 1a zdanie drugie k.p.w. przez zmianę zapisu odnośnie do przepisów określających wysokość grzywny, którą można nałożyć w postępowaniu mandatowym z art. 96 § 1–1b k.p.w. na art. 96 § 1–1bd lub 1c–1e k.p.w.

Projektowana zmiana art. 101 § 1b k.p.w. ma na celu rozszerzenie przesłanek pozwalających na uchylenie prawomocnego mandatu karnego.

Aktualnie ustawodawca w art. 101 k.p.w. przewidział siedem przesłanek, przy spełnieniu których może dojść do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, tj. gdy:

1. grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie (chodzi o ustalenie, że zachowanie danej osoby jest prawnie irrelewantne, względnie gdy należy je zakwalifikować jako przestępstwo albo jako przestępstwo lub wykroczenie skarbowe);
2. grzywnę nałożono na osobę, która popełniła czyn zabroniony przed ukończeniem 17 lat;
3. ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia (w tym przypadku chodzi o sytuację obrony koniecznej (art. 15 k.w.), stanu wyższej konieczności (16 § 1 k.w.) oraz niepoczytalności (17 § 1 k.w.);
4. grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 96 § 2 k.p.w. (tj. wówczas, gdy za wykroczenie należałoby orzec środek karny oraz gdy zachodzi idealny zbieg wykroczenia i przestępstwa);
5. grzywnę nałożono w wysokości wyższej, niż wynika to z art. 96 § 1–1b k.p.w.;
6. Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego została nałożona grzywna tym mandatem;
7. potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Zauważyć należy, że nie jest dopuszczalne wznowienie postępowania mandatowego (art. 113 § 1 k.p.w. a contrario). Analizy prowadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wskazują, że katalog przesłanek ingerencji sądu co do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, określony obecnie w treści art. 101 k.p.w. powoduje, że pominięcie w dotychczasowym rozwiązaniu objętych projektem przypadków uchylenia mandatu karnego prowadzi do faktycznego braku kontroli sądowej w tym zakresie. W związku z nazbyt wąskim zakresem sądowej kontroli prawomocnych mandatów karnych formułowane były zarzuty naruszenia art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z dnia 15 lutego 2024 r. (II.510.873.2023.PZ), w związku z zarzutami naruszenia wskazanych przepisów Konstytucji RP, postulował rozszerzenie przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego w sposób zbieżny z propozycjami zawartymi w niniejszym projekcie ustawy.

Zdaniem projektodawcy art. 101 k.p.w. nie powinien różnicować przesłanek do wznowienia postępowania mandatowego względem przesłanek do wznowienia postępowania sądowego w

sprawach o wykroczenia, przewidzianych w art. 113 § 1 k.p.w., na mocy którego art. 540 k.p.k. stosuje się odpowiednio.

Z art. 540 § 1 k.p.k. wynika m.in., że postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem wznawia się, jeżeli w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia (pkt 1), po wydaniu orzeczenia ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że skazany nie popełnił czynu albo czyn jego nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze (pkt 2 lit. a). Zasadnym jest zatem ujęcie w treści art. 101 § 1b k.p.w. dodatkowych przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego, wskazanych w niniejszym projekcie.

Dodanie § 1c w art. 101 k.p.w. ma na celu określenie sposobu wykazywania podstawy uchylenia mandatu w postaci przesłanki *propter falsa*. W ocenie projektodawcy powinno to następować analogicznie jak w postępowaniu karnym przy tożsamej przesłance wznowienia postępowania.

Zmiana w § 4 jest zmianą konsekwencyjną, związaną z rozszerzeniem przesłanek uchylenia mandatu. Uchylenie mandatu w oparciu o przesłankę *propter nova* w założeniu zawsze będzie następować na korzyść ukaranego. Z tego względu należało w odniesieniu do tej przesłanki zachować gwarancje wskazane w art. 101 § 4 k.p.w. Odmienne jest natomiast w przypadku uchylenia mandatu w oparciu o przesłankę *propter falsa*. W tym wypadku nawet złożenie wniosku o uchylenie mandatu przez ukaranego nie musi uzasadniać stosowania wobec niego gwarancji przewidzianej w art. 101 § 4 k.p.w., skoro to ukarany może być sprawcą czynu zabronionego o którym mowa w projektowanym art. 101 § 1b pkt 3 k.p.w.

Art. 115 § 2 k.p.w.

Proponowane wydłużenie terminu przedawnienia w art. 115 § 2 k.p.w. jest konsekwencją projektowanej zmiany art. 555 k.p.k. Różnicowanie wskazanych terminów przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego i Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie znajduje uzasadnienia.

Zmiany w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Zmiana przewidziana w art. 86 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1228, z późn. zm.) znajduje analogiczne uzasadnienie jak zmiana art. 618b § 3 k.p.k.

Zmiany w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym

Projektowana zmiana w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. poz. 1430) polegająca na uchyleniu art. 4 ust. 1 tej ustawy wiąże się z potrzebą pełnego dostosowania polskiego prawodawstwa do przepisów prawa europejskiego. W wyroku TSUE z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie C-573/17 *Popławski (II)* wskazano, że „artykuł 28 ust. 2 decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie złożone przez państwo członkowskie na podstawie tego przepisu, po przyjęciu rzeczony decyzji ramowej, nie może wywierać skutków prawnych”.

Wskazana decyzja ramowa przewiduje wzajemne uznawanie prawomocnych kar pozbawienia wolności przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. Implementację decyzji ramowej do prawa polskiego stanowią Rozdziały 66f i 66g k.p.k. Możliwość zastosowania tych przepisów ogranicza jednak ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym. Na jej mocy do Kodeksu postępowania karnego dodano Rozdziały 66f i 66g k.p.k., lecz zgodnie z jej art. 4 ust. 1, ich zastosowanie jest wyłączone względem orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r.

Decyzja ramowa wskazuje, że państwa członkowskie mogą złożyć oświadczenie o niestosowaniu jej postanowień do orzeczeń wydanych przed określoną datą, nie późniejszą jednak niż właśnie dzień 5 grudnia 2011 r. Można je było jednak złożyć co do orzeczeń wydanych przed określoną datą „przy przyjęciu niniejszej decyzji ramowej przez Radę”.

Decyzja ramowa została przyjęta w dniu 27 listopada 2008 r. i w dniu 5 grudnia 2008 r. ogłoszona w dzienniku urzędowym UE. Tymczasem oświadczenie na podstawie art. 28 ust. 2 decyzji ramowej zostało przez Polskę złożone dopiero w 2011 r., a zatem nie rodzi skutków prawnych. Ponieważ sama decyzja ramowa nie zawiera innych przepisów, które ograniczałyby czasowy zakres jej zastosowania i wobec wadliwości oświadczenia złożonego przez Polskę w 2011 r., należy uznać, że nie ma przesłanek, aby takie ograniczenie istniało w polskim prawie.

Zmiany w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka

Zasadniczym założeniem, które legło u podstaw prac nad zmianami przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21, z późn. zm.), dalej „ustawa z dnia 28 listopada 2014 r.”, jest pełna implementacja dyrektywy 2017/541 w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW (Dz.U.UE.L.2017.88.6 z dnia 2017.03.31). Głównym celem projektowanych zmian jest wprowadzenie w krajowym ustawodawstwie przejrzystego mechanizmu zapewniającego wsparcie pokrzywdzonym, które musi być udzielone bezpośrednio po ataku terrorystycznym.

Za pokrzywdzonego należy uznać osobę fizyczną, która doznała szkody, w tym krzywdy fizycznej, psychicznej lub emocjonalnej lub straty majątkowej, o ile było to bezpośrednio spowodowane przestępstwem terrorystycznym. Zakresem podmiotowym projektowanej regulacji powinien być objęty także członek rodziny osoby, która poniosła śmierć wskutek przestępstwa terrorystycznego.

Dotychczasowe rozwiązania przewidziane przepisem art. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. umożliwiają pokrzywdzonemu, świadkowi lub osobie najbliższej, udzielenie ochrony na czas czynności procesowej, ochrony osobistej oraz pomocy w zakresie zmiany miejsca pobytu. W aktualnym stanie prawnym brak jest kompleksowych regulacji, które w sposób jednoznaczny wskazywałyby na procedury wsparcia dla ofiar przestępstw terrorystycznych, co jest wymagane przez dyrektywę 2017/541.

Projektowany przepis art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewiduje jako jeden z możliwych środków ochrony, zapewnienie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym. Możliwość udzielenia tego wsparcia, wyznaczona jest zakresem art. 1 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Proponowany przepis art. 3 ust.1 pkt 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. wypełnia dotychczasową lukę, wprowadzając do katalogu środków ochrony, mechanizm wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

W projektowanym art. 10a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. zdefiniowano system wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

Z kolei projektowany przepis art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewiduje udzielenie pomocy pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo jak będzie ona konieczna. W ramach krajowej infrastruktury służącej reagowaniu w sytuacjach kryzysowych podejmowane powinny być kompleksowe działania w odpowiedzi na szczególne potrzeby pokrzywdzonych/ofiar bezpośrednio po ataku terrorystycznym i tak długo, jak będzie to konieczne. Wyznaczenie jednostki Policji odpowiedzialnej za koordynację wsparcia dla ofiar przestępstw o charakterze terrorystycznym ma

na celu zapewnienie spójności i skuteczności działań podejmowanych przez państwo. Policja, jako służba posiadająca szerokie kompetencje w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego i wsparcia ofiar, jest właściwą instytucją do pełnienia tej roli.

Pomoc powinna być dostosowana indywidualnie, zgodnie z potrzebami danej osoby. Istotne jest, by taka pomoc nie była ograniczona czasowo i udzielana tak długo, jak będzie to konieczne. Jednocześnie, właściwa jednostka policji koordynująca działania, w ramach pomocy pokrzywdzonym atakiem terrorystycznym, powinna zapewnić dostępność do informacji i pouczeń pokrzywdzonych, a także dostępność doradztwa psychologicznego wskutek doznanego urazu psychicznego, realizowanego przez ośrodek wsparcia kryzysowego dla pokrzywdzonych i członków ich rodzin, który będzie udzielał natychmiastowej pomocy psychologicznej i zapewniał wsparcie emocjonalne.

Pokrzywdzeni przestępstwem terrorystycznym powinni mieć również dostęp do informacji na temat swoich praw jako ofiary, dostępnych usług wsparcia oraz systemów odszkodowań w państwie członkowskim, w którym zostało popełnione dane przestępstwo terrorystyczne.

Służby udzielające wsparcia powinny uwzględniać fakt, że szczególne potrzeby pokrzywdzonych przestępstwem terrorystycznym mogą się zmieniać wraz z upływem czasu, co ma prowadzić w konsekwencji do aktualizacji zakresu udzielonego wsparcia. Jednocześnie taka pomoc ma stanowić uzupełnienie w stosunku do ewentualnych roszczeń odszkodowawczych.

Projektowany przepis art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. wpisuje się również w wymóg zapewnienia kompleksowej reakcji państwa w sytuacjach kryzysowych oraz tworzenia spójnych mechanizmów współpracy między różnymi organami i instytucjami odpowiedzialnymi za wsparcie ofiar.

Określenie w projekcie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym można wzorować na brzmieniu motywu 29 o art. 24 ust. 3 dyrektywy 2017/541. Wsparcie dla ofiar ataków terrorystycznych powinno obejmować w szczególności indywidualną ocenę potrzeb. Powinna ona obejmować zarówno potrzeby psychologiczne, jak i materialne, zdrowotne czy społeczne. Pomoc nie powinna być ograniczona wyłącznie do okresu bezpośrednio po ataku. Wsparcie powinno być dostępne bez cezurę czasowej a jedynym uwarunkowaniem powinny być potrzeby ofiary. W kontekście projektowanych zmian należy podkreślić konieczność ścisłej współpracy między jednostkami administracji publicznej, Policją oraz organizacjami pozarządowymi, aby zapewnić wsparcie jak najbardziej dostosowane do indywidualnych potrzeb pokrzywdzonych. Istotne jest również stworzenie jasnych wytycznych dotyczących procedur współdziałania oraz standardów udzielania pomocy, co umożliwi szybkie i skuteczne reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

W projektowanym przepisie art. 27 ust. 1a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. określono maksymalny limit wydatków budżetu państwa, będący skutkiem finansowym ustawy w latach 2026–2035.

Projektowana zmiana art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. ma charakter wynikowy w związku z dodaniem ust. 1a w tym przepisie i ma na celu wskazanie organu monitorującego zaplanowane na kolejne lata wydatki.

Zmiany w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa

W ocenie projektodawcy w art. 72 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 337, z późn. zm.) należy dookreślić, że znaczne zaostrezenie odpowiedzialności karnej, jakie wprowadza wskazana ustawa dotyczyć powinna czynów popełnionych w czasie i w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Brak takiego związku powoduje, że wzmożony reżim odpowiedzialności karnej nie znajduje uzasadnienia.

Zmiany w ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Art. 37 ust. 7

Projektowana zmiana art. 37 ust. 7 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2026 r. poz. 163) polega na zastąpieniu odesłania do art. 517j § 1 k.p.k. i przepisów wydanych na podstawie art. 517j § 2 k.p.k. odesłaniem do art. 245 § 2 zdanie pierwsze k.p.k. oraz przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k. Proponowana zmiana stanowi konsekwencję zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania karnego.

Przepisy przejściowe i przepisy końcowe

Art. 16 i 18

Zgodnie ze wskazaną regulacją wymienione w niej przepisy stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli brak przepisów, które stanowią inaczej. Cechą charakterystyczną projektowanych przepisów jest ich proceduralny charakter. Dopełnieniem wskazanej wyżej regulacji jest kolejny przepis, stanowiący, że „W przypadku wątpliwości czy stosować prawo dotychczasowe, czy przepisy niniejszej ustawy, stosuje się niniejszą ustawę”.

Jak wskazuje SN „Podstawową formą rozwiązywania problemów intertemporalnych na gruncie prawa karnego procesowego jest przy tym reguła stosowania prawa nowego (*lex nova*),

zwana regułą bezpośredniego stosowania ustawy nowej albo regułą „chwytania w locie” (zob. H. Paluszkiwicz, *Studia z zakresu problematyki intertemporalnej w prawie karnym procesowym*, Warszawa 2016, s. 3, 15 i 19). W uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., IV KZ 38/16, przyznano, że zasada tzw. „chwytania w locie” jest podstawową zasadą prawa intertemporalnego i wskazano, że jest ona stosowana w drodze analogiae legis wówczas, gdy ustawodawca wprowadzając zmiany w prawie nie zamieści przepisów przejściowych.

Zasada „chwytania w locie” jest zatem w odniesieniu do przepisów procesowych swego rodzaju metazasadą intertemporalną i nawet wtedy, gdy nie jest wprost zapisana w ustawie należy domniemywać jej obowiązywanie. Zasada stosowania prawa nowego to jednocześnie zasada ultima ratio, znajdująca zastosowanie wówczas, gdy organ stosujący prawo ma trudności z usunięciem wątpliwości co do tego, które przepisy stosować.

Z reguły ustawodawca dodatkowo wprost nakazuje stosowanie ustawy nowej w razie wątpliwości, czy stosować prawo dotychczasowe, czy prawo nowe (*in dubio lex nova*). Taki przepis przejściowy znalazł się zarówno w ustawie z dnia 27 września 2013 r. – art. 29, jak i w ustawie z dnia 11 marca 2016 r. – art. 21. Pamiętać przy tym należy, że w prawie karnym procesowym nie obowiązuje reguła intertemporalna podobna do zawartej w art. 4 KK, która w odniesieniu do przepisów prawa karnego materialnego nakazuje porównywać przepisy „prawa dawnego” i „prawa nowego” z uwagi na to, które są względniejsze (bardziej korzystne) dla sprawcy. Brak takiego rozwiązania w przepisach procesowych wynika z tego, że normują one uprawnienia nie tylko oskarżonego (podejrzanego), ale także innych stron, czy szerzej – uczestników postępowania. Zmieniający się przepis, który jest korzystny z punktu widzenia jednej ze stron, może być niekorzystny z punktu widzenia innej. Różne interesy procesowe uczestników postępowania i to, że regulacje karno-procesowe nie są zorientowane tylko na ochronę uprawnień oskarżonego (podejrzanego), ale także uprawnień innych stron i uczestników postępowania powoduje, że w Kodeksie postępowania karnego brak odpowiednika art. 4 KK” (uchwała siedmiu sędziów SN z dnia 29 listopada 2016 r. I KZP 10/16).

Projekt nowelizacji, przyjmując zatem jako zasadę stosowanie nowych regulacji także do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, powiela dotychczasowe, sprawdzone reguły intertemporalne, które nie były w orzecznictwie podważane. Prymat stosowania ustawy nowej ma obowiązywać także w przypadku wątpliwości interpretacyjnych co do ewentualnego dalszego stosowania przepisów dotychczasowych, co również jest rozwiązaniem powszechnie stosowanym i akceptowanym. Jak wyżej wskazano zasada *in dubio lex nova* to zasada ultima ratio, znajdująca zastosowanie wówczas, gdy organ stosujący prawo ma trudności z usunięciem wątpliwości co do tego, które przepisy stosować.

Zarówno TK jak i ETPCz akceptują zasadę bezpośredniego działania nowego prawa procesowego, co potwierdza poniższe orzecznictwo.

Jak wskazuje TK „*podziela w tym względzie argumentację (...) uznając, że w myśl ogólnie akceptowanych zasad intertemporalnych, w tym wypadku znajdzie zastosowanie zasada bezpośredniego działania nowego prawa. Zasada ta powinna być zresztą stosowana w szczególności do przepisów proceduralnych, a zwłaszcza procedury karnej (zob. np. wyrok TK z 11 stycznia 2005 r., sygn. SK 60/03, OTK ZU nr 1/A/2005, poz. 2, cz. III, pkt 3 uzasadnienia).* (postanowienie TK z dnia 4 kwietnia 2012 r. SK 7/10).

ETPCz zaś wskazuje, że „zasady dotyczące retrospektywności określone w art. 7 Konwencji mają zastosowanie tylko do przepisów określających przestępstwa i kary za nie; z drugiej strony, w innych sprawach Trybunał uznał, że uzasadnione jest, aby sądy krajowe stosowały zasadę *tempus regit actum* w odniesieniu do przepisów proceduralnych (wyrok w sprawie Scoppola przeciwko Włochom (nr 2) [Wielka Izba], nr 10249/03, 17 września 2009 r. pkt 110, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-94135%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-94135%22]})).

Art. 17

Wskazany przepis stanowi, że „Czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli zostały dokonane z zachowaniem przepisów dotychczasowych”. Respektowanie tej zasady jest powszechnie przyjęte przy dokonywaniu zmian przepisów procesowych ustaw karnych. W ten sposób ustawa nowelizacyjna zapewnia poszanowanie praw nabytych mające zakotwiczenie konstytucyjne. Jak wskazuje TK, „*Zasadę niedziałania prawa wstecz TK rozumie szerzej, nie tylko jako zakaz stanowienia norm prawnych, które nakazywałyby stosować nowo ustanowione normy prawne do zdarzeń, które miały miejsce przed ich wejściem w życie i z którymi prawo nie wiązało dotąd skutków prawnych (zasada *lex retro non agit* we właściwym tego słowa znaczeniu), lecz także jako zakaz stanowienia intertemporalnych reguł, które mają określić treść stosunków prawnych powstałych pod rządami dawnych norm, a trwających w okresie wejścia w życie norm nowo ustanowionych, jeżeli reguły te wywołują ujemne prawne (a w konsekwencji społeczne) następstwa dla bezpieczeństwa prawnego i poszanowania praw nabytych. (...) zasada zaufania do państwa wymaga, by mocy wstecznej nie nadawać przepisom, które regulują prawa i obowiązki obywateli i pogarszają ich sytuację prawną*” (wyrok TK z dnia 19 marca 2007 r. K 47/05).

Art. 19 i 26

Pierwszy ze wskazanych przepisów stanowi, że „Jeżeli na podstawie niniejszej ustawy nastąpiła zmiana właściwości lub składu sądu, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji

orzeka sąd dotychczas właściwy lub w dotychczasowym składzie”. Natomiast drugi z przepisów wskazuje, że „Postępowanie przygotowawcze wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, jest prowadzone nadal w dotychczasowej formie.”.

Przewidziane w tych przepisach regulacje stanowią wyjątki od zasady bezpośredniego działania nowego prawa procesowego. Są to przepisy powszechnie stosowane przy nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania karnego. Ich celem jest zapewnienie ekonomiki i sprawnego zakończenia postępowania, które zaczęło się toczyć przed wejściem w życie nowelizacji. Zasada stosowania przepisów dotychczasowych, określających skład i właściwość sądu obowiązuje do czasu zakończenia sprawy w danej instancji, także jeżeli nastąpiło odroczenie rozprawy, czy też podjęcie zawieszonego postępowania.

Art. 20

Wskazany przepis stanowi, że „Niezwłocznie po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy właściwy organ procesowy przekazuje stronom i innym osobom uprawnionym informację o zmianie zakresu ich uprawnień lub obowiązków wynikających z treści art. 12 § 3, art. 55 § 1 i 2, art. 72, art. 79 § 3a, art. 156 § 5a, art. 210, art. 244 § 2, art. 261 § 1a, art. 300, art. 301, art. 330 § 2, art. 374 § 7 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, a także wynikających z treści art. 28 i art. 30”.

Z uwagi na zmiany zakresu uprawnień i obowiązków stron procesowych, jakie przewiduje ustawa nowelizująca projekt zakłada obowiązek organów procesowych, właściwych w danej fazie postępowania, niezwłocznego poinformowania stron i innych podmiotów uprawnionych, o zmianie dotychczasowego zakresu praw i obowiązków procesowych. Brak takiego poinformowania mógłby w niektórych przypadkach stanowić podstawę do stwierdzenia naruszenia uprawnień procesowych stron, stąd tak istotnym jest, by nastąpiło ono niezwłocznie po wejściu w życie projektowanej ustawy.

Art. 21

Zgodnie z projektowanym przepisem przejściowym dotyczącym nowelizacji Kodeksu postępowania karnego „Jeżeli na podstawie art. 79 § 3a ustawy zmienianej w art. 1 oskarżony musi mieć obrońcę wyznacza się niezwłocznie obrońcę z urzędu, jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru oraz oznacza się dla obrońcy czas niezbędny na przygotowanie do obrony.”.

W tym przypadku, na wniosek obrońcy lub oskarżonego będzie powtarzało się czynności dowodowe dokonane bez udziału obrońcy, chyba że nie jest to możliwe, albo jest to znacznie utrudnione, a ponadto gdy jest oczywiste, że odstąpienie od przeprowadzenia tych czynności nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu.

Art. 22

Na podstawie projektowanego przepisu postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy tłumacza przysięgłego wydane na podstawie art. 180 § 1 k.p.k., staje się bezskuteczne, chyba że doszło już do przesłuchania osoby zwolnionej w tajemnicy. Wykonalność postanowień wydanych na podstawie art. 180 § 2 k.p.k., przed dniem wejścia w życie projektowanych rozwiązań, będzie podlegała ocenie według przepisów obowiązujących w dniu wydania tych postanowień.

Art. 23

Postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy notarialnej, doradcy podatkowego, tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wydane na podstawie art. 41 § 3 k.p.w., staje się bezskuteczne, chyba że doszło już do przesłuchania osoby zwolnionej z tej tajemnicy.

Art. 24

Zgodnie z projektowanym przepisem jeżeli w toku postępowania prowadzonego przez sąd na podstawie art. 378a § 1 k.p.k. w brzmieniu dotychczasowym przeprowadzono postępowanie dowodowe pod nieobecność obrońcy, w przypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 k.p.k. oraz w art. 80 k.p.k., na wniosek obrońcy lub oskarżonego powtarza się czynności dowodowe dokonane bez udziału obrońcy, chyba że nie jest to możliwe, albo jest to znacznie utrudnione, a ponadto gdy jest oczywiste, że odstąpienie od przeprowadzenia tych czynności nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu.

Art. 25

Zgodnie z projektowanym przepisem w sprawach, w których wniesiono apelację od wyroku częściowego przepis art. 448 § 1a k.p.k. w brzmieniu dotychczasowym, stosuje się w postępowaniu, w którym taka apelacja jest rozpoznawana.

Art. 27

Projektowany przepis art. 27 ust. 1 stanowi, że „Jeżeli po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy brak jest podstaw prawnych do stosowania środka zapobiegawczego, środek taki należy niezwłocznie uchylić lub zmienić.”. Regulacja ta stanowi wyjątek od zasady, w myśl której czynności procesowe dokonane przed wejściem w życie nowej ustawy zachowują swoją skuteczność także później, o ile były dokonane z zachowaniem przepisów dotychczasowych. Nie powinno bowiem budzić wątpliwości, że stosowanie środków zapobiegawczych, jako

ograniczających prawa i wolności obywatelskie, musi podlegać zasadzie ultima ratio, a co za tym idzie, zostać zakończone jeżeli ich dalsze stosowanie nie jest bezwzględnie konieczne lub dopuszczalne.

W ust. 2 omawianego przepisu wskazano, że „Środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego, zastosowany przez prokuratora przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy może być wykonywany w dalszym ciągu, nie dłużej jednak niż przez okres 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.”.

Przedmiotowa regulacja jest konsekwencją zmian zaproponowanych w art. 276 k.p.k. Projektowany przepis przewiduje możliwość dalszego stosowania zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego zastosowanego przez prokuratora, jednakże nie dłużej niż przez okres 30 dni. Dotyczy to zarówno postanowień prawomocnych jak i nieprawomocnych, które są natychmiast wykonalne. W tym ostatnim wypadku podejrzany będzie mógł je zaskarżyć na zasadach ogólnych (art. 252 k.p.k.).

Ewentualne dalsze stosowanie środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego po upływie terminu wskazanego w art. 27 ust. 2 projektu może nastąpić w oparciu o przepisy wprowadzone ustawą nowelizującą.

Art. 28

Wskazany przepis stanowi, że „Do postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy art. 55 § 1, 2 i 2b oraz art. 330 § 2 i 2a ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym.”. Stanowi on wyjątek od zasady bezpośredniego działania ustawy nowej. Intencją zamieszczenia tego przepisu w projekcie jest zapewnienie ekonomiki i sprawnego kontynuowania postępowania w tym uniknięcie chaosu jaki mógłby powstać gdyby nowe przepisy „chwyciły w locie”, a związanego np. z doręczeniem pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o którym mowa w art. 330 § 2 k.p.k. dzień przed wejściem w życie ustawy i wniesieniem np. w dniu jej wejścia w życie zażalenia zgodnie z otrzymanym pouczeniem.

Art. 29

W przepisach przejściowych przyjęto, że art. 114 § 3 k.p.k. i art. 457 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się do wyroków wydanych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Przepis ten zamieszczono w projekcie, aby wykluczyć wszelkie wątpliwości jakie mogłyby się pojawić przy stosowaniu zasad ogólnych, związanych z bezpośrednim stosowaniem nowych

przepisów do wyroków wydanych przed wejściem w życie ustawy, ale jeszcze nie prawomocnych w tej dacie. Przyjęte rozwiązanie jest proste i nie powinno budzić wątpliwości interpretacyjnych.

Art. 30

Zgodnie z projektowanym przepisem, jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy doszło w sprawie do rozpoczęcia przewodu sądowego, przepis art. 12 § 3 zdanie pierwsze i trzecie ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 31

W art. 31 projektu uregulowano kwestie obowiązywania aktów wykonawczych wydanych na podstawie zmienianych projektem przepisów przez wskazanie, że dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 81a § 4 k.p.k., art. 244 § 5 k.p.k., art. 263 § 8 k.p.k., art. 300 § 4 k.p.k. i art. 607l § 4 k.p.k. tracą moc.

Art. 32 i 33

W projektowanych przepisach określono maksymalny limit wydatków Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej, będący skutkiem finansowym wejścia w życie projektowanej ustawy w latach 2026–2035.

Art. 34

Przyjęte w projekcie *vacatio legis* uwzględnia z jednej strony pilny charakter projektowanych zmian a z drugiej strony uwzględnia konieczność zapoznania się z treścią ustawy szerokiego kręgu adresatów. Wzięto również pod uwagę konieczność przygotowania organów postępowania przygotowawczego do stworzenia warunków technicznych do realizacji obowiązku z art. 147 § 2a k.p.k.

Projekt przewiduje wydanie podstawowych aktów wykonawczych w zakresie określonym w dodawanym art. 245 § 5 do Kodeksu postępowania karnego. Dodawany art. 245 § 5 zawiera nową delegację ustawową do wydania rozporządzenia i jest wzorowany na obecnie obowiązującym art. 517 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490, 421 i 638). Przepis przewiduje określenie przez Ministra Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, sposobu zapewnienia zatrzymanemu korzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego i możliwości jego wyboru, w tym organizacji dyżurów, mając na uwadze prawidłowy przebieg postępowania oraz konieczność zapewnienia zatrzymanemu możliwości wyboru pełnomocnika.

Projektowana regulacja nie jest sprzeczna z zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, zatem nie podlega procedurze notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Zawarte w projekcie regulacje nie będą miały wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców, o których mowa w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2025 r. poz. 1480, z późn. zm.).

DEKLAROWANE SKUTKI REGULACJI (DSR)

projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

Informacja o projekcie

a) Tytuł projektu:

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

b) Przedstawiciel wnioskodawcy:

Maciej Tomczykiewicz

I. Część wstępna

[1] Zwięzły opis zidentyfikowanego problemu i proponowanych rozwiązań.

Jaki problem jest rozwiązywany

Potrzeba nowelizacji w obszarze prawa karnego wynika z potrzeby dostosowania obowiązujących regulacji prawa karnego procesowego do standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Konieczne wydaje się pełniejsze dostosowanie regulacji karnych do wiążących Polskę umów międzynarodowych oraz prawa Unii Europejskiej, a także zapadłych w ostatnim okresie rozstrzygnięć trybunałów międzynarodowych. Dodatkowo projekt obejmuje również zmiany w zakresie prawa materialnego, które mają jednak charakter ograniczony.

Jednym z głównych celów projektu w części procesowej jest przemodelowanie rozwiązań proceduralnych, zgodnie z założeniami dyrektyw Unii Europejskiej dotyczących harmonizacji praw procesowych oskarżonego.

Prawo do pomocy tłumacza

Problemem wymagającym interwencji jest niepełne i fragmentaryczne dostosowanie przepisów k.p.k. do standardów wynikających z dyrektywy 2010/64/UE, przejawiające się zbyt wąskim zakresem prawa do pomocy tłumacza. Obowiązujące regulacje nie zapewniają w pełni efektywnego korzystania z tego prawa, w szczególności w zakresie tłumaczenia kontaktów oskarżonego z obrońcą poza formalnymi czynnościami procesowymi, dostępu do tłumaczenia dokumentów istotnych dla realizacji prawa do obrony oraz wsparcia dla osób głuchych lub niemych. Ograniczenia te mogą prowadzić do utrudnień w skutecznym wykonywaniu prawa do obrony oraz ryzyka naruszenia standardów rzetelnego procesu.

Prawo do informacji w postępowaniu karnym

Problemem jest niewystarczający dostęp podejrzanego i jego obrońcy do materiałów postępowania stanowiących podstawę stosowania lub kontroli tymczasowego aresztowania oraz zatrzymania, co prowadzi do naruszenia zasady równości broni i ogranicza skuteczną realizację prawa do obrony, a także nie zapewnia pełnej zgodności z dyrektywą 2012/13/UE i standardami ETPCz. Konieczne jest rozwinięcie standardu unijnego wynikającego z dyrektywy 2012/13/UE, jak i standardu strasburskiego w zakresie dostępu obrony do materiałów postępowania w związku ze stosowaniem tymczasowego aresztowania. Dodatkowo proponuje się zmiany wzmacniające prawo podejrzanego do obrony w zakresie tego dostępu.

Prawo do pomocy obrońcy

Istniejący stan prawny nie zapewnia wystarczających gwarancji realnego korzystania z prawa do obrony przez osoby zatrzymane i podejrzanych, w szczególności na początkowym etapie postępowania karnego. Dostęp do obrońcy bywa w praktyce utrudniony lub opóźniony, zwłaszcza gdy jest konieczne ustanowienie obrońcy z urzędu, a obowiązujące mechanizmy nie pozwalają na szybkie zapewnienie pomocy prawnej. Jednocześnie brak jest pełnych i precyzyjnych regulacji dotyczących udziału obrońcy w czynnościach takich jak pierwsze przesłuchanie oraz skutków naruszenia tego prawa.

Poprawa dostępu do obrońcy osobom pozbawionym wolności przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego wymaga istotnego skrócenia i odformalizowania procedury wyznaczenia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. W tym zakresie dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE są nierozdzielnie ze sobą związane. W zasadzie trudno mówić o zapewnieniu zatrzymanemu realnego dostępu do adwokata lub radcy prawnego, jeżeli jedynie z powodu ubóstwa nie skorzysta on z usług adwokata lub radcy prawnego pełniącego dyżur. Z art. 2 ust. 1 i art. 4 ust. 4 dyrektywy 2016/1919/UE wynika, że osoba pozbawiona wolności powinna mieć dostęp do pomocy prawnej z urzędu, jeżeli nie ma wystarczających środków na ustanowienie przedstawiciela prawnego z wyboru. Z uwagi na krótki czas zatrzymania oraz przyjęty w polskim systemie model wyznaczania pełnomocnika z urzędu, niejednokrotnie nierealne jest szybkie uzyskanie przez zatrzymanego pomocy prawnej z urzędu.

Powoduje to osłabienie standardu ochrony praw procesowych i ryzyko naruszenia prawa do rzetelnego procesu.

Gwarancje procesowe dzieci będących oskarżonymi

Problemem jest nieadekwatny do szczególnej sytuacji nieletnich poziom gwarancji prawa do obrony w postępowaniu karnym. W szczególności brakuje obowiązkowego udziału obrońcy w najważniejszych czynnościach procesowych oraz rozwiązań zapewniających ciągłość i efektywność pomocy prawnej. Ponadto regulacje nie zapewniają w pełni szczególnego traktowania młodych podejrzanych, mimo ich niższego stopnia dojrzałości.

Inne kwestie wymagające interwencji legislacyjnej w k.p.k., to m.in.:

1. Niespójne i systemowo wątpliwe regulacje dotyczące trybu ścigania przestępstw wnioskowych. Z jednej strony przepisy ograniczają autonomię pokrzywdzonego w decydowaniu o ściganiu

przestępstwa oraz ingerują w rolę sądu poprzez uzależnienie określonych decyzji od zgody prokuratora, z drugiej – wprowadzają wyjątki od dotychczasowego modelu postępowania, które nie znajdują wystarczającego uzasadnienia i rodzą wątpliwości interpretacyjne. Prowadzi to do niejednorodności regulacji oraz osłabienia przejrzystości i spójności systemu postępowania karnego (art. 12 § 3 i 4 k.p.k.).

2. Rozbudowany obowiązek orzekania przez sąd w składzie 5-osobowym, który obejmuje również sprawy, w których nie jest to konieczne z punktu widzenia wagi rozstrzygnięcia (art. 29 § 2 k.p.k.).
3. Rozbudowana i niespójna regulacja dotycząca wyłączania spraw do odrębnego rozpoznania, która nie przynosi istotnej wartości dodanej, a jednocześnie wprowadza nieuzasadnione zróżnicowanie w zakresie zaskarżalności postanowień oraz uprzywilejowanie prokuratora w postępowaniu sądowym (art. 34 § 3, § 4, § 5 i § 6 k.p.k.).
4. Naruszenie równowagi procesowej między stronami postępowania sądowego poprzez uprzywilejowanie prokuratora w inicjowaniu postępowania o przekazanie sprawy innemu sądowi (art. 37 k.p.k.).
5. Obowiązujące przepisy nadmiernie komplikują i wydłużają drogę pokrzywdzonego do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, uzależniając ją od wieloetapowych decyzji organów prokuratorskich, w tym prokuratora nadzrędnego. Ogranicza to realną możliwość poddania sprawy kontroli sądowej, osłabia gwarancje prawa do sądu i narusza równowagę procesową między sądem a prokuratorem (art. 55 § 1, § 2, § 2b, § 3, § 4 i § 5 k.p.k. oraz art. 330 § 2, § 2a i § 4 k.p.k.).
6. Nieuzasadnione rozszerzenie roli prokuratora w postępowaniu prywatnoskargowym (art. 60 § 1 i § 5 k.p.k.).
7. Konieczność wyeliminowania aktualnie obowiązujących ograniczeń w zakresie poufności kontaktów podejrzanego i jego obrońcy. Wychodząc z założenia, że adwokat i radca prawny są przedstawicielami zawodu zaufania publicznego nie można apriorycznie zakładać, że osoby te będą podejmowały pozaprawne działania ze szkodą dla prowadzonych postępowań (art. 73 § 2–4 k.p.k.).
8. Niewystarczający poziom gwarancji prawa do obrony w sytuacji wystąpienia (lub domniemania) sprzeczności interesów pomiędzy oskarżonymi reprezentowanymi przez tego samego obrońcę, w szczególności brak symetrycznej i skutecznej kontroli instancyjnej rozstrzygnięć w tym zakresie oraz ryzyko instrumentalnego wykorzystywania tych instytucji do obstrukcji procesowej.

Obecnie zażalenie przysługuje jedynie na postanowienie sądu stwierdzające, że interesy oskarżonych są sprzeczne. Aktualny stan prawny poddawał krytyce m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich (pismo z dnia 30 czerwca 2020 r., II.5150.3.2020.MM). Zdaniem Rzecznika „zróżnicowanie sytuacji osób, którym sąd stwierdził istnienie konfliktu interesów i go nie stwierdził, nie jest racjonalnie uzasadnione, zaś interes, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji prawnej tych podmiotów nie występuje (art. 85 § 2, § 4 i § 5 k.p.k.).

9. Obowiązujący wymóg sporządzania uzasadnień wyroków na urzędowych formularzach ma charakter nadmiernie sformalizowany i biurowo-techniczny. Przyjęty wzór formularzy uzasadnień wyroków nie zawsze daje możliwość zamieszczenia informacji o przebiegu procesu wyrokowania, w szczególności argumentach i wnioskowaniach, które doprowadziły sąd do zapadłego rozstrzygnięcia. Wzory mają charakter hermetyczny, nakazujący pogrupowanie określonych dowodów w ramach poszczególnych sekcji, czy to w zakresie ustaleń faktycznych, czy to w kwestii oceny dowodów, przez co mogą – w niektórych sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo – prowadzić do zawężenia realizacji normy prawnej wysłowionej w art. 424 § 1 i 2 k.p.k.

Pośród ponad 600 profesjonalnych prawników: adwokatów, prokuratorów, sędziów pracujących na wszystkich poziomach i z terenu całego kraju przeprowadzono ankietę dotyczącą stosowania formularzy uzasadnień. Wśród grupy sędziów 66% ankietowanych uważa, że powinna zostać wprowadzona fakultatywność stosowania formularzy, 14% opowiedziało się za opcją przeciwną, natomiast 14% twierdzi, że powinna nastąpić całkowita eliminacja formularzy z procedury karnej, a art. 99a § 1 k.p.k. powinien być uchylony. Pośród ankietowanych adwokatów i prokuratorów aż 62% opowiedziało się za całkowitą eliminacją art. 99a § 1 k.p.k. z procedury karnej, 33% za wprowadzeniem zasady fakultatywności ich stosowania, a tylko 4% nie widziało potrzeby wprowadzania żadnych zmian stanu prawnego (art. 99a § 1 k.p.k.).

10. Nieczytelna regulacja instytucji zdania odrębnego. Proponuje się powrót do treści art. 114 k.p.k. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r., a w szczególności odstąpienie od wprowadzonej z dniem 1 października 2023 r. zasady, że zgłoszenie zdania odrębnego nie powoduje konieczności sporządzenia uzasadnienia orzeczenia w sytuacji, gdy nie podlega ono uzasadnieniu z urzędu. Przemawiają za tym dwa względy. Po pierwsze, w poprzednim stanie prawnym art. 114 k.p.k. nie rodził wątpliwości interpretacyjnych oraz trudności orzeczniczych. Nie istniały zatem uzasadnione powody przemawiające za zmianą art. 114 k.p.k. normującego instytucję zdania odrębnego. Po drugie, należy przywrócić zasadę, że w sytuacji zgłoszenia zdania odrębnego należy z urzędu sporządzić uzasadnienie orzeczenia (art. 114 § 1–3 i § 4 k.p.k. oraz art. 413 § 3 k.p.k.).
11. Konieczność poszerzenia możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie o odmowie udostępnienia akt wydane w toku postępowania przygotowawczego (art. 159 k.p.k.).
12. Aktualne brzmienie art. 168a k.p.k. legitymizuje wykorzystywanie dowodów uzyskanych bezpośrednio z naruszeniem prawa, co prowadzi do osłabienia konstytucyjnych i konwencyjnych gwarancji procesowych stron, w szczególności prawa do rzetelnego procesu, prawa do obrony oraz ochrony autonomii informacyjnej jednostki. Regulacja ta budzi wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP, zasadą państwa prawnego oraz standardami ochrony praw człowieka (art. 168a k.p.k.).
13. Brak precyzyjnych i spójnych regulacji dotyczących dopuszczalności i zasad wykorzystywania w procesie karnym materiałów pochodzących z kontroli operacyjnej, zwłaszcza wykraczających poza

jej pierwotny zakres. Konieczność zmiany w tym zakresie dotyczy przepisu wprowadzonego przez art. 1 pkt 35 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 15 kwietnia 2016 r. Jego wprowadzeniu do porządku prawnego towarzyszyły zmiany w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb, uprawnionych do stosowania kontroli operacyjnej, eliminujące tzw. zgodę następczą sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów uzyskanych w toku prowadzenia kontroli operacyjnej, ale poza jej pierwotnym zakresem podmiotowym i przedmiotowym. Jego stosowanie budziło od początku kontrowersje, zarówno z uwagi na fakt bezprecedensowego wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego regulacji odwołującej się wprost do waloryzacji materiałów operacyjnych Policji i służb, celem dowodowego ich wykorzystania w postępowaniu karnym, jak i z uwagi na istotne niedostatki regulacyjne (art. 168b k.p.k.).

14. Sprzeczność instytucji prekluzji dowodowej z zasadą prawdy materialnej i prawem do rzetelnego procesu, wynikająca z możliwości oddalania istotnych wniosków dowodowych z przyczyn formalnych.

W obecnie obowiązującym modelu postępowania karnego, który w przeważającym stopniu wycofał się z reformy z dnia 1 lipca 2015 r., nie przewiduje się zwiększonej kontrydiktoryjności procesu, w którym rola sędziego jest ograniczona, a o wyniku toczącego się postępowania sądowego przesądzić może stopień zaangażowania stron i ich przedstawicieli. Wprowadzony art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., w swoim założeniu miał za zadanie, zgodnie z uzasadnieniem ówczesnego projektodawcy, wpłynąć na przyspieszenie i sprawność toczących się postępowań karnych poprzez umożliwienie sądom oddalania wniosków dowodowych złożonych po określonym terminie. Przepis ten dotyczy etapu postępowania sądowego i jak wiadomo dziś nie zrealizował pokładanych w nim nadziei. Sąd orzekający dysponuje wystarczającymi narzędziami umożliwiającymi sprawne prowadzenie postępowania i ewentualnego dyscyplinowania stron w tym zakresie. Jednocześnie przepis ten nie mógł być stosowany w innym celu niż wskazany, a pozostawał w sprzeczności z zasadą domniemania niewinności i prawa do obrony. Uchylenie art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k. jest niezbędne ze względu na powinność leżącą po stronie orzekającego sądu sprowadzającą się do podejmowania decyzji opartych na ustaleniach faktycznych zgodnych z rzeczywistym stanem rzeczy. Jednym z elementów sprzyjających temu jest inicjatywa dowodowa stron. Utrzymywanie zatem katalogu powodów oddalenia wniosku dowodowego z dodatkową przesłanką, oczywiście może przyspieszyć toczące się postępowania, ale będzie zawsze naruszeniem rzetelnego procesu w rozumieniu konstytucyjnym i konwencyjnym (art. 170 § 1 pkt 6 i § 1a k.p.k.).

15. Obecne przepisy nie zapewniają wystarczających gwarancji ochrony tajemnic zawodowych, w szczególności poprzez możliwość natychmiastowego wykonania postanowienia o zwolnieniu z obowiązku ich zachowania, mimo wniesienia zażalenia.

Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy ustawowo chronionej, podyktowane względami dowodowymi, możliwe jest wyłącznie w przypadku łącznego spełnienia dwóch przesłanek: dobra

wymiaru sprawiedliwości oraz niemożności ustalenia okoliczności w sprawie na podstawie innego dowodu. Na postanowienie, którego wydanie zarezerwowane jest do wyłącznej kompetencji sądu, przysługuje zażalenie. Ze względu na wyjątkowy charakter dowodu z treści objętej tajemnicą zawodów wymienionych w tym przepisie i wynikające z jego przeprowadzenia możliwe nieodwracalne konsekwencje, postanowienie nie powinno mieć przymiotu natychmiastowej wykonalności, a zażalenie winno wstrzymywać jego wykonanie. Ze względu na obowiązującą zasadę względnej suspensywności postanowień, wynikającą z treści art. 462 k.p.k., proponuje się umieścić w art. 180 § 2 k.p.k. zdanie, zgodnie z którym złożenie zażalenia wstrzyma wykonanie zaskarżonego postanowienia (art. 180 § 2 k.p.k.).

16. Ograniczony dostęp biegłych do materiałów sprawy, w szczególności wcześniejszych opinii, co może utrudniać sporządzenie rzetelnej i pełnej opinii biegłego (art. 198 § 1 i § 1a k.p.k.).

17. Niezgodność krajowych regulacji dotyczących ekshumacji z konwencyjnym standardem ochrony życia prywatnego i rodzinnego, wynikającym z orzecznictwa ETPCz (art. 210 k.p.k.).

18. Konieczność wzmocnienia ochrony tajemnicy obrończej. Projektodawca podzielił co do zasady postulat petycji Naczelnej Rady Adwokackiej (uchwała nr 420/2024 Prezydium NSA z dnia 4 stycznia 2024 r.) w której zawarto propozycję takiej zmiany. Stanowisko to kierunkowo podzieliła również Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego dostrzegając zasadność tej zmiany w odniesieniu do tajemnicy obrończej. Komisja dostrzegła również potrzebę wskazania, że chodzi o siedzibę kancelarii, a nie inną siedzibę adwokata.

Podkreślenia zatem wymaga, że celem przepisu jest ochrona tajemnicy obrończej. Z tego względu zakresem regulacji objęto adwokatów i radców prawnych, albowiem przedstawiciele tych zawodów mogą świadczyć obronę w postępowaniu karnym (art. 82 k.p.k.) (art. 222 § 3 k.p.k.).

19. Konieczność przywrócenia regulacji przewidującej ograniczenie możliwości wykorzystania dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych wyłącznie do postępowania karnego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli (art. 237 § 9 k.p.k.).

20. Brak jasnych, spójnych i gwarancyjnych zasad wykorzystywania w postępowaniu karnym materiałów uzyskanych w toku kontroli procesowej poza jej pierwotnym zakresem (art. 237a k.p.k.).

21. Niewystarczający poziom gwarancji procesowych podejrzanego w postępowaniu aresztowym, w szczególności ograniczony dostęp do informacji o wniosku aresztowym oraz obniżenie standardu bezpośredniego kontaktu z sądem w wyniku dopuszczenia zdalnych posiedzeń aresztowych. Możliwość takiego procedowania została wprowadzona w związku z pandemią COVID19, ale wobec formy jej wprowadzenia (do Kodeksu postępowania karnego, na stałe) ma powszechne zastosowanie. Ustawodawca założył bowiem, że „można odstąpić...” od doprowadzenia podejrzanego do sądu, nie precyzując powodów takiego odstąpienia. Procedura ta istotnie obniżyła

gwarancje procesowe podejrzanego, w szczególności w zakresie możliwości kontaktowania się podejrzanego z obrońcą (art. 250 § 3e k.p.k.), pozwalając wręcz na pozbawienie podejrzanego tego kontaktu w celu ustalenia linii obrony. Nadto, prowadziła do zasadnie krytykowanego pozbawienia uprawnień wynikających wprost z Konstytucji RP, tj. do bezpośredniego kontaktu z sądem stosującym areszt oraz doręczenia mu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Z tych powodów, jak również nie dostrzegając, iżby zapewnienie podejrzanemu bezpośredniego dostępu do sądu w związku z procedurą aresztową w latach poprzedzających czas pandemii COVID-19 narażało istotnych trudności, proponuje się uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. Utrzymywanie tego nadzwyczajnego w istocie trybu aresztowego i odrębnych w tym zakresie reguł prowadzenia zdalnego posiedzenia aresztowego nie ma swojego uzasadnienia (art. 250 § 3 i § 3b–3h k.p.k. oraz art. 248 § 2 i 3 k.p.k.).

22. Obowiązujące przepisy umożliwiają wstrzymanie wykonania decyzji sądu o zmianie tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe wyłącznie na skutek sprzeciwu prokuratora, co prowadzi do dalszego pozbawienia wolności wbrew woli sądu.

Proponuje się uchylenie art. 257 § 3 k.p.k., wprowadzonego do ustawy karnoprosesowej na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., co stanowi powrót do wyłącznie sądowej kompetencji orzekania w przedmiocie stosowania lub przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania. Zmieniony przepis zakładał, że obecny na posiedzeniu prokurator może sprzeciwić się zmianie środka izolacyjnego na poręczenie majątkowe, co oznaczało „wstrzymanie” decyzji zarezerwowanej wyłącznie dla sądu i w opozycji do treści ustawy przewidującej z mocy prawa uchylenie stosowanego tymczasowego aresztowania z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Oczekiwanie na rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji oznaczało pozbawienie wolności podejrzanego lub oskarżonego przez bliżej nieokreślony czas i wbrew woli sądu. Tymczasem kwestia oceny rzetelności postępowania w rozumieniu art. 6 EKPCz oraz art. 45 Konstytucji RP dotyczy także postępowań incydentalnych, takich jak stosowanie lub przedłużanie tymczasowego aresztowania. Z tych powodów dalsze utrzymywanie przepisu, który uzależnia wykonalność decyzji o zmianie stosowanego środka zapobiegawczego od braku sprzeciwu prokuratora, prowadzi do pogłębienia nierówności stron w procesie karnym i zlikwidowania gwarancyjnej roli sądu.

23. Obecne brzmienie art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. stoi w sprzeczności z jedną z podstawowych swobód Unii Europejskiej, mianowicie swobodą przepływu osób, bowiem posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie Unii Europejskiej niż Polska mogło być automatycznie uznawane za spełnienie przesłanki „nieposiadania stałego miejsca pobytu w kraju”. Przepis ten pozwala zatem na stosowanie środków zapobiegawczych wobec osoby tylko z tego powodu, że nie ma stałego miejsca pobytu w kraju, mając je w innym państwie Unii Europejskiej, co ma efekt dyskryminujący osoby korzystające z jednej z podstawowych swobód unijnych.

24. Nadmierne i automatyczne stosowanie tymczasowego aresztowania na podstawie przesłanki grożącej surowej kary, prowadzące do odejścia od zasady jego wyjątkowego charakteru.

Szczególne dolegliwości tymczasowego aresztowania wynikająca z jego ingerencji w sferę wolności człowieka powinna skłaniać do jego rozważnego stosowania. Ta konkluzja jawi się jako oczywista, jeżeli zważyć to, że ustawodawca nakazuje w art. 257 § 1 k.p.k. traktować areszt tymczasowy jako ultima ratio, wprowadzając zasadę minimalizacji środka zapobiegawczego. Mimo tego rozwiązania, dane statystyczne wskazują na wzrost stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego, zwłaszcza z powołaniem się na przesłankę szczególną określoną w art. 258 § 2 k.p.k.

25. Obowiązujące przepisy nie zapewniają wystarczających gwarancji ochrony osoby pozbawionej wolności przed przedłużaniem tymczasowego aresztowania wynikającym z opieszałości lub nieefektywnej organizacji postępowania przygotowawczego. Brak wyraźnego obowiązku oceny sprawności postępowania sprzyja utrzymywaniu izolacyjnego środka zapobiegawczego mimo braku realnego postępu w sprawie.

W ocenie projektodawcy zracjonalizowanie stosowania, a zwłaszcza przedłużania, tymczasowego aresztowania wymaga ingerencji w treść aktualnej regulacji ustawowej, w formie podkreślającej dotychczasowy dorobek orzecznictwa, z którego jednoznacznie wynika, że dalsze stosowanie środka izolacyjnego może nastąpić wyjątkowo i jedynie w sprawie prowadzonym oraz prawidłowo zorganizowanym postępowaniu. Innymi słowy – chodzi o wprowadzenie przepisu ustawowego, który zabezpieczy osobę pozbawioną wolności w toku postępowania karnego przed wydłużaniem okresu izolacji z uwagi na niedostatki w sprawnym procedowaniu ze strony organów procesowych.

Konieczne jest wprowadzenie przepisu o potrzebie oceny przez sąd sprawności postępowania przygotowawczego, a także wskazującego kryteria tej oceny.

26. Obowiązek wykazania pochodzenia przedmiotu poręczenia majątkowego rodzi istotne trudności dowodowe i pozostawia szeroki margines uznaniowości organom procesowym. Konieczna jest zmiana polegająca na rezygnacji z regulacji uzależniającej przyjęcie poręczenia majątkowego od wykazania, że przedmiot poręczenia majątkowego nie pochodzi z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonane na ten cel. W ocenie projektodawcy jest uzasadniony powrót do wersji art. 266 k.p.k. obowiązującej do dnia 21 czerwca 2021 r. z dodatkowym wskazaniem w § 1a, że w razie zastosowania poręczenia majątkowego w postępowaniu przygotowawczym przez sąd przyjęcia przedmiotu tego poręczenia dokonuje prokurator. Problemy dowodowe i uznaniowość, która może prowadzić do różnych ocen tych samych stanów faktycznych, prowadzi do wniosku, że wymóg wykazania źródła pochodzenia przedmiotu poręczenia może skutkować faktyczną niemożnością jego złożenia, co z kolei niekorzystnie rzutuje na sytuację procesową oskarżonego. Co więcej, obecna regulacja niesie ryzyko jej instrumentalnego stosowania przez odmowę przyjęcia przedmiotu poręczenia w celu niejako „wymuszenia” zastosowania tymczasowego aresztowania.

27. Konieczność wyeliminowania sytuacji, w której jeden z uczestników postępowania (prokurator) mógłby (choćby tylko czasowo, tj. do chwili rozpoznania zażalenia przez sąd – art. 252 § 2 k.p.k.) pozbawić obrońcę oskarżonego prawa do reprezentowania jego interesów przez zastosowanie

wskazanego środka zapobiegawczego.

28. Nowelizacja przepisów regulujących instytucję listu żelaznego wprowadzała dominującą rolę prokuratora w procesie ubiegania się przez podejrzanego o jego wydanie na etapie postępowania przygotowawczego, czyniąc tę instytucję martwą. Treść art. 281 § 2 k.p.k. pozbawiła możliwości realnego wpływu na jego wydanie przez sąd, uzależniając go albo od inicjatywy, albo braku sprzeciwu prokuratora. Tym samym na etapie postępowania przygotowawczego, czyli na ogół na etapie najczęstszego jak dotychczas zainteresowania wydaniem listu żelaznego, wystarczył sprzeciw prokuratora, aby nie doszło do jego wydania. Konieczne jest uchylenie przepisu w tym zakresie, co spowoduje powrót do wyłącznej kompetencji sądu w ocenie podstaw do wydania lub odmowy wydania listu żelaznego. Przywrócona zostanie tym samym istota listu żelaznego jako instytucji zabezpieczania podejrzanego dla procesu karnego decyzją sądu okręgowego. Jednocześnie zrezygnowano z obowiązkowej obecności prokuratora, który ma prawo, a nie obowiązek uczestniczyć w posiedzeniu.
29. Wyeliminowanie nadmiernej formalizacji i nieefektywnego modelu nadzoru nad długotrwałymi śledztwami, który wydłuża postępowania przygotowawcze i angażuje zasoby prokuratury w czynności o charakterze czysto formalnym.

W aktualnej praktyce prowadzenia postępowań przygotowawczych zwraca uwagę wydłużający się czas ich trwania, zwłaszcza w sprawach złożonych i wielopodmiotowych. Trwają one niejednokrotnie już nie miesiące, lecz lata. Generuje to konieczność wielu migracji wniosków procesowych o przedłużenie śledztwa i akt postępowania pomiędzy jednostkami prokuratury różnych szczebli. Zwiększa się w związku z tym liczba wydawanych postanowień o przedłużeniu (w ramach pojedynczego śledztwa i globalnie), a przecież czas niezbędny do opracowania stosownych dokumentów mógłby być wykorzystany wprost przez prokuratorów na czynności śledcze. W strukturach prokuratur zlikwidowano wyspecjalizowane działy nadzoru nad postępowaniami przygotowawczymi, a zadania z tego zakresu powierzono do wykonywania prokuratorom, którzy równolegle prowadzą i nadzorują własne śledztwa. Zadania związane z przygotowywaniem postanowień o przedłużeniu śledztwa nie mają przy tym w przeważającej większości przypadków znaczenia merytorycznego, chociażby w zakresie prawidłowego ukierunkowania tych postępowań. Stały się czynnością o charakterze formalnym, utrudniającym funkcjonowanie prokuratorom z jednostek obu zaangażowanych szczebli, tym trudniejszą do zaakceptowania, że nie przynosząca w gruncie rzeczy żadnych efektów procesowych. Z tak postawionej diagnozy zrodziła się propozycja zmiany sposobu kontroli długości postępowania prowadzonego w formie śledztwa. Miałyby się ona dokonywać co do zasady w jednostce, w której prowadzone jest postępowanie, a kompetencję do przedłużenia na czas powyżej roku otrzymałby prokurator bezpośrednio przełożony. Wyeliminuje to przede wszystkim potrzebę migracji akt sprawy, odformalizuje sposób realizacji nadzoru, ale też – urealni wpływ doraźny na pracę prokuratora referenta, gdyż osoba przedłużająca będzie miała realne instrumenty wpływu na

jego pracę i możliwość bieżącej kontroli nad realizacją zamierzonych czynności. Projektowana zmiana powinna przyczynić się do przyspieszenia toku postępowań przygotowawczych prowadzonych w formie śledztwa.

30. Wprowadzone ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. odstępstwo od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego w sytuacji, kiedy przeprowadzenie takiej czynności nie jest możliwe ze względu na stan zdrowia podejrzanego albo stan nietrzeźwości lub odurzenia, w jakim znajduje się podejrzany, a zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego, pozostaje sprzeczności z konstytucyjnym prawem do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz konwencyjnym określonym w art. 5 ust. 3 EKPCz. Na skutek zmiany art. 313 k.p.k., de lege lata, nie ma już konieczności niezwłocznego ogłaszania zarzutu podejrzanemu, w sytuacji, kiedy nie pozwala na to stan zdrowia podejrzanego albo stan nietrzeźwości lub odurzenia, w jakim znajduje się podejrzany. Są to terminy pojemne, które z tego względu mogą być nadużywane w celu odstąpienia od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego. Skutkiem zastosowania uchwalonych art. 249 § 3a k.p.k. oraz art. 313 § 1 i 1a k.p.k. może być orzeczenie i wykonywanie wobec osoby, której ani nie powiadomiono o treści zarzutu, ani której nie ogłoszono zarzutu, środków zapobiegawczych, w tym najsurowszego z nich w postaci tymczasowego aresztowania. Tymczasem ocena, czy są spełnione przesłanki do jego zastosowania powinna odbywać się po przesłuchaniu podejrzanego. Sytuacja procesowa podejrzanego, wobec którego odstąpiono od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i jego przesłuchania jest gorsza niż podejrzanego ściganego listem gończym, bowiem w przypadku ujęcia podejrzanego ściganego listem gończym, należy niezwłocznie doprowadzić go o sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (art. 279 § 3 k.p.k.). Taka sytuacja nie wystąpi, np. gdy minie stan nietrzeźwości lub odurzenia. Brak obowiązku przesłuchania podejrzanego w takiej sytuacji przez sąd, tj. po ustaniu okoliczności określonych w art. 313 § 1a k.p.k., powoduje, że takie rozwiązanie należy uznać za sprzeczne z art. 5 ust. 3 EKPCz.

Dostrzegając powyższe względy zakłada się powrót do kształtu instytucji przedstawienia zarzutów sprzed nowelizacji dokonanej na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r.

31. Obowiązujące przepisy nie zapewniają podejrzanemu, jego obrońcy oraz pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi informacji o sporządzeniu i przedłożeniu opinii biegłego, co utrudnia zapoznanie się z jej treścią oraz faktyczne korzystanie z prawa udziału w przesłuchaniu biegłych i podejmowania dalszych czynności.
32. Konieczne jest poszerzenie wymogów dotyczących treści aktu oskarżenia.
33. Zgodnie z art. 79 § 4 k.p.k., „Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia

wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu”. W rezultacie obrona obligatoryjna zapoczątkowana powstaniem wątpliwości co do poczytalności ustaje dopiero z momentem wydania przez sąd „orzeczenia, że udział obrońcy [w sprawie] nie jest obowiązkowy”. Celem tego przepisu jest wyraźne podkreślenie, że to dopiero sądowa ocena, mianowicie „uznanie opinii biegłych lekarzy psychiatrów za uzasadnioną” pozwala sądowi orzec o ustaniu obrony obligatoryjnej. Samo zatem złożenie do akt sprawy opinii biegłych, z której wynika brak przesłanek do obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., nie powoduje ustania stanu obrony obowiązkowej. Niestety w praktyce sądy niejednokrotnie „zapominają” o konieczności zbadania opinii i wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 79 § 4 k.p.k. (zdanie pierwsze in fine) lub nie dostrzegają, że przepis wyraźnie uzależnia ustanie obrony obligatoryjnej od wydania takiego orzeczenia. W rezultacie niejednokrotnie dochodzi w takich sprawach do prowadzenia rozprawy pod nieobecność obrońcy, co skutkuje zaistnieniem bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. i koniecznością uchylenia wyroku wydanego w takich okolicznościach. Wobec tego proponuje się wprowadzenie obowiązku skierowania sprawy na posiedzenie przez prezesa sądu w celu wydania „postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4”, o ile oczywiście takie postanowienie nie zostało wydane na wcześniejszym etapie postępowania.

34. Obowiązujące przepisy w sposób automatyczny uprzywilejowują prokuratora w korzystaniu z rozprawy zdalnej, ograniczając decyzyjność sądu, a jednocześnie nie zapewniają oskarżonemu realnej możliwości kontaktu z obrońcą podczas takiej rozprawy, co osłabia efektywność prawa do obrony.

Obecnie przewodniczący, na wniosek prokuratora, musi wyrazić zgodę na udział prokuratora w rozprawie na odległość, z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (*verba legis*: „wyraża zgodę”), a jedyną przesłanką nieuwzględnienia wniosku prokuratora są przeszkody techniczne. Tymczasem przewodniczący składu orzekającego powinien mieć swobodę decydowania, czy nie jest konieczny osobisty i „stacjonarny” udział prokuratora w rozprawie i nie może być w tym względzie związany wolą strony procesowej, jaką jest prokurator.

35. Konieczna jest zmiana art. 378a k.p.k., wprowadzonego ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. i obowiązującego od dnia 5 października 2019 r. Wprowadzenie tej instytucji istotnie ograniczającej prawo do obrony oskarżonego spotkało się z istotną krytyką, przede wszystkim ze względu na jego nadmierny rygoryzm prowadzący do możliwości utraty przez obronę możliwości udziału w postępowaniu dowodowym na rozprawie w części istotnej dla jej sytuacji procesowej. Celem obecnej zmiany jest złagodzenie tych skutków, a jednocześnie pozostawienie sądowi możliwości korzystania z tej możliwości przede wszystkim dla przeprowadzenia dowodów, które mogą być już dla sądu nieosiągalne w późniejszym okresie oraz przeciwdziałania obstrukcji procesowej związanej z udziałem w rozprawie, w której udział oskarżonego i obrońcy nie jest obowiązkowy.

36. Zasadne jest ułatwienie korzystania z możliwości dobrowolnego poddania się karze w sytuacji nieobecności prokuratora na rozprawie, co sprowadza się do usunięcia wymogu udzielenia zgody przez prokuratora na uwzględnienie przez sąd wniosku o dobrowolne poddanie się karze przez oskarżonego i wprowadzenie warunku polegającego na braku sprzeciwu prokuratora należycie powiadomionego o terminie rozprawy. Odnosząc się do konieczności uzyskiwania akceptacji nieobecnego prokuratora na uwzględnienie wniosku złożonego w trybie art. 387 k.p.k. należy wskazać, że kwestia ta była w przeszłości sporna w orzecznictwie.
37. Konieczne jest ograniczenie warunków, które muszą być kumulatywnie spełnione, aby doszło do doręczenia wyroku oskarżonemu pozbawionemu wolności i liczenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego wyroku nie od daty jego ogłoszenia, ale właśnie od daty jego doręczenia. Obecnie przepis przewiduje aż trzy warunki, które muszą być spełnione, aby pozbawiony wolności oskarżony miał doręczony wyrok wydany na rozprawie: 1) nieposiadanie obrońcy; 2) złożenie przez oskarżonego wniosku o doprowadzenie go na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok; 3) nieobecność oskarżonego podczas ogłoszenia wyroku. Proponowana zmiana art. 422 § 2a k.p.k. ogranicza te warunki do dwóch, eliminując wysoce dysfunkcyjny i budzący wątpliwości interpretacyjne wymóg złożenia wniosku o doprowadzenie na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok.
38. Art. 427 § 3a k.p.k. jedynie pozornie stanowi próbę przeciwdziałania możliwym działaniom obstrukcyjnym, polegającym na bierności dowodowej stron na forum sądu pierwszej instancji i formułowaniu w środku odwoławczym zarzutów, a tym samym sugeruje wzmocnienie kontrydiktoryjności postępowania sądowego. Jednak zakres wyłączenia spod tego zakazu jest tak szeroki, że przyjęcie tej regulacji niewiele zmienia w inkwizycyjnym modelu postępowania sądowego (por. D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Warszawa 2024, Lex, Komentarz do art. 427 k.p.k.). Zakaz stawiania zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu z urzędu nie dotyczy okoliczności odnoszących się do tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. W konsekwencji art. 427 § 3a k.p.k. nie stanowi istotnej przeszkody dla podnoszenia zarzutu obrazy art. 167 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., gdyż wystarczy sformułowanie zarzutu naruszenia tych przepisów w odniesieniu do tezy dowodowej, która miałaby prowadzić do ustalenia odnoszącego się do tych okoliczności, a którego to dowodu sąd z urzędu nie przeprowadził, by zarzut taki był dopuszczalny. Zatem zasadne jest jego uchylenie.
39. Obowiązujący 14-dniowy termin do wniesienia apelacji, zwłaszcza w sprawach skomplikowanych i wielotomowych oraz przy wydłużonym czasie sporządzania uzasadnienia wyroku przez sąd, nie zapewnia stronom i ich profesjonalnym pełnomocnikom realnej możliwości rzetelnego przygotowania środka zaskarżenia.

40. Konieczna jest nowelizacja art. 452 § 2 k.p.k., która ma na celu powrót do treści tego przepisu nadanego na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r., a tym samym ograniczyć katalog przesłanek oddalenia wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy, który został poszerzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r.
41. Konieczna jest także nowelizacja art. 454 § 1 k.p.k. i dodanie § 1a tego przepisu, co jest w istocie powrotem do ich brzmienia sprzed nowelizacji na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., która zawężyła regułę *ne peius* przewidując możliwość skazania przez sąd drugiej instancji zarówno w przypadku zaskarżenia wyroku warunkowo umarzającego, jak i wymierzenie przez ten sąd kary dożywotniego pozbawienia wolności na wniosek zawarty w apelacji. Wobec potrzeby poszanowania zasad dwuinstancyjności oraz zasady ograniczenia sądu odwoławczego w zakresie orzekania reformatoryjnego w przypadku wniesienia środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego, obowiązujące obecnie przepisy jawią się jako sprzeczne z regułą *ne peius*. W przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, niebędące skazaniem, który bywa często efektem porozumienia między oskarżonym a oskarżycielem, zaskarżenie rozstrzygnięcia i orzeczenie skazujące przez sąd odwoławczy jest przejawem swoistej nielojalności państwa wobec obywatela i odstąpienia od poczynionych ustaleń, w tym np. naprawienia szkody. Jednocześnie regulacja taka wyklucza możliwość kontroli instancyjnej skazania. Dalsze utrzymanie przepisu w tym brzmieniu godzić będzie w gwarancje procesowe oskarżonego, ale też może znacząco osłabić zastosowanie warunkowego umorzenia jako często stosowanego w praktyce środka probacyjnego.
42. Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadził możliwość wnoszenia przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie kasacji z powodu niewspółmierności wymierzonej kary (ustawa z dnia 11 marca 2016 r.). Zasadne jest uchylenie tego przepisu, co znajduje uzasadnienie w modelu postępowania kasacyjnego przyjętego w polskim procesie karnym.
43. Konieczne jest wydłużenie terminu przedawnienia roszczeń wskazanych w art. 555 k.p.k. do 3 lat. Stanowi to powrót do wcześniejszej wersji omawianego przepisu obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Jest to okres optymalny, gwarantujący dochodzenie przez osoby uprawnione należnych im praw. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 11 marca 2016 r., skracającej termin przedawnienia do roku, nie wyjaśniono powodów takiej regulacji (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji). Praktyka stosowania prawa pokazuje, że obecnie obowiązujący roczny termin przedawnienia, przewidziany w art. 555 k.p.k. nie zawsze był wystarczający.
44. Obowiązujący górny limit należności dla świadka z tytułu utraconego zarobku jest rażąco niski i nie odzwierciedla rzeczywistego poziomu wynagrodzeń, w tym minimalnego wynagrodzenia za pracę, co prowadzi do niepełnej kompensacji ponoszonych strat i wymaga zmiany.

Zmiany w Kodeksie wykroczeń

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk

sejmowy nr 2024), który wpłynął do Sejmu RP w dniu 22 lutego 2022 r. i który był procedowany w I czytaniu w dniu 9 marca 2022 r., nie zawierał przepisów nowelizujących Kodeks wykroczeń dotyczących zmiany progu kontrawencjonalizacji kradzieży zwykłej, kradzieży leśnej, paserstwa oraz zniszczenia rzeczy (art. 119 § 1 k.w., art. 120 § 1 k.w., art. 122 § 1 i 2 k.w. oraz art. 124 § 1 k.w.) Przepisy nowelizujące wskazane powyżej regulacje, przez podniesienie progu przepołowienia z obecnych 500 złotych na 800 złotych, zostały zgłoszone dopiero po pierwszym czytaniu na etapie prac komisji sejmowej. Wniesiony projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2024) nie zawierał przepisów odnoszących się do tzw. typów przepołowionych. Dodane po pierwszym czytaniu regulacje, prowadzące do radykalnej zmiany reżimu odpowiedzialności całej kategorii zachowań, mających przy tym olbrzymie znaczenie społeczne (przeniesienie części zachowań stanowiących dotychczas przestępstwa przeciwko mieniu do kategorii wykroczeń) muszą być zatem potraktowane jako nowa inicjatywa ustawodawcza. Ich uchwalenie poprzedzane być powinno trzema czytaniem.

Zmiany w kodeksie karnym

Obowiązujące przepisy Kodeksu karnego nadmiernie ograniczają decyzyjność sądu w zakresie wymiaru kary, uzależniając stosowanie instytucji łagodzących odpowiedzialność karną od stanowiska prokuratora, a jednocześnie zawierają rozwiązania niespójne aksjologicznie i systemowo, prowadzące do nadmiernej lub nieadekwatnej kryminalizacji niektórych zachowań oraz osłabienia skuteczności ochrony interesów publicznych.

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym

Przepisy art. 9 § 5–8 k.k.w. określają zasady postępowania w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, którego dotyczy wnioski o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym, jeżeli wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia skutkowałoby zwolnieniem skazanego z aresztu śledczego lub zakładu karnego. Uregulowania te przewidują dość szerokie uprawnienia prokuratora w takim postępowaniu. Po pierwsze, prokurator ma prawo wziąć udział w posiedzeniu, co oznacza konieczność jego wyznaczenia przez sąd i zawiadomienia prokuratora. Po drugie, prokurator swoim sprzeciwem co do postanowienia o wstrzymaniu wykonania orzeczenia powoduje, że postanowienie takie staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu. Po trzecie, prokuratorowi przysługuje zażalenie na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia.

Konieczność wyznaczenia posiedzenia celem umożliwienia prokuratorowi wzięcia w nim udziału na gruncie art. 9 § 5 k.k.w. powoduje, że postępowanie, które z natury rzeczy winno toczyć się sprawnie, takim nie jest. Nadto o wykonalności orzeczenia winien decydować sąd lub ustawodawca, a nie prokurator swoim sprzeciwem, zwłaszcza że przesłanki złożenia takiego sprzeciwu nie są w żaden sposób sprecyzowane, a więc może on być składany na zasadzie pełnej dowolności, nawet bez merytorycznego uzasadniania, uniemożliwiając opuszczenie przez skazanego zakładu karnego lub aresztu śledczego. W tej sytuacji, mimo decyzji sądu o wstrzymaniu wykonania orzeczenia, to prokurator swoim sprzeciwem decyduje o kontynuacji pozbawienia wolności do chwili

uprawomocnienia się postanowienia o wstrzymaniu wykonaniu orzeczenia. Ponadto, przyznanie prokuratorowi prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia oraz nieprzyznanie skazanemu prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wstrzymania wykonania orzeczenia, stanowi przejaw zachwiania równowagi stron postępowania wykonawczego przed sądem i przewagi prokuratora w tym zakresie. Jest to pozbawione podstaw, zwłaszcza, że prokurator nie jest organem postępowania wykonawczego, jak na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego z 1969 r., tylko stroną postępowania przed sądem, podobnie jak skazany.

Jednocześnie część regulacji ma charakter zbędny lub niespójny systemowo, a obowiązujące przepisy nie zapewniają wystarczającej ochrony poufności kontaktów skazanego z obrońcą i pełnomocnikiem.

Konieczna jest interwencja legislacyjna w tym zakresie.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. –

Prawo o prokuraturze

Przepisy art. 115c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 poz. 334, z późn. zm.), dalej: „ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych” oraz art. 158b ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390, z późn. zm.), dalej: „ustawa – Prawo o prokuraturze” stanowią, że dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a k.p.k. lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogą zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym.

Ukształtowane przez ustawodawcę brzmienie wskazanych przepisów rodzi konieczność refleksji nad zasadnością ich dalszego stosowania w postępowaniach dyscyplinarnych, regulowanych wymienionymi wyżej ustawami ustrojowymi.

Stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym należy uznać za co najmniej kontrowersyjne w świetle orzecznictwa sądów krajowych oraz trybunałów europejskich. Występuje tutaj bowiem nieproporcjonalność posługiwania się takimi środkami dowodowymi w postępowaniach, których cel i charakter tego nie uzasadnia należycie.

Zmiany w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym

Konieczność zmian w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. poz. 1430) wiąże się z potrzebą pełnego dostosowania polskiego prawodawstwa do przepisów prawa europejskiego. W wyroku TSUE z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie C 573/17 Popławski (II) wskazano, że „artykuł 28 ust. 2 decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej należy

interpretować w ten sposób, że oświadczenie złożone przez państwo członkowskie na podstawie tego przepisu, po przyjęciu rzeczony decyzji ramowej, nie może wywierać skutków prawnych”. Wskazana decyzja ramowa przewiduje wzajemne uznawanie prawomocnych kar pozbawienia wolności przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. Implementację decyzji ramowej do prawa polskiego stanowią Rozdziały 66f i 66g k.p.k. Możliwość zastosowania tych przepisów ogranicza jednak ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym. Na jej mocy do Kodeksu postępowania karnego dodano Rozdziały 66f i 66g k.p.k., lecz zgodnie z jej art. 4 ust. 1, ich zastosowanie jest wyłączone względem orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r.

Zmiany w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka

Zasadniczym założeniem, które legło u podstaw prac nad zmianami przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21, z późn. zm.), dalej „ustawa z dnia 28 listopada 2014 r.”, jest pełna implementacja dyrektywy 2017/541 w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW (Dz.U.UE.L.2017.88.6 z dnia 2017.03.31). Głównym celem projektowanych zmian jest wprowadzenie w krajowym ustawodawstwie przejrzystego mechanizmu zapewniającego wsparcie pokrzywdzonym, które musi być udzielone bezpośrednio po ataku terrorystycznym. Dotychczasowe rozwiązania przewidziane przepisem art. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. umożliwiają pokrzywdzonemu, świadkowi lub osobie najbliższej, udzielenie ochrony na czas czynności procesowej, ochrony osobistej oraz pomocy w zakresie zmiany miejsca pobytu. W aktualnym stanie prawnym brak jest kompleksowych regulacji, które w sposób jednoznaczny wskazywałyby na procedury wsparcia dla ofiar przestępstw terrorystycznych, co jest wymagane przez dyrektywę 2017/541.

Skutki braku zmiany stanu obecnego

Brak wprowadzenia projektowanych zmian skutkowałby dalszym obowiązywaniem przepisów naruszających równowagę procesową między sądem a prokuratorem, ograniczających prawa stron oraz generujących zbędny formalizm i przewlekłość postępowań. Utrzymałby się także stan niespójności systemowej i aksjologicznej regulacji, a w niektórych obszarach – niezgodności z Konstytucją lub prawem Unii Europejskiej.

[2] Czy były rozważane rozwiązania alternatywne?

➤ **Nie**

Przedstawiony projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw stanowi odpowiedź na szeroko sygnalizowaną potrzebę dostosowania obowiązujących regulacji prawa karnego procesowego do standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Przedstawione w tym

zakresie propozycje oparte zostały na projekcie opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego oraz rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1600).

Efektom prac nad projektem zawartym w druku sejmowym nr 1600 było uchwalenie ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, dalej „ustawa z dnia 27 lutego 2026 r.”, której podpisania odmówił Prezydent RP.

Projektodawcy dostrzegają, że ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. miała na celu pełniejsze dostosowanie Kodeksu postępowania karnego do wiążących Polskę umów międzynarodowych oraz regulacji Unii Europejskiej, a także zapadłych w ostatnim okresie rozstrzygnięć trybunałów międzynarodowych.

Wątpliwości Prezydenta RP wobec ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. miały ograniczony charakter, a nadto z wielu spośród zgłoszonych zastrzeżeń Prezydent RP wycofał się, przedstawiając w projekcie z dnia 27 marca 2026 r. propozycje legislacyjne analogiczne do zawartych w zawetowanej ustawie. Mając to na uwadze oraz uwzględniając doniosły charakter zmian, które w tej ustawie były zawarte, projektodawcy uznali za zasadne, ponowne przedstawienie projektu, którego treść powiela dobre rozwiązania z ustawy z dnia 27 lutego 2026 r., a jednocześnie uwzględnia część zastrzeżeń zgłaszanych przez Prezydenta RP.

II. Wymogi określone w art. 34 ust. 2 pkt 3–5 regulaminu Sejmu

[3] Jakie są przewidywane skutki prawne projektowanych rozwiązań?

Różnice pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Zmiany związane z dostosowaniem przepisów krajowych do regulacji unijnych:

Zmiany w odnośniku nr 1 do tytułu ustawy – Kodeks postępowania karnego mają na celu umieszczenie w nim odpowiedniego odniesienia, z treści którego w sposób niewątpliwy będzie wynikać, jakie regulacje unijne są realizowane i wdrażane w oparciu o krajowe przepisy procedury karnej. Podkreślić należy, że między innymi zarówno europejski nakaz dochodzeniowy jak i wspólne zespoły śledcze są inkorporowane do krajowej procedury karnej – wobec czego stosowne odniesienie winno znajdować się w tytule Kodeksu postępowania karnego.

Prawo do pomocy tłumacza (dyrektywa 2010/64/UE)

W zgodzie z założeniami dyrektywy 2010/64/UE proponowane są zmiany art. 72 k.p.k. usuwające zbyt wąski zakres gwarantowanego prawa do pomocy tłumacza. Dyrektywa 2010/64/UE w art. 2 ust. 2 wymaga, aby zapewnione zostało tłumaczenie ustne kontaktów między oskarżonym a jego obrońcą, „związanych bezpośrednio z jakimkolwiek przesłuchaniem lub składaniem wyjaśnień podczas postępowania lub ze złożeniem odwołania lub innych wniosków proceduralnych”. Zmiana ma na celu zapewnienie:

- pomocy tłumacza również w sytuacji, gdy oskarżony niewładający językiem polskim i obrońca mają potrzebę porozumienia się w związku z wniesieniem środka zaskarżenia (np. w celu podjęcia decyzji o tym, czy go wnosić albo uzgodnienia jego treści) lub wniosku dotyczącego toku postępowania (np. wniosku o umorzenie postępowania, wniosku o zwrot sprawy do uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego);
- pomocy tłumacza języka migowego oskarżonemu, który jest głuchy lub niemy, również na potrzeby jego udziału w czynnościach postępowania (np. rozprawie lub posiedzeniach) oraz kontaktów z obrońcą.

Proponowanej regulacji art. 72 § 2a k.p.k. towarzyszy odpowiednia zmiana art. 300 k.p.k., która wprowadza odpowiednie „dedykowane” pouczenie oskarżonego o tych jego uprawnieniach (proponowany art. 300 § 1b k.p.k.) oraz zmiana art. 244 § 2 k.p.k. wprowadzająca nakaz pouczenia zatrzymanego, który jest głuchy lub niemy, o uprawnieniu do korzystania z pomocy tłumacza. Proponuje się także dodanie art. 72 § 4 k.p.k., w którym wprost zostało przyznane oskarżonemu prawo do sporządzenia tłumaczenia, innego niż wskazany w § 3 dokumentu lub jego części, jeśli ma on istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony, co w powiązaniu z pouczeniem oskarżonego o tym uprawnieniu (proponowany art. 300 § 1a k.p.k.), zapewni efektywne korzystanie z prawa do tłumaczenia.

Prawo do informacji w postępowaniu karnym (dyrektywa 2012/13/UE)

Kluczowym elementem rzetelności procedury stosowania tymczasowego aresztowania jest dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego i do dowodów wskazujących na potrzebę stosowania tymczasowego aresztowania, w związku z tym proponuje się:

a) zmianę brzmienia art. 156 § 5a k.p.k. poprzez:

- uzupełnienie tego przepisu o nałożenie na prokuratora obowiązku poinformowania podejrzanego oraz jego obrońcy o kierowanym do sądu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wraz z pouczeniem o przysługującym prawie do zapoznania się z materiałami postępowania;
- doprecyzowanie, że na wniosek podejrzanego i jego obrońcy prokurator udostępni akta postępowania w zakresie, w jakim stały się one podstawą wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, czyniąc to niezwłocznie;
- przesądzenie o zakresie obowiązków prokuratora, przy czym udostępnienie akt nastąpi z inicjatywy podejrzanego lub jego obrońcy. W przypadku braku wniosku o zapoznanie się z aktami, nie tamuje biegu postępowania i dalszych, dynamicznych czynności procesowych prokuratora na tym etapie;
- doprecyzowanie, że przewidziane w nim prawo podejrzanego i obrońcy obejmuje również możliwości sporządzenia odpisów i kopii akt, analogicznie jak jest to w art. 156 § 5 k.p.k.
- odesłanie do § 4, odnoszącego się do ochrony tajemnic w nim przewidzianych.

b) zagwarantowanie prawa do wglądu w akta postępowania zatrzymanemu i jego obrońcy (art. 246 § 1a k.p.k.), co niweluje rozbieżności między poziomem gwarancji procesowych wynikających z przywołanej dyrektywy, standardów orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (art. 5

ust. 4 EKPCz odnosi się do możliwości oceny legalności pozbawienia wolności, co wiąże się z dostępem do materiałów stanowiących jego podstawę oraz zapewnienia równości broni między stroną oskarżycielską a pozbawioną wolności) a obowiązującymi dotychczas w tym zakresie przepisami krajowymi ustawy karnoprocesowej.

- c) zmianę art. 249a § 1 k.p.k., zgodnie z którą podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. Proponowane brzmienie jest konsekwencją respektowania standardu strasburskiego i unijnego.
- d) uchylenie art. 250 § 2b k.p.k., który stanowi nieproporcjonalne ograniczenie prawa do obrony oraz reguły równości broni.

Prawo do pomocy obrońcy (dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE)

Dla uczynienia realnym dostępu zatrzymanego do obrońcy, zwłaszcza w sytuacji, gdy nie ma on środków na ustanowienie obrońcy z wyboru, proponuje się:

- zmiany dotyczące dyżurów adwokacko-radcowskich (art. 245 § 2 k.p.k.). Uporządkowanie regulacji dotyczącej pełnienia dyżurów i zamieszczenie jej w obrębie przepisów o zatrzymaniu, zaś w art. 517j k.p.k. oraz art. 301 § 7 k.p.k. zamieszczenie odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k.;
- obowiązek udostępnienia zatrzymanemu listy obrońców pełniących dyżur (art. 245 § 1 zd. 2 k.p.k.);
- obowiązek odnotowania udostępnienia listy obrońców w protokole zatrzymania (art. 244 § 3 k.p.k.);
- wprowadzenie uproszczonego systemu zapewnienia zatrzymanym pomocy prawnej z urzędu;
- rezygnacja z możliwości ograniczenia poufności rozmowy zatrzymanego z obrońcą.

Zmianami objęto art. 301 k.p.k. regulujący prawo podejrzanego do przesłuchania z udziałem obrońcy. Projektowane brzmienie tego przepisu ma na celu wdrożenie art. 3 ust. 3 dyrektywy 2013/48/UE, z którego wynika obowiązek zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy przed przesłuchaniem i w czasie przesłuchania oraz w związku z czynnością okazania.

W projektowanym art. 301 § 2 i 3 k.p.k. uregulowano procedowanie w dwóch sytuacjach:

- rezygnacji przez podejrzanego z dostępu do obrońcy przed pierwszym przesłuchaniem (§ 2) oraz
- wyrażenia woli skorzystania z pomocy obrońcy przed tą czynnością (§ 3).

W art. 301 § 8 k.p.k. uregulowano kwestię czasowego odstąpienia od zapewnienia podejrzanemu dostępu do adwokata w związku z czynnością przesłuchania (art. 3 ust. 6 dyrektywy). Ponadto w paragrafie tym zawarto dodatkową przesłankę w postaci „bezpieczeństwa narodowego”. Wyjątek oparty o ochronę bezpieczeństwa narodowego jest już znany ustawie karnoprocesowej. Przewidują go art. 589zj § 1 pkt 6 oraz art. 589zo § 1 k.p.k. dotyczące wykonywania europejskiego nakazu dochodzeniowego. W art. 301 § 11 k.p.k. uregulowano dostęp podejrzanego do obrońcy w sytuacji, gdy czynność okazania poprzedza jego pierwsze przesłuchanie w charakterze podejrzanego. Projektowane przepisy art. 301 § 2-4 k.p.k.

regulują kwestię konsultacji podejrzanego z obrońcą przed pierwszym przesłuchaniem (okazaniem). Mając jednak na względzie, że dyrektywa wymaga zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy również w związku z kolejnymi przesłuchaniami (art. 3 ust. 3 a i b), konieczne było uregulowanie sposobu reagowania organu procesowego w dwóch dalszych sytuacjach: usprawiedliwionego oraz nieusprawiedliwionego niestawiennictwa obrońcy na kolejne przesłuchanie. W pierwszym przypadku – usprawiedliwionego niestawiennictwa – przystąpienie do przesłuchania bez zapewnienia podejrzanemu możliwości konsultacji z obrońcą będzie zgodnie z art. 301 § 9 k.p.k. możliwe wyjątkowo, w warunkach określonych w § 2 (zrzeczenie się prawa do obecności obrońcy przy przesłuchaniu) i § 8 (ograniczenie prawa dostępu do obrońcy). Natomiast nieusprawiedliwione niestawiennictwo obrońcy nie będzie tamowało przesłuchania (art. 301 § 10 k.p.k.).

Poprawa dostępu do obrońcy osobom pozbawionym wolności przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego wymaga istotnego skrócenia i odformalizowania procedury wyznaczenia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k.

Celem zapewnienia efektywności pomocy prawnej z urzędu dla zatrzymanego, proponuje się wprowadzenie w art. 245 § 2 k.p.k. reguły, że koszty pomocy udzielonej zatrzymanemu przez obrońcę pełniącego dyżur wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Chodzi tu wyłącznie o koszt pomocy (konsultacji z obrońcą), jaką zatrzymany uzyskał w związku z zatrzymaniem, co powoduje, że nie będzie to skutkowało nadmiernym obciążeniem budżetu państwa, a jednocześnie umożliwi sprawne uzyskanie przez zatrzymanego pomocy prawnej z urzędu. **Rola wyznaczonego w tym trybie obrońcy z urzędu polegać będzie przede wszystkim na udzieleniu porady prawnej zatrzymanemu i kończyć się będzie najpóźniej z momentem ustania zatrzymania.**

W odniesieniu do pomocy prawnej z urzędu w związku z dalszymi czynnościami wprowadza się w projekcie procedurę wyznaczenia „tymczasowego” obrońcy, w zasadzie na żądanie podejrzanego pozbawionego wolności. Wówczas taki obrońca byłby wyznaczany przez organ przeprowadzający czynność pierwszego przesłuchania lub okazania, jeżeli wyprzedza ono czasowo przesłuchanie (art. 301 § 5 i 11 k.p.k.). Jeśli podejrzanemu uzyskał już wcześniej pomoc obrońcy w trybie art. 245 § 2 k.p.k. w związku z zatrzymaniem, ten adwokat lub radca prawny powinien w miarę możliwości zostać wyznaczony jako obrońca w trybie art. 301 § 5 k.p.k., gdyż sprzyjać to będzie zapewnieniu ciągłości, a w konsekwencji również efektywności pomocy prawnej. Jednocześnie organ ten niezwłocznie powinien przesłać wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu wraz z niezbędnymi dokumentami do właściwego sądu, aby nastąpiło tam rozstrzygnięcie tej kwestii w zwykłym trybie (projektowany art. 81a § 1a k.p.k.). Obrońca „tymczasowy” wyznaczony w trybie art. 301 § 5 k.p.k. byłby uprawniony podejmować czynności jedynie do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia przez uprawnione podmioty w przedmiocie wniosku podejrzanego o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. (projektowany art. 84 § 2a k.p.k.), przy czym adwokat lub radca prawny będący obrońcą „tymczasowym” powinien zostać w miarę możliwości wyznaczony jako obrońca z urzędu, aby w ten sposób zapewnić ciągłość pomocy obrońcy (projektowany art. 81a § 1a k.p.k.).

Wprowadzenie nowych zasad wyznaczania obrońcy z urzędu w związku z przesłuchaniem w charakterze podejrzanego spowodowało konieczność zsynchronizowania nowej regulacji z przepisami o obronie obligatoryjnej. W przypadku, gdy już przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego zaistnieje jedna z sytuacji, o których mowa art. 79 § 1 k.p.k., konieczne staje się wyznaczenie obrońcy z urzędu, a jednocześnie deficyty, którymi dotknięty jest podejrzany przemawiają za tym, aby jak najszybciej uzyskał on pomoc obrońcy. Z tego względu również w takiej sytuacji, gdy wyznaczenie obrońcy z urzędu w „zwykłym” trybie określonym w art. 81 § 1 k.p.k. nie jest możliwe przed przystąpieniem do przesłuchania, przewiduje się wyznaczenie „tymczasowego” obrońcy z urzędu (proponowany art. 301 § 6 k.p.k.).

Wyznaczenie obrońcy przez organ przeprowadzający czynność jest zgodne z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania.

Projektowana zmiana art. 313 § 1 k.p.k. ma charakter porządkujący i pozwala na pełne i spójne osiągnięcie celów zakładanych przez dyrektywy obrończe. W nowym otoczeniu normatywnym samo sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów (bez ogłoszenia i przesłuchania) będzie kreowało podejrzanego jako czynność procesowa ukierunkowana na ściganie, jeżeli wcześniej nie miała miejsca inna taka czynność, np. zatrzymanie. W projektowanym przepisie poszerza się katalog sytuacji, w których dopuszczalne jest odstąpienie od „niezwłocznego” ogłoszenia zarzutów podejrzanemu lub jego przesłuchania. Odstąpienie od niezwłocznego przesłuchania będzie bowiem możliwe również w sytuacji, „gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1, jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania”. Unormowanie to zapewnia balans między wymogami efektywności postępowania a prawem podejrzanego do obrony. W sytuacji, gdy prokurator nie będzie dysponował wystarczającym czasem na przesłuchanie podejrzanego (zwłaszcza z uwagi na konieczność zapewnienia mu dostępu do obrońcy), będzie mógł ograniczyć czynność do ogłoszenia zarzutów i wystąpić do sądu z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie podejrzanego. Zostanie on wówczas przesłuchany dopiero przed sądem. Pozwoli to prokuratorowi realizować niezbędne czynności bez konieczności sięgania po ograniczenia dostępu do obrońcy, o których mowa w projektowanym art. 301 § 8 k.p.k. Jednocześnie nie będzie to miało negatywnego wpływu na możliwość wykonywania swoich praw przez podejrzanego, gdyż uzyskanie tego statusu nie będzie uzależnione od przesłuchania podejrzanego. Taki podejrzany nie zostanie pozbawiony prawa do bycia przesłuchanym z udziałem obrońcy, bowiem unormowania przewidziane w projektowanym art. 301 § 2 i 3 k.p.k. będą miały w tej sytuacji zastosowanie, a obrońca może wziąć udział w posiedzeniu aresztowym (art. 249 § 3 k.p.k.).

Charakter gwarancyjny ma projektowana zmiana art. 325g k.p.k. W myśl tej zmiany przesłuchanie osoby podejrzanego poprzedza się informacją o treści zarzutu (a nie jak obecnie zaczyna się od powiadomienia jej o treści zarzutu). Analogiczną zmianę zawarto w art. 308 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana w art. 171 k.p.k. (polegająca na dodaniu § 7a) pozostaje w zgodzie z art. 8 ust. 2 i 3 dyrektywy 2013/48/UE, doprecyzowanych w punkcie 38 jej preambuły. Zgodnie z tymi przepisami, jeżeli decyzja o odstępstwie od zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy (dopuszczalna jedynie na etapie postępowania przygotowawczego) nie jest podjęta przez „organ sądowy”, musi być zapewniona możliwość poddania tej decyzji kontroli sądowej. Z tego względu uznano, że najwłaściwszym i najbardziej gwarancyjnym sposobem realizacji tej kontroli będzie wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego zakazu dowodowego, sformułowanego w projektowanym art. 171 § 7a k.p.k. Dowodowe wykorzystanie protokołów wyjaśnień, uzyskanych z naruszeniem art. 301 § 1-9 k.p.k. i 301a k.p.k. będzie dopuszczalne jedynie wówczas, gdy oskarżony o to wniesie. W ten sposób wyjaśnienia uzyskane z naruszeniem zawartych we wskazanych przepisach gwarancji prawa podejrzanego do pomocy obrońcy nie będą mogły zostać wykorzystane (zarówno w zakresie dowodzenia winy, jak i co do innych decyzji procesowych, np. o stosowaniu środków zapobiegawczych) w sytuacji, gdyby było to niekorzystne dla oskarżonego. Projektowany zakaz dowodowy czyni zadość standardom wyznaczonym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Prawo podejrzanego do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności (art. 5 dyrektywy) oraz **jego prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi w czasie pozbawienia wolności** (art. 6 dyrektywy).

W zgodzie z art. 5 dyrektywy zaproponowano zmianę art. 245 § 3 i w art. 261 § 1a k.p.k. Z kolei w art. 245 § 4 k.p.k. wprowadzono treść normatywną odpowiadającą wymogom art. 6 dyrektywy. Uznano, że nie jest konieczne wprowadzenie w art. 261 § 1 k.p.k. możliwości odmowy poinformowania osoby wskazanej przez podejrzanego innej niż osoba najbliższa, np. w związku z niebezpieczeństwem mactwa, którą to możliwość przewiduje dyrektywa. Rozwiązania takiego nie zawiera bowiem przepis art. 261 § 1 k.p.k. w obecnie obowiązującym kształcie.

Projektowane zmiany w przepisach regulujących europejski nakaz aresztowania opracowano przy założeniu, że do osoby ściganej nakazem europejskim będą miały zastosowanie zarówno przepisy o dostępie do obrońcy przy zatrzymaniu, jak i projektowany art. 301 k.p.k., dotyczący dostępu do obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu. Zastosowanie mają również ogólne przepisy dotyczące pomocy obrońcy z urzędu (m.in. art. 78 k.p.k.). W dyrektywach wprowadza się również obowiązek zapewnienia osobie ściganej możliwości dostępu do obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego (art. 10 ust. 4 i 4 dyrektywy 2013/48/UE i art. 5 ust. 2 dyrektywy 2016/1919/UE). W zgodzie z tymi regulacjami, w projekcie proponuje się dodanie art. 607da i art. 607z § 3 oraz zmianę art. 607l § 3a k.p.k. Ze względu na to, że w odniesieniu do osoby ściganej europejskim nakazem aresztowania w dyrektywie 2013/48/UE nie przewiduje się dopuszczalności ograniczenia lub wyłączenia prawa do dostępu do obrońcy (a contrario z art. 10 ust. 3 dyrektywy), proponuje się dodanie art. 607 § 3b k.p.k.

Konsekwencją dodania art. 607da k.p.k. jest projektowana zmiana art. 81 § 1 k.p.k.

Gwarancje procesowe dzieci będących oskarżonymi (dyrektywa 2016/800/UE)

Za konieczne uznano wprowadzenie szeregu zmian dotyczących korzystania z pomocy obrońcy przez oskarżonych, którzy nie ukończyli 18 lat. Przedstawione propozycje pozostają w zgodzie z przepisami dyrektywy 2016/800/UE.

W związku z treścią art. 6 ust. 3, 4 i 7 dyrektywy 2016/800/UE w proponowanych art. 249 § 3b k.p.k. i art. 301a k.p.k. wprowadza się zasadę, że obowiązkowy jest udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat (zarówno, gdy jest to przesłuchanie dokonywane przez organ postępowania przygotowawczego, jak i przez sąd w związku z rozpoznawaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec takiego podejrzanego) oraz w jego okazaniu. W konsekwencji do kwestii udziału obrońcy w przesłuchaniu takiego podejrzanego przez organ postępowania przygotowawczego stosuje się odpowiednio wskazane unormowania zawarte w projektowanym art. 301 k.p.k., z wyjątkiem przepisów, które w tej sytuacji nie mogą mieć zastosowania z uwagi na obowiązkowy charakter udziału obrońcy w czynności. Dotyczy to również przepisów odnoszących się do zrzeczenia się prawa do obecności obrońcy podczas przesłuchania, bowiem z uwagi na wiek podejrzanego trudno zakładać, aby mógł on skutecznie z tego prawa zrezygnować. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, przez sąd rozpoznający wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania będzie możliwe bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy jest wynikiem przyczyny niezależnej od sądu (wykluczone będzie zatem procedowanie bez obrońcy, jeśli sąd w ogóle nie powiadomi go o terminie posiedzenia), a nie jest możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem terminu, o którym mowa w art. 248 § 2 k.p.k.

Zawarte w proponowanym art. 301a k.p.k. odesłanie do stosowania art. 301 § 6 k.p.k. oznacza, że przed przesłuchaniem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, konieczne będzie wyznaczenie mu „tymczasowego” obrońcy z urzędu, jeżeli nie korzysta on już z obrońcy z wyboru. Takie rozwiązanie pozostaje w zgodzie z art. 18 dyrektywy 2016/800/UE.

Mając na uwadze treść art. 2 ust. 3 dyrektywy 2016/800/UE w zgodzie z tą regulacją w proponowanym art. 79 § 3a k.p.k. przewiduje się, że obrona obligatoryjna w sytuacji, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k., trwa do momentu prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie jest obowiązkowy.

Uzupełnienie w art. 147 § 2a k.p.k. katalogu sytuacji, w których obligatoryjne jest utrwalenie przesłuchania osoby za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk o przesłuchanie podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, pozostaje w zgodzie z art. 9 ust. 1 dyrektywy 2016/800/UE.

Pozostałe zmiany:

- wyeliminowanie wadliwej systemowo regulacji uzależniającej skuteczność cofnięcia wniosku o ściganie, dokonanego po rozpoczęciu przewodu sądowego, od zgody prokuratora. Taka regulacja naruszała zasadę, zgodnie z którą arbitrem w postępowaniu sądowym jest sąd, a nie prokurator. Proponuje się również uchylenie art. 12 § 4 k.p.k.;
- ograniczenie obowiązku kształtowania składu 5-osobowego sądu do sytuacji, w której sąd

rozpoznaje apelację albo kasację od wyroku orzekającego dożywotnie pozbawienie wolności;

- powrót do bardziej syntetycznego brzmienia art. 34 § 3 k.p.k. oraz reguły, że postanowienie o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania nie jest zaskarżalne. Brak jest bowiem przekonujących argumentów, aby taka możliwość istniała, skoro wskazane postanowienie samo w sobie zasadniczo nie wpływa negatywnie na sytuację procesową stron. Jednocześnie w proponowanym art. 34 § 4 k.p.k. syntetycznie ujęto reguły dotychczas zawarte w art. 34 § 4 i 5 k.p.k., dotyczące sytuacji, gdy do wyłączenia sprawy dochodzi po otwarciu przewodu sądowego;
- przywrócenie właściwej równowagi między pozycją sądu i prokuratora w postępowaniu sądowym. W postępowaniu karnym jest zasadą, że strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu (art. 9 § 2 k.p.k.). Powyższa regulacja w dalszym ciągu zapewniłaby prokuratorowi możliwość przedstawienia swojego stanowiska odnośnie do zasadności wystąpienia do Sądu Najwyższego z wnioskiem, o którym mowa w art. 37 k.p.k. Nie ma zatem potrzeby uprzywilejowanego traktowania jednej ze stron (prokuratora) w możliwości inicjowania postępowania o przekazanie sprawy w trybie tego przepisu;
- ułatwienie pokrzywdzonemu wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Odstąpienie prokuratora nadrzędnego od udziału w procedurze wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia wiąże się z projektowanym uchynieniem art. 55 § 2b k.p.k. oraz modyfikacją § 1 i 2 tego artykułu;
- uchylenie art. 55 § 5 k.p.k., który przewiduje nieznana ustawodawstwu polskiemu formę udziału prokuratora w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Prokurator nie tylko może przystąpić do sprawy wszczętej przez oskarżyciela subsydiarnego, stając się jednocześnie oskarżycielem publicznym, ale może także, w sytuacji, gdy nie wstąpił do sprawy jako oskarżyciel publiczny, wstąpić do niej jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności lub interes społeczny. Co więcej, prawo dokonania wyboru roli, w jakiej ewentualnie wystąpi w sprawie z oskarżenia subsydiarnego prokurator, należy wyłącznie do prokuratora i nie podlega ocenie procesowej. Przyjęte w art. 55 § 5 k.p.k. rozwiązanie, z niezrozumiałych względów, daje prokuratorowi inną możliwość uczestniczenia w postępowaniu sądowym niż w roli oskarżyciela publicznego. Jest ono zbędne, skoro do każdej sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym. Konsekwencją projektowanej zmiany w art. 55 k.p.k. jest konieczność modyfikacji art. 330 § 2 k.p.k. Jednocześnie proponuje się uchylenie art. 330 § 4 k.p.k. Proponuje się również wskazanie w art. 55 § 3 k.p.k., że „Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania. W takim przypadku cofnięcie aktu oskarżenia jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który przyłączył się do postępowania”;

- powrót do pierwotnego brzmienia przepisu 60 § 1 k.p.k. tj. sprzed dnia 28 września 2023 r., wprowadzonego ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. uwzględniając tym samym utrwalone stosowanie tego przepisu odpowiadające charakterowi i zakresowi postępowania prywatnoskargowego oraz roli prokuratora mającego w sprawach innych niż ścigane z oskarżenia publicznego wstępować do postępowania w celu ochrony interesu społecznego;
- uchylenie art. 60 § 5 k.p.k., który zakłada odpowiednie stosowanie art. 55 § 5 k.p.k. w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego polegającego na tym, że prokurator może wstąpić do sprawy jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności. Uchylenie art. 60 § 5 k.p.k. jest konsekwencją projektowanych zmian w art. 55 k.p.k.;
- wyeliminowanie aktualnie obowiązujących ograniczeń w zakresie poufności kontaktów podejrzanego i jego obrońcy. Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2013/48/UE Państwa członkowskie respektują zasadę poufności porozumiewania się pomiędzy podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Takie porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy porozumiewania się, dozwolone na mocy prawa krajowego;
- w celu zapewnienia pełnej realizacji prawa do obrony oskarżonego proponuje się zmiany 85 k.p.k. W myśl proponowanego nowego brzmienia art. 85 § 2 k.p.k., stwierdzając sprzeczność sąd ma wydać postanowienie, zakreślając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę. Jednocześnie projekt proponuje dodanie art. 85 § 4 k.p.k. i wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia na postanowienie lub zarządzenie w przedmiocie stwierdzenia sprzeczności. Dodatkowo proponuje się uzupełnienie art. 85 k.p.k. o przepis § 5, który ma na celu przeciwdziałaniu nadużyciom w składaniu wniosków o stwierdzenie sprzeczności w obronie w celu uniknięcia obstrukcji procesowej przy wykorzystaniu uprawnienia do zaskarżenia. Przewidziane pozostawienie wniosku bez rozpoznania nie będzie podlegać zaskarżeniu;
- wprowadzenie możliwości w miejsce obowiązku sporządzania uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania na formularzu według ustalonego wzoru, który został wprowadzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. Dzięki takiemu rozwiązaniu zachowane zostanie prawo strony do rzetelnego procesu. Uzasadnienia przygotowane poza formularzem będą łatwiejsze do przyswojenia dla stron postępowania i umożliwią im rzeczywiste wykorzystanie przysługujących im środków procesowych, zwłaszcza odwoławczych. Ponadto zniesienie obowiązku sporządzania uzasadnienia na formularzu według ustalonego wzoru zlikwiduje problem ograniczenia niezawisłości sądu, który objawia się poprzez sformalizowanie i zunifikowanie formy wyrażania myśli jurydycznej;
- przesądzono, że w sytuacji, gdy nikt, włącznie z publicznością, na rozprawę lub posiedzenie

jawne się nie stawił, można uznać wydane orzeczenie lub zarządzenie za ogłoszone bez jego promulgacji;

- w sytuacji zgłoszenia zdania odrębnego z urzędu sporządzone zostanie uzasadnienie orzeczenia wpłynie to pozytywnie na ewentualne wniesienie środka odwoławczego;
- poszerzenie możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie o odmowie udostępnienia akt wydane w toku postępowania przygotowawczego – możliwość wniesienia zażalenia przysługiwać ma, obok stron, także zatrzymanemu. Zmieniony art. 159 k.p.k. prowadzi jednocześnie do zwiększenia zakresu kontroli odwoławczej zasadności zarządzenia o odmowie udostępnienia akt, wprowadzając pełną kontrolę sądową tej decyzji. W przypadku zażalenia na zarządzenie wydane przez organ prowadzący postępowanie, który nie jest prokuratorem, zażalenie to rozpoznaje, jak dotychczas, prokurator sprawujący nadzór nad postępowaniem, ale jego decyzja w tej kwestii może być jeszcze zaskarżona do sądu, co stanowi novum w treści przepisu. Nowością jest także doprecyzowanie, że zażalenie służy nie tylko na odmowę udostępnienia akt, ale także na odmowę umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii akt;
- zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 168a k.p.k. niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego. Przyjęte w projekcie brzmienie art. 168a k.p.k. pozwoli na uznanie, że zachowana zostaje równowaga między z jednej strony normami Konstytucji RP zawartymi w szczególności w jej art. 2, 42 ust. 2, 45 ust. 1 oraz 51 ust. 4, a z drugiej strony zasadą prawdy, która musi być realizowana w postępowaniu karnym. Przede wszystkim zaś przywrócenie pierwotnej redakcji tego przepisu usunie istotne wątpliwości konstytucyjne istniejące obecnie. Zmianą obejmuje się także art. 168b k.p.k., poprzez doprecyzowanie zasad dopuszczalności wykorzystania dowodu uzyskanego podczas stosowania kontroli operacyjnej uwzględniające wypracowane stanowisko orzecznicze Sądu Najwyższego, które zaprezentowano najpełniej w uchwale poszerzonego składu z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18). Proponuje się uchylene art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., co jest niezbędne ze względu na powinność leżącą po stronie orzekającego sądu sprowadzającą się do podejmowania decyzji opartych na ustaleniach faktycznych zgodnych z rzeczywistym stanem rzeczy. Jednym z elementów sprzyjających temu jest inicjatywa dowodowa stron. Utrzymywanie zatem w katalogu powodów oddalenia wniosku dowodowego przesłanki w postaci jego złożenia po określonym przez organ procesowy terminie, oczywiście może przyspieszyć toczące się postępowania, ale będzie zawsze naruszeniem rzetelnego procesu w rozumieniu konstytucyjnym i konwencyjnym. Oddalenie wniosku dowodowego ze względu na jego spóźnione złożenie może zawsze rodzić ryzyko pominięcia istotnych informacji i rozstrzygnięcia na podstawie nieprawdziwych ustaleń faktycznych. Słusznie wskazuje się, że ograniczenie dowodowe nie tylko prowadzi do przyjęcia fikcji rozstrzygnięcia w przedmiocie procesu zgodnie z prawdą, ale prowadzi także do wydania wyroku skazującego wobec osoby niewinnej;

- uchylenie art. 170 § 1a k.p.k., co jest konsekwencją rezygnacji z prekluzji dowodowej, która w tym przepisie doznawała swoistego ograniczenia. Przepis miał spełniać rolę mechanizmu gwarantującego realizację zasady prawdy materialnej. Wobec propozycji uchylenia art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., jego dalsze utrzymywanie traci znaczenie;
- ze względu na obowiązującą zasadę względnej suspensywności postanowień, wynikającą z treści art. 462 k.p.k., proponuje się umieścić w art. 180 § 2 k.p.k. w przepisie zdanie, zgodnie z którym złożenie zażalenia wstrzyma wykonanie zaskarżonego postanowienia. Projektowana zmiana oznacza zatem, że warunkiem wykonania postanowienia jest jego prawomocność. Jednocześnie ze względu na konieczność dalszego sprawnego prowadzenia postępowania i potrzeby uzyskania ostatecznej decyzji sądu co do możliwości skorzystania z tego dowodu przewidziano krótki, bo siedmiodniowy termin, dla sądu rozpoznającego zażalenie. Druga zmiana art. 180 § 2 k.p.k. polega na dodaniu tłumacza przysięgłego do katalogu osób, których przesłuchanie wymaga zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy przez sąd. Względy, które stoją za potrzebą wzmożonej ochrony tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej oraz tajemnicy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w równym stopniu dotyczą tłumacza przysięgłego. Zasadniczym powodem wprowadzenia takiej zmiany jest konieczność zapobieżenia obchodzenia przepisów o ochronie tajemnicy prawnie chronionej przez przesłuchanie tłumacza na okoliczność informacji nimi objętymi, np. przez przesłuchanie tłumacza co do treści rozmowy podejrzanego z obrońcą, w której to tłumacz uczestniczył;
- powrót do reguł udostępniania biegłym akt sprawy, jakie obowiązywały przed nowelizacją Kodeksu postępowania karnego, która weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. Przepis w proponowanym brzmieniu pozostawia organowi procesowemu pełne panowanie nad zakresem przekazanych biegłemu dokumentów z akt sprawy. Akta (poszczególne dokumenty, ich odpisy lub ich wersje elektroniczne) mają być przekazywane biegłym „w miarę potrzeby” oraz „w zakresie niezbędnym do wydania opinii”. Zrezygnowano natomiast z zakazu udostępniania biegłemu znajdującej się już w aktach sprawy opinii innego biegłego dotyczącej tego samego zagadnienia;
- wprowadzenie zażalenia na decyzję o przeprowadzeniu czynności procesowej wyjęcia zwłok z grobu, osób najbliższych dla zmarłego. Dodatkowo, uwzględniając niepowtarzalności a zarazem dolegliwość dla osób najbliższych tej czynności procesowej, proponuje się wstrzymanie wykonalności postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia. Odejście od zasady względnej suspensywności zażalenia nie powinno kolidować z postulatem sprawności postępowania wobec wprowadzenia krótkiego, siedmiodniowego terminu dla sądu rozpoznającego zażalenie;
- wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej. Zakresem regulacji objęto adwokatów i radców prawnych, albowiem przedstawiciele tych zawodów mogą świadczyć obronę w postępowaniu

karnym (art. 82 k.p.k.). W ocenie projektodawcy dokumenty stanowiące tajemnicę obrończą przechowywane są co do zasady w siedzibie adwokata lub radcy prawnego, dlatego do tej kategorii pomieszczeń ograniczono projektowaną zmianę. Gdyby adwokat lub radca prawny podniósł przy przeszukaniu innych pomieszczeń, że dokument zawiera tajemnicę obrończą wówczas zastosowanie będą miały (nadal) dotychczasowe regulacje (art. 225§ 3 k.p.k.);

- ograniczenie możliwości wykorzystania dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych wyłącznie do postępowania karnego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku, do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli;
- proponuje się zmianę art. 237a k.p.k. i art. 238 § 4 k.p.k. w sposób korespondujący z projektowaną regulacją art. 168b k.p.k. Decyzję o wykorzystaniu materiałów zgromadzonych poza zakresem podmiotowym i przedmiotowym pierwotnej decyzji sądu – pozostawiono w kompetencji prokuratora, ale jest to zrozumiałe przy uwzględnieniu, że ujawnienie dowodów popełnienia przestępstwa w tym trybie przed skierowaniem sprawy do sądu, będzie co do zasady wymagało przeprowadzenia postępowania przygotowawczego – co do innych czynów zabronionych osoby wskazanej w postanowieniu o zastosowaniu kontroli (nawet jeśli jest to podejrzany / osoba, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa) lub też co do zupełnie innej osoby i ujawnionych jej karalnych zachowań. Z kolei zakres dopuszczalności wykorzystania dowodowego materiałów z kontroli został jednoznacznie wyznaczony w przywracanej treści art. 237 § 8 k.p.k., zgodnie z regułą proporcjonalności, czyli może nastąpić wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku, do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli. Końcowo o przeprowadzeniu dowodu z tych materiałów decydował będzie sąd w postępowaniu rozpoznawczym, a jego decyzja i ocena będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym;
- wprowadzenie obowiązku doręczenia podejrzanemu odpisu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Obowiązek obciąża prokuratora kierującego wnioskiem, stanowiąc realizację prawa dostępu osoby objętej wnioskiem do niezwłocznej informacji o złożeniu wniosku oraz jego podstawy. Uzupełnieniem tej regulacji gwarancyjnej jest norma nakazująca przesłanie sądowi odpisu wniosku aresztowego w wersji elektronicznej. Niewątpliwie każdy wniosek sporządzany jest obecnie w takiej formie, a zatem nie rodzi to dodatkowych komplikacji, a sprzyja usprawnieniu pracy sądu. Ma jednak przede wszystkim znaczenie gwarancyjne, obrońca może bowiem wskazać adres swojej poczty elektronicznej, na którą wniosek ten zostanie również przesłany;
- proponuje się uchylenie art. 250 § 3b-3h k.p.k. Konsekwencją uchylenia art. 250 § 3b-3h k.p.k. jest zmiana treści art. 248 § 2 k.p.k., która sprowadza się do rezygnacji z zawartej w niej wyjątkowej możliwości poprzestania na ogłoszeniu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu zatrzymanemu wówczas, gdy postanowienie to zapadło na posiedzeniu prowadzonym w trybie zdalnym. Samo ogłoszenie postanowienia w tej sytuacji nie realizuje standardu wynikającego z

art. 41 ust. 3 Konstytucji RP;

- zgodnie z projektowanym art. 257 § 2 k.p.k. stosując tymczasowe aresztowanie, sąd może zastrzec, że środek ten ulegnie zmianie pod warunkiem złożenia określonego poręczenia majątkowego. Należy zauważyć, że zgodnie z dyrektywą minimalizacji tymczasowego aresztowania i jego ostateczności jako środka zapobiegawczego, przepisy wymagają, aby sąd badał, czy dla zabezpieczenia prawidłowości toczącego się postępowania niezbędne jest stosowanie tymczasowego aresztowania czy wystarczający jest inny środek o charakterze nieizolacyjnym;
- powrót do wyłącznie sądowej kompetencji orzekania w przedmiocie stosowania lub przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania w sytuacji gdy prokurator oświadczy, że sprzeciwia się zmianie środka zapobiegawczego. Aktualnie obowiązujący przepis zakłada, że obecny na posiedzeniu prokurator może sprzeciwić się zmianie środka izolacyjnego na poręczenie majątkowe, co oznacza „wstrzymanie” decyzji zarezerwowanej wyłącznie dla sądu i w opozycji do treści ustawy przewidującej z mocy prawa uchylenie stosowanego tymczasowego aresztowania z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Oczekiwanie na rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji oznacza pozbawienie wolności podejrzanego lub oskarżonego przez bliżej nieokreślony czas i wbrew woli sądu. Tymczasem kwestia oceny rzetelności postępowania w rozumieniu art. 6 EKPCz oraz art. 45 Konstytucji RP dotyczy także postępowań incydentalnych, takich jak stosowanie lub przedłużanie tymczasowego aresztowania. Z tych powodów dalsze utrzymywanie przepisu, który uzależnienia wykonalność decyzji o zmianie stosowanego środka zapobiegawczego od braku sprzeciwu prokuratora, prowadzi do pogłębienia nierówności stron w procesie karnym i zlikwidowania gwarancyjnej roli sądu;
- zrównanie posiadania stałego miejsca pobytu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej z posiadaniem stałego miejsca pobytu w Polsce;
- zmiana przesłanki szczególnej stosowania tymczasowego aresztowania w postaci surowości kary przez podwyższenie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 8 na 10 lat. Jednocześnie, w celu ograniczenia możliwości nadużywania przesłanki szczególnej z art. 258 § 2 k.p.k., proponuje się dodanie art. 263 § 4c k.p.k. zakładającego, że stosowanie tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 k.p.k. do wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy.
- uchylenie art. 258a k.p.k. podyktowane jest koniecznością wyeliminowania zbędnej regulacji, stanowiącej superfluum wobec obowiązujących przepisów, które przewidują reakcję wobec niestosowania się do nakazów wynikających z istoty środków zapobiegawczych orzeczonych wobec oskarżonego.
- proponowana zmiana treści art. 263 § 2 k.p.k. wprowadza regulację o potrzebie oceny przez sąd sprawności postępowania przygotowawczego, a także wskazuje kryteria tej oceny. Sąd będzie

zobowiązany do zbadania w jakim stopniu zrealizowano planowane czynności procesowe, wskazywane uprzednio we wniosku o zastosowanie i ewentualnych wcześniejszych wnioskach o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Ponadto będzie musiał zważyć okoliczności wskazane jako powody, dla których określonych czynności dotąd nie wykonano lub nie ukończono. Jeżeli uzna, że postępowanie jest źle prowadzone lub jego organizacja jest nieefektywna – będzie w pełni uprawniony do odmowy przedłużenia tymczasowego aresztowania i to mimo występowania przesłanek szczegółowych. Zmiana regulacji winna też wpłynąć na kształt wniosków o przedłużenie izolacji. Zgodnie z zamierzeniem powinny one mieć charakter relacyjny, ale z mocnym akcentem rozliczenia dotychczasowego okresu aresztowania przez prezentację efektywności postępowania. Jeżeli jakichś czynności nie zdołano przeprowadzić lub dokończyć – niezbędne będzie wyjaśnienie przyczyn, a w dalszej kolejności – realna prognoza terminu wykonania lub dokończenia, ze świadomością, że deklaracje te zostaną zweryfikowane po upływie kolejnego okresu aresztowania, w przypadku uwzględnienia wniosku. Ma to doprowadzić w istocie do decyzji o zmianie środka zapobiegawczego na wolnościowy, gdy zawodzi organizacja postępowania i wyeliminować powtarzanie w kolejnych wnioskach tych samych czynności do wykonania, bez wyjaśnienia powodów braku ich dotychczasowej realizacji. Analogiczne badanie przebiegu postępowania będzie miało miejsce w przypadkach, gdy z uwagi na termin stosowania tymczasowego aresztowania właściwym do rozpoznania wniosku będzie już sąd apelacyjny;

- zrezygnowanie z regulacji uzależniającej przyjęcie poręczenia majątkowego od wykazania, że przedmiot poręczenia majątkowego nie pochodzi z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel;
- pozostawienie wyłącznie w gestii sądu możliwości stosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego. W postępowaniu o zastosowanie tego środka – co do zasady – zastosowanie znajdą przepisy dotyczące tymczasowego aresztowania. W celu zapewnienia sprawności postępowania przygotowawczego proponuje się wskazanie, że sąd rozpoznaje wniosek prokuratora o zastosowanie wskazanego środka bezzwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpływu wniosku. Ponieważ w postępowaniu nie dochodzi do pozbawienia wolności oskarżonego wskazano, że nie ma potrzeby zarządzania jego doprowadzenia na posiedzenie. Proponuje się również wskazanie, że prokurator, oskarżony i obrońca mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu dotyczącym zastosowania i przedłużenia stosowania środka zapobiegawczego, o którym mowa w art. 276 § 2 k.p.k., oraz rozpoznania zażalenia na jego zastosowanie lub przedłużenie. Niestawiennictwo oskarżonego, obrońcy lub prokuratora należycie zawiadomionych o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy (art. 276 § 3 k.p.k.). Różnice pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a zawieszeniem w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego uzasadniają wyłączenie stosowania w przypadku tego ostatniego środka zapobiegawczego niektórych przepisów tj. art. 249 § 3 i 5

zdanie drugie i trzecie k.p.k. (przewidujących obowiązek przesłuchania oskarżonego oraz szczególną podstawę do wystąpienia o obrońcę z urzędu), art. 251 § 3 zdanie drugie k.p.k. (podkreślającego wyjątkowość tymczasowego aresztowania), art. 251 § 4 zdanie pierwsze k.p.k. (przewidującego szczególną podstawę doręczenia postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego), art. 253 § 3 i 4 k.p.k. (dotyczących zawiadamiania określonych osób o zmianach związanych z tymczasowym aresztowaniem), art. 257 k.p.k. (podkreślającego wyjątkowy charakter tymczasowego aresztowania oraz przewidującego możliwość stosowania warunkowego tymczasowego aresztowania), art. 259 k.p.k. (przewidującego negatywne warunki tymczasowego aresztowania) oraz art. 261 k.p.k. (dotyczącego zawiadamiania określonych podmiotów o tymczasowym aresztowaniu). Niektóre przepisy nie będą znajdowały zastosowania także z uwagi na ich oczywistą nieadekwatność w przypadku zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego (np. art. 260 k.p.k. i art. 262 k.p.k.). Proponuje się również wprowadzenie szczególnej regulacji, zgodnie z którą przedłużenie stosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w art. 263 § 2 i 3 k.p.k., może nastąpić w wyjątkowych wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W kwestii przedłużenia w toku postępowania przygotowawczego orzeka na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd, przed którym sprawa się toczy. Dodatkowo proponuje się dodanie przepisu stanowiącego, że o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić dziekana okręgowej rady adwokackiej lub dziekana rady okręgowej izby radców prawnych właściwej ze względu na miejsce wykonywania przez oskarżonego zawodu. Pozwoli to na podjęcie właściwych działań przez władze odpowiednich samorządów zawodowych;

- powrót do wyłącznej kompetencji sądu w ocenie podstaw do wydania lub odmowy wydania listu żelaznego. Przywrócona zostanie tym samym istota listu żelaznego jako instytucji zabezpieczania podejrzanego dla procesu karnego decyzją sądu okręgowego. Jednocześnie rezygnuje się z obowiązkowej obecności prokuratora, który ma prawo, a nie obowiązek uczestniczyć w posiedzeniu;
- zmiana sposobu kontroli długotrwałości postępowania prowadzonego w formie śledztwa - miałyby się ona dokonywać co do zasady w jednostce, w której prowadzone jest postępowanie, a kompetencję do przedłużenia na czas powyżej roku otrzymałby prokurator bezpośrednio przełożony. Wyeliminuje to przede wszystkim potrzebę migracji akt sprawy, odformalizuje sposób realizacji nadzoru, ale też – urealni wpływ doraźny na pracę prokuratora referenta, gdyż osoba przedłużająca będzie miała realne instrumenty wpływu na jego pracę i możliwość bieżącej kontroli nad realizacją zamierzonych czynności. Projektowana zmiana powinna przyczynić się do przyspieszenia toku postępowań przygotowawczych prowadzonych w formie śledztwa;

- projektowana treść art. 313 § 1 k.p.k. w zakresie instytucji przedstawienia zarzutów zakłada przeprowadzenie kumulatywnie trzech czynności, które pozwolą na przekształcenie postępowania karnego z fazy *in rem* w postępowanie w fazie *in personam*, tj.: a) sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów; b) jego niezwłocznego ogłoszenia podejrzanemu oraz c) przesłuchania podejrzanego, z wyjątkiem wypadku, gdy ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z przyczyn leżących po stronie podejrzanego, w szczególności z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju, a także gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Poza tym, zakłada się uchylenie art. 313 § 1a k.p.k., a także powiązanego z nim art. 249 § 3a k.p.k., który zakłada możliwość odstąpienia od wymogu przesłuchania podejrzanego przed zastosowaniem środka zapobiegawczego oraz dopuszcza zastosowanie tymczasowego aresztowania pomimo niestawiennictwa obrońcy prawidłowo powiadomionego o terminie i miejscu posiedzenia;
- wprowadzenie obowiązku poinformowania podejrzanego i jego obrońcy oraz pokrzywdzonego i jego pełnomocnika o przedłożeniu opinii. Proponowana zmiana czyni realnym skorzystanie z uprawnień stron już wcześniej przewidzianych w tym przepisie, czyli wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych w toku postępowania przygotowawczego;
- wprowadzenie obowiązku zawarcia w akcie oskarżenia poza informacją o zastosowaniu środka zapobiegawczego i zabezpieczenia majątkowego także informacji o zatrzymaniu z uwagi na jego konsekwencje dla oskarżonego i znaczenie w kontekście uzyskania statusu podejrzanego;
- poszerzenie wymogów dotyczących treści aktu oskarżenia - obok wymienienia w nim listy osób, których wezwania oskarżyciel żąda i wykazu innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej się domaga (art. 333 § 1 k.p.k.), w projektowanym art. 333 § 1a k.p.k. zobowiązano oskarżyciela do sformułowania też dowodowych w odniesieniu do wnioskowanych dowodów, to jest do wskazania okoliczności, które mają być udowodnione. Wprowadzenie obowiązku formułowania też dowodowych w odniesieniu do poszczególnych dowodów także w akcie oskarżenia prowadzi do realizacji zasady równości stron, poszerza możliwości przygotowania się stron do rozprawy i powinno spowodować ograniczenie praktyki automatycznego wnioskowania o przeprowadzenie na rozprawie głównej wszystkich dowodów z postępowania przygotowawczego;
- wprowadzenie do art. 339 § 3 k.p.k. obowiązku skierowania sprawy na posiedzenie przez prezesa sądu w celu wydania „postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4.”, o ile oczywiście takie postanowienie nie zostało wydane na wcześniejszym etapie postępowania. Wprowadzenie tego obowiązku uporządkuje procedowanie, bowiem przed

przystąpieniem do merytorycznego rozpoznania sprawy na rozprawie lub na posiedzeniu, w którym udział obrońcy obligatoryjnego jest obowiązkowy, sąd przesądzi, czy nadal trwa stan obrony obligatoryjnej wywołany powołaniem biegłych psychiatrów w celu wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, czy też wobec treści tej opinii stan obrony obligatoryjnej ustał. Proponowana zmiana ma w rezultacie zapobiec wydaniu orzeczeń dotkniętych uchybieniem o randze bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.;

- uchylenie art. 339 § 3b k.p.k. i 368a k.p.k., które regulują kwestię rozpoznania wniosku oskarżonego o umorzenie postępowania z oskarżenia subsydiarnego z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela, składanego na określonym etapie postępowania sądowego: przed rozprawą (art. 339 § 3b k.p.k.) i w toku rozprawy (art. 368a k.p.k.). Rozwiązania te należy uznać za zbędne, gdyż przed wejściem w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. oskarżonemu przysługiwało na ogólnych zasadach prawo do złożenia takiego wniosku. Ponadto, zgodnie z art. 56 § 2 k.p.k., jeśli sąd stwierdzi, że oskarżyciel posiłkowy nie jest osobą uprawnioną, wówczas orzeka, że nie może on brać udziału w postępowaniu, a jeśli wszczął już postępowanie sądowe, wówczas powinien je umorzyć na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.;
- usunięcie art. 360 § 2 k.p.k. wyposażającego prokuratora w prawo zgłoszenia sprzeciwu wobec wyłączenia jawności rozprawy. Według uchylanego przepisu, sprzeciw prokuratora wobec wyłączenia jawności jest wiążący dla sądu, bowiem na skutek jego zgłoszenia rozprawa ma się odbywać jawnie;
- usunięcie uprzywilejowania prokuratora w związku z zastosowaniem procedury prowadzenia rozprawy na odległość. W świetle obecnego brzmienia tego przepisu sąd „może zarządzić” przerwę w rozprawie na czas oznaczony, aby umożliwić kontakt telefoniczny oskarżonego z obrońcą wówczas, gdy obrońca bierze udział w rozprawie przebywając w innym miejscu niż oskarżony. Projektowana zmiana wprowadzona do art. 374 § 7 k.p.k. ma na celu urealnienie realizacji prawa oskarżonego do obrony w toku rozprawy prowadzonej na odległość. Według proponowanego brzmienia tego przepisu sąd będzie zobligowany zarządzić taką przerwę (wprowadzenie zwrotu „sąd zarządza” w miejsce „sąd może zarządzić”), przy czym odmowa zarządzenia przerwy nadal może mieć miejsce wówczas, gdy „złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy”;
- proponuje się zmianę brzmienia art. 378a § 1 k.p.k., gdzie sąd nadal będzie decydował – w szczególnie uzasadnionych wypadkach – o możliwości przeprowadzenia dowodów pod nieobecność oskarżonego lub obrońcy jako wyjątku od reguły, z tym, że przesłuchanie świadka możliwe będzie wówczas, jeśli istnieje ponadto niebezpieczeństwo, że nie będzie go można przesłuchać w późniejszym terminie. Chodzi o sytuacje w istocie wyjątkowe, m.in. jego stan zdrowia, w tym obłożną chorobę świadka, stan zagrożenia życia, czy wielokrotne wcześniejsze

niestawiennictwo lub skuteczne doprowadzenie na rozprawę. Skorzystanie z tej możliwości będzie wyłączone w razie niestawiennictwa obrońcy, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy, niezależnie od jej powodów, skoro obowiązkowa obrona oznacza nakaz obrony w toku całej rozprawy, a prowadzenie jej bez udziału obrońcy choćby w części rodzi konsekwencje, o których mowa w art. 439 § 1 pkt. 10 k.p.k. Jest to regulacja zmierzająca do równoważenia interesów stron procesowych, w tym oskarżonego i dążąca do sprawnego rozpoznania sprawy, zapobieganiu nadużywaniu uprawnień procesowych przy szeroko określonej swobodzie udziału oskarżonego w rozprawie. Jednocześnie obowiązujące dotąd rygoryzmy osłabione zostaną przez usunięcie przepisów art. 387a § 4-6 k.p.k., które wprowadzały prekluzję dowodową w zakresie żądania ponownego przeprowadzenia dowodu z udziałem obrony. Wymogi wniosku dowodowego w tym zakresie zrównane zostały z ogólnymi warunkami wniosku dowodowego – przez usunięcie zwłaszcza nadmiernie rygorystycznego wymogu wykazania, że „sposób przeprowadzenia dowodu podczas jego nieobecności naruszał gwarancje procesowe, zwłaszcza prawo do obrony”;

- usunięcie nadmiernie rygorystycznej reguły z art. 378a § 6 k.p.k., nakazującej „uzupełniające prowadzenie ponownie dowodu jedynie w zakresie, w jakim strona wykazała naruszenie gwarancji procesowych”. Stosowanie tego przepisu wskazywało na niejednolitość jego wykładni prowadzącą do nadużywania tego ograniczenia ponad nakazy proporcjonalności tej wyjątkowej w istocie instytucji z art. 378a k.p.k.;
- zmieniony art. 378a § 7 k.p.k. zawiera pouczenie dla oskarżonego, który stawia się na kolejny termin rozprawy, o możliwości złożenia wniosku o uzupełniające przeprowadzenie dowodu, dostosowane do likwidacji ograniczeń z art. 378a § 4 i 5 k.p.k.;
- projektowana zmiana art. 387 § 2 k.p.k. sprowadza się do usunięcia wymogu udzielenia zgody przez prokuratora na uwzględnienie przez sąd wniosku o dobrowolne poddanie się karze przez oskarżonego i przywrócenie warunku polegającego na braku sprzeciwu;
- proponuje się uchylene art. 404c k.p.k., który wszedł w życie z dniem 14 marca 2024 r. i wprowadził do Kodeksu postępowania karnego zupełnie nową instytucję „wstępnej narady” i „wyroku częściowego”. Wprowadzone instytucje są niespójne systemowo, chociażby z treścią art. 34 § 3 k.p.k. oraz antygwarancyjne⁵. Ponadto w piśmiennictwie podkreśla się, że brak rękojmi bezstronności sędziego, który wydał wyrok częściowy, w sprawie pozostałych oskarżonych nieobjętych tym wyrokiem, w praktyce będzie stanowił główny czynnik ograniczający stosowanie tej instytucji⁶. Wobec wskazanych argumentów uchylene art. 404c k.p.k. należy uznać za uzasadnione. Bezpośrednią i konieczną konsekwencją proponowanej zmiany jest także

⁵ por. krytyczne uwagi C. Kuleszy w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, red. K. Dudka; WKP 2023, komentarz do art. 404c k.p.k.

⁶ por. J. Zagrodnik, w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. J. Skorupka, Legalis 2023, komentarz do art. 404c k.p.k., nb. 10

propozycja uchylenia art. 448 § 1a k.p.k.

- ograniczenie warunków, które muszą być kumulatywnie spełnione, aby doszło do doręczenia wyroku oskarżonemu pozbawionemu wolności i liczenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego wyroku nie od daty jego ogłoszenia, ale właśnie od daty jego doręczenia. Proponowana zmiana art. 422 § 2a k.p.k. ogranicza warunki do dwóch, tj. 1) nieposiadanie obrońcy; 2) nieobecność podczas ogłoszenia wyroku. Eliminuje się wymóg złożenia wniosku o doprowadzenie na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok. Po wejściu w życie proponowanych zmian oskarżonemu pozbawionemu wolności będzie doręczany wyrok ogłaszany na rozprawie, jeżeli nie ma on obrońcy (co przecież w przypadku obrony z urzędu następuje z chwilą ogłoszenia wyroku kończącego postępowanie na rozprawie apelacyjnej – por. art. 84 § 2 k.p.k.) i nie był obecny podczas ogłoszenia tego wyroku. W rezultacie to od daty doręczenia takiemu oskarżonemu wyrok rozpocznie swój bieg termin zawity na złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. Proponowana zmiana ma na celu zapewnienie pozbawionym wolności oskarżonym realne prawo do zapoznania się z treścią wyroku i jego zaskarżenia;
- uchylenie art. 427 § 3a k.p.k., który stanowi, że w środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu, chyba że okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego, lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g Kodeksu karnego;
- propozycja nowego art. 445 § 1a k.p.k. jest wynikiem oceny praktyki sporządzania środka zaskarżenia w procesie karnym, między innymi w sprawach skomplikowanych, wielotomowych i wieloosobowych. W sytuacji przedłużenia, na wniosek sędziego, czasu na sporządzenie uzasadnienia wyroku, proponuje się, że czas przeznaczony na przygotowanie apelacji zostanie również wydłużony dla stron i ich profesjonalnych przedstawicieli i wynosić będzie 30 dni od chwili doręczenia uzasadnienia. Ponadto o tym terminie sąd zawiadamia stronę doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie. Wydłużenie terminu do sporządzenia apelacji nastąpi również w sytuacji, w której sąd przed wejściem w życie niniejszej ustawy doręczył odpis wyroku wraz z uzasadnieniem w sprawie, w której doszło do przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia, a nie upłynął jeszcze 14-dniowy termin do wniesienia apelacji. Wynika to z przyjęcia zasady bezpośredniego stosowania ustawy nowej. Projektowana zmiana art. 445 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy wobec dodanego art. 445 § 1a k.p.k.;
- proponowana zmiana art. 452 § 2 k.p.k. ma na celu powrót do treści tego przepisu nadanego na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r. i ma na celu ograniczenie katalogu przesłanek oddalenia wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy, który został poszerzony ustawą z dnia 19 lipca

2019 r. Rezygnacja z prekluzji dowodowej w art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. rodzi konieczność uchYLENIA art. 452 § 3 k.p.k. który określa wyjątki od niej;

- zmienia się brzmienie art. 454 § 1 k.p.k., zgodnie z którym sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie. Sąd odwoławczy nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 454 § 1a k.p.k.);
- powrót do zasady, że sąd odwoławczy z urzędu sporządza uzasadnienie wyroku utrzymującego w mocy lub wyroku zmieniającego, jeżeli zgłoszono zdanie odrębne;
- uchylene art. 523 § 1a k.p.k. dotyczącego możliwości wnoszenia przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie kasacji z powodu niewspółmierności wymierzonej kary;
- proponuje się wydłużenie terminu przedawnienia roszczeń wskazanych w art. 555 k.p.k. do 3 lat. Praktyka stosowania prawa pokazuje, że obecnie obowiązujący roczny termin przedawnienia, przewidziany w art. 555 k.p.k. nie zawsze był wystarczający. Na gruncie prawa cywilnego wskazuje się, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia⁷. Trzyletni okres przedawnienia stanowi standard ogólnie akceptowalny na gruncie prawa cywilnego. Proponowana zmiana zmierza do zachowania spójności systemowej przepisów o przedawnieniu roszczeń.
- projektowana zmiana w art. 618b § 3 k.p.k. polega na podniesieniu kwoty stanowiącej górną granicę należności dla świadka do równowartości 12% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe. Proponowana nowelizacja ma na celu podwyższenie górnej granicy należności dla świadka do poziomu odpowiadającego minimalnemu wynagrodzeniu za dzień roboczy. Jednocześnie, pozostawiona zostaje zasada, że w przypadku utracenia zarobków niższej wartości, zwrotowi będą podlegały zarobki faktycznie utracone;
- zmiana art. 666 § 1 k.p.k. wynika z potrzeby dostosowania katalogu przestępstw wskazanym w tym przepisie do regulacji zawartej w projektowanym art. 259 § 3 k.p.k., zgodnie z którym tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat.

Zmiany w Kodeksie karnym

- zmiana art. 60 § 3 k.k., zgodnie z którą decyzja o zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonania w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawnił on wobec

⁷ art. 4421 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, z późn. zm.

organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia, będzie pozostawała jedynie w gestii sądu, wyłączając konieczny do podjęcia tej decyzji wniosek prokuratora;

- zmiana art. 165a k.k., która polega na usunięciu z katalogu przestępstw wymienionych w tym przepisie czynów kwalifikowanych z art. 136 § 3 i 4 k.k., które dotyczą publicznego znieważenia głowy obcego państwa lub akredytowanego szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego takiego państwa albo osoby korzystającej z podobnej ochrony na mocy ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych (art. 136 § 3 k.k.) oraz publicznego znieważenia osoby należącej do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa albo urzędnika konsularnego obcego państwa (art. 136 § 4 k.k.);
- w art. 259b k.k., analogicznie jak w przypadku nowelizowanego art. 60 § 3 k.k., zwrot „Na wniosek prokuratora sąd stosuje” proponuje się zastąpić wyrazami „Sąd może zastosować”. Odstępuje się zatem od związania sądu wnioskiem prokuratora co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz warunkowego zawieszenia jej wykonania. W wyniku czego sąd będzie miał większą swobodę w decydowaniu o kształcie sankcji karnej, gdy wystąpią okoliczności uzasadniające redukcję kary bądź możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonania;
- zmiana art. 305 § 1 k.k. przewidującą zaostrenie sankcji karnej – kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, uznając, że obowiązująca sankcja jest zbyt łagodna, zwłaszcza w dobie intensywnego rozporządzania finansowymi środkami unijnymi (m.in. KPO). Instytucja przetargu publicznego powinna korzystać ze wzmożonej ochrony karnoprawnej. Przewidziano również zmianę art. 305 § 2 k.k., która ma charakter redakcyjny i czysto dostosowawczy – jest konsekwencją zmiany ustawowego zagrożenia za przestępstwo stypizowane w art. 305 § 1 k.k. na takie samo jak przewidziane we wspomnianym przepisie.

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym

Projektowana zmiana art. 8a § 2 k.k.w. stanowi konsekwencję uchylecia art. 73 § 3 i 4 k.p.k.

Przewiduje się również uchylenie:

- art. 9 § 5-8 k.k.w. co oznacza wyeliminowanie sprzeciwu prokuratora wobec postanowienia o wstrzymaniu wykonania orzeczenia skutkującego zwolnieniem skazanego z aresztu śledczego lub zakładu karnego, który wstrzymuje wykonanie tego postanowienia do czasu uprawomocnienia. Powyższe ma usprawnić postępowanie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, a także przywrócić równowagę stron postępowania na tym etapie;
- art. 22 § 2a k.k.w., który przewiduje, że udział prokuratora w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli ustawa tak stanowi.

Projektowana zmiana art. 43le § 3 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Nowelizacja przepisu art. 160 § 6 k.k.w. stanowi konsekwencję zmiany w art. 22 § 2a k.k.w., eliminując obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniach sądu w postępowaniu wykonawczym.

Projektowana zmiana art. 161 § 1 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Powyższe zmiany eliminują obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniach sądu i komisji penitencjarnej w przedmiocie zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego oraz w posiedzeniach sądu w przedmiocie udzielenia warunkowego zwolnienia i odwołania warunkowego zwolnienia.

Proponuje się także uchylenie art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w., które przewidują możliwość złożenia sprzeciwu przez prokuratora w przypadku zezwolenia na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, który powoduje, że odpowiednio postanowienie sądu penitencjarnego oraz decyzja komisji penitencjarnej stają się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu.

Projektowana zmiana art. 215 § 1 k.k.w. stanowi konsekwencję zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania karnego, w szczególności w art. 73 k.p.k., a dotyczących zapewnienia pełnej poufności kontaktów podejrzanego z obrońcą. Analogicznie zasadę pełnej poufności należy stosować do wszystkich podmiotów wskazanych w art. 215 § 1 k.k.w.

Zmiana zaproponowana w art. 217b § 1a k.k.w. sprowadza się do objęcia treścią tego przepisu każdego obrońcy i każdego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, a nie tylko obrońcy, który został ustanowiony lub wyznaczony w sprawie, w której stosuje się tymczasowe aresztowanie. Poszerzenie regulacji ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej oraz tajemnicy, którą związany jest pełnomocnik niezależnie od tego, w jakiej sprawie został ustanowiony lub wyznaczony, ale reprezentuje sprawcę, który jest tymczasowo aresztowany.

Pozostałe zmiany:

– w Kodeksie wykroczeń

Proponuje się nowelizację art. 119 § 1 k.w., art. 120 § 1 k.w., art. 122 § 1 i 2 k.w. art. 124 § 1 k.w. i art. 130 k.w., poprzez zawarcie progu kontrawencjonalizacji w art. 130 k.w., w wyniku czego należało zmienić dotychczasowe brzmienie art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. poprzez usunięcie z tych przepisów odniesienia do wartości rzeczy, mienia lub wyrządzonej szkody.

– w ustawie o ochronie zwierząt

Projektowana zmiana art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt ma charakter materialnoprawny. Polega ona na uregulowaniu wprost możliwości przepadku zwierzęcia, w sprawach o przestępstwa określone w tym przepisie, jeżeli sprawca nie jest jego właścicielem. Na możliwość orzeczenia

przepadku zwierzęcia, które nie stanowi własności sprawcy wskazywano również na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego.

- w ustawie – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych i ustawie – Prawo o prokuraturze

Uchyła się art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy – Prawo o prokuraturze stanowiące o tym, że dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a k.p.k. lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogą zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym. Stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym należy uznać za co najmniej kontrowersyjne w świetle orzecznictwa sądów krajowych oraz trybunałów europejskich. Występuje tutaj bowiem nieproporcjonalność posługiwania się takimi środkami dowodowymi w postępowaniach, których cel i charakter tego nie uzasadnia należycie. Projektowana zmiana art. 70 § 1 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych jest konsekwencją projektowanego uchylecia art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

- w Kodeksie karnym skarbowym

Projektowana zmiana art. 122 § 2 k.k.s. jest konsekwencją uchylecia w art. 73 k.p.k. przepisów ograniczających poufność kontaktów z obrońcą.

Zmiana art. 153 § 1 powinna przyczynić się do przyspieszenia toku postępowań przygotowawczych prowadzonych w formie śledztwa.

- w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia

Projektowana zmiana art. 20 § 3 k.p.w. ma charakter wynikowy w związku z dodaniem art. 72 § 2a i 4 k.p.k. Projektowana zmiana ma na celu zachowanie spójności przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz Kodeksu postępowania karnego i związana jest ze zmianą proponowaną w art. 87 § 1 k.p.k. W projektowanym art. 39 § 1a k.p.w. dodano przepis stanowiący odpowiednik art. 168a k.p.k., ponieważ potrzeba zachowania standardów konstytucyjnych występuje również na gruncie prawa wykroczeń. W projektowanym art. 41 § 4 k.p.w. wskazano, że sąd nie może zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej statystycznej lub tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej. Brak jest dostatecznych argumentów, aby wyłączenie zawarte w tym przepisie miało dotyczyć tylko tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata, radcy prawnego, lekarza lub dziennikarza czy tajemnicy statystycznej, jak to ma miejsce obecnie. Konsekwencją projektowanej zmiany art. 73 k.p.k. jest proponowane wyeliminowanie w art. 46 § 4 k.p.w. możliwości obecności zatrzymującego przy rozmowie zatrzymanego z radcą prawnym lub adwokatem. Projektowana zmiana art. 101 § 1a k.p.w. dotyczy uaktualnienia powołanego w zdaniu drugim tego przepisu odesłania do przepisu art. 96 § 1-1b k.p.w. określającego maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone wykroczenia. Projektowana zmiana art. 101 § 1b k.p.w. ma na celu rozszerzenie przesłanek pozwalających na

uchylenie prawomocnego mandatu karnego. Dodanie § 1c w art. 101 k.p.w. ma na celu określenie sposobu wykazywania podstawy uchylenia mandatu w postaci przesłanki propter falsa. W ocenie projektodawcy powinno to następować analogicznie jak w postępowaniu karnym przy tożsamej przesłance wznowienia postępowania.

Zmiana w § 4 jest zmianą konsekwencją, związaną z rozszerzeniem przesłanek uchylenia mandatu. Uchylenie mandatu w oparciu o przesłankę propter nova w założeniu zawsze będzie następować na korzyść ukaranego. Z tego względu należało w odniesieniu do tej przesłanki zachować gwarancje wskazane w art. 101 § 4 k.p.w. Odmienne jest natomiast w przypadku uchylenia mandatu w oparciu o przesłankę propter falsa. W tym wypadku nawet złożenie wniosku o uchylenie mandatu przez ukaranego nie musi uzasadniać stosowania wobec niego gwarancji przewidzianej w art. 101 § 4 k.p.w., skoro to ukarany może być sprawcą czynu zabronionego o którym mowa w projektowanym art. 101 § 1b pkt 3 k.p.w.

Proponowane wydłużenie terminu przedawnienia w art. 115 § 2 k.p.w. jest konsekwencją projektowanej zmiany art. 555 k.p.k.

– w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Zmiana przewidziana w art. 86 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych znajduje analogiczne uzasadnienie jak zmiana art. 618b § 3 k.p.k.

– w ustawie o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym

uchyla się art. 4 ust. 1 tej ustawy ze względu na potrzebą pełnego dostosowania polskiego prawodawstwa do przepisów prawa europejskiego.

– w ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka

Wprowadzenie w krajowym ustawodawstwie mechanizmu zapewniającego wsparcie dla ofiar terroryzmu, które musi być udzielone bezpośrednio po ataku terrorystycznym. Projektowany przepis art. 3 ust. 1 lit. 4 przewiduje jako jeden z możliwych środków ochrony, zapewnienie systemu wsparcia dla ofiar przestępstw terrorystycznych. Możliwość udzielenia tego wsparcia, wyznaczona jest zakresem art. 1 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 roku o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21, z późn. zm.). Proponowany przepis art. 3 ust. 1 lit. 4 wypełnia dotychczasową lukę, wprowadzając do katalogu środków ochrony, mechanizm wsparcia dla ofiar przestępstwa terrorystycznego.

Z kolei projektowany przepis art. 16a przewiduje udzielenie pomocy ofiarom przestępstw o charakterze terrorystycznym bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo jak będzie ona konieczna. W ramach krajowej infrastruktury służącej reagowaniu w sytuacjach kryzysowych podejmowane powinny być kompleksowe działania w odpowiedzi na szczególne potrzeby pokrzywdzonych/ofiar bezpośrednio po ataku terrorystycznym i tak długo, jak będzie to konieczne. Wyznaczenie jednostki Policji odpowiedzialnej za koordynację wsparcia dla ofiar przestępstw o charakterze terrorystycznym ma na celu zapewnienie spójności i skuteczności działań podejmowanych przez państwo. Policja jako służba posiadająca szerokie kompetencje w zakresie

ochrony bezpieczeństwa publicznego i wsparcia ofiar, jest właściwą instytucją do pełnienia tej roli. Pomoc powinna być dostosowana indywidualnie, zgodnie z potrzebami danej osoby. Istotne jest, by taka pomoc nie była ograniczona czasowo i udzielana tak długo, jak będzie to konieczne. Jednocześnie, właściwa jednostka policji koordynująca działania, w ramach pomocy pokrzywdzonym atakiem terrorystycznym, powinna zapewnić dostępność do informacji i pouczeń pokrzywdzonych, a także dostępność doradztwa psychologicznego wskutek doznanego urazu psychicznego, realizowanego przez ośrodek wsparcia kryzysowego dla pokrzywdzonych i członków ich rodzin, który będzie udzielał natychmiastowej pomocy psychologicznej i zapewniał wsparcie emocjonalne. W projektowanym przepisie art. 27 ust. 1a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. określono maksymalny limit wydatków budżetu państwa, będący skutkiem finansowym ustawy w latach 2026–2035. Projektowana zmiana art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. ma charakter wynikowy w związku z dodaniem ust. 1a w tym przepisie i ma na celu wskazanie organu monitorującego zaplanowane na kolejne lata wydatki.

- w ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa

Dookreśla się, że znaczne zaostrenie odpowiedzialności karnej, jakie wprowadza wskazana ustawa dotyczyć powinna czynów popełnionych w czasie i w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Brak takiego związku powoduje, że wzmożony reżim odpowiedzialności karnej nie znajduje uzasadnienia.

- w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Nowelizacja art. 37 ust. 7 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich polega na zastąpieniu odesłania do art. 517j § 1 k.p.k. i przepisów wydanych na podstawie art. 517j § 2 k.p.k. odesłaniem do art. 245 § 2 k.p.k. oraz przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k.

Projektowane rozwiązania w świetle prawa międzynarodowego i prawa UE

Zmiany w Kodeksie postępowania karnego mają na celu osiągnięcie stanu pełnego wdrożenia dyrektyw Unii Europejskiej dotyczących harmonizacji praw procesowych oskarżonego.

Zgodnie ze Sprawozdaniem Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z 1.02.2023 dotyczącym wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania „państwa członkowskie miały dokonać jej transpozycji do prawa krajowego do 25 maja 2019 r. Do tego dnia [...] Niektóre państwa członkowskie wprowadziły konkretne środki ustawodawcze wyraźnie transponujące prawa określone w dyrektywie oprócz innych środków służących prawnemu lub praktycznemu wdrożeniu dyrektywy. Inne państwa członkowskie uznały, że istniejące w ich systemach środki są już zasadniczo zgodne z wymogami dyrektywy, i nie wprowadziły żadnych szczególnych środków transpozycji. W szeregu państw członkowskich przepisy krajowe są zatem niewystarczające do zapewnienia pełnej zgodności z określonymi kluczowymi przepisami dyrektywy. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w których zakres stosowania środków krajowych jest węższy niż zakres

stosowania określony w art. 2 dyrektywy (ma to miejsce w 11 państwach członkowskich). W ocenie zgodności stwierdzono również inne nieprawidłowości w 22 państwach członkowskich, w szczególności w kwestii wymogu udzielania pomocy prawnej z urzędu bez zbędnej zwłoki, a najpóźniej przed przesłuchaniem lub przed przeprowadzeniem czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych.”. Ze Sprawozdania Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26.09.2019 r. dotyczącego wdrażania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności wynika, iż dyrektywę przyjęto w celu zapewnienia, aby przysługujące podejrzanym lub oskarżonym prawo dostępu do adwokata i porozumiewania się w przypadku zatrzymania stosowano zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania. Dzięki ustanowieniu wspólnych minimalnych standardów europejskich dyrektywa znacząco wpływa na ochronę osób podejrzanych lub oskarżonych w państwach członkowskich, mimo możliwość wystąpienia różnic między krajowymi przepisami karnoprosocowymi poszczególnych państw. Cel ten osiągnięto poprzez zapewnienie spójniejszego wdrażania praw i gwarancji, które określono w art. 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W ten sposób dyrektywa przyczynia się do zwiększania wzajemnego zaufania wśród państw członkowskich, jak przewidziano w harmonogramie działań mających na celu umocnienie praw procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym. W sprawozdaniu zwrócono jedną uwagę, że w szeregu państw członkowskich wciąż istnieją pewne trudności związane z najważniejszymi przepisami dyrektywy. Dotyczy to w szczególności:

- zakresu praw ustanowionych w dyrektywie;
- możliwego zakresu odstępstw, w szczególności od prawa dostępu do adwokata;
- zrzeczenia się prawa dostępu do adwokata; oraz
- prawa dostępu do adwokata w państwie członkowskim wydającym europejski nakaz aresztowania.

Tymczasowe aresztowanie

Szwecja

Areszt tymczasowy może zostać zastosowany, gdy popełnione przestępstwo jest zagrożone karą co najmniej roku pozbawienia wolności i jednocześnie występuje:

- 1) Ryzyko, że podejrzany ponownie popełni przestępstwo,
- 2) Ryzyko zniszczenia przez podejrzanego dowodów lub wpływania przez niego na przebieg śledztwa,
- 3) Ryzyko, że podejrzany będzie się ukrywał,
- 4) Podejrzany nie ma stałego miejsca zamieszkania w Szwecji i można założyć, że chce opuścić Szwecję,
- 5) Tożsamość podejrzanego jest nieznana, a podejrzany odmawia jej podania lub podaje fałszywą tożsamość.

Czas trwania aresztowania to nie dłużej niż 14 dni, po których może zostać przedłużone, ale na nie dłużej niż 9 miesięcy.

Czechy

Podejrzanego można tymczasowo aresztować na podstawie decyzji sądu wtedy, gdy łącznie spełnionych jest szereg przesłanek:

- 1) oskarżono go o popełnienie przestępstwa, za które grozi kara ponad dwóch lat pozbawienia wolności w przypadku umyślnego popełnienia przestępstwa lub ponad trzech lat pozbawienia wolności w przypadku popełnienia przestępstwa z winy nieumyślnej,
- 2) istnieją uzasadnione podstawy wskazujące na to, że zarzucany czyn został popełniony i nosi on wszystkie znamiona danego przestępstwa,
- 3) istnieją wyraźne przesłanki wskazujące na podejrzenie, że czyn został popełniony przez osobę oskarżoną,
- 4) osobowość podejrzanego, charakter przestępstwa i jego waga wskazują, że cel zatrzymania nie może zostać osiągnięty przy zastosowaniu innego środka.

Jednocześnie musi istnieć uzasadniona obawa, że podejrzany może:

- a) uciec lub uchylać się od postępowania karnego, lub
- b) wpływać na świadków lub w inny podobny sposób utrudniać postępowanie, lub
- c) kontynuować zarzucaną mu działalność przestępczą lub dokończyć usiłowane przez siebie przestępstwo albo popełnić przestępstwo, które przygotowywał lub którym groził.

Oskarżony może zostać tymczasowo aresztowany na maksymalny okres wynoszący:

- 1) jeden rok w przypadku przestępstw rozpatrywanych przez jednego sędziego,
- 2) dwa lata w przypadku przestępstw rozpatrywanych przez skład trzech sędziów,
- 3) trzy lata w przypadku przestępstw kwalifikowanych (tj. przestępstw umyślnych zagrożonych karą pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż 10 lat)
- 4) cztery lata w przypadkach zagrożonych karą nadzwyczajną (tj. 20–30 lat pozbawienia wolności lub dożywotnie pozbawienie wolności)

Osiągnięcie maksymalnego czasu trwania tymczasowego aresztowania jest zawsze powodem natychmiastowego zwolnienia.

Wyjątek od powyższych terminów ma miejsce w przypadku tymczasowego aresztowania z uwagi na obawę utrudniania zeznań świadków lub podobnego utrudniania postępowania; w takim przypadku maksymalny okres tymczasowego aresztowania może wynosić tylko trzy miesiące, chyba że oskarżony już wywierał wpływ na świadków lub w inny sposób utrudniał postępowanie.

Sąd ma obowiązek co trzy miesiące dokonać przeglądu przyczyn tymczasowego aresztowania i podjąć decyzję o jego kontynuacji lub zwolnieniu oskarżonego. Zarówno prokurator, jak i osoba przebywająca w areszcie mogą złożyć skargę na każdą decyzję w sprawie aresztowania, która podlega rozpatrzeniu przez sąd apelacyjny.

Francja

We Francji tymczasowe aresztowanie regulowane jest przepisami Kodeksu Postępowania Karnego (Code de procédure pénale - CPP⁸) i jego zastosowanie wymaga spełnienia określonych warunków:

1. muszą istnieć poważne i zgodne dowody wskazujące na popełnienie przestępstwa przez osobę podejrzaną;
2. może być zastosowane w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności dłuższą niż 3 lata;
3. wyjątkowo można je stosować przy lżejszych przestępstwach, jeśli podejrzany wielokrotnie nie przestrzegał warunków nadzoru sądowego.

Tymczasowe aresztowanie można zastosować w celu:

- Zapobieżenia ucieczce oskarżonego,
- Uniemożliwienia kontaktu z osobami trzecimi (np. świadkami, ofiarami lub współsprawcami),
- Ochrony porządku publicznego lub zapobieżenia ponownemu popełnieniu przestępstwa,
- Ochrony dowodów w sprawie.

Tymczasowe aresztowanie jest zarządzane przez niezależnego sędziego śledczego lub sąd. Decyzja musi być uzasadniona pisemnie, z podaniem konkretnych powodów. Zgodnie z zasadą subsydiarności, najpierw należy rozważyć zastosowanie mniej dotkliwych środków, takich jak nadzór sądowy (contrôle judiciaire) czy zakaz opuszczania kraju.

Początkowy okres tymczasowego aresztowania wynosi maksymalnie 4 miesiące. Tymczasowe aresztowanie może być przedłużane przez sąd w zależności od charakteru i wagi sprawy. Możliwe jest wydłużenie tego okresu maksymalnie do dwóch lat, a niektórych przypadkach nawet do trzech lat.

W sprawach o terroryzm, zorganizowaną przestępczość lub handel narkotykami czas trwania aresztu może być jeszcze dłuższy, pod warunkiem zatwierdzenia przez sąd.

Legalność tymczasowego aresztowania jest regularnie weryfikowana przez sąd, który bada, czy jego dalsze stosowanie jest uzasadnione.

Osoba tymczasowo aresztowana ma prawo do pełnej obrony, w tym dostępu do adwokata od momentu zatrzymania.

Każda decyzja o aresztowaniu musi być zatwierdzona przez sąd i podlegać regularnym przeglądom. Osoby niesłusznie przetrzymywane w areszcie mogą dochodzić odszkodowania za bezpodstawne pozbawienie wolności.

W ostatnich latach francuski rząd wprowadzał reformy mające na celu ograniczenie nadużywania tymczasowego aresztowania i promowanie alternatywnych środków zapobiegawczych.

Niemcy

⁸ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006167427/2020-03-24/#LEGISCTA000021331523, dostęp dnia 28.01.2025 r.

Materię tymczasowego aresztowania (die Untersuchungshaft / U-Haft) w Niemczech reguluje niemiecki kodeks postępowania karnego (Strafprozessordnung -StPO⁹)

Warunki stosowania tymczasowego aresztowania:

1. podejrzenie popełnienia przestępstwa; musi istnieć uzasadnione podejrzenie, że osoba podejrzana popełniła przestępstwo; podejrzenie to opiera się na zgromadzonych dowodach, które wskazują na wysokie prawdopodobieństwo winy;
2. waga zarzucanego czynu: tymczasowe aresztowanie stosuje się głównie w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej 6 miesięcy;
3. w wyjątkowych przypadkach można je zastosować przy lżejszych przestępstwach, jeżeli istnieje wysokie ryzyko ucieczki lub recydywy.

Aby zastosować tymczasowe aresztowanie, musi istnieć przynajmniej jedna z poniższych przesłanek:

- ryzyko ucieczki (Fluchtgefahr) - w przypadku, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie, że podejrzany może uciec w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej;
- ryzyko ukrywania dowodów (Verdunkelungsgefahr) - jeżeli istnieje obawa, że podejrzany będzie manipulował dowodami, wywierał wpływ na świadków lub w inny sposób utrudniał postępowanie;
- ryzyko recydywy (Wiederholungsgefahr): w odniesieniu do osób podejrzanych o popełnienie poważnych przestępstw, gdy istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że ponownie popełnią podobny czyn;
- ochrona porządku publicznego (Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung): w przypadku szczególnie poważnych przestępstw, tymczasowe aresztowanie może być stosowane w celu ochrony porządku publicznego, jeśli przestępstwo wzbudziło szczególne oburzenie społeczne.

Tymczasowe aresztowanie jest zarządzane wyłącznie przez niezależny sąd na wniosek prokuratora. Wymagana jest szczegółowa argumentacja, uzasadniająca konieczność zastosowania tego środka. Decyzja o aresztowaniu podlega regularnym przeglądom przez sąd, który bada, czy nadal istnieją podstawy do dalszego przetrzymywania oskarżonego.

Hiszpania

Przepisy dotyczące tymczasowego aresztowania znajdują się w art. 502–519 kodeksu postępowania karnego (Ley de Enjuiciamiento Criminal - LECrim¹⁰) w księdze VI rozdziale III.

Zastosowanie tymczasowego aresztowania wymaga spełnienia następujących przesłanek:

1. muszą istnieć poważne dowody wskazujące na to, że podejrzany popełnił przestępstwo; dowody te muszą być wiarygodne i dostateczne, aby uzasadniały zastosowanie aresztu;
2. tymczasowe aresztowanie można zastosować w przypadku przestępstw, za które grozi kara pozbawienia wolności powyżej 2 lat;
3. można je także stosować w przypadku lżejszych przestępstw, jeżeli istnieje duże ryzyko, że oskarżony będzie utrudniał postępowanie (np. ukrywał dowody);

⁹ <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>, dostęp dnia 28.01.2025 r.

¹⁰ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1882-6036>, dostęp dnia 28.01.2025 r.

4. ryzyko ucieczki (riesgo de fuga) - jeżeli istnieje obawa, że podejrzany opuści kraj lub ukryje się przed wymiarem sprawiedliwości;
5. ryzyko ukrywania dowodów (riesgo de ocultación de pruebas): - jeśli podejrzany może niszczyć dowody lub wpływać na świadków;
6. ryzyko recydywy (riesgo de reiteración delictiva).

Areszt tymczasowy jest środkiem ostatecznym i może być zastosowany wyłącznie wtedy, gdy mniej dotkliwe środki nie są wystarczające.

Tymczasowe aresztowanie może zostać zarządzone przez sędziego śledczego lub sędziego pokoju, przez sędziego, który przygotowuje wstępne dochodzenie, jak również przez sędziego karnego lub sąd rozpatrujący sprawę.

Sędzia lub sąd może zarządzić umieszczenie tymczasowo aresztowanego lub oskarżonego w jego mieszkaniu, z zastosowaniem niezbędnych środków nadzoru, jeżeli ze względu na chorobę pozbawienie wolności stanowiłoby poważne zagrożenie dla jego zdrowia. Sędzia lub sąd może zezwolić oskarżonemu na opuszczenie miejsca zamieszkania w godzinach niezbędnych do leczenia jego choroby, pod niezbędnym nadzorem.

Holandia

Zasady stosowania tymczasowego aresztowania są określone w kodeksie postępowania karnego (Wetboek van Strafvordering¹¹), w szczególności w art. 63–89. Postępowanie w sprawie tymczasowego aresztowania składa się z kilku etapów, w tym z aresztu i tymczasowego aresztowania.

Tymczasowe aresztowanie jest traktowane jako środek ostateczny, stosowany wyłącznie w przypadkach, gdy mniej dotkliwe środki zapobiegawcze są niewystarczające.

Proponowany termin wejścia w życie ustawy

Planuje się, że ustawa wejdzie w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

[4] Jakie są przewidywane skutki społeczne projektowanych rozwiązań?

Projektowana ustawa wprowadza gwarancje procesowe dzieci będących oskarżonymi, m.in. wprowadza się zasadę, że obowiązkowy jest udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat (zarówno, gdy jest to przesłuchanie dokonywane przez organ postępowania przygotowawczego, jak i przez sąd w związku z rozpoznawaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec takiego podejrzanego) oraz w jego okazaniu. W wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, przez sąd rozpoznający wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania będzie możliwe bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy jest wynikiem przyczyny niezależnej od sądu (wykluczone będzie zatem procedowanie bez obrońcy, jeśli sąd w ogóle nie

¹¹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001903/2025-01-01>, dostęp dnia 28.01.2025 r.

powiadomi go o terminie posiedzenia), a nie jest możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem terminu, o którym mowa w art. 248 § 2 k.p.k.

Ponadto przed przesłuchaniem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, konieczne będzie wyznaczenie mu „tymczasowego” obrońcy z urzędu, jeżeli nie korzysta on już z obrońcy z wyboru. Dodatkowo obrona obligatoryjna w sytuacji, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k., trwa do momentu prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie jest obowiązkowy. Reguluje także przepisy zapewniające podejrzanemu uprawnienia do korzystania z pomocy tłumacza, pomocy obrońcy, informacji w postępowaniu karnym, poinformowaniu osoby trzeciej o pozbawieniu wolności;

Dla uczynienia realnym dostępu zatrzymanego do obrońcy, zwłaszcza w sytuacji, gdy nie ma on środków na ustanowienie obrońcy z wyboru, proponuje się:

- zmiany dotyczące dyżurów adwokacko-radcowskich;
- obowiązek udostępnienia zatrzymanemu listy obrońców pełniących dyżur;
- obowiązek odnotowania udostępnienia listy obrońców w protokole zatrzymania;
- wprowadzenie uproszczonego systemu zapewnienia zatrzymanym pomocy prawnej z urzędu;
- rezygnacja z możliwości ograniczenia poufności rozmowy zatrzymanego z obrońcą.

Gwarantuje się dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego i do dowodów wskazujących na potrzebę stosowania tymczasowego aresztowania, m.in. poprzez:

- nałożenie na prokuratora obowiązku, poinformowania podejrzanego oraz jego obrońcy o kierowanym do sądu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wraz z pouczeniem o przysługującym prawie do zapoznania się z materiałami postępowania;
- doprecyzowanie, że na wniosek podejrzanego i jego obrońcy prokurator udostępni akta postępowania w zakresie, w jakim stały się one podstawą wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, czyniąc to niezwłocznie;
- przesądzenie o zakresie obowiązków prokuratora, przy czym udostępnienie akt nastąpi z inicjatywy podejrzanego lub jego obrońcy. W przypadku braku wniosku o zapoznanie się z aktami, nie tamuje biegu postępowania i dalszych, dynamicznych czynności procesowych prokuratora na tym etapie;
- doprecyzowanie, że przewidziane w nim prawo podejrzanego i obrońcy obejmuje również możliwości sporządzenia odpisów i kopii akt, analogicznie jak jest to w art. 156 § 5 k.p.k.;
- zagwarantowanie prawa do wglądu w akta postępowania zatrzymanemu i jego obrońcy (art. 246 § 1a k.p.k.), co niweluje rozbieżności między poziomem gwarancji procesowych wynikających z przywołanej dyrektywy, standardów orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (art. 5 ust. 4 EKPCz odnosi się do możliwości oceny legalności pozbawienia wolności, co wiąże się z dostępem do materiałów stanowiących jego podstawę oraz zapewnienia równości broni

między stroną oskarżycielską a pozbawioną wolności) a obowiązującymi dotychczas w tym zakresie przepisami krajowymi ustawy karnoprocesowej.

Wprowadzane w ramach projektowanego aktu zmiany przyczynią się do minimalizacji stosowania tymczasowego aresztowania i jego ostateczności jako środka zapobiegawczego co w sposób pozytywny może odmienić sytuację osób zatrzymanych. Sąd będzie badał czy dla zabezpieczenia prawidłowości toczącego się postępowania niezbędne jest stosowanie tymczasowego aresztowania czy wystarczający jest inny środek o charakterze nieizolacyjnym. Ponadto zmianie ulegną przesłanki szczególne stosowania tymczasowego aresztowania w postaci surowości kary przez podwyższenie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 8 na 10 lat, wprowadzenie maksymalnego czasu trwania tymczasowego aresztowania na tej podstawie do wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji – do 12 miesięcy. Natomiast powrót do wyłącznie sądowej kompetencji orzekania w przedmiocie stosowania lub przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania doprowadzi do zmniejszenia nierówności stron w procesie karnym i wzmocni gwarancyjną rolę sądu.

Wejście w życie projektowanej ustawy będzie miało pozytywny wpływ na osoby z niepełnosprawnością poprzez zapewnienie prawa do pomocy tłumacza języka migowego oskarżonemu, który jest głuchy lub niemy również na potrzeby jego udziału w czynnościach postępowania (np. rozprawie lub posiedzeniach) oraz kontaktów z obrońcą.

Dzięki wprowadzanym zmianom zapewnione zostanie realne prawo do zapoznania się z treścią wyroku i jego zaskarżenia poprzez ograniczenie warunków, które muszą być kumulatywnie spełnione, aby doszło do doręczenia wyroku oskarżonemu pozbawionemu wolności i liczenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego wyroku nie od daty jego ogłoszenia, ale właśnie od daty jego doręczenia.

Poprawie ulegnie także sytuacja osób ściganych europejskim nakazem aresztowania poprzez zastosowanie do tych osób przepisów o dostępie do obrońcy przy zatrzymaniu, jak i pierwszym przesłuchaniu oraz przepisów ogólnych dotyczących pomocy obrońcy z urzędu. Dodatkowo wprowadza się również obowiązek zapewnienia osobie ściganej możliwości dostępu do obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego.

[5] Jakie są przewidywane skutki gospodarcze projektowanych rozwiązań?

Wejście w życie projektowanej ustawy nie będzie miało negatywnego wpływu na rynek pracy konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

[6] Jakie są przewidywane skutki finansowe projektowanych rozwiązań, w szczególności wpływ na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego?

Podmioty, na które wpływa projekt oraz ich liczebność

Sądy powszechne: 319 – sądy rejonowe, 47 – sądy okręgowe, 11 – sądy apelacyjne,

Prokuratura Krajowa – 1,

Policja - 1,

Straż Graniczna - 1,

Krajowa Administracja Skarbowa -1.

Przewidywane skutki finansowe

Wydatki Komendanta Głównego Policji

W latach 2027–2036 maksymalny limit wydatków Komendanta Głównego Policji będących skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy w poszczególnych latach może wynieść:

- 1) 2027 r. – 10 735 660 zł;
- 2) 2028 r. – 12 141 760 zł;
- 3) 2029 r. – 13 742 080 zł;
- 4) 2030 r. – 15 364 400 zł;
- 5) 2031 r. – 17 178 940 zł;
- 6) 2032 r. – 18 340 000 zł;
- 7) 2033 r. – 18 800 000 zł;
- 8) 2034 r. – 19 270 000 zł;
- 9) 2035 r. – 19 750 000 zł;
- 10) 2036 r. – 20 240 000 zł.

Wydatki Komendanta Głównego Straży Granicznej

W latach 2027–2036 maksymalny limit wydatków Komendanta Głównego Straży Granicznej będących skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy w poszczególnych latach może wynieść:

- 1) 2027 r. – 1 691 298 zł;
- 2) 2028 r. – 1 735 271 zł;
- 3) 2029 r. – 1 778 653 zł;
- 4) 2030 r. – 1 823 119 zł;
- 5) 2031 r. – 1 868 697 zł;

- 6) 2032 r. – 1 915 415 zł;
- 7) 2033 r. – 1 963 300 zł;
- 8) 2034 r. – 2 012 383 zł;
- 9) 2035 r. – 2 062 692 zł;
- 10) 2036 r. – 2 114 260 zł.

Wydatki Krajowej Administracji Skarbowej

Szacuje się, iż:

- wzrost kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu wyniesie około 2 160 000 zł rocznie;
- wzrost kosztów z tytułu dostępu do bezpłatnej pomocy tłumacza dla oskarżonego i zatrzymanego wyniesie około 350 000 zł rocznie.

Wydatki cz. 15 – sądy powszechne

Projektowana regulacja spowoduje skutki finansowe dla części 15 budżetu państwa Sądy powszechne. Szacunkowe skutki finansowe wejścia w życie projektowanego aktu dla części 15 budżetu państwa Sądy powszechne mogą wynieść około 9 090 tys. zł.

Wydatki w cz. 88 - Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury

Wprowadzenie projektowanych zmian będzie prowadziło do zwiększenia wydatków Prokuratury w wysokości około 4 302 tys. zł rocznie.

[7] Wykaz źródeł finansowania, jeśli projekt ustawy pociąga za sobą obciążenie budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Część 15 - Sądy powszechne

Skutki finansowe zostaną sfinansowane w ramach środków zabezpieczonych w budżecie części 15 Sądy powszechne i nie będą powodowały potrzeby planowania dodatkowych środków budżetowych ponad dotychczas posiadane w tej części budżetowej zarówno w roku bieżącym i w latach przyszłych.

Część 88 - Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury

Wydatki zostaną zrealizowane ze środków ujętych w ustawach budżetowych w kolejnych latach, w ramach ustalonego dla dysponenta części 88 – Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury nieprzekraczalnego limitu wydatków na dany rok budżetowy, bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki budżetowe na ten cel w roku bieżącym jak i w latach przyszłych.

Część 42 - Sprawy wewnętrzne

W odniesieniu do Policji wejście w życie projektowanej regulacji spowoduje dodatkowe skutki finansowe, co wiązać się będzie z koniecznością zwiększenia posiadanych przez służbę limitów wydatków w latach 2027-2036.

W odniesieniu do Straży Granicznej wejście w życie projektowanej regulacji spowoduje dodatkowe skutki finansowe co wiązać się będzie z koniecznością zwiększenia posiadanych przez formację limitów wydatków w latach 2027-2036.

Część 19 – Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe

Wprowadzenie projektowanych zmian będzie prowadziło do zwiększenia wydatków Krajowej Administracji Skarbowej w części 19 – Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe.

[8] Czy projekt ustawy podlega procedurze notyfikacyjnej?

➤ Nie

III. Wymogi określone w art. 34 ust. 2a i 2b regulaminu Sejmu

[9] Czy projekt ustawy zawiera przepisy określające zasady podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

➤ Nie

[10] Czy wdrożenie projektowanych przepisów spowoduje obciążenia administracyjne mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

➤ Nie

[11] Czy projekt ustawy zawiera przepisy regulacyjne lub określa wymogi dotyczące świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (art. 34 ust. 2b regulaminu Sejmu)?

➤ Nie

Warszawa, 17 czerwca 2026 r.

BEOS-WPEiM-1309/26

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. SPS-III. 020. 170. 9. 2026

Data wpływu 17. 06. 2026

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej
poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania
karnego oraz niektórych innych ustaw
(przedstawiciel wnioskodawców: poseł Maciej Tomczykiewicz)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2026 r. poz. 573) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt przewiduje zmianę następujących aktów: ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego¹ (dalej: k.p.k.; art. 1 projektu); ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń² (art. 2 projektu); ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny³ (art. 3 projektu); ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy⁴ (art. 4 projektu); ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt⁵ (art. 5 projektu); ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych⁶ (art. 6 projektu); ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy⁷ (art. 7 projektu); ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych⁸ (art. 8 projektu); ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia⁹ (art. 9 projektu); ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹⁰ (art. 10 projektu); ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie

¹ Dz. U. z 2026 r. poz. 490, ze zm.

² Dz. U. z 2025 r. poz. 734, ze zm.

³ Dz. U. z 2025 r. poz. 383, ze zm.

⁴ Dz. U. z 2025 r. poz. 911, ze zm.

⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 1580, ze zm.

⁶ Dz. U. z 2025 r. poz. 1614.

⁷ Dz. U. z 2025 r. poz. 633, ze zm.

⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 334, ze zm.

⁹ Dz. U. z 2025 r. poz. 860, ze zm.

¹⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 1228, ze zm.

ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym¹¹ (dalej: u.z.u.; art. 11 projektu); ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹² (dalej: u.o.p.; art. 12 projektu); ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze¹³ (art. 13 projektu); ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa¹⁴ (art. 14 projektu); ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁵ (art. 15 projektu). Projekt wprowadza wiele zmian we wskazanych regulacjach, dlatego też poniżej wskazano jedynie przykładowe rozwiązania, istotne dla dalszych rozważań na temat ich zgodności z prawem UE.

Zawarte w nowelizacji zmiany k.p.k. dotyczą w szczególności:

- modyfikacji odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. polegającej na dodaniu wykazu uprzednio wdrożonych dyrektyw UE;
- wzmocnienia prawa do pomocy tłumacza (zmieniane art. 72, art. 244 oraz art. 300 k.p.k.);
- wzmocnienia prawa do informacji (zmieniane art. 156, art. 246, art. 249a, art. 250 k.p.k.);
- wzmocnienia prawa do pomocy obrońcy (zmieniane art. 81, art. 84, art. 87, art. 171, art. 244, art. 245, art. 261, art. 301, art. 308, art. 313, art. 325g, art. 517j, art. 607k, art. 607l, art. 607z k.p.k. oraz dodawany art. 607da k.p.k.);
- wzmocnienia gwarancji procesowych dzieci będących oskarżonymi (zmieniane art. 249, art. 79, art. 147 k.p.k. oraz dodawany art. 301a k.p.k.).

Zmiana odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. polega m.in. na dodaniu do wykazu wdrażanych przez ten akt regulacji – dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/211 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych¹⁶ (dalej: dyrektywa (UE) 2022/211) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych¹⁷ (dalej: dyrektywa nr 2014/41/UE).

Projektowane zmiany k.p.k. dotyczą także wzmocnienia prawa do pomocy tłumacza.

Zgodnie z nowelizacją (na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy) tłumacza należy wezwać również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony,

¹¹ Dz. U. Nr 240, poz. 1430.

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 21, ze zm.

¹³ Dz. U. z 2024 r. poz. 390, ze zm.

¹⁴ Dz. U. z 2025 r. poz. 337, ze zm.

¹⁵ Dz. U. z 2026 r. poz. 163.

¹⁶ Dz. Urz. UE L 37 z 18.2.2022, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/211/oj>.

¹⁷ Dz. Urz. UE L 130 z 1.5.2014, s. 1, ze zm.; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/41/2022-03-13>.

wniesieniem środka zaskarżenia lub wniosku dotyczącego toku postępowania. Oskarżony lub jego obrońca mają prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia (zmieniany § 2 w art. 72 k.p.k.).

Regulacje zawarte w art. 72 § 1 i 2 k.p.k. będą stosowane odpowiednio do oskarżonego, który jest głuchy lub niemy (dodawany § 2a w art. 72 k.p.k.).

Stosownie do projektu (na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy) należy sporządzić tłumaczenie innego dokumentu niż dokument wskazany w art. 72 § 3 k.p.k. lub jego części, jeśli ma on istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony. W uzasadnionym wypadku może zostać zapewnione tłumaczenie ustne dokumentów lub ustne ich streszczenie, jeśli nie spowoduje to uszczerbku dla realizacji prawa do obrony (dodawany § 4 w art. 72 k.p.k.).

Nowelizacja przyznaje oskarżonemu lub jego obrońcy prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia dokumentów określonych w art. 72 § 3 i 4 k.p.k. (dodawany § 5 w art. 72 k.p.k.).

Kolejno przedstawiane zmiany k.p.k. dotyczą wzmocnienia prawa do informacji w postępowaniu karnym.

Po pierwsze, na wniosek podejrzanego lub obrońcy zostaną im niezwłocznie udostępnione akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz w tym zakresie umożliwi się sporządzenie odpisów lub kopii (zmieniany § 5a w art. 156 k.p.k.).

Po drugie, zatrzymanemu oraz jego pełnomocnikowi będą udostępniane akta postępowania przygotowawczego w części dotyczącej podstaw zatrzymania (dodawany § 1a w art. 246 k.p.k.).

Po trzecie, uchylony zostanie przepis, zgodnie z którym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej, prokurator dołącza do wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, w wyodrębnionym zbiorze dokumentów, dowody z zeznań świadka, których nie udostępnia się oskarżonemu i jego obrońcy (uchylany § 2b w art. 250 k.p.k.).

Po czwarte, podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania będą mogły stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy (wyłączono możliwość wykorzystania dowodów z zeznań świadków, o których mowa w uchylanym art. 250 § 2b k.p.k.) (zmieniany art. 249a § 1 k.p.k.).

Ponadto, nowelizacja k.p.k. obejmuje istotne zmiany dotyczące wzmocnienia prawa do pomocy obrońcy.

Projekt zakłada, że zatrzymanemu (na jego żądanie) należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z obrońcą, a także bezpośrednią z nim rozmowę. W nowelizacji przewidziano uchylenie przesłanek pozwalających na wyłączenie poufności takiego kontaktu. Ustanowiono także obowiązek pełnienia przez adwokatów i radów prawnych

dyżurów oraz przewidziano udostępnienie zatrzymanemu listy obrońców (zmieniany art. 245 § 1 i § 2 k.p.k.).

Projekt przewiduje, że osoba zatrzymana będzie miała prawo do jednorazowego porozumienia się ze wskazaną przez niego osobą, na zasadach określonych przez zatrzymującego. W wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący będzie mógł odmówić możliwości skorzystania z tego prawa przez zatrzymanego (dodawany § 4 w art. 245 k.p.k.).

Proponowana ustawa stanowi, że przesłuchanie podejrzanego będzie odbywało się na jego żądanie z udziałem ustanowionego obrońcy. Jeżeli podejrzanym, pouczonego o prawie do żądania udziału obrońcy w pierwszym przesłuchaniu, oświadczy, że rezygnuje z tego prawa, niezwłocznie przystąpi się do przesłuchania, odnotowując w protokole rezygnację podejrzanego z tego prawa. W wyjątkowych wypadkach, jeżeli jest to konieczne ze względu na ochronę bezpieczeństwa narodowego, zapobiegnięcie zagrożeniu dla życia, zdrowia lub wolności osoby lub ze względu na ważny interes śledztwa lub dochodzenia, będzie można niezwłocznie przystąpić do pierwszego przesłuchania podejrzanego, nawet jeżeli oświadczy, że chce skorzystać z pomocy obrońcy. W protokole przesłuchania umieszcza się informację o przyczynach odmowy umożliwienia kontaktu z obrońcą (zmieniany art. 301 k.p.k.).

Projekt wprowadza także rozwiązania mające na celu wzmocnienie gwarancji procesowych dzieci będących oskarżonymi.

W szczególności określa on, że oskarżony, który nie ukończył 18 lat, będzie musiał mieć obrońcę aż do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie będzie obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwolni wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zajdą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu (dodawany § 3a w art. 79 k.p.k.).

Ponadto, udział obrońcy w przesłuchaniu przez sąd podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, w związku z rozpoznaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, będzie obowiązkowy. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd będzie mógł przesłuchać podejrzanego bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy będzie wynikiem przyczyny niezależnej od sądu, a nie będzie możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem określonego terminu (dodawany § 3b w art. 249 k.p.k.).

Projektowana zmiana u.o.p. polega na wprowadzeniu do tego aktu regulacji dotyczących zapewnienia systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym (dalej: pokrzywdzeni).

Zgodnie z nowelizacją system wsparcia dla pokrzywdzonych będzie obejmował: ocenę szczególnych potrzeb pokrzywdzonych dokonywaną bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym; udzielanie informacji pokrzywdzonym i ich rodzinom, w sposób jasny i zrozumiały, przez wskazane

organy; zapewnienie pokrzywdzonym natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia emocjonalnego bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym; koordynację współpracy między jednostkami administracji publicznej oraz organizacjami pozarządowymi udzielającymi pomocy pokrzywdzonym (dodawany art. 10a u.o.p.).

Pomoc pokrzywdzonym przestępstwami udzielana będzie bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo, jak będzie ona konieczna. Właściwy komendant Policji wyznaczy jednostkę Policji właściwą do koordynacji wsparcia zaspokajającego szczególne potrzeby pokrzywdzonych (dodawany art. 16a u.o.p.).

Proponowana zmiana u.z.u. dotyczy uchylecia ust. 1 w art. 4 tego aktu. Przepis ten stanowi, że rozdziałów 66f i 66g k.p.k. nie stosuje się do orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r.

Nowelizacja zawiera przepisy przejściowe i końcowe (art. 16-34 projektu). W szczególności wskazano, że przepisy ustaw zmienianych w art. 1, art. 4, art. 6-11, art. 13 i art. 15 projektu, w brzmieniu nadanym proponowaną ustawą będą stosowane także do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie nowelizacji (z określonymi wyjątkami).

Proponowana ustawa ma wejść w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Ze względu na przedmiot projektu ustawy należy przywołać następujące akty prawa Unii Europejskiej:

- a) art. 47 i art. 48 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej: KPP UE, Karta);
- b) art. 82 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TfUE);
- c) decyzję ramową Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej¹⁸ (dalej: decyzja 2008/909/WSiSW);
- d) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym¹⁹ (dalej: dyrektywa 2010/64/UE);
- e) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym²⁰ (dalej: dyrektywa 2012/13/UE);

¹⁸ Dz. Urz. UE L 327 z 5.12.2008, s. 27, ze zm.; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/ramw/2008/909/2009-03-28>.

¹⁹ Dz. Urz. UE L 280 z 26.10.2010, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2010/64/oj>.

²⁰ Dz. Urz. UE L 142 z 1.6.2012, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2012/13/oj>.

- f) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności²¹ (dalej: dyrektywa 2013/48/UE);
- g) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym²² (dalej: dyrektywa (UE) 2016/800);
- h) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania²³ (dalej: dyrektywa (UE) 2016/1919);
- i) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępującą decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniającą decyzję Rady 2005/671/WSiSW²⁴ (dalej: dyrektywa (UE) 2017/541);
- j) dyrektywę (UE) 2022/211;
- k) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/228 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2014/41/UE w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych²⁵ (dalej: dyrektywa (UE) 2022/228).

2.1. W art. 47 KPP UE uregulowano prawo do sądu i sprawiedliwego procesu. Elementem tego prawa jest określona w wymienionym przepisie możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela.

W art. 48 KPP UE określono w szczególności prawo do obrony. Zgodnie z ust. 2 wymienionego przepisu każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony.

Zgodnie z art. 51 KPP UE postanowienia Karty mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Karta ta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa UE poza jej kompetencje, nie ustanawia nowych kompetencji ani zadań Unii, ani też nie zmienia kompetencji i zadań określonych w traktatach.

²¹ Dz. Urz. UE L 294 z 6.11.2013, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/48/oj>.

²² Dz. Urz. UE L 132 z 21.5.2016, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/800/oj>.

²³ Dz. Urz. UE L 297 z 4.11.2016, s. 1, ze zm.; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/1919/2016-11-04>.

²⁴ Dz. Urz. UE L 88 z 31.3.2017, s. 6; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj>.

²⁵ Dz. Urz. UE L 39 z 21.2.2022, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/228/oj>.

2.2. Zgodnie z art. 82 ust. 2 TfUE w zakresie niezbędnym dla ułatwienia wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych, jak również współpracy policyjnej i wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych o wymiarze transgranicznym, Parlament Europejski i Rada, stanowiąc w drodze dyrektyw zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą ustanawiać normy minimalne. Normy takie uwzględniają różnice między tradycjami i systemami prawnymi państw członkowskich. Dotyczą one: a) wzajemnego dopuszczania dowodów między państwami członkowskimi; b) praw jednostek w postępowaniu karnym; c) praw ofiar przestępstw; d) innych szczególnych aspektów postępowania karnego, określonych uprzednio przez Radę w drodze decyzji; przyjmując taką decyzję, Rada stanowi jednomyślnie po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego. Przyjęcie minimalnych norm nie stanowi przeszkody dla państw członkowskich w utrzymaniu lub ustanowieniu wyższego poziomu ochrony osób.

2.3. Zgodnie z art. 3 ust. 1 decyzji 2008/909/WSiSW określa ona zasady, na podstawie których państwo członkowskie uznaje wyrok²⁶ i wykonuje karę²⁷, aby ułatwić resocjalizację osoby skazanej.

W art. 28 decyzji 2008/909/WSiSW zawarto przepisy przejściowe.

Określają one, że wnioski otrzymane przed dniem 5 grudnia 2011 r. powinny podlegać istniejącym instrumentom prawnym dotyczącym przekazywania osób skazanych. Wnioski otrzymane po tej dacie powinny podlegać przepisom przyjętym przez państwa członkowskie zgodnie z decyzją 2008/909/WSiSW (ust. 1).

Każde państwo członkowskie, przy przyjęciu decyzji 2008/909/WSiSW przez Radę, mogło złożyć oświadczenie, w którym stwierdziło, że w przypadkach, w których prawomocny wyrok został wydany przed datą przez nie określoną, będzie ono jako państwo wydające i wykonujące nadal stosowało istniejące instrumenty prawne dotyczące przekazywania osób skazanych mające zastosowanie przed dniem 5 grudnia 2011 r. Jeśli takie oświadczenie zostało złożone, instrumenty te mają zastosowanie w takich przypadkach w stosunku do wszystkich innych państw członkowskich, niezależnie od tego, czy złożyły ona takie samo oświadczenie. Wspomniana data nie mogła być późniejsza niż 5 grudnia 2011 r. Oświadczenie było opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Mogło ono zostać wycofane w dowolnym momencie (ust. 2).

2.4. W art. 1 ust. 1 dyrektywy 2010/64/UE wskazano, że ustanawia ona zasady dotyczące prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, a także w postępowaniu służącym wykonaniu europejskiego nakazu aresztowania.

²⁶ Wyrok w rozumieniu art. 1 lit. a decyzji 2008/909/WSiSW oznacza prawomocne orzeczenie lub nakaz sądu państwa wydającego nakładające karę na osobę fizyczną.

²⁷ Kara w rozumieniu art. 1 lit. b decyzji 2008/909/WSiSW oznacza karę pozbawienia wolności lub środek polegający na pozbawieniu wolności orzeczone za przestępstwo na czas określony lub nieokreślony na podstawie przeprowadzonego postępowania karnego.

Zgodnie z art. 2 dyrektywy 2010/64/UE państwa członkowskie powinny zagwarantować, aby podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie mówią w języku danego postępowania karnego lub go nie rozumieją, zapewniono niezwłocznie tłumaczenie ustne podczas postępowania karnego przed organami śledczymi i sądowymi, w tym również podczas przesłuchania przez policję, wszystkich rozpraw sądowych oraz wszelkich niezbędnych posiedzeń (ust. 1).

Państwa członkowskie powinny także zapewnić, aby tam, gdzie to konieczne w celu zagwarantowania rzetelności postępowania, dostępne było tłumaczenie ustne kontaktów między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich obrońcą, związanych bezpośrednio z jakimkolwiek przesłuchaniem lub składaniem wyjaśnień podczas postępowania lub ze złożeniem odwołania lub innych wniosków proceduralnych (ust. 2).

Prawo do tłumaczenia ustnego na mocy wskazanych wyżej ust. 1 i 2 obejmuje również odpowiednią pomoc osobom z upośledzeniem słuchu lub mowy (ust. 3).

W art. 3 dyrektywy 2010/64/UE uregulowano prawo do tłumaczenia pisemnego istotnych dokumentów.

Istotą tego prawa jest konieczność zapewnienia, aby podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie rozumieją języka danego postępowania karnego, zapewniono w rozsądnym terminie tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla zapewnienia ich zdolności do wykonywania swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania (ust. 1).

Istotne dokumenty w rozumieniu omawianego aktu obejmują wszelkie orzeczenia o pozbawieniu danej osoby wolności, każdy zarzut lub akt oskarżenia oraz każdy wyrok (ust. 2).

Ponadto, właściwe organy powinny decydować w każdej sprawie, czy jakiegokolwiek inne dokumenty mają istotny charakter. Podejrzani lub oskarżeni, lub ich obrońca mogą przedstawić uzasadniony wniosek w tym zakresie (ust. 3).

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby zgodnie z procedurami w prawie krajowym podejrzani lub oskarżeni mieli prawo do zakwestionowania decyzji stwierdzającej brak potrzeby tłumaczenia dokumentów lub ich fragmentów, a kiedy tłumaczenie pisemne zostało zapewnione – możliwość złożenia skargi, że jakość tłumaczenia jest niewystarczająca, aby zagwarantować rzetelność postępowania (ust. 5).

2.5. Na podstawie art. 1 dyrektywa 2012/13/UE ustanawia przepisy dotyczące prawa osób podejrzanych lub oskarżonych do informacji dotyczących praw przysługujących im w postępowaniu karnym oraz oskarżenia przeciwko nim. Określa ona również przepisy dotyczące prawa osób podlegających europejskiemu nakazowi aresztowania do informacji dotyczących przysługujących im praw. W art. 7 dyrektywy 2012/13/UE szczegółowo uregulowano prawo dostępu do materiałów sprawy.

2.6. Zgodnie z art. 1 dyrektywy 2013/48/UE określa ona normy minimalne dotyczące praw podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz osób objętych postępowaniem na mocy decyzji ramowej 2002/584/WSiSW²⁸ w zakresie dostępu do adwokata, do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 2 dyrektywy 2013/48/UE akt ten jest stosowany wobec podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności. Ma on zastosowanie do czasu zakończenia postępowania. Ponadto znajduje on zastosowanie także do osób – innych niż podejrzani lub oskarżeni – które w toku przesłuchania przez policję lub inny organ ścigania stają się podejrzanymi lub oskarżonymi.

W art. 3 dyrektywy 2013/48/UE określono prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym. Zgodnie z tym przepisem państwa członkowskie powinny zapewnić, aby podejrzani i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony (ust. 1).

Podejrzani lub oskarżeni mają prawo dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki. W każdym wypadku podejrzani lub oskarżeni mają dostęp do adwokata począwszy od najwcześniejszego z określonych w przepisie terminów. Wskazano w szczególności na konieczność zapewnienia dostępu do adwokata: przed przesłuchaniem podejrzanych lub oskarżonych przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy; niezwłocznie po pozbawieniu ich wolności (ust. 2 lit. a oraz lit. c).

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby podejrzani lub oskarżeni mieli prawo do spotykania się na osobności i porozumiewania się z reprezentującym ich adwokatem, także przed przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy (ust. 3 lit. a). Państwa członkowskie powinny także zapewnić, aby podejrzani lub oskarżeni mieli prawo do obecności i skutecznego udziału ich adwokata w czasie ich przesłuchiwania. Taki udział musi być zgodny z procedurami określonymi w prawie krajowym, pod warunkiem że takie procedury pozostają bez uszczerbku dla skutecznego wykonywania odnośnego prawa i dla jego istoty. Jeżeli adwokat bierze udział w przesłuchaniu, fakt ten jest odnotowywany z wykorzystaniem procedury protokolowania, zgodnie z prawem krajowym państwa członkowskiego (ust. 3 lit. b).

²⁸ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW) (Dz. Urz. UE L 190 z 18.7.2002, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne: Rozdział 19, Tom 6, s. 34, ze zm.; ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2002/584/2009-03-28).

Państwa członkowskie powinny dołożyć starań, aby udostępniać informacje ogólne mające ułatwić podejrzanym lub oskarżonym uzyskanie dostępu do adwokata (ust. 4).

Analizowany przepis wprowadza jednocześnie możliwość ustanowienia ograniczeń w zakresie prawa dostępu do adwokata (ust. 5 i ust. 6).

W art. 4 dyrektywy 2013/48/UE określono zasadę poufności porozumiewania się z adwokatem, przepis ten uzupełnia regulacje sformułowane w tym zakresie w art. 3 tej dyrektywy. Zgodnie z tą regulacją państwa członkowskie powinny respektować zasadę poufności porozumiewania się pomiędzy podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata przewidzianego w dyrektywie 2013/48/UE. Takie porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy porozumiewania się, dozwolone na mocy prawa krajowego.

W art. 5 dyrektywy 2013/48/UE określono prawo do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności. Stosownie do tego przepisu państwa członkowskie powinny zapewnić, aby podejrzeni lub oskarżeni, którzy zostali pozbawieni wolności, mieli prawo do tego, aby, na ich życzenie, przynajmniej jedna wskazana przez nie osoba, na przykład krewny lub pracodawca, została niezwłocznie powiadomiona o pozbawieniu ich wolności (ust. 1). Jeżeli podejrzanym lub oskarżonym jest dzieckiem, państwa członkowskie powinny zapewnić, aby osoba, na której spoczywa odpowiedzialność rodzicielska, została jak najszybciej poinformowana o pozbawieniu wolności oraz o jego powodach, chyba że byłoby to sprzeczne z celem najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka, w którym to przypadku powiadamia się inną stosowną osobą dorosłą. Za dziecko uznaje się osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia (ust. 2).

W art. 6 dyrektywy 2013/48/UE określono prawo do porozumiewania się z osobami trzecimi w czasie pozbawienia wolności. Na podstawie tej regulacji państwa członkowskie powinny zapewnić, aby podejrzeni lub oskarżeni, którzy zostali pozbawieni wolności, mieli prawo do porozumiewania się bez zbędnej zwłoki z co najmniej jedną wyznaczoną przez siebie osobą trzecią, na przykład z krewnym (ust. 1). Wykonywanie tego prawa może zostać ograniczone lub odroczone z uwagi na nadrzędny interes lub proporcjonalne wymogi operacyjne (ust. 2).

W art. 10 dyrektywy 2013/48/UE określono prawo dostępu do adwokata w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania. Należy w tym zakresie wskazać w szczególności na regulację określającą, że właściwy organ państwa członkowskiego wykonującego nakaz informuje osoby podlegające nakazowi, niezwłocznie po pozbawieniu ich wolności, informację, że mają one prawo do ustanowienia adwokata w państwie członkowskim wydającym nakaz. Zadaniem adwokata w państwie członkowskim wydającym nakaz jest wspomaganie adwokata w państwie członkowskim wykonującym nakaz poprzez udzielanie mu informacji i porad w celu skutecznego skorzystania przez osoby

podlegające nakazowi z przysługujących im praw na mocy decyzji ramowej 2002/584/WSiSW (ust. 4).

2.7. Zgodnie z art. 1 dyrektywy (UE) 2016/800 określa ona wspólne normy minimalne dotyczące niektórych praw dzieci²⁹, które są podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym lub są objęte postępowaniem dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania na mocy decyzji ramowej 2002/584/WSiSW.

Na podstawie art. 2 dyrektywy (UE) 2016/800 akt ten jest stosowany do dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym. Ma on zastosowanie do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia kwestii, czy podejrzany lub oskarżony popełnił czyn zabroniony, w tym – w stosownych przypadkach – do czasu wydania wyroku i rozpatrzenia wszelkich środków odwoławczych (ust. 1). Ponadto, znajduje on zastosowanie jeżeli w momencie objęcia postępowaniem osoby były dziećmi, ale następnie ukończyły 18 lat, zaś stosowanie tego aktu lub niektórych przepisów jest właściwe w świetle wszelkich okoliczności danej sprawy, w tym ze względu na stopień dojrzałości oraz konieczność szczególnego traktowania danej osoby. Państwa członkowskie mogą postanowić, że dyrektywy (UE) 2016/800 nie stosuje się, gdy dana osoba ukończy 21 lat (ust. 3).

W art. 6 dyrektywy (UE) 2016/800 określono prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym. Zgodnie z tym przepisem dzieci będące podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata zgodnie z dyrektywą 2013/48/UE. Żaden z przepisów dyrektywy (UE) 2016/800 nie narusza tego prawa (ust. 1).

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby dzieci korzystały z pomocy adwokata zgodnie z analizowanym przepisem, żeby umożliwić im skuteczne wykonywanie przysługującego im prawa do obrony (ust. 2).

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby dzieci korzystały z pomocy adwokata bez zbędnej zwłoki po tym, jak zostaną poinformowane, że są podejrzanymi lub oskarżonymi. W każdym przypadku dzieci korzystają z pomocy adwokata począwszy od najwcześniejszego z określonych w przepisie terminów. Wskazano w szczególności na konieczność zapewnienia dostępu do adwokata: przed przesłuchaniem dzieci przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy; bez zbędnej zwłoki po pozbawieniu ich wolności (ust. 3 lit. a oraz lit. c).

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby dzieci miały prawo do spotykania się na osobności i porozumiewania się z reprezentującym je adwokatem, także przed przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy (ust. 4 lit. a). Państwa członkowskie powinny także zapewnić, aby dzieci miały prawo do obecności adwokata przy przesłuchaniu oraz aby adwokat miał możliwość skutecznego udziału w przesłuchaniu. (ust. 4 lit. b).

Państwa członkowskie powinny przestrzegać zasady poufności porozumiewania się pomiędzy dziećmi a ich adwokatem przy wykonywaniu prawa do pomocy adwokata przewidzianego w dyrektywie (UE) 2016/800. Takie

²⁹ W rozumieniu art. 3 pkt 1 dyrektywy (UE) 2016/800 dziecko oznacza osobę w wieku poniżej 18 lat.

porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy porozumiewania się dozwolone na mocy prawa krajowego (ust. 5).

Jeżeli dziecko musi korzystać z pomocy adwokata, ale adwokat jest nieobecny, właściwe organy powinny odroczyć przesłuchanie dziecka lub inne czynności dochodzeniowo-śledcze lub związane z gromadzeniem dowodów, na inny rozsądny termin, tak aby umożliwić przybycie adwokata, lub, jeżeli dziecko nie ustanowiło adwokata, aby zorganizować dziecku adwokata (ust. 7).

Analizowany przepis wprowadza jednocześnie możliwość ustanowienia ograniczeń w zakresie prawa dostępu do adwokata (ust. 8).

W art. 9 dyrektywy (UE) 2016/800 określono regulacje dotyczące audiowizualnego zapisu przesłuchania. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby przesłuchania dzieci przez policję lub przez inne organy ścigania w postępowaniu karnym nagrywano w postaci zapisu audiowizualnego, jeżeli jest to proporcjonalne z uwagi na okoliczności sprawy, biorąc pod uwagę między innymi ewentualną obecność adwokata oraz fakt pozbawienia dziecka wolności, pod warunkiem że uwzględnia się przede wszystkim najlepszy interes dziecka (ust. 1).

2.8. Stosownie do art. 1 ust. 1 dyrektywy (UE) 2016/1919 ustanawia ona wspólne normy minimalne dotyczące prawa do pomocy prawnej z urzędu dla: podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym; osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania na podstawie decyzji ramowej 2002/584/WSiSW.

Akt ten uzupełnia dyrektywy 2013/48/UE i (UE) 2016/800. Żaden z przepisów dyrektywy (UE) 2016/1919 nie może być interpretowany jako ograniczający prawa określone w tych dyrektywach (ust. 2).

Zgodnie z art. 4 ust. 1 dyrektywy (UE) 2016/1919 państwa członkowskie powinny zapewnić podejrzanym i oskarżonym, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, prawo do pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości.

2.9. Na podstawie art. 1 dyrektywy (UE) 2017/541 określa ona normy minimalne dotyczące definicji przestępstw i sankcji w dziedzinie przestępstw terrorystycznych, przestępstw dotyczących grupy terrorystycznej oraz przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną, jak również środki ochrony i wsparcia ofiar terroryzmu i pomocy tym ofiarom.

W art. 24 dyrektywy (UE) 2017/541 szczegółowo uregulowano obowiązki państw członkowskich w zakresie pomocy i wsparcia udzielanego ofiarom terroryzmu.

2.10. Zgodnie z art. 1 dyrektywy (UE) 2022/211 dostosowuje ona decyzję ramową Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie wspólnych zespołów

dochodzeniowo-śledczych (2002/465/WSiSW)³⁰ do treści dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłającej decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW³¹ (dalej: dyrektywa (UE) 2016/680) (art. 1 dyrektywy (UE) 2022/211).

Na podstawie art. 2 ust. 1 dyrektywy (UE) 2022/211 państwa członkowskie powinny wprowadzić w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania tego aktu w terminie do 11 marca 2023 r. Niezwłocznie powinny powiadomić o tym Komisję. Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie powinny zawierać odniesienie do dyrektywy (UE) 2022/211 lub odniesienie takie powinno towarzyszyć ich urzędowej publikacji. Sposób dokonywania takiego odniesienia określany jest przez państwa członkowskie.

2.11. Zgodnie z art. 1 dyrektywy (UE) 2022/228 dostosowuje ona dyrektywę 2014/41/UE (poprzez uchylenie art. 20 dyrektywy 2014/41/UE) do treści dyrektywy (UE) 2016/680.

Na podstawie art. 2 ust. 1 dyrektywy (UE) 2022/228 państwa członkowskie powinny wprowadzić w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania tego aktu w terminie do 14 marca 2023 r. Niezwłocznie powinny powiadomić o tym Komisję. Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie powinny zawierać odniesienie do dyrektywy (UE) 2014/41 lub odniesienie takie powinno towarzyszyć ich urzędowej publikacji. Sposób dokonywania takiego odniesienia określany jest przez państwa członkowskie.

3. Analiza przepisów projektu ustawy pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

3.1. Proponowana zmiana u.z.u. (przewidująca uchylenie ust. 1 w art. 4 tego aktu) powinna zostać oceniona w odniesieniu do art. 28 ust. 2 decyzji 2008/909/WSiSW.

Uchylany art. 4 ust. 1 u.z.u. stanowi, że rozdziałów 66f i 66g k.p.k.³² nie stosuje się do orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r. Przepis ten jest sprzeczny z art. 28 ust. 2 decyzji 2008/909/WSiSW, który przewiduje w szczególności, że każde państwo członkowskie, przy przyjęciu decyzji 2008/909/WSiSW przez Radę, mogło złożyć oświadczenie, w którym

³⁰ Dz. Urz. UE L 162 z 20.6.2002, s. 1, ze zm.; ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2002/465/2022-03-10.

³¹ Dz. Urz. UE L 119 z 4.5.2016, s. 89, ze zm.; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/680/2016-05-04>.

³² Rozdział 66f k.p.k. zawiera regulacje w zakresie wystąpienia do państwa członkowskiego UE o wykonanie kary pozbawienia wolności (art. 611t k.p.k. - art. 611tf k.p.k.). Rozdział 66g k.p.k. zawiera przepisy na temat wystąpienia państwa członkowskiego UE o wykonanie kary pozbawienia wolności (art. 611tg k.p.k. - art. 611tr k.p.k.). Przepisy te przyjęto w celu wdrożenia decyzji 2008/909/WSiSW.

stwierdziło, że w przypadkach, w których prawomocny wyrok został wydany przed datą przez nie określoną, będzie ono jako państwo wydające i wykonujące nadal stosowało istniejące instrumenty prawne dotyczące przekazywania osób skazanych mające zastosowanie przed dniem 5 grudnia 2011 r. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu „[d]ecyzja ramowa [2008/909/WSiSW] została przyjęta w dniu 27 listopada 2008 r. i w dniu 5 grudnia 2008 r. ogłoszona w dzienniku urzędowym UE. Tymczasem oświadczenie na podstawie art. 28 ust. 2 decyzji ramowej zostało przez Polskę złożone dopiero w 2011 r.”. Dodatkowo, Trybunał Sprawiedliwości UE (dalej: Trybunał) uznał, że art. 28 ust. 2 decyzji 2008/909/WSiSW należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie złożone przez państwo członkowskie na podstawie tego przepisu, po przyjęciu tej decyzji, nie może wywierać skutków prawnych³³.

Projektowany przepis zakładający uchylenie ust. 1 w art. 4 u.z.u. jest zatem zgodny z art. 28 ust. 2 decyzji 2008/909/WSiSW.

3.2. Proponowane zmiany art. 72 k.p.k. dotyczące prawa do pomocy tłumacza powinny zostać ocenione co do zgodności z dyrektywą 2010/64/UE.

Zmieniany art. 72 § 2 k.p.k. (dotyczący obowiązku wezwania tłumacza w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, wniesieniem środka zaskarżenia lub wniosku dotyczącego toku postępowania) nie jest sprzeczny z art. 2 ust. 2 dyrektywy 2010/64/UE (w zakresie określenia prawa oskarżonego do tłumaczenia ustnego).

Dodawany § 2a w art. 72 k.p.k. (dotyczący prawa do tłumaczenia ustnego dla oskarżonego, który jest głuchy lub niemy) nie jest sprzeczny z art. 2 ust. 3 dyrektywy 2010/64/UE (w zakresie określenia prawa oskarżonego z upośledzeniem słuchu lub mowy do tłumaczenia ustnego).

Dodawany § 4 w art. 72 k.p.k. (dotyczący prawa do tłumaczenia dokumentów mających istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony) nie jest sprzeczny z art. 3 ust. 1-3 dyrektywy 2010/64/UE (w zakresie określenia prawa oskarżonego do tłumaczenia pisemnego istotnych dokumentów).

Dodawany § 5 w art. 72 k.p.k. (dotyczący zgłaszania zastrzeżeń w zakresie jakości tłumaczenia dokumentów) nie jest sprzeczny z art. 3 ust. 5 dyrektywy 2010/64/UE (w zakresie prawa oskarżonego do kwestionowania jakości tłumaczeń).

3.3. Projektowane zmiany k.p.k. dotyczące wzmocnienia prawa do informacji w postępowaniu karnym (zmieniany art. 156 § 5a k.p.k. oraz art. 249a § 1 k.p.k., dodawany § 1a w art. 246 k.p.k. i uchylany § 2b w art. 250 k.p.k.) powinny zostać ocenione co do zgodności z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE.

³³ Wyrok Trybunału z 24 czerwca 2019 r., *Daniel Adam Popławski*, C-573/17 (ECLI: ECLI:EU:C:2019:530).

Zgodnie z wymienionym przepisem dyrektywy 2012/13/UE w przypadku gdy osoba zostanie zatrzymana i aresztowana na jakimkolwiek etapie postępowania karnego, państwa członkowskie powinny zapewnić osobom zatrzymanym lub ich obrońcom dostęp do będących w posiadaniu właściwych organów dokumentów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, legalności zatrzymania lub aresztowania.

Wymienione wyżej proponowane przepisy k.p.k. nie są sprzeczne z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE.

3.4. Projektowane regulacje k.p.k., w zakresie, w którym dotyczą prawa dostępu do obrońcy, powinny zostać poddane ocenie co do zgodności z przepisami dyrektywy 2013/48/UE.

Zmieniany art. 245 § 1 i § 2 k.p.k. (dotyczący prawa zatrzymanego do nawiązania w dostępnej formie poufnego kontaktu z obrońcą, a także bezpośrednią z nim rozmowę, jak również ustanawiający obowiązek pełnienia przez adwokatów i radów prawnych dyżurów) oraz zmieniany art. 301 k.p.k. (dotyczący przesłuchania podejrzanego z udziałem obrońcy) nie są sprzeczne z art. 3 dyrektywy 2013/48/UE (dotyczącym prawa dostępu do adwokata, w tym do spotykania się na osobności i porozumiewania się z nim).

Zmieniany § 3 w art. 245 k.p.k. oraz dodawany § 1a w art. 261 k.p.k., wprowadzające szczegółowe zasady dotyczące zawiadomienia w sprawie zatrzymania bądź tymczasowego aresztowania osoby, która nie ukończyła 18 lat, nie są sprzeczne z art. 5 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE (dotyczącym prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności).

Dodawany § 4 w art. 245 k.p.k. dotyczy prawa osoby zatrzymanej do jednorazowego porozumienia się ze wskazaną przez niego osobą, na zasadach określonych przez zatrzymującego. W wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący będzie mógł odmówić możliwości skorzystania z tego prawa przez zatrzymanego. Regulacja ta w zakresie, w którym przewiduje ograniczenie możliwości kontaktu z osobą trzecią, powinna zostać poddana ocenie co do zgodności z art. 6 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE. Zgodnie z tym państwa członkowskie mogą ograniczyć lub odroczyć wykonywanie prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi z uwagi na nadrzędny interes lub proporcjonalne wymogi operacyjne. Analiza dodawanego § 4 w art. 245 k.p.k. prowadzi do wniosku, że zakres przesłanki, na podstawie której zatrzymujący będzie mógł odmówić zezwolenia na kontakt z osobą trzecią („wyjątkowe wypadki, uzasadnione szczególnymi okolicznościami”), jest szerszy i może objąć również zdarzenia inne niż dopuszczalne na mocy art. 6 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE. Dodawany § 4 w art. 245 k.p.k., w zakresie, w którym przewiduje ograniczenie możliwości kontaktu zatrzymanego z osobą trzecią, może zostać uznany za niezgodny z art. 6 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE.

Dodawany art. 607da, dodawany § 3 w art. 607z oraz zmieniany art. 607l § 3a (dotyczące prawa do ustanowienia obrońcy w postępowaniu karnym, w którym został wydany europejski nakaz aresztowania) nie są sprzeczne z art. 10 ust. 4 dyrektywy 2013/48/UE (regulującym zakres tego prawa).

3.5. Nowelizacja k.p.k., w zakresie, w którym dotyczy prawa dostępu do obrońcy przez osoby, które nie ukończyły 18 lat, powinna zostać poddana ocenie co do zgodności z przepisami dyrektywy (UE) 2016/800.

Dodawany § 3b w art. 249 k.p.k. oraz dodawany art. 301a k.p.k. (dotyczące obowiązkowego udziału obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat) nie są sprzeczne z art. 6 dyrektywy (UE) 2016/800 (wprowadzającym szczegółowe regulacje w zakresie prawa nieletnich do poufnego kontaktu z adwokatem).

Dodawany § 3a w art. 79 k.p.k. (dotyczący obowiązku zapewnienia obrońcy oskarżonemu, który w toku postępowania ukończył 18 lat) nie jest sprzeczny z art. 2 ust. 3 dyrektywy (UE) 2016/800 (przewidującym, z określonymi wyjątkami, zastosowanie tego aktu wobec osób, które ukończyły 18 lat).

Zmieniany art. 147 § 2a k.p.k. (wprowadzający obowiązek utrwalenia przesłuchania podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk) nie jest sprzeczny z art. 9 dyrektywy (UE) 2016/800 (nakładającym na państwa członkowskie obowiązek w zakresie utrwalania przesłuchań nieletnich).

3.6. Proponowane przepisy k.p.k., w zakresie, w którym dotyczą pomocy prawnej z urzędu, powinny zostać poddane ocenie co do zgodności z dyrektywą (UE) 2016/1919.

Zmieniany art. 245 § 2 k.p.k. (określający, że koszty pomocy udzielonej zatrzymanemu przez pełnomocnika pełniącego dyżur wykląda tymczasowo Skarb Państwa), zmieniany art. 301 § 5 k.p.k. (dotyczący wyznaczenia obrońcy pozbawionemu wolności podejrzanemu, w związku z jego pierwszym przesłuchaniem) oraz zmieniany art. 301 § 11 k.p.k. (dotyczący wyznaczenia obrońcy pozbawionemu wolności podejrzanemu w związku z czynnością okazania, jeśli następuje ono przed przesłuchaniem) nie są sprzeczne z art. 4 ust. 1 dyrektywy (UE) 2016/1919 (dotyczącym zapewnienia, po spełnieniu określonych przesłanek, pomocy prawnej z urzędu osobom zatrzymanym).

3.7. Proponowana zmiana u.o.p., w zakresie, w którym przewiduje regulacje dotyczące zapewnienia systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym (zmieniany art. 3 ust. 1 u.o.p., dodawany art. 10a u.o.p., dodawany art. 16a u.o.p., zmieniany art. 27 u.o.p.), podlega ocenie co do zgodności z dyrektywą (UE) 2017/541.

Należy w tym kontekście wskazać na art. 24 dyrektywy (UE) 2017/541 określający obowiązki państw członkowskich w zakresie pomocy i wsparcia udzielanego ofiarom terroryzmu. Przepis ten stanowi w szczególności, że służby wsparcia powinny udzielić ofiarom terroryzmu pomocy i wsparcia odpowiednio do ich szczególnych potrzeb. Usługi tych służb powinny być poufne, bezpłatne oraz łatwo dostępne dla wszystkich ofiar terroryzmu. Usługi te obejmują w m.in. wsparcie emocjonalne i psychologiczne, np. wsparcie i doradztwo w zakresie urazu psychicznego; udzielanie porad i informacji na temat wszelkich istotnych kwestii prawnych, praktycznych lub finansowych, w tym pomaganie ofiarom terroryzmu w korzystaniu z prawa do informacji; pomoc we wnoszeniu roszczeń o odszkodowanie przysługujące ofiarom terroryzmu na mocy prawa krajowego danego państwa członkowskiego (ust. 3). Projektowane rozwiązania u.o.p. (określające szczegółowy katalog środków wsparcia udzielanego pokrzywdzonym oraz sposób ich świadczenia, wskazujące organy właściwe w zakresie wsparcia, a także określające limit wydatków budżetu państwa na ten cel) nie są sprzeczne z art. 24 dyrektywy (UE) 2017/541.

3.8. W ramach zmiany odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. do wykazu wdrażanych przez ten akt regulacji dodano m.in. dyrektywę (UE) 2022/211 oraz dyrektywę nr 2014/41/UE. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu, „13 marca 2023 r. Polska dokonała notyfikacji transpozycji dwóch dyrektyw [(UE)] 2022/211 i [(UE)] 2022/228 wskazując na przepisy wdrażające do prawa krajowego”. Podniesiono jednocześnie, że „[w] dniu 15 stycznia 2024 r. Komisja Europejska wystosowała do Polski list administracyjny, wskazując, że w krajowych, obowiązujących regulacjach prawnych brak jest odpowiednich odnośników „acte de position”. Komisja Europejska uznała notyfikację Polski w dniu 13 marca 2023 r. za niewystarczającą z uwagi na brak wskazania konkretnego środka transpozycji (odnośnika), taki jak konkretny akt opublikowany w dzienniku urzędowym państwa członkowskiego, który jednoznacznie wskazuje istniejące wcześniej przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, na podstawie których dane państwo członkowskie uważa, że wypełniło obowiązki nałożone tymi dyrektywami. Zdaniem Komisji Europejskiej Polska w sposób precyzyjny i jasny wskazała środki transpozycji unijnych regulacji (tj. art. 589a-589f k.p.k. oraz art. 589w-589zt k.p.k.), jednak, brakuje w przepisach krajowej ustawy odniesienia do dyrektyw [(UE)] 2022/211 i [(UE)] 2022/228 („acte de position”). Nie sposób się nie zgodzić, że krajowe regulacje powinny zawierać odwołania czy też odnośniki wskazujące, jakie akty prawa unijnego dana ustawa realizuje, co wynika wprost z brzmienia art. 2 ust. 1 dyrektyw [(UE)] 2022/211 i [(UE)] 2022/228. Służy to nie tylko pewności prawa, ale dla obywateli jest czytelnym sygnałem pozwalającym na zidentyfikowanie źródła przynależnych im gwarancji procesowych, jako obywateli Unii Europejskiej. W świetle tak sformułowanych argumentów, konieczne jest podjęcie niezbędnych kroków dla prawidłowej i należytej realizacji nałożonych

na Polskę, jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązków.”

Wprowadzenie zmian odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. nie jest sprzeczne z prawem UE. Trzeba jednocześnie wskazać, że w kontekście deklarowanego w uzasadnieniu projektu celu w postaci dochowania wymogu określonego w art. 2 ust. 1 dyrektywy (UE) 2022/228 – nie zostanie on zrealizowany. Projektowana zmiana odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. nie wskazuje dyrektywy (UE) 2022/228. Przywołanie w wymienionym odnośniku dyrektywy nr 2014/41/UE³⁴ nie realizuje wymogu określonego w art. 2 ust. 1 dyrektywy (UE) 2022/228, zgodnie z którym „przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji”.

4. Konkluzje

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw dotyczy kwestii regulowanych prawem Unii Europejskiej.

Dodawany § 4 w art. 245 k.p.k., w zakresie, w którym przewiduje ograniczenie możliwości kontaktu zatrzymanego z osobą trzecią, może zostać uznany za niezgodny z art. 6 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE.

W pozostałym zakresie projekt ustawy nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Konrad Kuszel

ekspert ds. legislacji

w Biurze Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieślik

/podpisano elektronicznie/

³⁴ Dyrektywa (UE) 2022/228 przewiduje wyłącznie uchylenie art. 20 dyrektywy nr 2014/41/UE.

Warszawa, 17 czerwca 2026 r.

BEOS-WPEiM-1310/26

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. SPS - III. 020.170.10.2026

Data wpływu 17. 06. 2026

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Maciej Tomczykiewicz) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu

Projekt przewiduje zmianę następujących aktów: ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego¹ (dalej: k.p.k.; art. 1 projektu); ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń² (art. 2 projektu); ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny³ (art. 3 projektu); ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy⁴ (art. 4 projektu); ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt⁵ (art. 5 projektu); ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych⁶ (art. 6 projektu); ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy⁷ (art. 7 projektu); ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych⁸ (art. 8 projektu); ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia⁹ (art. 9 projektu); ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹⁰ (art. 10 projektu); ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy

¹ Dz. U. z 2026 r. poz. 490, ze zm.

² Dz. U. z 2025 r. poz. 734, ze zm.

³ Dz. U. z 2025 r. poz. 383, ze zm.

⁴ Dz. U. z 2025 r. poz. 911, ze zm.

⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 1580, ze zm.

⁶ Dz. U. z 2025 r. poz. 1614.

⁷ Dz. U. z 2025 r. poz. 633, ze zm.

⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 334, ze zm.

⁹ Dz. U. z 2025 r. poz. 860, ze zm.

¹⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 1228, ze zm.

o Krajowym Rejestrze Karnym¹¹ (dalej: u.z.u.; art. 11 projektu); ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹² (dalej: u.o.p.; art. 12 projektu); ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze¹³ (art. 13 projektu); ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa¹⁴ (art. 14 projektu); ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁵ (art. 15 projektu). Projekt wprowadza wiele zmian we wskazanych regulacjach, dlatego też poniżej wskazano jedynie przykładowe rozwiązania, istotne dla dalszych rozważań na temat ich zgodności z prawem UE.

Zawarte w nowelizacji zmiany k.p.k. dotyczą w szczególności:

- modyfikacji odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. polegającej na dodaniu wykazu uprzednio wdrożonych dyrektyw UE;
- wzmocnienia prawa do pomocy tłumacza (zmieniane art. 72, art. 244 oraz art. 300 k.p.k.);
- wzmocnienia prawa do informacji (zmieniane art. 156, art. 246, art. 249a, art. 250 k.p.k.);
- wzmocnienia prawa do pomocy obrońcy (zmieniane art. 81, art. 84, art. 87, art. 171, art. 244, art. 245, art. 261, art. 301, art. 308, art. 313, art. 325g, art. 517j, art. 607k, art. 607l, art. 607z k.p.k. oraz dodawany art. 607da k.p.k.);
- wzmocnienia gwarancji procesowych dzieci będących oskarżonymi (zmieniane art. 249, art. 79, art. 147 k.p.k. oraz dodawany art. 301a k.p.k.).

Zmiana odnośnika nr 1 do tytułu k.p.k. polega m.in. na dodaniu do wykazu wdrażanych przez ten akt regulacji – dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/211 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych¹⁶ (dalej: dyrektywa (UE) 2022/211) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych¹⁷ (dalej: dyrektywa nr 2014/41/UE).

Projektowane zmiany k.p.k. dotyczą także wzmocnienia prawa do pomocy tłumacza.

Zgodnie z nowelizacją (na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy) tłumacza należy wezwać również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, wniesieniem środka zaskarżenia lub wniosku dotyczącego toku postępowania.

¹¹ Dz. U. Nr 240, poz. 1430.

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 21, ze zm.

¹³ Dz. U. z 2024 r. poz. 390, ze zm.

¹⁴ Dz. U. z 2025 r. poz. 337, ze zm.

¹⁵ Dz. U. z 2026 r. poz. 163.

¹⁶ Dz. Urz. UE L 37 z 18.2.2022, s. 1; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/211/oj>.

¹⁷ Dz. Urz. UE L 130 z 1.5.2014, s. 1, ze zm.; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/41/2022-03-13>.

Oskarżony lub jego obrońca mają prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia (zmieniany § 2 w art. 72 k.p.k.).

Regulacje zawarte w art. 72 § 1 i 2 k.p.k. będą stosowane odpowiednio do oskarżonego, który jest głuchy lub niemy (dodawany § 2a w art. 72 k.p.k.).

Stosownie do projektu (na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy) należy sporządzić tłumaczenie innego dokumentu niż dokument wskazany w art. 72 § 3 k.p.k. lub jego części, jeśli ma on istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony. W uzasadnionym wypadku może zostać zapewnione tłumaczenie ustne dokumentów lub ustne ich streszczenie, jeśli nie spowoduje to uszczerbku dla realizacji prawa do obrony (dodawany § 4 w art. 72 k.p.k.).

Nowelizacja przyznaje oskarżonemu lub jego obrońcy prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia dokumentów określonych w art. 72 § 3 i 4 k.p.k. (dodawany § 5 w art. 72 k.p.k.).

Kolejno przedstawiane zmiany k.p.k. dotyczą wzmocnienia prawa do informacji w postępowaniu karnym.

Po pierwsze, na wniosek podejrzanego lub obrońcy zostaną im niezwłocznie udostępnione akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz w tym zakresie umożliwi się sporządzenie odpisów lub kopii (zmieniany § 5a w art. 156 k.p.k.).

Po drugie, zatrzymanemu oraz jego pełnomocnikowi będą udostępniane akta postępowania przygotowawczego w części dotyczącej podstaw zatrzymania (dodawany § 1a w art. 246 k.p.k.).

Po trzecie, uchylony zostanie przepis, zgodnie z którym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej, prokurator dołącza do wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, w wyodrębnionym zbiorze dokumentów, dowody z zeznań świadka, których nie udostępnia się oskarżonemu i jego obrońcy (uchylany § 2b w art. 250 k.p.k.).

Po czwarte, podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania będą mogły stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy (wyłączono możliwość wykorzystania dowodów z zeznań świadków, o których mowa w uchylanym art. 250 § 2b k.p.k.) (zmieniany art. 249a § 1 k.p.k.).

Ponadto, nowelizacja k.p.k. obejmuje istotne zmiany dotyczące wzmocnienia prawa do pomocy obrońcy.

Projekt zakłada, że zatrzymanemu (na jego żądanie) należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z obrońcą, a także bezpośrednią z nim rozmowę. W nowelizacji przewidziano uchylenie przesłanek pozwalających na wyłączenie poufności takiego kontaktu. Ustanowiono także obowiązek pełnienia przez adwokatów i radów prawnych dyżurów oraz przewidziano udostępnienie zatrzymanemu listy obrońców (zmieniany art. 245 § 1 i § 2 k.p.k.).

Projekt przewiduje, że osoba zatrzymana będzie miała prawo do jednorazowego porozumienia się ze wskazaną przez niego osobą, na zasadach określonych przez zatrzymującego. W wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący będzie mógł odmówić możliwości skorzystania z tego prawa przez zatrzymanego (dodawany § 4 w art. 245 k.p.k.).

Proponowana ustawa stanowi, że przesłuchanie podejrzanego będzie odbywało się na jego żądanie z udziałem ustanowionego obrońcy. Jeżeli podejrzanym, pouczonego o prawie do żądania udziału obrońcy w pierwszym przesłuchaniu, oświadczy, że rezygnuje z tego prawa, niezwłocznie przystąpi się do przesłuchania, odnotowując w protokole rezygnację podejrzanego z tego prawa. W wyjątkowych wypadkach, jeżeli jest to konieczne ze względu na ochronę bezpieczeństwa narodowego, zapobiegnięcie zagrożeniu dla życia, zdrowia lub wolności osoby lub ze względu na ważny interes śledztwa lub dochodzenia, będzie można niezwłocznie przystąpić do pierwszego przesłuchania podejrzanego, nawet jeżeli oświadczy, że chce skorzystać z pomocy obrońcy. W protokole przesłuchania umieszcza się informację o przyczynach odmowy umożliwienia kontaktu z obrońcą (zmieniany art. 301 k.p.k.).

Projekt wprowadza także rozwiązania mające na celu wzmocnienie gwarancji procesowych dzieci będących oskarżonymi.

W szczególności określa on, że oskarżony, który nie ukończył 18 lat, będzie musiał mieć obrońcę aż do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie będzie obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwolni wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że znajdą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu (dodawany § 3a w art. 79 k.p.k.).

Ponadto, udział obrońcy w przesłuchaniu przez sąd podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, w związku z rozpoznaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, będzie obowiązkowy. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd będzie mógł przesłuchiwać podejrzanego bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy będzie wynikiem przyczyny niezależnej od sądu, a nie będzie możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem określonego terminu (dodawany § 3b w art. 249 k.p.k.).

Projektowana zmiana u.o.p. polega na wprowadzeniu do tego aktu regulacji dotyczących zapewnienia systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym (dalej: pokrzywdzeni).

Zgodnie z nowelizacją system wsparcia dla pokrzywdzonych będzie obejmował: ocenę szczególnych potrzeb pokrzywdzonych dokonywaną bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym; udzielanie informacji pokrzywdzonym i ich rodzinom, w sposób jasny i zrozumiały, przez wskazane organy; zapewnienie pokrzywdzonym natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia emocjonalnego bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze

terrorystycznym; koordynację współpracy między jednostkami administracji publicznej oraz organizacjami pozarządowymi udzielającymi pomocy pokrzywdzonym (dodawany art. 10a u.o.p.).

Pomoc pokrzywdzonym przestępstwami udzielana będzie bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo, jak będzie ona konieczna. Właściwy komendant Policji wyznaczy jednostkę Policji właściwą do koordynacji wsparcia zaspokajającego szczególne potrzeby pokrzywdzonych (dodawany art. 16a u.o.p.).

Proponowana zmiana u.z.u. dotyczy uchylecia ust. 1 w art. 4 tego aktu. Przepis ten stanowi, że rozdziałów 66f i 66g k.p.k. nie stosuje się do orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r.

Nowelizacja zawiera przepisy przejściowe i końcowe (art. 16-34 projektu).

Projekt ustawy nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej** w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu.

Autor:

Konrad Kuszel

ekspert ds. legislacji

w Biurze Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieślik

/podpisano elektronicznie/

Warszawa, dnia 29 czerwca 2026 r.

Maciej Tomczykiewicz
Przedstawiciel wnioskodawców projektu ustawy
o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego
oraz niektórych innych ustaw

Szanowny Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na pismo z dnia 24 czerwca 2026 r. (sygn. SPS III.020.170.10.2026),
ws. uzupełnienia uzasadnienia projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania
karnego oraz niektórych innych ustaw, w załączeniu przesyłam uzasadnienie
przedmiotowego projektu uzupełnione o wskazane założenia aktów wykonawczych.

Z poważaniem

Załącznik:

1. Uzupełnione uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L.dz. SPS-III.020.170.12.02RC
Data wpływu 30.06.2026

UZASADNIENIE

Cel i zakres projektu – uwagi wprowadzające

Przedstawiony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* stanowi odpowiedź na szeroko sygnalizowaną potrzebę dostosowania obowiązujących regulacji prawa karnego procesowego do standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Przedstawione w tym zakresie propozycje oparte zostały na projekcie opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego oraz rządowym *projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 1600).

Efektem prac nad projektem zawartym w druku sejmowym nr 1600 było uchwalenie ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, dalej „ustawa z dnia 27 lutego 2026 r.”, której podpisania odmówił Prezydent RP.

Projektodawcy dostrzegają, że ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. miała na celu pełniejsze dostosowanie Kodeksu postępowania karnego do wiążących Polskę umów międzynarodowych oraz regulacji Unii Europejskiej, a także zapadłych w ostatnim okresie rozstrzygnięć trybunałów międzynarodowych.

Wątpliwości Prezydenta RP wobec ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. miały ograniczony charakter, a nadto z wielu spośród zgłoszonych zastrzeżeń Prezydent RP wycofał się, przedstawiając w projekcie z dnia 27 marca 2026 r. propozycje legislacyjne analogiczne do zawartych w zawetowanej ustawie. Mając to na uwadze, oraz uwzględniając doniosły charakter zmian, które w tej ustawie były zawarte, projektodawcy uznali za zasadne, ponowne przedstawienie projektu, którego treść powiela dobre rozwiązania z ustawy z dnia 27 lutego 2026 r., a jednocześnie uwzględnia część zastrzeżeń zgłaszanych przez Prezydenta RP.

Przedłożony projekt obejmuje również zmiany w zakresie prawa materialnego, które mają jednak charakter ograniczony.

W projekcie zaproponowano nowelizację w szczególności ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490, z późn. zm.), dalej „k.p.k.”, ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383, z późn. zm.), dalej „k.k.”, ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911, z późn. zm.), dalej „k.k.w.”, ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2025 r. poz. 734, z późn. zm.), dalej „k.w.” i ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2025 r. poz. 633, z późn. zm.), dalej „k.k.s.”.

Zmiany w Kodeksie postępowania karnego

Zmiany związane z dostosowaniem przepisów krajowych do regulacji unijnych

Jednym z głównych celów projektu w części procesowej jest przemodelowanie rozwiązań proceduralnych, zgodnie z założeniami dyrektyw Unii Europejskiej dotyczących harmonizacji praw procesowych oskarżonego:

1. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 280 z 26.10.2010, str. 1);
2. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 142 z 1.06.2012, str. 1);
3. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1);
4. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 132 z 21.05.2016, str. 1);
5. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. Urz. UE L 297 z 04.11.2016, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 91 z 05.04.2017, str. 40).

Powyższe dyrektywy są już włączone do prawa polskiego. Natomiast projektowane regulacje mają na celu podniesienie efektywności ich stosowania w krajowym porządku prawnym.

Proponuje się zmianę **odnośnika nr 1** do tytułu ustawy – Kodeks postępowania karnego o charakterze porządkującym przez jego usystematyzowanie i dodanie regulacji unijnych, które zostały transponowane do krajowego porządku prawnego, w tym o:

1. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym m.in. mając na względzie projektowane w tym zakresie dostosowanie przepisów polskiej procedury karnej do przepisów unijnych oraz
2. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony implementowaną w Rozdziale 66j i 66k k.p.k. oraz

3. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym m.in. mając na względzie projektowane w tym zakresie dostosowanie przepisów polskiej procedury karnej do przepisów unijnych oraz
4. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, której implementację stanowi przepis art. 304b k.p.k. oraz
5. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych transponowaną w całości w Rozdziale 62c i 62d k.p.k. oraz
6. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej – wynikiem interwencji ustawodawczej podjętej wskutek wdrożenia tej dyrektywy są: Rozdział 10a k.p.k., przepisy art. 17 § 4 k.p.k., art. 22 § 4 i 5 k.p.k. oraz Dział III k.p.k.

Wprowadzenie projektowanych zmian w odnośniku nr 1 do tytułu ustawy – Kodeks postępowania karnego jest również spowodowane koniecznością dochowania wymogów z art. 2 ust. 1:

1. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/211 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych oraz
2. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/228 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2014/41/UE w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych.

Powyższe dyrektywy 2022/211 i 2022/228 dostosowują:

1. decyzję ramową 2002/465/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych oraz
2. dyrektywę 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych

do treści dyrektywy 2016/680 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłająca decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW.

Polska w dniu 13 marca 2023 r. dokonała notyfikacji transpozycji dwóch dyrektyw 2022/211 i 2022/228 wskazując na przepisy wdrażające do prawa krajowego. Decyzja ramowa 2002/465/WSiSW została implementowana do polskiego porządku prawnego przepisami Rozdziału 62 w art. 589a – 589f k.p.k., a dyrektywa 2014/41/UE przepisami Rozdziału 62c i 62d w art. 589w – art. 589zt k.p.k. Natomiast implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/680 – wdrożona została ustawą z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2023 r. poz. 1206).

W dniu 15 stycznia 2024 r. Komisja Europejska wystosowała do Polski list administracyjny, podnosząc, że w krajowych, obowiązujących regulacjach prawnych brak jest odpowiednich odnośników „act de positsion”. Komisja Europejska uznała notyfikację Polski w dniu 13 marca 2023 r. za niewystarczającą, z uwagi na brak wskazania konkretnego środka transpozycji (odnośnika), taki jak konkretny akt opublikowany w dzienniku urzędowym państwa członkowskiego, który jednoznacznie wskazuje istniejące wcześniej przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, na podstawie których dane państwo członkowskie uważa, że wypełniło obowiązki nałożone tymi dyrektywami.

Zdaniem Komisji Europejskiej Polska w sposób precyzyjny i jasny wskazała środki transpozycji unijnych regulacji (tj. art. 589a – 589f k.p.k. oraz art. 589w – art. 589zt k.p.k.), jednak, brakuje w przepisach krajowej ustawy odniesienia do dyrektyw 2022/211 i 2022/228 („act de positsion”).

Nie sposób się nie zgodzić, że krajowe regulacje powinny zawierać odwołania czy też odnośniki wskazujące, jakie akty prawa unijnego dana ustawa realizuje, co wynika wprost z brzmienia art. 2 ust. 1 dyrektyw 2022/211 i 2022/228. Służy to nie tylko pewności prawa, ale dla obywateli jest czytelnym sygnałem pozwalającym na zidentyfikowanie źródła przynależnych im gwarancji procesowych, jako obywateli Unii Europejskiej. W świetle tak sformułowanych argumentów, konieczne jest podjęcie niezbędnych kroków dla prawidłowej i należytej realizacji nałożonych na Polskę, jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązków.

Głównym założeniem projektowanych zmian w odnośniku nr 1 jest jego uporządkowanie przez umieszczenie w tytule Kodeksu postępowania karnego odpowiedniego odniesienia, z treści którego w sposób niewątpliwy będzie wynikać, jakie regulacje unijne są realizowane i wdrażane w oparciu o krajowe przepisy procedury karnej. Podkreślić należy, że zarówno europejski nakaz dochodzeniowy jak i wspólne zespoły śledcze są inkorporowane do krajowej procedury karnej – wobec czego stosowne odniesienie winno znajdować się w tytule Kodeksu postępowania karnego.

Prawo do pomocy tłumacza (dyrektywa 2010/64/UE) art. 72 § 2, § 2a, § 4 i § 5 k.p.k., art. 244 § 2 k.p.k., art. 300 § 1a i § 1b k.p.k.

W zgodzie z założeniami dyrektywy 2010/64/UE proponowane są zmiany art. 72 k.p.k. usuwające zbyt wąski zakres gwarantowanego prawa do pomocy tłumacza. Dyrektywa 2010/64/UE w art. 2 ust. 2 wymaga, aby zapewnione zostało tłumaczenie ustne kontaktów między oskarżonym a jego obrońcą, „związanych bezpośrednio z jakimkolwiek przesłuchaniem lub składaniem wyjaśnień podczas postępowania lub ze złożeniem odwołania lub innych wniosków proceduralnych”. Aktualny art. 72 § 2 k.p.k. przewidujący wezwanie tłumacza w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą jedynie w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, został ujęty zbyt wąsko. Nowe brzmienie tego przepisu ma zapewnić pomoc tłumacza również w sytuacji, gdy oskarżony niewładający językiem polskim i obrońca mają potrzebę porozumienia się w związku z wniesieniem środka zaskarżenia (np. w celu podjęcia decyzji o tym, czy go wnosić albo uzgodnienia jego treści) lub wniosku dotyczącego toku postępowania (np. wniosku o umorzenie postępowania, wniosku o zwrot sprawy do uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego).

Proponowany art. 72 § 2a k.p.k. ma na celu zapewnienie pomocy tłumacza języka migowego oskarżonemu, który jest głuchy lub niemy, również na potrzeby jego udziału w czynnościach postępowania (np. rozprawie lub posiedzeniach) oraz kontaktów z obrońcą. Zdaniem projektodawcy obowiązujący art. 204 § 1 k.p.k. ujmuje tę kwestię zbyt wąsko, bowiem pomoc tłumacza języka migowego jest ograniczona jedynie do przesłuchania oskarżonego, który jest głuchy lub niemy. Także art. 2 ust. 3 dyrektywy 2010/64/UE gwarantuje takiemu oskarżonemu pomoc tłumacza w takich samych sytuacjach, jak w przypadku oskarżonego niewładającego językiem danego postępowania. Proponowanej regulacji art. 72 § 2a k.p.k. towarzyszy odpowiednia zmiana art. 300 k.p.k., która wprowadza odpowiednie „dedykowane” pouczenie oskarżonego o tych jego uprawnieniach (proponowany art. 300 § 1b k.p.k.) oraz zmiana art. 244 § 2 k.p.k. wprowadzająca nakaz pouczenia zatrzymanego, który jest głuchy lub niemy, o uprawnieniu do korzystania z pomocy tłumacza.

Zdaniem projektodawcy w obowiązującym art. 72 § 3 k.p.k. zbyt wąsko ujęty został również zakres dokumentów, które powinny podlegać tłumaczeniu na język zrozumiały dla oskarżonego, który nie włada językiem polskim. Również z art. 3 ust. 1–3 dyrektywy 2010/64/UE wynika, że tłumaczeniu podlegają nie tylko postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie, ale również każdy dokument istotny dla realizacji przez oskarżonego swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania. W związku z tym proponuje się dodanie art. 72 § 4 k.p.k., w którym wprost zostało przyznane oskarżonemu takie prawo, co w powiązaniu z pouczeniem oskarżonego o tym uprawnieniu (proponowany art. 300 § 1a k.p.k.), zapewni efektywne korzystanie z prawa do tłumaczenia. Uprawnienie do żądania dokumentów innych niż

określone w art. 72 § 3 k.p.k. nie oznacza obowiązku tłumaczenia całych akt sprawy lub całych obszernych dokumentów (np. uzasadnienia). Rozstrzygające znaczenie ma bowiem istotność dokumentu lub jego określonej części dla realizacji prawa oskarżonego do obrony.

Dyrektywa 2010/64/UE kładzie nacisk na efektywność prawa oskarżonego do pomocy tłumacza, czemu służyć ma możliwość kwestionowania przez oskarżonego decyzji odmawiającej mu takiej pomocy (zarówno w zakresie tłumaczenia ustnego, jak i tłumaczenia dokumentów), jak również złożenia skargi na jakość tłumaczenia. Jeśli idzie o tę pierwszą kwestię uznano, że niecelowe jest wprowadzanie odrębnego środka zaskarżenia, zwłaszcza z uwagi na niebezpieczeństwo jego obstrukcyjnego wykorzystywania. Praktyka sądowa nie ujawnia zresztą przypadków rażącego łamania prawa oskarżonego do pomocy tłumacza. Obrona ma niezmiennie możliwość podnoszenia zarzutów dotyczących niezapewnienia pomocy tłumacza w apelacji lub kasacji. W odniesieniu do kwestii zarzutów co do jakości tłumaczenia uznano, że niecelowe jest wprowadzanie w tym zakresie sformalizowanego środka prawnego, zwłaszcza w obliczu trudności w późniejszym weryfikowaniu zastrzeżeń co do jakości tłumaczenia ustnego. Bardziej efektywne będzie położenie nacisku na świadomość uprawnionego oskarżonego, że w toku całego postępowania może zgłaszać zastrzeżenia dotyczące jakości otrzymanego tłumaczenia (art. 72 § 5 k.p.k.). Służy temu pouczenie o tym uprawnieniu przewidziane w proponowanym art. 300 § 1a i 1b k.p.k.

Prawo do informacji w postępowaniu karnym (dyrektywa 2012/13/UE) art. 156 § 5a k.p.k., art. 246 § 1a k.p.k., art. 249a § 1 k.p.k., art. 250 § 2b k.p.k.

Zaproponowane zmiany dotyczące art. 156 § 5a k.p.k., art. 249a § 1 k.p.k. i art. 250 § 2b k.p.k. mają na celu rozwinięcie standardu unijnego wynikającego z dyrektywy 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji, jak i standardu strasburskiego w zakresie dostępu obrony do materiałów postępowania w związku ze stosowaniem tymczasowego aresztowania. Dodatkowo proponuje się zmiany wzmacniające prawo podejrzanego do obrony w zakresie tego dostępu.

Dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego i do dowodów wskazujących na potrzebę stosowania tymczasowego aresztowania stanowi kluczowy element rzetelności procedury stosowania tymczasowego aresztowania. Wynika to z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (por. wyrok TK z dnia 3 czerwca 2008 r., K 42/07, OTK – A 2008, nr 5, poz. 77; w odniesieniu do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: wyrok z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie *Łaszkiewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 28481/03; wyrok z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie *Migoń przeciwko Polsce*, skarga nr 24244/94; wyrok z dnia 6 listopada 2007 r. w sprawie *Chruściński przeciwko Polsce*, skarga nr 22755/07). Europejski Trybunał Praw Człowieka kilkakrotnie stwierdzał,

uwzględniając skargi przeciwko Polsce, że uniemożliwienie oskarżonemu i jego obrońcy dostępu do akt postępowania przygotowawczego narusza zasadę równości broni, stanowiącą istotny element rzetelności procedury przewidzianej w art. 5 ust. 4 EKPCz. W punkcie 84 wyroku w sprawie *Łaszkiewicz przeciwko Polsce* stwierdza się „Trybunał uznaje konieczność skutecznego prowadzenia postępowań karnych, co może oznaczać, że pewna część informacji zebranych w ich trakcie powinna być utajniona w celu uniemożliwienia podejrzanym zacierania dowodów i podważania biegu wymiaru sprawiedliwości. Jednakże, ten zasadny cel nie może być realizowany kosztem znacznego ograniczenia prawa do obrony. Dlatego też informacje kluczowe dla oceny legalności tymczasowego aresztowania, takie jak powody, które zdaniem prokuratury uzasadniają przedłużenie okresu pozbawienia wolności – powinny być w odpowiednim trybie udostępnione adwokatowi podejrzanego [...]”. To właśnie uczynienie zadość standardowi konstytucyjnemu i konwencyjnemu w tym zakresie było przyczyną wprowadzenia z dniem 1 lipca 2015 r. wzmocnionych gwarancji kontrydiktoryjności i równości stron w procedurze aresztowanej (por. w szczególności art. 249a k.p.k. i ówczesne brzmienie art. 250 k.p.k.). Również przepis art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE nie dopuszcza żadnego wyjątku od reguły, że należy zapewnić obronie dostęp do będących w posiadaniu właściwych organów dokumentów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, legalności zatrzymania lub aresztowania. Jak wynika z powyższego, podejrzanym i jego obrońcą powinni mieć dostęp do dowodów stanowiących podstawę wniosku o zastosowanie (przedłużenie) tymczasowego aresztowania i postanowienia o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego. Wyjątki w tym zakresie nie są dopuszczalne.

Dodatkowo należy zauważyć, że wprowadzając w art. 156 § 5a k.p.k. ograniczenie w dostępie podejrzanego i jego obrońcy do dowodów wskazanych we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania ustawodawca uzasadnił je potrzebą ochrony świadków zagrożonych. Cel ten w procesie karnym może być osiągnięty za pomocą instytucji świadka incognito, której zastosowanie powoduje, że obrona wciąż ma dostęp do treści zeznań, tyle że zapewniony w sposób uniemożliwiający ujawnienie tożsamości świadka zagrożonego. Skoro zatem cel godny ochrony może być osiągnięty za pomocą istniejącego w Kodeksie postępowania karnego instrumentu, zbędne jest dalej idące ograniczanie prawa do obrony. Dlatego też uzasadnione jest uchylenie art. 250 § 2b k.p.k., skoro stanowi on nieproporcjonalne ograniczenie prawa do obrony oraz reguły równości broni. Co za tym idzie, w tym zakresie proponuje się zmianę także art. 156 § 5a k.p.k.

Konsekwencją respektowania standardu strasburskiego i unijnego jest również proponowane brzmienie art. 249a § 1 k.p.k., które oznacza powrót do jego treści obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Ustawą z dnia 11 marca 2016 r. wraz z wprowadzeniem art. 250 § 2b k.p.k. przewidziano możliwość wyodrębnienia przez prokuratora szczególnego zbioru dowodów, który

pomimo, że stanowić może podstawę orzekania o zastosowaniu lub przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, nie jest udostępniany oskarżonemu oraz jego obrońcy. Powodem nieudostępniania tych dowodów w postaci zeznań świadka była uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej. Tymczasem, jak wskazywano, sąd badający podstawy stosowania lub przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania nie może czynić istotnych ustaleń w tym zakresie na podstawie dowodów niedostępnych dla podejrzanego i jego obrońcy.

Proponowana treść art. 156 § 5a k.p.k. ma również za zadanie zniwelować dotychczasowe niedoskonałości normy w nim zawartej. Po pierwsze, przepisy regulujące zasady dostępu do akt postępowania w związku ze stosowaniem tymczasowego aresztowania nie przewidywały obowiązku zawiadomienia podejrzanego o możliwości realizacji tego uprawnienia, co wpływało negatywnie na efektywność korzystania z niego, zwłaszcza jeśli idzie o moment uzyskania tego dostępu. Za konieczne uznano uzupełnienie tego przepisu o nałożenie na prokuratora obowiązku poinformowania podejrzanego oraz jego obrońcy o kierowanym do sądu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wraz z pouczeniem o przysługującym prawie do zapoznania się z materiałami postępowania. Po drugie, sprecyzowano, że na wniosek podejrzanego i jego obrońcy prokurator udostępnia akta postępowania w zakresie, w jakim stały się one kanwą wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, czyniąc to niezwłocznie. Po trzecie, zmieniony przepis przesądza o zakresie obowiązków prokuratora, przy czym udostępnienie akt następuje z inicjatywy podejrzanego lub jego obrońcy. W przypadku braku wniosku o zapoznanie się z aktami, nie tamuje to biegu postępowania i dalszych, dynamicznych czynności procesowych prokuratora na tym etapie. Po czwarte, w art. 156 § 5a k.p.k. doprecyzowano, że przewidziane w nim prawo podejrzanego i obrońcy obejmuje również możliwości sporządzenia odpisów i kopii akt, analogicznie jak jest to w art. 156 § 5 k.p.k. Po piąte, w projektowanym przepisie przewidziano odesłanie do § 4, odnoszącego się do ochrony tajemnic w nim przewidzianych.

Proponowana treść nowego art. 246 § 1a k.p.k. odpowiada wymogom wynikającym z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE i jest uregulowaniem, którego potrzeba była sygnalizowana m.in. przez Rzecznika Praw Obywatelskich w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 marca 2023 r. Wskazano na konieczność wprowadzenia możliwości zapoznania się z aktami postępowania, które uzasadniają czynność zatrzymania. Pozbawienie osoby zatrzymanej a następnie zwolnionej nawet bez stawiania zarzutów dostępu do akt sprawy zdaniem Rzecznika stanowi naruszenie art. 41 ust. 2 oraz 51 ust. 3 Konstytucji RP. Wprawdzie żaden przepis nie zabrania zatrzymanemu, któremu nie postawiono zarzutu, wnioskowania o dostęp do akt sprawy, jednak brak jest przepisu, który by na to zezwalał. Zgodzić się zatem należy z Rzecznikiem, że zapewnienie możliwości wniesienia zażalenia przez zatrzymanego oraz jego pełnomocnika, w

którym domaga się zbadania zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania przewidzianego w art. 246 § 1 k.p.k., nie towarzyszyło dotychczas prawo do zapoznania się z materiałami sprawy. Mogłoby zatem być kwalifikowane także w kategorii ograniczenia prawa do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Zagwarantowanie prawa do wglądu w akta postępowania zatrzymanemu i jego pełnomocnikowi niweluje rozbieżności między poziomem gwarancji procesowych wynikających z przywołanej dyrektywy, standardów orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (art. 5 ust. 4 EKPCz odnosi się do możliwości oceny legalności pozbawienia wolności, co wiąże się z dostępem do materiałów stanowiących jego podstawę oraz zapewnienia równości broni między stroną oskarżycielską a pozbawioną wolności) a obowiązującymi dotychczas w tym zakresie przepisami krajowymi ustawy karnoprosesowej. Argumentacja powyższa odnosi się odpowiednio do pełnomocnika, któremu nie zagwarantowano dostępu do akt postępowania, zawierających materiały istotne z perspektywy oceny zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania.

Prawo do pomocy obrońcy (dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE) art. 81 § 1 k.p.k., art. 81 § 1a i § 3 k.p.k., art. 84 § 2a k.p.k., art. 87 § 1 i 2 k.p.k., art. 171 § 7a k.p.k., art. 244 § 3 k.p.k., art. 245 k.p.k., art. 261 § 1a k.p.k., art. 301 k.p.k., art. 308 § 2 k.p.k., art. 313 § 1 k.p.k., art. 325g § 2 i 3 k.p.k., art. 517j k.p.k., art. 607da k.p.k., art. 607k § 3b k.p.k., art. 607l § 3a k.p.k., art. 607z § 3 k.p.k.

Projektodawcy nie zdecydowali się na rezygnację z dotychczasowej definicji podejrzanego i pozostali przy dotychczasowym, formalnym wskazaniu momentu, w którym osoba taki status uzyskuje. Jednocześnie, dążąc do zapewnienia zatrzymanej osobie podejrzanej, gwarancji porównywalnych z gwarancjami, jakimi dysponuje oskarżony, zaproponowali w projekcie odpowiednie zmiany.

Dla uczynienia realnym dostępu zatrzymanego do adwokata lub radcy prawnego, zwłaszcza w sytuacji, gdy nie ma on środków na ustanowienie pełnomocnika z wyboru, proponuje się zmiany dotyczące dyżurów adwokacko-radcowskich (art. 245 § 2 k.p.k.). Po pierwsze, celowe jest legislacyjne uporządkowanie regulacji dotyczącej pełnienia dyżurów i zamieszczenie jej w obrębie przepisów o zatrzymaniu, a więc mających ogólne zastosowanie, zaś w art. 517j k.p.k. oraz art. 301 § 7 k.p.k. zamieszczenie odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k. Po drugie, w celu poprawy dostępu do adwokata (radcy prawnego) (czego wymaga art. 3 ust. 4 dyrektywy i pkt 27 i 28 preambuły dyrektywy 2013/48/UE) wprowadza się: 1) obowiązek udostępnienia zatrzymanemu listy adwokatów lub radców prawnych pełniących dyżur (art. 245 § 1 zd. 2 k.p.k.); 2) obowiązek odnotowania udostępnienia listy adwokatów lub radców prawnych w protokole zatrzymania (art. 244 § 3 k.p.k.). Po trzecie, konieczne stało się

wprowadzenie uproszczonego systemu zapewnienia zatrzymanym pomocy prawnej z urzędu. Zrezygnowano również z możliwości ograniczenia poufności rozmowy zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym. Szerzej na ten temat jest mowa w uwagach do art. 73 k.p.k. Dodatkowo w art. 87 § k.p.k. zagwarantowano zatrzymanemu, tak jak stronie innej niż oskarżony, prawo do ustanowienia pełnomocnika.

Najobszerniejsze zmiany wprowadza się do art. 301 k.p.k. regulującego prawo podejrzanego do przesłuchania z udziałem obrońcy. Projektowane brzmienie tego przepisu ma na celu dostosowanie regulacji kodeksowej do art. 3 ust. 3 dyrektywy 2013/48/UE. W projektowanym art. 301 § 2 i 3 k.p.k. uregulowano procedowanie w dwóch sytuacjach: rezygnacji przez podejrzanego z dostępu do obrońcy przed pierwszym przesłuchaniem (§ 2) oraz wyrażenia woli skorzystania z pomocy obrońcy przed tą czynnością (§ 3). Rozwiązanie przewidziane w art. 301 § 3 k.p.k. jest wzorowane na przyjętym w chorwackim kodeksie postępowania karnego. W art. 301 § 8 k.p.k. oddaje się treść normatywną art. 3 ust. 6 dyrektywy, który pozwala na czasowe odstępstwo od zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy w związku z czynnością przesłuchania. Ponadto w paragrafie tym zawarto dodatkową przesłankę w postaci „bezpieczeństwa narodowego”. Proponowana zmiana nie narusza postanowień dyrektywy 2013/48, w motywie 34 jej preambuły wskazano bowiem, że „Niniejsza dyrektywa powinna także pozostawać bez uszczerbku dla prac prowadzonych na przykład przez krajowe służby wywiadu w celu ochrony bezpieczeństwa narodowego zgodnie z art. 4 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej ("TUE") lub art. 72 TFUE, zgodnie z którym tytuł V odnoszący się do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości nie może mieć wpływu na wykonywanie przez państwa członkowskie obowiązków dotyczących utrzymania porządku publicznego i ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego”. Wyjątek oparty o ochronę bezpieczeństwa narodowego jest ponadto już znany ustawie karnoprosesowej. Przewidują go art. 589zj § 1 pkt 6 oraz art. 589zo § 1 k.p.k. dotyczące wykonywania europejskiego nakazu dochodzeniowego.

W art. 301 § 11 k.p.k. uregulowano dostęp podejrzanego do obrońcy w sytuacji, gdy czynność okazania poprzedza jego pierwsze przesłuchanie w charakterze podejrzanego, co może mieć miejsce w sytuacji gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania (art. 313 § 1 k.p.k. *in fine*).

Projektowane przepisy art. 301 § 2–4 k.p.k. regulują kwestię konsultacji podejrzanego z obrońcą przed pierwszym przesłuchaniem (okazaniem). Mając jednak na względzie, że dyrektywa wymaga zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy również w związku z kolejnymi przesłuchaniami (art. 3 ust. 3 a i b), konieczne było uregulowanie sposobu reagowania organu procesowego w dwóch dalszych sytuacjach: usprawiedliwionego oraz nieusprawiedliwionego

niestawiennictwa obrońcy na kolejne przesłuchanie. W pierwszym przypadku – usprawiedliwionego niestawiennictwa – przystąpienie do przesłuchania bez zapewnienia podejrzanemu możliwości konsultacji z obrońcą będzie zgodnie z art. 301 § 9 k.p.k. możliwe wyjątkowo, w warunkach określonych w § 2 (zrzeczenie się prawa do obecności obrońcy przy przesłuchaniu) i § 8 (ograniczenie prawa dostępu do obrońcy). Natomiast nieusprawiedliwione niestawiennictwo obrońcy nie będzie tamowało przesłuchania (art. 301 § 10 k.p.k.).

Poprawa dostępu do obrońcy osobom pozbawionym wolności przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego wymaga istotnego skrócenia i odformalizowania procedury wyznaczenia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. W tym zakresie dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE są nierozzerwalnie ze sobą związane. W zasadzie trudno mówić o zapewnieniu zatrzymanemu realnego dostępu do adwokata lub radcy prawnego, jeżeli jedynie z powodu ubóstwa nie skorzysta on z usług adwokata lub radcy prawnego pełniącego dyżur. Z art. 2 ust. 1 i art. 4 ust. 4 dyrektywy 2016/1919/UE wynika, że osoba pozbawiona wolności powinna mieć dostęp do pomocy prawnej z urzędu, jeżeli nie ma wystarczających środków na ustanowienie przedstawiciela prawnego z wyboru. Z uwagi na krótki czas zatrzymania oraz przyjęty w polskim systemie model wyznaczania pełnomocnika z urzędu, niejednokrotnie nierealne jest szybkie uzyskanie przez zatrzymanego pomocy prawnej z urzędu. W związku z tym, aby zapewnić efektywność pomocy prawnej z urzędu dla zatrzymanego, proponuje się wprowadzenie w art. 245 § 2 k.p.k. reguły, że koszty pomocy udzielonej zatrzymanemu przez pełnomocnika pełniącego dyżur wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Chodzi tu wyłącznie o koszt pomocy (konsultacji z pełnomocnikiem), jaką zatrzymany uzyskał w związku z zatrzymaniem, co powoduje, że nie będzie to skutkowało nadmiernym obciążeniem budżetu państwa, a jednocześnie umożliwi sprawne uzyskanie przez zatrzymanego pomocy prawnej z urzędu. Rola wyznaczonego w tym trybie pełnomocnika z urzędu polegać będzie przede wszystkim na udzieleniu porady prawnej zatrzymanemu i kończyć się będzie najpóźniej z momentem ustania zatrzymania.

W odniesieniu do pomocy prawnej z urzędu w związku z dalszymi czynnościami wprowadza się w projekcie procedurę wyznaczenia „tymczasowego” obrońcy, w zasadzie na żądanie podejrzanego pozbawionego wolności. Wówczas taki obrońca byłby wyznaczany przez organ przeprowadzający czynność pierwszego przesłuchania lub okazania, jeżeli wyprzedza ono czasowo przesłuchanie (art. 301 § 5 i 11 k.p.k.). Jeśli podejrzanym uzyskał już wcześniej pomoc pełnomocnika w trybie art. 245 § 2 k.p.k. w związku z zatrzymaniem, ten adwokat lub radca prawny powinien w miarę możliwości zostać wyznaczony jako obrońca w trybie art. 301 § 5 k.p.k., gdyż sprzyjać to będzie zapewnieniu ciągłości, a w konsekwencji również efektywności pomocy prawnej. Jednocześnie organ ten niezwłocznie powinien przesłać wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu wraz z niezbędnymi dokumentami do właściwego sądu, aby nastąpiło tam rozstrzygnięcie tej

kwestii w zwykłym trybie (projektowany art. 81a § 1a k.p.k.). obrońca „tymczasowy” wyznaczony w trybie art. 301 § 5 k.p.k. byłby uprawniony podejmować czynności jedynie do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia przez uprawnione podmioty w przedmiocie wniosku podejrzanego o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. (projektowany art. 84 § 2a k.p.k.), przy czym adwokat lub radca prawny będący obrońcą „tymczasowym” powinien zostać w miarę możliwości wyznaczony jako obrońca z urzędu, aby w ten sposób zapewnić ciągłość pomocy obrońcy (projektowany art. 81a § 1a k.p.k.).

Wprowadzenie nowych zasad wyznaczania obrońcy z urzędu w związku z przesłuchaniem w charakterze podejrzanego spowodowało konieczność zsynchronizowania nowej regulacji z przepisami o obronie obligatoryjnej. W przypadku, gdy już przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego zaistnieje jedna z sytuacji, o których mowa art. 79 § 1 k.p.k., konieczne staje się wyznaczenie obrońcy z urzędu, a jednocześnie deficyty, którymi dotknięty jest podejrzany przemawiają za tym, aby jak najszybciej uzyskał on pomoc obrońcy. Z tego względu również w takiej sytuacji, gdy wyznaczenie obrońcy z urzędu w „zwykłym” trybie określonym w art. 81 § 1 k.p.k. nie jest możliwe przed przystąpieniem do przesłuchania, przewiduje się wyznaczenie „tymczasowego” obrońcy z urzędu (proponowany art. 301 § 6 k.p.k.).

Wyznaczenie obrońcy przez organ przeprowadzający czynność jest zgodne z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania. W motywie 24 wskazuje się, że „W pilnych przypadkach powinno być jednak możliwe tymczasowe zaangażowanie policji i organów ścigania w zakresie, w jakim jest to konieczne dla przyznania pomocy prawnej z urzędu w odpowiednim czasie”.

Projektowana zmiana art. 313 § 1 k.p.k. ma charakter porządkujący i pozwala na pełne i spójne osiągnięcie celów zakładanych przez dyrektywy obrończe. W projektowanym przepisie poszerza się katalog sytuacji, w których dopuszczalne jest odstępianie od „niezwłocznego” ogłoszenia zarzutów podejrzanemu lub jego przesłuchania. Odstąpienie od niezwłocznego przesłuchania będzie bowiem możliwe również w sytuacji, „gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1, jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania”. Unormowanie to zapewnia balans między wymogami efektywności postępowania a prawem podejrzanego do obrony. W sytuacji, gdy prokurator nie będzie dysponował wystarczającym czasem na przesłuchanie podejrzanego (zwłaszcza z uwagi na konieczność zapewnienia mu dostępu do obrońcy), będzie mógł ograniczyć czynność do ogłoszenia zarzutów i wystąpić do sądu z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie podejrzanego. Zostanie on wówczas przesłuchany dopiero przed

sądem. Pozwoli to prokuratorowi realizować niezbędne czynności bez konieczności sięgania po ograniczenia dostępu do obrońcy, o których mowa w projektowanym art. 301 § 8 k.p.k. Jednocześnie nie będzie to miało negatywnego wpływu na możliwość wykonywania swoich praw przez podejrzanego, gdyż uzyskanie tego statusu nie będzie uzależnione od przesłuchania podejrzanego. Taki podejrzany nie zostanie pozbawiony prawa do bycia przesłuchanym z udziałem obrońcy, bowiem unormowania przewidziane w projektowanym art. 301 § 2 i 3 k.p.k. będą miały w tej sytuacji zastosowanie, a obrońca może wziąć udział w posiedzeniu aresztowym (art. 249 § 3 k.p.k.).

Charakter gwarancyjny ma projektowana zmiana art. 325g k.p.k. W myśl tej zmiany przesłuchanie osoby podejrzanej poprzedza się informacją o treści zarzutu (a nie jak obecnie zaczyna się od powiadomienia jej o treści zarzutu). Analogiczną zmianę zawarto w art. 308 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 171 k.p.k. (polegająca na dodaniu § 7a) pozostaje w zgodzie z art. 8 ust. 2 i 3 dyrektywy 2013/48/UE, doprecyzowanych w punkcie 38 jej preambuły. Zgodnie z tymi przepisami, jeżeli decyzja o odstępstwie od zapewnienia podejrzanemu dostępu do obrońcy (dopuszczalna jedynie na etapie postępowania przygotowawczego) nie jest podjęta przez „organ sądowy”, musi być zapewniona możliwość poddania tej decyzji kontroli sądowej. W preambule doprecyzowano, że kontrola sądowa może być sprawowana przez sąd na etapie postępowania sądowego. Z tego względu uznano, że najwłaściwszym i najbardziej gwarancyjnym sposobem realizacji tej kontroli będzie wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego zakazu dowodowego, sformułowanego w projektowanym art. 171 § 7a k.p.k. Dowodowe wykorzystanie protokołów wyjaśnień, uzyskanych z naruszeniem art. 301 § 1–9 k.p.k. i 301a k.p.k. będzie dopuszczalne jedynie wówczas, gdy oskarżony o to wniesie. W ten sposób wyjaśnienia uzyskane z naruszeniem zawartych we wskazanych przepisach gwarancji prawa podejrzanego do pomocy obrońcy nie będą mogły zostać wykorzystane (zarówno w zakresie dowodzenia winy, jak i co do innych decyzji procesowych, np. o stosowaniu środków zapobiegawczych) w sytuacji, gdyby było to niekorzystne dla oskarżonego. Trzeba podkreślić, że projektowany zakaz dowodowy czyni zadość standardom wyznaczonym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w szczególności w sprawie *Salduz przeciwko Turcji* (wyrok z dnia 27 listopada 2008 r., skarga nr 36391) i *Płonka przeciwko Polsce* (wyrok z dnia 31 marca 2009 r., skarga nr 20310/02).

Kolejny pakiet zmian dotyczy prawa podejrzanego do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności (art. 5 dyrektywy) oraz jego prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi w czasie pozbawienia wolności (art. 6 dyrektywy). W zgodzie z art. 5 dyrektywy zaproponowano zmianę art. 245 § 3 i art. 261 § 1a k.p.k. Z kolei w art. 245 § 4 k.p.k. wprowadzono treść normatywną odpowiadającą wymogom art. 6 dyrektywy. Uznano, że nie jest konieczne

wprowadzenie w art. 261 § 1 k.p.k. możliwości odmowy poinformowania osoby wskazanej przez podejrzanego innej niż osoba najbliższa, np. w związku z niebezpieczeństwem mactwa, którą to możliwość przewiduje dyrektywa. Rozwiązania takiego nie zawiera bowiem art. 261 § 1 k.p.k. w obecnie obowiązującym kształcie.

Projektowane zmiany w przepisach regulujących europejski nakaz aresztowania opracowano przy założeniu, że do osoby ściganej nakazem europejskim będą miały zastosowanie zarówno przepisy o dostępie do pełnomocnika przy zatrzymaniu, jak i projektowany art. 301 k.p.k., dotyczący dostępu do obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu. Zastosowanie mają również ogólne przepisy dotyczące pomocy obrońcy z urzędu (m.in. art. 78 k.p.k.). W dyrektywach wprowadza się również obowiązek zapewnienia osobie ściganej możliwości dostępu do obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego (art. 10 ust. 4 i 4 dyrektywy 2013/48/UE i art. 5 ust. 2 dyrektywy 2016/1919/UE). W zgodzie z tymi regulacjami w projekcie proponuje się dodanie art. 607da k.p.k. i art. 607z § 3 k.p.k. oraz zmianę art. 607l § 3a k.p.k.

Ze względu na to, że w odniesieniu do osoby ściganej europejskim nakazem aresztowania w dyrektywie 2013/48/UE nie przewiduje się dopuszczalności ograniczenia lub wyłączenia prawa do dostępu do obrońcy (a contrario z art. 10 ust. 3 dyrektywy), proponuje się dodanie art. 607k § 3b k.p.k.

Konsekwencją dodania art. 607da k.p.k. jest projektowana zmiana art. 81 § 1 k.p.k.

Gwarancje procesowe dzieci będących oskarżonymi (dyrektywa 2016/800/UE)

art. 249 § 3b k.p.k., art. 301a k.p.k., art. 79 § 3a k.p.k., art. 147 § 2a k.p.k.

Za konieczne uznano wprowadzenie szeregu zmian dotyczących korzystania z pomocy obrońcy przez oskarżonych, którzy nie ukończyli 18 lat. Przedstawione propozycje pozostają w zgodzie z zapisami dyrektywy 2016/800/UE. Z art. 6 ust. 3, 4 i 7 tej dyrektywy wynika, że jedynie w wyjątkowych sytuacjach wskazanych w ust. 8 możliwe jest przeprowadzenie przesłuchania oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, bez udziału obrońcy. To samo dotyczy czynności okazania takiego podejrzanego. W związku z tym w proponowanych art. 249 § 3b k.p.k. i art. 301a k.p.k. wprowadza się zasadę, że obowiązkowy jest udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat (zarówno, gdy jest to przesłuchanie dokonywane przez organ postępowania przygotowawczego, jak i przez sąd w związku z rozpoznawaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec takiego podejrzanego) oraz w jego okazaniu. W konsekwencji do kwestii udziału obrońcy w przesłuchaniu takiego podejrzanego przez organ postępowania przygotowawczego stosuje się odpowiednio wskazane unormowania zawarte w projektowanym art. 301 k.p.k., z wyjątkiem przepisów, które w tej sytuacji nie mogą mieć zastosowania z uwagi na obowiązkowy charakter udziału obrońcy w czynności. Dotyczy to również przepisów

odnoszących się do zrzeczenia się prawa do obecności obrońcy podczas przesłuchania, bowiem z uwagi na wiek podejrzanego trudno zakładać, aby mógł on skutecznie z tego prawa zrezygnować. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, przez sąd rozpoznający wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania będzie możliwe bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy jest wynikiem przyczyny niezależnej od sądu (wykluczone będzie zatem procedowanie bez obrońcy, jeśli sąd w ogóle nie powiadomi go o terminie posiedzenia), a nie jest możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem terminu, o którym mowa w art. 248 § 2 k.p.k. Chodzi o uniknięcie sytuacji, gdy z uwagi na obstrukcję ze strony obrońcy lub zdarzenie, którego nie można było przewidzieć (np. wypadek) mogłoby dojść do niemożności rozpoznania i rozstrzygnięcia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania przed upływem 24 godzin, o których mowa w art. 248 § 2 k.p.k.

Zawarte w proponowanym art. 301a k.p.k. odesłanie do stosowania art. 301 § 6 k.p.k. oznacza, że przed przesłuchaniem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, konieczne będzie wyznaczenie mu „tymczasowego” obrońcy z urzędu, jeżeli nie korzysta on z już obrońcy z wyboru. Takie rozwiązanie pozostaje w zgodzie z art. 18 dyrektywy 2016/800/UE.

Przepis art. 2 ust. 3 dyrektywy 2016/800/UE zakłada, że prawa gwarantowane przez dyrektywę powinny zostać zapewnione w sytuacji, gdy oskarżony i podejrzany w toku postępowania ukończy 18 lat i jest to „właściwe w świetle wszelkich okoliczności danej sprawy, w tym ze względu na stopień dojrzałości oraz konieczność szczególnego traktowania danej osoby” – przynajmniej do chwili ukończenia przez daną osobę 21 lat. W zgodzie z tą regulacją w proponowanym art. 79 § 3a k.p.k. przewiduje się, że obrona obligatoryjna w sytuacji, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k., trwa do momentu prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie jest obowiązkowy.

Uzupełnienie w art. 147 § 2a k.p.k. katalogu sytuacji, w których obligatoryjne jest utrwalenie przesłuchania osoby za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk o przesłuchanie podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, pozostaje w zgodzie z art. 9 ust. 1 dyrektywy 2016/800/UE.

Art. 12 § 3 i 4 k.p.k.

Projekt przywraca brzmienie art. 12 § 3 k.p.k. ustalone na mocy ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 849). W ten sposób eliminuje się wadliwą systemowo regulację uzależniającą skuteczność cofnięcia wniosku o ściganie, dokonanego po rozpoczęciu przewodu sądowego, od zgody prokuratora. Taka regulacja narusza zasadę, zgodnie z którą arbitrem w postępowaniu sądowym jest sąd, a nie prokurator.

Proponuje się również uchylenie art. 12 § 4 k.p.k., który wprowadził do Kodeksu postępowania karnego z dniem 1 października 2023 r. szczególny, nowy tryb ścigania przestępstwa groźby karalnej z art. 190 § 1 k.k. Po pierwsze, ustawodawca wprowadzając ten przepis do systemu prawa nie wyjaśnił powodów uzasadniających tak istotną zmianę ścigania przestępstwa groźby karalnej. Po drugie, wprowadzony tryb ścigania groźby karalnej jest niespójny z dotychczasowym modelem trybów ścigania przestępstw, bowiem w przepisach obowiązujących do czasu wprowadzenia tej zmiany jedynie w części wojskowej Kodeksu postępowania karnego przewidziano „przełamanie” wnioskowego trybu ścigania przez możliwość prowadzenia postępowania pomimo niezłożenia wniosku przez osobę uprawnioną, co należy jednak usprawiedliwiać specyfiką części wojskowej Kodeksu postępowania karnego (art. 660 § 1 k.p.k.). Z jednej strony ustawodawca nie zmienił tego, że groźba karalna jest ścigana na wniosek pokrzywdzonego (art. 190 § 2 k.k.), z drugiej zaś wprowadzając art. 12 § 4 k.p.k. pozbawił pokrzywdzonego możliwości decydowania o ściganiu tego przestępstwa, skoro niezłożenie wniosku nie stoi na przeszkodzie prowadzeniu postępowania, jeżeli wymaga tego „interes społeczny”. Jeżeli chodzi o sytuację niezłożenia wniosku z obawy przed odwetem, to istnieją inne instrumenty prawne, które powinny być wykorzystane do zabezpieczenia przez organy procesowe swobodnego, wolnego od przymusu składania oświadczeń woli w tym zakresie. Po trzecie, przepis ten od jego wprowadzenia budzi istotne wątpliwości interpretacyjne, dotyczące m.in. kompetencji sądu do weryfikowania decyzji prokuratora o prowadzeniu postępowania pomimo braku wniosku (por. J. Kasiński, O ściganiu przestępstwa groźby karalnej – nowy art. 12 § 4 k.p.k. i jego konsekwencje procesowe, Przegląd Sądowy 2024, z. 2). Podsumowując, wprowadzenie tej zmiany do Kodeksu postępowania karnego nie było poprzedzone wykazaniem realnej potrzeby ingerencji w obowiązujący od uchwalenia tego kodeksu wnioskowy tryb ścigania przestępstwa groźby karalnej.

Art. 29 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 29 § 2 k.p.k. ogranicza obowiązek kształtowania składu 5-osobowego sądu do sytuacji, w której sąd rozpoznaje apelację albo kasację od wyroku orzekającego dożywotnie pozbawienie wolności. Oznacza to powrót do brzmienia tego przepisu sprzed dnia 5 października 2019 r., w wersji obowiązującej od dnia 1 lipca 2003 r. Związana jest przede wszystkim z projektowanym przywróceniem w art. 454 § 1a k.p.k. reguły *ne peius*, zgodnie z którą sąd odwoławczy nie może zastrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności oraz z projektowaną eliminacją kasacji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego (art. 523 § 1a k.p.k.).

Art. 34 § 3, § 4, § 5 i § 6 k.p.k.

Zmiany w art. 34 k.p.k., które zostały wprowadzone przez ustawę z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1860), dalej „ustawa z dnia 7 lipca 2023 r.”, w dużej mierze nie przyniosły istotnej wartości dodanej (zwłaszcza, jeśli idzie o określenie w § 3 okoliczności uzasadniających wyłączenie sprawy do odrębnego rozpoznania, będące po części superfluum w stosunku do innych uregulowań, m.in. art. 376 § 3 k.p.k.), a przy tym wprowadzały nieuzasadnione zróżnicowanie kwestii zaskarżalności postanowienia w postępowaniu przygotowawczym i sądowym, oznaczające w istocie kolejny przypadek uprzywilejowania prokuratora w postępowaniu sądowym. Z tego względu celowy jest powrót do bardziej syntetycznego brzmienia art. 34 § 3 k.p.k. oraz reguły, że postanowienie o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania nie jest zaskarżalne. Brak jest bowiem przekonujących argumentów, aby taka możliwość istniała, skoro wskazane postanowienie samo w sobie zasadniczo nie wpływa negatywnie na sytuację procesową stron. Jednocześnie w proponowanym art. 34 § 4 k.p.k. syntetycznie ujęto reguły dotychczas zawarte w art. 34 § 4 i 5 k.p.k., dotyczące sytuacji, gdy do wyłączenia sprawy dochodzi po otwarciu przewodu sądowego. Wówczas ze względu na ekonomikę procesową sprawa podlegać powinna rozpoznaniu przez sąd, który dokonał wyłączenia, a jedyny wyjątek stanowić ma sytuacja, gdy właściwy jest sąd wyższego rzędu, a nie jak dotychczas również sąd niższego rzędu. W sytuacji, gdy wyłączenie sprawy nie skutkuje koniecznością rozpoznania jej przez inny skład sądu, rozprawa prowadzona ma być w dalszym ciągu. Za rozpoznawaniem takiej wyłączonej sprawy przez dotychczas właściwy sąd, jak i za kontynuowaniem jej rozpoznania w tym samym składzie, przemawiają względy sprawności postępowania oraz ekonomii procesowej.

Art. 37 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 37 k.p.k. ma na celu przywrócenie właściwej równowagi między pozycją sądu i prokuratora w postępowaniu sądowym. W postępowaniu karnym zasadą jest, że strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu (art. 9 § 2 k.p.k.). Powyższa regulacja w dalszym ciągu zapewnić będzie prokuratorowi możliwość przedstawienia swojego stanowiska odnośnie zasadności wystąpienia do Sądu Najwyższego z wnioskiem, o którym mowa w art. 37 k.p.k. Nie ma zatem potrzeby uprzywilejowanego traktowania jednej ze stron (prokuratora) w możliwości inicjowania postępowania o przekazanie sprawy w trybie tego przepisu. W konsekwencji proponuje się powrót do poprzedniego brzmienia wskazanego przepisu, obowiązującego do dnia 30 września 2023 r.

Art. 55 § 1, § 2, § 2b, § 3, § 4 i § 5 k.p.k. oraz art. 330 § 2, § 2a i § 4 k.p.k.

Celem zmiany art. 55 k.p.k. jest ułatwienie pokrzywdzonemu wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Tymczasem art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694), dalej „ustawa z dnia 19 lipca 2019 r.”, uzależnia uzyskanie przez pokrzywdzonego statusu oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego od długotrwałej procedury, a w szczególności: 1) wniesienia do sądu właściwego do rozpoznania sprawy zażalenia na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego; 2) uchylenia zaskarżonego postanowienia przez sąd, wskazujący tym samym na zasadność wszczęcia lub kontynuacji postępowania; 3) wydania przez prokuratora kolejnego postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego; 4) złożenia na to postanowienie zażalenia do prokuratora nadrzędnego; 5) wydania przez prokuratora nadrzędnego postanowienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia. Obowiązujące rozwiązanie budzi wątpliwości co do sposobu realizacji konstytucyjnych gwarancji praw pokrzywdzonego. Przyznanie prokuratorowi nadrzędnemu, a nie sądowi, prawa do rozpoznania zażalenia, może w istotny sposób utrudnić osobie wnoszącej subsydiarny akt oskarżenia realizację prawa do rozpoznania jego sprawy przez niezawisły i bezstronny organ, jakim jest sąd. Ze względu na gwarancje określone w art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP to sąd, badając zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub o jego umorzeniu, powinien ocenić, czy istnieją podstawy do wszczęcia postępowania jurysdykcyjnego. Stąd też należy odstąpić od konieczności zaskarżenia do prokuratora nadrzędnego postanowienia o zaniechaniu ścigania oraz wydania postanowienia prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego wskazanego wyżej postanowienia, jako przesłanek warunkujących wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia.

Odstąpienie prokuratora nadrzędnego od udziału w procedurze wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia wiąże się z projektowanym uchyleniem art. 55 § 2b k.p.k.

Uchylenia wymaga art. 55 § 5 k.p.k., który przewiduje nieznaną ustawodawstwu polskiemu formę udziału prokuratora w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Prokurator nie tylko może przystąpić do sprawy wszczętej przez oskarżyciela subsydiarnego, stając się jednocześnie oskarżycielem publicznym, ale może także, w sytuacji, gdy nie wstąpił do sprawy jako oskarżyciel publiczny, wstąpić do niej jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności lub interes społeczny. Co więcej, prawo dokonania wyboru roli, w jakiej ewentualnie wystąpi w sprawie z oskarżenia subsydiarnego prokurator, należy wyłącznie do prokuratora i nie podlega ocenie procesowej. Przyjęte w art. 55 §

5 k.p.k. rozwiązanie, z niezrozumiałych względów, daje prokuratorowi inną możliwość uczestniczenia w postępowaniu sądowym niż w roli oskarżyciela publicznego. Jest ono zbędne, skoro do każdej sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym.

Konsekwencją projektowanej zmiany art. 55 k.p.k. jest konieczność modyfikacji art. 330 § 2 k.p.k. Jednocześnie proponuje się uchylenie art. 330 § 4 k.p.k., który stanowi, że „jeżeli akt oskarżenia, którego odpis został przesłany prokuratorowi na podstawie art. 330 § 3, nie został wniesiony przez pokrzywdzonego, prokurator odmawia przesłania akt postępowania przygotowawczego, zawiadamiając o tym prezesa sądu. Podmiotowi, który wniósł akt oskarżenia, przysługuje zażalenie na zarządzenie prokuratora o odmowie przesłania akt postępowania przygotowawczego; właściwy do rozpoznania zażalenia jest prokurator nadrzędny”. Stworzenie możliwości kwestionowania przez prokuratora statusu wnoszącego subsydiarny akt oskarżenia należy uznać za nieuzasadniony przejaw dążenia do rozszerzenia kompetencji organu prokuratorskiego i umożliwienia temu organowi prawa do udziału w każdym postępowaniu sądowym, także zainaugurowanym przez innego uprawnionego oskarżyciela, z kolei powierzenie kontroli zarządzenia prokuratora kontestującego decyzję organu sądu w przedmiocie przekazania akt prokuratorowi nadrzędnemu stanowi ograniczenie uprawnień sądu oraz podważa zasadę równości stron. Niezbędnym jest zatem przywrócenie właściwej równowagi między pozycją sądu i prokuratora w postępowaniu sądowym przez uchylenie art. 330 § 4 k.p.k.

Proponuje się również wskazanie w art. 55 § 3 k.p.k., że „Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania. W takim przypadku cofnięcie aktu oskarżenia jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który przyłączył się do postępowania”.

Art. 60 § 1 i § 5 k.p.k.

Zmiana zaproponowana w art. 60 § 1 k.p.k. oznacza powrót do pierwotnego brzmienia tego przepisu sprzed dnia 28 września 2023 r., wprowadzonego ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. Uwzględnia utrwalone stosowanie tego przepisu odpowiadające charakterowi i zakresowi postępowania prywatnoskargowego oraz roli prokuratora mającego w sprawach innych niż ścigane z oskarżenia publicznego wstępować do postępowania w celu ochrony interesu społecznego.

Proponuje się uchylenie art. 60 § 5 k.p.k., który zakłada odpowiednie stosowanie art. 55 § 5 k.p.k. w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego polegającego na tym, że prokurator może wstąpić do sprawy jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności. Uchylenie art. 60 § 5 k.p.k. jest konsekwencją projektowanych zmian w art. 55 k.p.k.

Art. 73 § 2–4 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 73 k.p.k. zmierza do wyeliminowania aktualnie obowiązujących ograniczeń w zakresie poufności kontaktów podejrzanego i jego obrońcy. Wychodząc z założenia, że adwokat i radca prawny są przedstawicielami zawodu zaufania publicznego nie można apriorycznie zakładać, że osoby te będą podejmowały pozaprawne działania ze szkodą dla prowadzonych postępowań. Jak wskazano w Komentarzu ONZ do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych „prawo do porozumiewania się z obrońcą wymaga, aby oskarżony miał szybki dostęp do obrońcy. Adwokat powinien móc spotykać się z klientami na osobności i komunikować się z oskarżonym w warunkach, które w pełni respektują poufność ich komunikacji” (Komentarz ONZ do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych 2007, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f32&Lang=en)

Zmiany w obszarze art. 73 k.p.k. pozostają w zgodzie z zapisami dyrektywy 2013/48/UE. Dyrektywa ta w odniesieniu do poufności kontaktu z obrońcą nie pozwala na wprowadzenie ograniczeń w kontaktach podejrzanego z obrońcą, które obecny Kodeks postępowania karnego przewiduje. Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2013/48/UE „Państwa członkowskie respektują zasadę poufności porozumiewania się pomiędzy podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Takie porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy porozumiewania się, dozwolone na mocy prawa krajowego”.

Jak wskazano w motywie 33 dyrektywy 2013/48/UE „Poufność porozumiewania się między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia skutecznego korzystania z prawa do obrony i jest istotną częścią prawa do rzetelnego procesu. Państwa członkowskie powinny zatem respektować – bez jakichkolwiek odstępstw – zasadę poufności spotkań i innych form porozumiewania się pomiędzy adwokatem a podejrzanym lub oskarżonym przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata, przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla procedur odnoszących się do sytuacji, gdy istnieją obiektywne i poparte faktami przesłanki wskazujące na to, że adwokat jest podejrzanym o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie. Wszelka działalność adwokata o charakterze przestępczym nie powinna być uznawana za zgodną z prawem pomoc świadczoną podejrzanemu lub oskarżonemu w ramach niniejszej dyrektywy”.

W związku z treścią dyrektywy 2013/48/UE w doktrynie wskazuje się, że „jakikolwiek zastrzeżenia powodujące, że w praktyce podejrzanym nie może swobodnie, w sposób całkowicie

poufny, porozumiewać się z obrońcą są niedopuszczalne, poza jednym wyjątkiem: gdy istnieją obiektywne i poparte faktami przesłanki wskazujące na to, że adwokat/radca prawny jest podejrzany o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie” (J. Skorupka (red.), Kodeks postępowania karnego Komentarz do art. 73, Wyd. 6, Warszawa 2023, Legalis).

W sytuacji, gdy obrońca jest jednocześnie podejrzany o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie istnieje możliwość zastosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia adwokata w wykonywaniu zawodu (art. 276 k.p.k.), co pozwoli, w ocenie projektodawcy, skutecznie zabezpieczyć prawidłowy tok postępowania przygotowawczego.

Art. 85 § 2, § 4 i § 5 k.p.k.

W celu zapewnienia pełnej realizacji prawa do obrony oskarżonego proponuje się zmiany art. 85 k.p.k. W myśl proponowanego nowego brzmienia art. 85 § 2 k.p.k., stwierdzając sprzeczność sąd ma wydać postanowienie, określając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę. Jednocześnie projekt proponuje dodanie w art. 85 § 4 k.p.k. i wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia na postanowienie lub zarządzenie w przedmiocie stwierdzenia sprzeczności. Obecnie zażalenie przysługuje jedynie na postanowienie sądu stwierdzające, że interesy oskarżonych są sprzeczne. Aktualny stan prawny poddawał krytyce m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich (pismo z dnia 30 czerwca 2020 r., II.5150.3.2020.MM). Zdaniem Rzecznika „różnicowanie sytuacji osób, którym sąd stwierdził istnienie konfliktu interesów i go nie stwierdził, nie jest racjonalnie uzasadnione, zaś interes, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji prawnej tych podmiotów nie występuje. Podkreślić należy fakt, że podmioty znajdują się w tej samej sytuacji prawnej, a los dopuszczalności zażalenia zależy od rodzaju rozstrzygnięcia zapadłego w zakresie (nie)sprzeczności interesów podejrzanych (oskarżonych) bronionych przez tego samego obrońcę. Każde z rozstrzygnięć ma niewątpliwie wpływ na prawo do obrony. Z tych powodów nie sposób uznać, by takie kryterium różnicujące mogło stanowić zgodną z Konstytucją podstawę różnicowania. Dlatego [przepis ten] jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 78 Konstytucji RP”. Konsekwencją proponowanych zmian będzie wprowadzenie możliwości zaskarżenia decyzji wydawanych w przedmiocie sprzeczności interesów. Oczywiście jest, że w razie konieczności rozstrzygnięcia tej kwestii – niezależnie od kierunku tego rozstrzygnięcia – w postępowaniu jurysdykcyjnym sąd wydaje postanowienie (art. 85 § 2 k.p.k.), zaś w postępowaniu przygotowawczym prezes sądu wydaje zarządzenie (art. 85 § 3 k.p.k.). Zaskarżalne będą zarówno rozstrzygnięcia pozytywne (stwierdzające sprzeczność interesów), jak i negatywne (stwierdzające brak takiej sprzeczności).

Dodatkowo proponuje się uzupełnienie art. 85 k.p.k. o przepis § 5, który ma na celu przeciwdziałaniu nadużyciom w składaniu wniosków o stwierdzenie sprzeczności w obronie w celu

uniknięcia obstrukcji procesowej przy wykorzystaniu uprawnienia do zaskarżenia. Pozostawienie wniosku bez rozpoznania nie będzie podlegać zaskarżeniu.

Art. 99a § 1 k.p.k.

Celem projektowanej zmiany art. 99a § 1 k.p.k. jest odstąpienie od obowiązku sporządzania uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego, oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania na formularzu według ustalonego wzoru, który został wprowadzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. Przyjęty wzór formularzy uzasadnień wyroków nie zawsze daje możliwość zamieszczenia informacji o przebiegu procesu wyrokowania, w szczególności argumentach i wnioskowaniach, które doprowadziły sąd do zapadłego rozstrzygnięcia. Wzory mają charakter hermetyczny, nakazujący pogrupowanie określonych dowodów w ramach poszczególnych sekcji, czy to w zakresie ustaleń faktycznych, czy to w kwestii oceny dowodów, przez co mogą – w niektórych sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo – prowadzić do zawężenia realizacji normy prawnej wyrażonej w art. 424 § 1 i 2 k.p.k. Jak trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 17 czerwca 2020 r. (II AKa 64/20, LEX nr 3055805) obowiązek sporządzenia uzasadnienia orzeczenia jest nie tylko wymogiem formalnym, ale ma istotne znaczenie merytoryczne. Uzasadnienie, przedstawiając tok rozumowania poprzedzający wydanie orzeczenia, umożliwić ma stronom, a zwłaszcza oskarżonemu, jego kontrolę. Pełni zatem nie tylko funkcje procesowe, lecz także buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia. Dostrzegając te względy Sąd Apelacyjny w Gdańsku odstąpił od sporządzenia uzasadnienia wyroku na formularzu, o którym mowa w art. 99a § 1 k.p.k., gdyż zastosowanie tej formy sporządzenia uzasadnienia wyroku w procedowanej sprawie naruszałoby prawo strony do rzetelnego procesu. Podzielając te argumenty należy przyjąć, że sporządzenie uzasadnienia na formularzu jest prawnie dozwolone tylko wówczas, gdy sąd nie dojdzie do przekonania, że materia sprawy nie pozwala mu na sporządzenie tego dokumentu w tej uproszczonej formie bez naruszenia prawa strony do rzetelnego procesu, które to prawo ma absolutny prymat przed uprawnieniem sądu do stosowania tych „pomocnych” rozwiązań o charakterze biurowo-technicznym.

Również Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że „uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego sądu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki (...). Uzasadnianie orzeczeń pełni różne funkcje: sprzyjania samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia), kontrolną zewnętrzną, umożliwiającą akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną (funkcja wychowawcza, głos w dyskursie społecznym). Wszystkie te

funkcje uzasadnienia są zakotwiczone w konstytucyjnych zasadach i wartościach – aby wskazać tylko zasadę państwa prawa, godność ludzką, skuteczne prawo do sądu. Jednak nie w każdym wypadku każda z tych funkcji dochodzi do głosu równie silnie. Zależy to od szczebla postępowania, przedmiotu orzeczenia, formy uzasadnienia (ustne, pisemne). Toteż w wypadku oceny każdego ograniczenia zasady uzasadniania orzeczeń konieczna jest dokładna analiza wszystkich czynników, uwarunkowań i kryteriów” (por. postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, Z.U. 2005, nr 4A, poz. 45). Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że uzasadnienie orzeczenia jest podstawą kontroli zewnętrznej orzeczenia przez organ wyższej instancji, bowiem dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem. Rzetelne, logiczne i zrozumiałe dla strony uzasadnienie wyroku umożliwia skuteczne wywiedzenie apelacji, gdyż stwarza stronie możliwość zapoznania się z argumentami przemawiającymi za przyjętym przez sąd rozstrzygnięciem (por. wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006/1, poz. 2, teza 4.3. uzasadnienia). Nie chodzi zatem o jakiekolwiek uzasadnienie wyroku, ale takie, które umożliwia jego społeczną kontrolę, kontrolę wysłuchania stron w danym postępowaniu, zaś stronom umożliwia rzeczywiste wykorzystanie przysługujących im środków procesowych, zwłaszcza odwoławczych. Z tego powodu proponuje się zmianę treści art. 99a § 1 k.p.k., z obowiązku sporządzenia uzasadniania na urzędowym formularzu na możliwość jego sporządzenia przez sąd. W związku z projektowaną zmianą proponuje się również odstąpienie od egzemplifikacji „w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego”.

Art. 100 § 1 i § 1a k.p.k.

Projektowana zmiana art. 100 § 1 k.p.k. oraz uchylenie § 1a tego przepisu ma charakter doprecyzowujący. W treści art. 100 § 1 k.p.k. utrzymano zasadę ustności w odniesieniu do sposobu uzewnętrzniania orzeczeń (wyroków i postanowień) oraz zarządzeń wydanych na rozprawie, jak również na posiedzeniu jawnym. Poza tym, jednoznacznie przesądzono, że w sytuacji, gdy nikt, włącznie z publicznością, na rozprawę lub posiedzenie jawne się nie stawił, można uznać wydane orzeczenie lub zarządzenie za ogłoszone bez jego promulgacji.

Przepis art. 45 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP stanowi, że „Wyrok ogłaszany jest publicznie”. W doktrynie wskazuje się, że „Podstawową formą upublicznienia tak rozumianego wyroku jest jego ustne ogłoszenie – przez odczytanie jego sentencji i podanie jego zasadniczych motywów – na otwartym dla publiczności (jawnym) posiedzeniu sądowym po zamknięciu rozprawy [zob. P. Sarnecki, Artykuł 45, w: L. Garlicki (red.), Komentarz, uw. 13]. Nie jest to jednak jedyna forma upublicznienia rozstrzygnięcia, która spełnia standard konstytucyjny. Za wystarczające można też uznać udostępnienie orzeczenia w siedzibie sądu do wglądu osobom postronnym lub umieszczenie

pełnej jego treści w rejestrze lub zbiorze orzeczeń” (M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016).

Aby uniknąć sporów o zgodność projektowanej regulacji z Konstytucją RP i mając na uwadze, że w orzecznictwie organów strasburskich odchodzi się od dosłownego rozumienia "ogłaszania wyroku" na rzecz przyjęcia, że może ono dojść do skutku również w razie złożenia wyroku w kancelarii sądu (wyrok ETPC z 8 grudnia 1983 r., Pretto i inni przeciwko Włochom, skarga Nr 7984/77, HUDOC), proponuje się odesłanie w projektowanym przepisie do art. 418a k.p.k., który stanowi: „W wypadku wyrokowania na posiedzeniu odbywającym się z wyłączeniem jawności treść wyroku udostępnia się publicznie przez złożenie jego odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu, o czym należy uczynić wzmiankę w protokole lub notatce urzędowej z posiedzenia”.

Art. 114 § 1–3 i § 4 k.p.k. oraz art 413 § 3 k.p.k.

Proponuje się powrót do treści art. 114 k.p.k. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r., a w szczególności odstąpienie od wprowadzonej z dniem 1 października 2023 r. zasady, że zgłoszenie zdania odrębnego nie powoduje konieczności sporządzenia uzasadnienia orzeczenia w sytuacji, gdy nie podlega ono uzasadnieniu z urzędu.

Przemawiają za tym dwa względy. Po pierwsze, w poprzednim stanie prawnym art. 114 k.p.k. nie rodził wątpliwości interpretacyjnych oraz trudności orzeczniczych. Nie istniały zatem uzasadnione powody przemawiające za zmianą art. 114 k.p.k. normującego instytucję zdania odrębnego. Po drugie, należy przywrócić zasadę, że w sytuacji zgłoszenia zdania odrębnego należy z urzędu sporządzić uzasadnienie orzeczenia. Zamanifestowanie przez członka składu orzekającego, że w określonej kwestii posiada on inne zdanie niż jego większość każdorazowo powinno łączyć się z uzasadnieniem orzeczenia, a tym samym z możliwością poznania przez strony zagadnienia faktycznego lub prawnego, które nie zostało rozstrzygnięte jednomyślnie. Wpłynie to pozytywnie na ewentualne wniesienie środka odwoławczego.

Proponowane w projekcie brzmienie art. 114 § 3 k.p.k. nie budziło w praktyce wątpliwości i zastępuje obecne brzmienie art. 114 § 3 i 4 k.p.k.

Powrót do pierwotnej regulacji instytucji zdania odrębnego powinien również skutkować uchyleniem art 413 § 3 k.p.k., posługującego się pojęciem wzmianki, którego to pojęcia projektowany art. 114 § 1 k.p.k. nie używa.

Art. 159 k.p.k.

Proponowane nowe brzmienie art. 159 k.p.k. poszerza możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie o odmowie udostępnienia akt wydane w toku postępowania przygotowawczego.

Poszerzenie to następuje w wymiarze podmiotowym – możliwość wniesienia zażalenia przysługiwać ma, obok stron, także zatrzymanemu. Możliwość zapoznania się z aktami przez zatrzymanego ma dla niego istotne znaczenie w kontekście zastosowania wobec niego środka przymusu.

Zmieniony art. 159 k.p.k. prowadzi jednocześnie do zwiększenia zakresu kontroli odwoławczej zasadności zarządzenia o odmowie udostępnienia akt, wprowadzając pełną kontrolę sądową tej decyzji. W przypadku zażalenia na zarządzenie wydane przez organ prowadzący postępowanie, który nie jest prokuratorem, zażalenie to rozpoznaje, jak dotychczas, prokurator sprawujący nadzór nad postępowaniem, ale jego decyzja w tej kwestii może być jeszcze zaskarżona do sądu, co stanowi novum w treści przepisu. Nowością jest także doprecyzowanie, że zażalenie służy nie tylko na odmowę udostępnienia akt, ale także na odmowę umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii akt.

Art. 168a k.p.k.

Problematyka możliwości wykorzystywania w toku postępowania karnego dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa (dowodów nielegalnych) budzi szereg kontrowersji. Dla uniknięcia ewentualnych nieporozumień należy wskazać na wstępie, że, wbrew potocznie stosowanej terminologii, art. 168a k.p.k. nie odnosi się do problematyki „owoców zatrutego drzewa”. Przepis ten reguluje zasady wykorzystania w procesie karanym dowodów uzyskanych wprost z naruszeniem prawa tj. bezpośrednio nielegalnych.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2016 r. (IV KK 346/15) wskazano, że „Artykuł 168a KPK w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2013 r. poz. 1247, nie wprowadził zakazu wykorzystywania „owoców zatrutego drzewa”, gdyż dotyczył jedynie zakazu przeprowadzenia i wykorzystania dowodu bezpośrednio nielegalnego”. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „Nie budzi wątpliwości, że w polskiej procedurze karnej nie obowiązuje reguła zakazu wykorzystywania w procesie „owoców zatrutego drzewa” (...) Zdecydowana większość polskiej doktryny opowiada się za dopuszczalnością wykorzystania w postępowaniu karnym tzw. „dowodu pośrednio skażonego”, przez który rozumie się dowód uzyskany w wyniku przeprowadzenia innego dowodu – określanego jako tzw. dowód nielegalny.” Podobne stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lutego 2016 r. (IV KK 372/15) wskazując, że „Zdecydowana większość polskiej doktryny opowiada się za dopuszczalnością wykorzystania w postępowaniu karnym tzw. „dowodu pośrednio skażonego”, przez który rozumie się dowód uzyskany w wyniku przeprowadzenia innego dowodu – określanego jako tzw. dowód nielegalny. Tak zwany dowód nielegalny, niektórzy nazywają go dowodem

wadliwym, to dowód obarczony jednym z uchybień proceduralnych powodujących niedopuszczalność jego wykorzystania w procesie karnym. Wskazane uchybienia proceduralne mogą dotyczyć sytuacji uzyskania dowodu z nielegalnego źródła (gdy dowodzenie było niedopuszczalne), bądź na skutek nielegalnego sposobu pozyskania i przeprowadzenia dowodu. Podkreśla się, że w myśl art. 2 § 1 k.p.k. jednym z podstawowych założeń polskiej procedury karnej jest pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej, co przesądza na rzecz możliwości wykorzystywania w procesie karnym "dowodów pośrednio skażonych", w celu realizacji tego postulatu".

Również w toku prac nad nowelizacją pierwotnego brzmienia art. 168a k.p.k., co nastąpiło na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r., Biuro Analiz Sejmowych wskazywało „że przepis art. 168a k.p.k. nie dotyczy dowodów pośrednio nielegalnych. Przemawiają za tym co najmniej dwa argumenty, pierwszy, bardzo bliski projektodawcy, czyli взгляд na aksjologię procesu karnego i szczególne miejsce, które zajmuje w nim zasada prawdy materialnej. Drugi, nie mniej istotny, zakazy dowodowe jako instytucje ograniczające możliwość dowodzenia powinny być interpretowane w sposób możliwie ścisły” (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji).

Przechodząc do meritum proponowanej zmiany zaznaczyć należy, że przepis art. 168a k.p.k. w jego aktualnym brzmieniu, ustalonym w 2016 r., spotkał się z szeroką krytyką.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucał, że przepis ten jest niezgodny z art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1, art. 47, art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a także z art. 2, art. 7 i art. 40 Konstytucji RP, w związku z art. 3 i 6 EKPCz (<https://trybunal.gov.pl/s/k-2716>). Posługiwanie się w szerokim zakresie dowodami uzyskanymi nielegalnie podważa, w ocenie Rzecznika, prawo do sprawiedliwego procesu. Procedura karna powinna bowiem być skonstruowana w taki sposób, aby gwarantowała sprawiedliwe rozpoznanie sprawy, a więc w poszanowaniu prawa, a także uprawnień stron i uczestników postępowania, a przede wszystkim ich prawa do podmiotowego traktowania. Przepis art. 168a k.p.k. legitymizując działania niezgodne z prawem, jest w ocenie Rzecznika niezgodny również z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, statuującym prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Jako skutek pośredni akceptacji bezprawnego pozyskiwania dowodów Rzecznika wskazuje naruszenie art. 47, art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i przepisów EKPCz. Na koniec swoich rozważań RPO wskazywał, że istniejący stan rzeczy pozwala twierdzić, że art. 168a k.p.k. jest niezgodny także z art. 2 Konstytucji RP, w tym zwłaszcza z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Podobnie Krajowa Rada Sądownictwa stała na stanowisku, że art. 168a k.p.k. w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 11 marca 2016 r. jest niezgodny z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 51 ust. 2, art. 174 i 178 ust. 1 i 2 Konstytucji w związku z art. 3 i art. 6 ust.

1 EKPCz, z uwagi na to, że wprowadzone przez tę ustawę rozwiązania prawne pozwolą na przyznanie waloru dowodu obciążającego strony procesu i czynienie w tym zakresie ustaleń faktycznych niekorzystnych dla stron na podstawie materiałów uzyskanych z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1855 ze zm.) (<https://trybunal.gov.pl/s/k-3016>).

Dodać można, że Trybunał Konstytucyjny nie rozpoznał merytorycznie zarzutów Rzecznika Praw Obywatelskich i Krajowej Rady Sądownictwa (sprawy K 27/16 oraz K 30/16, rozpoznawane łącznie w sprawie K 27/16).

Z dużą rezerwą do art. 168a k.p.k. podchodzi również Sąd Najwyższy. Przykładowo w postanowieniu z dnia 9 lutego 2023 r. (III KK 496/22) znalazło się stwierdzenie, że „Prokuratorowi powinno być wiadomym, że w procesie karnym nie działa zasada legalnej teorii dowodów i dowodem może być każde oświadczenie lub dokument, (obecnie uzyskany niestety nawet z naruszeniem prawa – por. art. 168a i b KPK), pod warunkiem, że nie został on pozyskany wbrew regułom określonym w innych przepisach KPK, np. z naruszeniem tajemnicy adwokackiej czy przy użyciu hipnozy.”

Wcześniej w toku prac nad nowelizacją art. 168a k.p.k. Sąd Najwyższy opiniując projekt zmiany tego przepisu wskazywał, że „art. 168a k.p.k. został wprowadzony do kodeksu głównie z powodu zmiany art. 393 § 3 k.p.k. i dopuszczenia do procesu karnego wspomnianych dowodów prywatnych. Warto w tym miejscu przytoczyć fragment uzasadnienia nowelizacji, która wprowadziła art. 168a do k.p.k. (uzasadnienie do druku sejmowego nr 870, s. 9), albowiem zachowuje on aktualność. W uzasadnieniu podnoszono, że "Mając na uwadze świadomość ryzyka, jakie wiąże się z dopuszczeniem w proponowany sposób "dowodów prywatnych", Komisja proponuje w sposób jasny ograniczyć możliwość wprowadzania do procesu dowodów, które zostały uzyskane z naruszeniem prawa, z tym że niedopuszczalność ich wykorzystania proponuje się ukonstytuować jedynie do tych spośród nich, które pozyskano dla celów postępowania karnego, za pomocą czynu zabronionego (nowy proj. art. 168a k.p.k.). Wykluczyć to musi możliwość instalowania na zlecenie strony procesowej podsłuchów czy dokonywania przeszukania. Proponowany art. 168a k.p.k. będzie miał także i ten walor, że określi granice dopuszczalności wykorzystania dowodów zaprezentowanych przez oskarżyciela, co obecnie w ogóle nie jest w Kodeksie postępowania karnego uregulowane i co jest źródłem poważnych rozbieżności w piśmiennictwie prawniczym oraz judykaturze." (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji).

Z przedstawionych powyżej wypowiedzi rysuje się zasadniczy zarzut, że art. 168a k.p.k. narusza konstytucyjną zasadę działania na podstawie prawa (art. 7), niweczy w znacznym zakresie skuteczność gwarancji proceduralnych stron, narusza zaufanie do państwa (wyprowadzane z art. 2

Konstytucji RP), a wręcz może zachęcać do łamania prawa. Nie powinno być tak, że sądy posługują się w swoim orzecznictwie zasadami: *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (powołujący się na własny występki nie będzie wysłuchany), *ex iniuria ius non oritur* (z bezprawia nie wywodzi się prawo), czy *nemo potest commodum capere de iniuria sua propria* (nikt nie może czerpać korzyści z bezprawia, jakie sam popełnił), a jednocześnie wykorzystują dowody uzyskane z naruszeniem prawa, w zakresie wskazanym w art. 168a k.p.k.

Nadto, zgodnie z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP, każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Odwołując się do stanowiska doktryny Sąd Najwyższy wskazywał, że „w polskiej procedurze karnej zakazy dowodowe wynikać muszą z określonych przepisów prawnych. Zakazy dowodowe określają wszelkiego rodzaju ograniczenia co do możliwości dowodzenia oraz wprowadzania i przeprowadzania dowodów, a także ich wykorzystania w procesie karnym (...). Zgodnie z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP tylko w razie przeprowadzenia czynności dowodowych w sposób sprzeczny z ustawą informacje, a więc środki dowodowe, uzyskane w ich następstwie podlegają usunięciu” (postanowienie SN z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 25/11).

Podobne stanowisko zaprezentował Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wskazując w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 września 2013 r. (II AKa 249/13), że „Organy postępowania karnego nie mają całkowitej swobody w doborze i wykorzystaniu środków, metod i sposobów dowodzenia, gdyż działania te podlegają licznym konstytucyjnym i ustawowym ograniczeniom, a niektóre z nich są bezwzględnie zabronione (zakazane). Konstytucja RP wyraźnie przesądza, że czynności dowodowe ingerujące w wolności i prawa osobiste muszą być konieczne (art. 31 ust. 3) oraz odbywać się w granicach zakreślonych przez przepisy KPK (art. 41 ust. 1; art. 49; art. 50). Natomiast, w razie przeprowadzenia czynności dowodowych w sposób sprzeczny z ustawą, informacje, a więc środki dowodowe, uzyskane w ich następstwie, podlegają usunięciu (art. 51 ust. 4)”.

W tym miejscu należy wskazać, że doktryna prawa konstytucyjnego nie wyklucza kategorycznie możliwości ograniczenia uprawnienia z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP w granicach wyznaczonych przez art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

W Komentarzu do art. 51 Konstytucji RP pod redakcją prof. Marka Safjana wskazano, że „chybione wydaje się również absolutyzowanie wskazanej zasady w odniesieniu do informacji zebranych w sposób sprzeczny z ustawą. TK uznaje, że o takich informacjach można mówić nie tylko wówczas, gdy uzyskiwanie danego rodzaju informacji jest w ogóle niedopuszczalne, ale również wtedy, gdy informacji nie pozyskano na podstawie i w granicach przewidzianych wyraźnie w ustawie lub gdy ich pozyskanie nastąpiło niezgodnie z określoną procedurą (wyrok z dnia 30 lipca 2014 r., K 23/11, OTK-A 2014, Nr 7, poz. 80). (...) Bardziej przekonujące wydaje się

odwołanie się do zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Specyfika omawianej gwarancji, fakt, że jest ona ściśle związana z istotą autonomii informacyjnej jednostki, nakazują bowiem przyjęcie, że "poświęcenie" wartości podlegających ochronie na podstawie art. 51 ust. 4 może nastąpić jedynie w przypadkach wyjątkowych. Z natury rzeczy dopuszczalność posługiwania się przez władze publiczne informacjami zebranymi w sposób sprzeczny z ustawą domaga się zaangażowania szczególnie istotnego interesu publicznego dla uczynienia zadość wymogom zasady proporcjonalności oraz ochrony istoty praw i wolności konstytucyjnych. Odwołanie się do wykładni literalnej art. 51 ust. 4 wydaje się zatem zbyteczne" (M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016, Legalis).

Podkreślić jednak należy, że art. 168a k.p.k. nie tyle to uprawnienie ogranicza, co całkowicie wyłącza.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 12 grudnia 2005 r. (K 32/04) analizując uprawnienie z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP wskazał, że „Spod działania tego prawa nie są bynajmniej wyłączone informacje zebrane w drodze działalności operacyjnej” oraz że „na tle unormowań w art. 49 i art. 51 ust. 4 Konstytucji proporcjonalność wkroczenia ustawodawcy zwykłego będzie oceniana wedle kryteriów łagodniejszych – w pierwszym i surowszych – w drugim wypadku”.

Z powyższych rozważań wynika, że obecna regulacja art. 168a k.p.k. jest nie do pogodzenia także z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP.

Tylko na marginesie można wskazać, że proponowany przepis nie może być traktowany jako tama dla legalnych czynności operacyjnych. Jak wskazuje się w orzecznictwie, aby dane zachowanie mogło być uznane za czyn zabroniony musi być zachowaniem bezprawnym. Zachowanie zgodne z regułami, nawet jeśli prowadzi do zagrożenia bądź naruszenia dobra prawnego nie może być uznane za bezprawne (L. Gardocki, Prawo karne, Warszawa 2002, s. 79–80). „Jakkolwiek treść art. 9 § 2 KK odnosi się do przestępstw nieumyślnych to jednak bezprawność działania należy do istotnych cech każdego przestępstwa (...), chociaż cecha ta w definicji poszczególnych przestępstw nie jest zwykle przytaczana, wynika ona jednak z samego pojęcia przestępnego czynu” (postanowienie SN z dnia 17 października 2002 r., IV KKN 634/99). „Zgodnie z zasadami odpowiedzialności karnej przestępstwem może być tylko takie zachowanie, które jest bezprawne” (postanowienie TK z dnia 27 marca 2007 r., Ts 3/07).

Okoliczności wyłączające bezprawność czynu określa się jako tzw. „kontratypy”. Jak wskazuje Sąd Najwyższy „przepisy przewidujące możliwość przeprowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych mają charakter kontratypowy (...). Oznacza to, że w ich braku zachowania funkcjonariuszy poszczególnych służb pozostawałyby bezprawne – tak, jak pozostają

bezprawne zachowania detektywa stosującego takie właśnie środki, metody czy czynności” (postanowienie SN z dnia 28 listopada 2013 r., I KZP 17/13).

Przyjęte w projekcie brzmienie art. 168a k.p.k. pozwala na uznanie, że zachowana zostaje równowaga między z jednej strony normami Konstytucji RP zawartymi w szczególności w jej art. 2, 42 ust. 2, 45 ust. 1 oraz 51 ust. 4, a z drugiej strony zasadą prawdy, która musi być realizowana w postępowaniu karnym. Przede wszystkim zaś przywrócenie pierwotnej redakcji tego przepisu usunie istotne wątpliwości konstytucyjne istniejące obecnie.

Art. 168b k.p.k.

Zmiana dotyczy przepisu wprowadzonego przez art. 1 pkt 35 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 15 kwietnia 2016 r. Jego wprowadzeniu do porządku prawnego towarzyszyły zmiany w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb, uprawnionych do stosowania kontroli operacyjnej, eliminujące tzw. zgodę następczą sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów uzyskanych w toku prowadzenia kontroli operacyjnej, ale poza jej pierwotnym zakresem podmiotowym i przedmiotowym. Jego stosowanie budziło od początku kontrowersje, zarówno z uwagi na fakt bezprecedensowego wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego regulacji odwołującej się wprost do waloryzacji materiałów operacyjnych Policji i służb, celem dowodowego ich wykorzystania w postępowaniu karnym, jak i z uwagi na istotne niedostatki regulacyjne. Proponowany w nowelizacji kształt przepisu uwzględnia wypracowane stanowisko orzecnicze Sądu Najwyższego, które zaprezentowano najpełniej w uchwale poszerzonego składu z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18). W aktualnie zaprojektowanym kształcie normatywnym główne znaczenie znajdują następujące segmenty:

1. wyrażona w § 1 zasada dopuszczalności dowodowego wykorzystania z poszanowaniem reguły proporcjonalności;
2. określenie kompetencji prokuratora do wydania decyzji w formie postanowienia na etapie postępowania przygotowawczego (co pozostaje w związku z regulacjami w ustawach kompetencyjnych, nakazującymi przekazanie materiałów operacyjnych w przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego – właśnie prokuratorowi);
3. konkretyzacja treści decyzji o wykorzystaniu dowodowym z odwołaniem do gwarancyjnego wskazania jej zakresu podmiotowego i przedmiotowego.

Wykorzystane na etapie postępowania przygotowawczego materiały z czynności operacyjnych będą następnie przedmiotem wniosku dowodowego oskarżyciela, w przypadku wniesienia aktu oskarżenia. O dopuszczeniu dowodu końcowo zdecyduje więc sąd orzekający, a prawidłowość jego decyzji będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym.

Opisane zmiany w zakresie kontroli operacyjnej uznano za najpilniejsze i z tego względu zamieszczone zostały w projektowanej ustawie. O ile zmiany w zakresie podsłuchu procesowego w założeniu mają wyczerpujący charakter, o tyle zmiany w zakresie kontroli operacyjnej nie mają charakteru kompleksowego. Kontrola operacyjna wymaga szerszych zmian, które powinny obejmować także regulacje zawarte w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb uprawnionych do jej stosowania. W związku z powyższym do odrębnego uregulowania pozostawiono m.in. problematykę informowania osoby, której to dotyczy, o stosowanej wobec niej kontroli operacyjnej.

Art. 170 § 1 pkt 6 i § 1a k.p.k.

Wprowadzona do polskiego procesu karnego prekluzja dowodowa pozostaje w sprzeczności z zasadą dążenia do ustalenia prawdy materialnej. W obecnie obowiązującym modelu postępowania karnego, który w przeważającym stopniu wycofał się z reformy z dnia 1 lipca 2015 r., nie przewiduje się zwiększonej kontradyktoryjności procesu, w którym rola sędziego jest ograniczona, a o wyniku toczącego się postępowania sądowego przesądzić może stopień zaangażowania stron i ich przedstawicieli. Wprowadzony art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., w swoim założeniu miał za zadanie, zgodnie z uzasadnieniem ówczesnego projektodawcy, wpłynąć na przyspieszenie i sprawność toczących się postępowań karnych poprzez umożliwienie sądom oddalania wniosków dowodowych złożonych po określonym terminie. Przepis ten dotyczy etapu postępowania sądowego i jak wiadomo dziś nie zrealizował pokładanych w nim nadziei. Sąd orzekający dysponuje wystarczającymi narzędziami umożliwiającymi sprawne prowadzenie postępowania i ewentualnego dyscyplinowania stron w tym zakresie. Jednocześnie przepis ten nie mógł być stosowany w innym celu niż wskazany, a pozostawał w sprzeczności z zasadą domniemania niewinności i prawa do obrony. Uchylenie art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k. jest niezbędne ze względu na powinność leżącą po stronie orzekającego sądu sprowadzającą się do podejmowania decyzji opartych na ustaleniach faktycznych zgodnych z rzeczywistym stanem rzeczy. Jednym z elementów sprzyjających temu jest inicjatywa dowodowa stron. Utrzymywanie zatem katalogu powodów oddalenia wniosku dowodowego z dodatkową przesłanką, oczywiście może przyspieszyć toczące się postępowania, ale będzie zawsze naruszeniem rzetelnego procesu w rozumieniu konstytucyjnym i konwencyjnym. Oddalenie wniosku dowodowego ze względu na jego spóźnione złożenie może zawsze rodzić ryzyko pominięcia istotnych informacji i rozstrzygania na podstawie nieprawdziwych ustaleń faktycznych. Słusznie wskazuje się, że ograniczenie dowodowe nie tylko prowadzi do przyjęcia fikcji rozstrzygania w przedmiocie procesu zgodnie z prawdą, ale prowadzi także do wydania wyroku skazującego wobec osoby niewinnej.

Projektowane uchylenie art. 170 § 1a k.p.k. jest konsekwencją rezygnacji z prekluzji dowodowej, która w tym przepisie doznawała swoistego ograniczenia. Przepis miał spełniać rolę mechanizmu gwarantującego realizację zasady prawdy materialnej. Wobec propozycji uchylenia art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., jego dalsze utrzymywanie traci znaczenie.

W odniesieniu do uchylanego art. 170 § 1a k.k. w zakresie regulacji art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. należy wskazać, że w dotychczasowym orzecznictwie wypracowano dostateczne regulacje prawne, gwarantujące poszanowanie zasady prawdy materialnej. Przepis art. 170 § 1a k.p.k. nie stanowił wobec tej podstawy oddalenia wniosku dowodowego nowości normatywnej.

Za Sądem Najwyższym należy wskazać, że „Sąd ma obowiązek dochodzenia do prawdy, co oznacza obowiązek takiego prowadzenia postępowania, aby w oparciu o reguły dowodowe dokonać ustaleń maksymalnie zgodnych z rzeczywistością. Wobec wiodącego charakteru zasady prawdy materialnej w procesie karnym zastosowanie przepisów, które w imię zwiększenia sprawności postępowania mogłyby w nią godzić musi być wnikliwie rozważone, a podjęte decyzje winny być wyczerpująco uzasadnione” (wyrok SN z dnia 26 maja 2022 r., II KK 413/21). Z kolei Trybunał Konstytucyjny wskazuje, że „Spośród zasad postępowania karnego, szczególne znaczenie przypisuje się zasadzie prawdy materialnej, jako nadrzędnej w stosunku do wszystkich pozostałych (por. np.: A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 2004, s. 114, S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2010, s. 219; K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2005, s. 80–81). Zasada ta została sformułowana w art. 2 § 2 k.p.k., jako dyrektywa, iż "Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne". Celem procesu karnego jest więc dotarcie do rzetelnej i obiektywnej wiedzy o jego przedmiocie. Inne zasady procesowe podporządkowane są tej naczelnej, zaś oparte na nich uregulowania procesowe mają zmierzać do realizacji celów i zadań postępowania karnego (wyrok TK z dnia 7 grudnia 2010 r., P 11/09).

Wobec powyższego uchylenie art. 170 § 1a k.p.k. nie wpłynie na dopuszczalny zakres oddalenia wniosku dowodowego w oparciu o wskazaną podstawę prawną, odwołującą się do działania w celu przedłużenia postępowania.

Art. 180 § 2 k.p.k.

Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy ustawowo chronionej, podyktowane względami dowodowymi, możliwe jest wyłącznie w przypadku łącznego spełnienia dwóch przesłanek: dobra wymiaru sprawiedliwości oraz niemożności ustalenia okoliczności w sprawie na podstawie innego dowodu. Na postanowienie, którego wydanie zarezerwowane jest do wyłącznej kompetencji sądu, przysługuje zażalenie. Ze względu na wyjątkowy charakter dowodu z treści objętej tajemnicą zawodów wymienionych w tym przepisie i wynikające z jego przeprowadzenia

możliwe nieodwracalne konsekwencje, postanowienie nie powinno mieć przymiotu natychmiastowej wykonalności, a zażalenie winno wstrzymywać jego wykonanie. Ze względu na obowiązującą zasadę względnej suspensywności postanowień, wynikającą z treści art. 462 k.p.k., proponuje się umieścić w art. 180 § 2 k.p.k. zdanie, zgodnie z którym złożenie zażalenia wstrzymuje wykonanie zaskarżonego postanowienia. Projektowana zmiana oznacza zatem, że warunkiem wykonania postanowienia jest jego prawomocność. Jednocześnie ze względu na konieczność dalszego sprawnego prowadzenia postępowania i potrzeby uzyskania ostatecznej decyzji sądu co do możliwości skorzystania z tego dowodu przewidziano krótki, bo siedmiodniowy termin, dla sądu rozpoznającego zażalenie.

Druga zmiana art. 180 § 2 k.p.k. polega na dodaniu tłumacza przysięgłego do katalogu osób, których przesłuchanie wymaga zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy przez sąd. Względy, które stoją za potrzebą wzmożonej ochrony tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej oraz tajemnicy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w równym stopniu dotyczą tłumacza przysięgłego.

Zgodnie z art. 14 ust.1 pkt 2 ustawy z 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1326) tłumacz przysięgły jest obowiązany do zachowania w tajemnicy faktów i okoliczności, z którymi zapoznał się w związku z tłumaczeniem. W doktrynie wskazuje się, że „tajemnica zawodowa tłumacza przysięgłego nie jest tajemnicą bezwzględną i w określonych przypadkach przepisy prawa, w drodze wyjątku, przewidują możliwość zwolnienia tłumacza przysięgłego z obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej (...). Przykładem takiego przepisu jest art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego, który stanowi, że osoby obowiązane do zachowania tajemnicy służbowej lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy” (M. Kaczocha [w:] M. Mazuryk, M. Kaczocha, Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego. Komentarz, LEX/el. 2011, art. 14). Proponowana zmiana podnosi poziom ochrony tajemnicy tłumacza przysięgłego do granic wyznaczonych przez art. 180 § 2 k.p.k.

Zasadniczym powodem wprowadzenia takiej zmiany jest konieczność zapobieżenia obchodzenia przepisów o ochronie tajemnicy prawnie chronionej przez przesłuchanie tłumacza na okoliczność informacji nimi objętymi, np. przez przesłuchanie tłumacza co do treści rozmowy podejrzanego z obrońcą, w której to tłumacz uczestniczył. Na konieczność wprowadzenia takiej regulacji wskazywał także Rzecznik Praw Obywatelskich (<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zwi%C4%99kszyc-ochrone-prawna-tajemnicy-tlumaczy>).

Art. 198 § 1 i § 1a k.p.k.

Celem projektowanej zmiany art. 198 § 1 k.p.k. i uchylecia art. 198 § 1a k.p.k. jest zasadniczo powrót do reguł udostępniania biegłym akt sprawy, jakie obowiązywały przed nowelizacją Kodeksu postępowania karnego, która weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. Przepis w proponowanym brzmieniu nadal pozostawia organowi procesowemu pełne panowanie nad zakresem przekazanych biegłemu dokumentów z akt sprawy. Akta (poszczególne dokumenty, ich odpisy lub ich wersje elektroniczne) mają być przekazywane biegłym „w miarę potrzeby” oraz „w zakresie niezbędnym do wydania opinii”. Zrezygnowano natomiast z zakazu udostępniania biegłemu znajdującej się już w aktach sprawy opinii innego biegłego / biegłych dotyczącej tego samego zagadnienia. W założeniu ustawodawcy zakaz ten miał zwiększyć obiektywność opiniowania kolejnych biegłych w sprawie. Adekwatnym zabezpieczeniem obiektywności opiniowania biegłego powinien być odpowiedni dobór biegłych, legitymujących się najwyższą wiedzą ekspercką w swojej dziedzinie oraz możliwość poniesienia przez biegłego odpowiedzialności karnej czy zawodowej za przedłożenie nierzetelnej lub sfałszowanej opinii. Natomiast zasadniczo biegły powinien mieć dostęp do tych wszystkich dokumentów, które umożliwią mu sporządzenie rzetelnej, wyczerpującej i prawidłowej opinii. W szczególności przy wydawaniu opinii sądowo psychiatrycznej ograniczenie przez organ procesowy dostępu biegłych do poprzednio wydanej w sprawie opinii psychiatrycznej lub do poszczególnych dokumentów z akt sprawy budzi zasadnicze wątpliwości. Dodać należy, że obecne brzmienie tego przepisu ogranicza biegłym możliwość zapoznania się z poprzednio wydanymi w sprawie opiniami, w sytuacji, gdy jednocześnie z mocy § 157 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2025 r. poz. 753) zezwala się na udostępnienie biegłym psychiatrom akt innych postępowań bez jakichkolwiek ograniczeń, a więc – również z opiniami wywołanymi na potrzeby innych postępowań. Podsumowując, przywracając poprzednie brzmienie tego przepisu pozostawia się organom procesowym większą swobodę w decydowaniu o tym, w jakim zakresie udostępnić biegłemu akta sprawy. Jednocześnie możliwość udostępniania dokumentów z akt sprawy w postaci odpisów, a w szczególności w formie elektronicznej, pozwala na uniknięcie blokowania prowadzenia postępowania w czasie sporządzania opinii przez biegłego / biegłych.

Art. 210 k.p.k.

Projektowane brzmienie art. 210 k.p.k. jest wynikiem wniosków płynących z orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 20 września 2018 r. w sprawie *Solska i Rybicka przeciwko Polsce* (skargi nr 30491/17 i 31083/17) dotyczącego uznania ekshumacji zwłok, wbrew woli najbliższych, za naruszające art. 8 EKPCz, chroniącego prawo do poszanowania życia

prywatnego i rodzinnego. Przejawem naprawy tego stanu rzeczy jest wprowadzenie zażalenia na decyzję o przeprowadzeniu czynności procesowej wyjęcia zwłok z grobu, osób najbliższych dla zmarłego. Dodatkowo, uwzględniając niepowtarzalności a zarazem dolegliwość dla osób najbliższych tej czynności procesowej, proponuje się wstrzymanie wykonalności postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia. Odejście od zasady względnej suspensywności zażalenia nie powinno kolidować z postulatem sprawności postępowania wobec wprowadzenia krótkiego, siedmiodniowego terminu dla sądu rozpoznającego zażalenie.

Art. 222 § 3 k.p.k.

Projekt zakłada uzupełnienie art. 222 k.p.k. o § 3, który ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej. Projektodawca podzielił co do zasady postulat petycji Naczelnej Rady Adwokackiej (uchwała nr 420/2024 Prezydium NSA z dnia 4 stycznia 2024 r.) w której zawarto propozycję takiej zmiany. Stanowisko to kierunkowo podzieliła również Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego dostrzegając zasadność tej zmiany w odniesieniu do tajemnicy obrończej. Komisja dostrzegła również potrzebę wskazania, że chodzi o siedzibę kancelarii, a nie inną siedzibę adwokata.

Podkreślenia zatem wymaga, że celem przepisu jest ochrona tajemnicy obrończej. Z tego względu zakresem regulacji objęto adwokatów i radców prawnych, albowiem przedstawiciele tych zawodów mogą świadczyć obronę w postępowaniu karnym (art. 82 k.p.k.).

W ocenie projektodawcy dokumenty stanowiące tajemnicę obrończą przechowywane są co do zasady w siedzibie adwokata lub radcy prawnego, dlatego do tej kategorii pomieszczeń ograniczono projektowaną zmianę. Gdyby adwokat lub radca prawny podniósł przy przeszukaniu innych pomieszczeń, że dokument zawiera tajemnicę obrończą wówczas zastosowanie będą miały (nadal) dotychczasowe regulacje (art. 225 § 3 k.p.k.).

Art. 237 § 9 k.p.k.

W art. 237 k.p.k. proponuje się w § 9 przywrócenie regulacji przewidującej ograniczenie możliwości wykorzystania dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych wyłącznie do postępowania karnego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli. Ograniczenie to usunięte zostało ustawą z dnia 11 marca 2016 r. Powrót do wersji pierwotnej powiązany jest także ze zmianami art. 237a k.p.k.

Art. 237a k.p.k.

Przepis art. 237a k.p.k. został zmieniony przez art. 1 pkt 43 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 15 kwietnia 2016 r. Wyeliminowano wtedy możliwość uzyskania zgody następcej sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów zgromadzonych w toku stosowanej w trybie art. 237 k.p.k. kontroli procesowej i utrwalania rozmów, poza zakresem podmiotowym i przedmiotowym jej stosowania, wprowadzoną w 2011 r. Obecnie proponuje się zmianę przepisu w sposób spójny z projektowaną regulacją art. 168b k.p.k. Decyzję o wykorzystaniu materiałów zgromadzonych poza zakresem podmiotowym i przedmiotowym pierwotnej decyzji sądu – pozostawiono w kompetencji prokuratora, ale jest to zrozumiałe przy uwzględnieniu, że ujawnienie dowodów popełnienia przestępstwa w tym trybie przed skierowaniem sprawy do sądu, będzie co do zasady wymagało przeprowadzenia postępowania przygotowawczego – co do innych czynów zabronionych osoby wskazanej w postanowieniu o zastosowaniu kontroli (nawet jeśli jest to podejrzany / osoba, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa) lub też co do zupełnie innej osoby i ujawnionych jej karalnych zachowań. W analogiczny sposób, jak przy regulacji z art. 168b k.p.k. – zaprojektowano formę i treść decyzji. Z kolei zakres dopuszczalności wykorzystania dowodowego materiałów z kontroli został jednoznacznie wyznaczony w przywracanej treści w art. 237 § 9 k.p.k., zgodnie z regułą proporcjonalności, czyli może nastąpić wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli. Końcowo o przeprowadzeniu dowodu z tych materiałów decydował będzie sąd w postępowaniu rozpoznawczym, a jego decyzja i ocena będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym.

Art. 247 § 6 k.p.k.

Do zatrzymania, o którym mowa w art. 247 § 1 k.p.k., zastosowanie znajdą regulacje dotyczące zatrzymania zawarte w art. 244 § 2 i 3 k.p.k., art. 245 k.p.k., art. 246 k.p.k. oraz przepisy wydane na podstawie art. 244 § 5 k.p.k.

Art. 250 § 3 i § 3b–3h k.p.k. oraz art. 248 § 2 i 3 k.p.k.

W art. 250 § 3 k.p.k. proponuje się wprowadzenie obowiązku doręczenia podejrzanemu odpisu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Obowiązek obciąża prokuratora kierującego wnioskiem, stanowiąc realizację prawa dostępu osoby objętej wnioskiem do niezwłocznej informacji o złożeniu wniosku oraz jego podstawy. Uzupełnieniem tej regulacji gwarancyjnej jest regulacja nakazująca przesłanie sądowi odpisu wniosku aresztowego w wersji elektronicznej. Niewątpliwie każdy wniosek sporządzany jest obecnie w takiej formie, a zatem nie rodzi to dodatkowych komplikacji, a jednocześnie sprzyja usprawnieniu pracy sądu. Ma jednak przede

wszystkim znaczenie gwarancyjne, obrońca może bowiem wskazać adres swojej poczty elektronicznej, na którą wniosek ten zostanie również przesłany. W wielu przypadkach dokonywania czynności związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania poza siedzibą i miejscowością kancelarii obrońcy oraz wynikających z dynamiki tych czynności, uzyskanie kopii elektronicznej wniosku sprzyja przygotowaniu się obrońcy do wykonywania czynności obrończych w sposób efektywny.

W projekcie proponuje się także uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. i odstąpienie w ten sposób od możliwości prowadzenia zdalnych posiedzeń aresztowych, tj. przez zapewnienie podejrzanemu udziału w posiedzeniu aresztowym za pomocą urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tego posiedzenia na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Możliwość takiego procedowania została wprowadzona w związku z pandemią COVID19, ale wobec formy jej wprowadzenia (do Kodeksu postępowania karnego, na stałe) ma powszechne zastosowanie. Ustawodawca założył bowiem, że „można odstąpić...” od doprowadzenia podejrzanego do sądu, nie precyzując powodów takiego odstąpienia. Procedura ta istotnie obniżyła gwarancje procesowe podejrzanego, w szczególności w zakresie możliwości kontaktowania się podejrzanego z obrońcą (art. 250 § 3e k.p.k.), pozwalając wręcz na pozbawienie podejrzanego tego kontaktu w celu ustalenia linii obrony. Nadto, prowadziła do zasadnie krytykowanego pozbawienia uprawnień wynikających wprost z Konstytucji RP, tj. do bezpośredniego kontaktu z sądem stosującym areszt oraz doręczenia mu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Z tych powodów, jak również nie dostrzegając, iżby zapewnienie podejrzanemu bezpośredniego dostępu do sądu w związku z procedurą aresztową w latach poprzedzających czas pandemii COVID-19 nastroczało istotnych trudności, proponuje się uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. Utrzymywanie tego nadzwyczajnego w istocie trybu aresztowego i odrębnych w tym zakresie reguł prowadzenia zdalnego posiedzenia aresztowego nie ma swojego uzasadnienia.

Należy podkreślić, że uchylenie tych przepisów oznacza, że „posiedzenie aresztowe”, o którym mowa w art. 250 k.p.k., nie wchodzi w zakres posiedzeń, o których mowa w art. 96a k.p.k. Ujmując rzecz inaczej, „odpowiednie stosowanie” przepisów art. 374 § 3–8 k.p.k. i art. 517ea k.p.k. do posiedzeń w myśl art. 96a k.p.k. w przypadku „posiedzenia w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania” oznacza ich niestosowanie.

Konsekwencją uchylenia art. 250 § 3b–3h k.p.k. jest zmiana treści art. 248 § 2 k.p.k., która sprowadza się do rezygnacji z zawartej w niej wyjątkowej możliwości przestania na ogłoszeniu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu zatrzymanemu wówczas, gdy postanowienie to zapadło na posiedzeniu prowadzonym w trybie zdalnym. Samo ogłoszenie postanowienia w tej sytuacji nie realizuje standardu wynikającego z art. 41 ust. 3 Konstytucji RP. Warunek braku

możliwości odbioru postanowienia przez zatrzymanego zawarty w dotychczasowym brzmieniu przepisu określony jest nadto bardzo szeroko. Na marginesie już tylko można dodać, że współczesne możliwości techniczne pozwalają na realizację wymogu konstytucyjnego z art. 41 ust. 3 w pełnym zakresie. Odwołanie w zdaniu drugim art. 248 § 2 k.p.k. do odpowiedniego stosowania art. 136 § 1 k.p.k. uznać należy po zmianie treści przepisu za zbędne. W przypadku odmowy przyjęcia postanowienia przepis art. 136 k.p.k. znajdzie zastosowanie wprost.

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 248 § 3 k.p.k. „Ponowne zatrzymanie osoby podejrzanej na podstawie tych samych faktów i dowodów jest niedopuszczalne”. Ze względów gwarancyjnych proponuje się wskazanie, że przepis dotyczy wszystkich zatrzymanych (a nie tylko osób podejrzanych).

Art. 257 § 2 i § 3 k.p.k. oraz art. 426 § 2 k.p.k.

Zaproponowana treść art. 257 § 2 k.p.k. limitowana jest standardem wyznaczonym przez art. 41 Konstytucji RP oraz art. 5 ust. 1 EKPCz, zgodnie z którymi każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność, a pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na podstawie i w trybie określonym przez ustawę. Zgodnie z dyrektywą minimalizacji tymczasowego aresztowania i jego ostateczności jako środka zapobiegawczego, przepisy wymagają, aby sąd badał, czy dla zabezpieczenia prawidłowości toczącego się postępowania niezbędne jest stosowanie tymczasowego aresztowania czy wystarczający jest inny środek o charakterze nieizolacyjnym. Omawiany przepis ma wymiar praktyczny. Przewidywał termin do przyjęcia poręczenia majątkowego i możliwość jego przedłużenia. Propozycja nowego brzmienia zakłada rezygnację z wyznaczenia terminu na złożenie poręczenia majątkowego, co w praktyce nie oznacza, że sąd orzekający nie określi takiego terminu. Aktualne pozostaje także, że samo wydanie postanowienia o zastosowaniu poręczenia majątkowego nie doprowadzi do uchylenia tymczasowego aresztowania, lecz wymaga złożenia jego przedmiotu. Wcześniejsze uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania stwarzałoby ryzyko, że poręczenie nie zostanie złożone. Instytucja warunkowego tymczasowego aresztowania, nawet bez konieczności oznaczania terminu złożenia określonego poręczenia majątkowego, będzie realizowała swoją funkcję. Wydaje się, że ta postać poręczenia majątkowego nabiera w coraz większym stopniu charakteru kaucyjnego, także wobec projektowanego uchylenia art. 257 § 3 k.p.k.

Proponowane uchylenie art. 257 § 3 k.p.k., wprowadzonego do ustawy karnoprocesowej na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., stanowi powrót do wyłącznie sądowej kompetencji orzekania w przedmiecie stosowania lub przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania. Zmieniony przepis zakładał, że obecny na posiedzeniu prokurator może sprzeciwić się zmianie środka izolacyjnego na poręczenie majątkowe, co oznaczało „wstrzymanie” decyzji zarezerwowanej

wyłącznie dla sądu i w opozycji do treści ustawy przewidującej z mocy prawa uchylenie stosowanego tymczasowego aresztowania z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Oczekiwanie na rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji oznaczało pozbawienie wolności podejrzanego lub oskarżonego przez bliżej nieokreślony czas i wbrew woli sądu. Tymczasem kwestia oceny rzetelności postępowania w rozumieniu art. 6 EKPCz oraz art. 45 Konstytucji RP dotyka także postępowań incydentalnych, takich jak stosowanie lub przedłużanie tymczasowego aresztowania. Z tych powodów dalsze utrzymywanie przepisu, który uzależnienia wykonalność decyzji o zmianie stosowanego środka zapobiegawczego od braku sprzeciwu prokuratora, prowadzi do pogłębienia nierówności stron w procesie karnym i zlikwidowania gwarancyjnej roli sądu.

Projektowana zmiana art. 426 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy wobec zmian art. 257 § 2 k.p.k. i uchylenia § 3 tego przepisu odnoszących się do zastrzeżenia przez sąd zmiany tymczasowego aresztowania na inny środek pod warunkiem złożenia poręczenia majątkowego i eliminacji sprzeciwu prokuratora zawieszającego aktualnie wykonalność postanowienia sądu do jego uprawomocnienia się. Oznacza więc w tym zakresie powrót do stanu prawnego sprzed dnia 1 października 2023 r.

Art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k.

Brzmienie art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. stoi w sprzeczności z jedną z podstawowych swobód Unii Europejskiej, mianowicie swobodą przepływu osób, bowiem posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie Unii Europejskiej niż Polska mogło być automatycznie uznawane za spełnienie przesłanki „nieposiadania stałego miejsca pobytu w kraju”. Przepis ten pozwala zatem na stosowanie środków zapobiegawczych wobec osoby tylko z tego powodu, że nie ma stałego miejsca pobytu w kraju, mając je w innym państwie Unii Europejskiej, co ma efekt dyskryminujący osoby korzystające z jednej z podstawowych swobód unijnych. Z tego względu na gruncie tego przepisu zrównano posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej z posiadaniem stałego miejsca pobytu w Polsce.

Art. 258 § 2 k.p.k. oraz art. 263 § 4c k.p.k.

Szczególna dolegliwość tymczasowego aresztowania wynikająca z jego ingerencji w sferę wolności człowieka powinna skłaniać do jego rozważnego stosowania. Ta konkluzja jawi się jako oczywista, jeżeli zważyć to, że ustawodawca nakazuje w art. 257 § 1 k.p.k. traktować areszt tymczasowy jako ultima ratio, wprowadzając zasadę minimalizacji środka zapobiegawczego. Mimo tego rozwiązania, dane statystyczne wskazują na drastyczny wzrost stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego, zwłaszcza z powołaniem się na przesłankę szczególną określoną w art. 258 § 2 k.p.k. Dążąc do ograniczenia stosowania tego środka, a także mając na względzie wzrost

ustawowego zagrożenia kar, który nastąpił z dniem 1 października 2023 r., koniecznym jest proponowane podniesienie, w ramach tej przesłanki szczególnej, górnej granicy kary pozbawienia wolności z 8 na 10 lat. Decyzja o tymczasowym aresztowaniu z tej przyczyny nie może być podejmowana automatycznie, ale trzeba rozważyć, czy nie zachodzą w sprawie takie okoliczności, które wskazują, że w rzeczywistości pomimo grożącej oskarżonemu surowej kary w danym wypadku nie występuje uzasadniona obawa utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w art. 258 § 1 k.p.k. Jednocześnie, w celu ograniczenia możliwości nadużywania przesłanki szczególnej z art. 258 § 2 k.p.k., proponuje się dodanie art. 263 § 4c k.p.k. zakładającego, że stosowanie tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 k.p.k. do wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy.

Art. 258a k.p.k.

Propozycja uchylenia art. 258a k.p.k., wprowadzonego ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 568), podyktowana jest koniecznością wyeliminowania zbędnej regulacji, stanowiącej superfluum obowiązujących przepisów, które przewidują reakcję wobec niestosowania się do nakazów wynikających z istoty środków zapobiegawczych orzeczonych wobec oskarżonego.

Art. 263 § 2 i § 4 k.p.k.

W ocenie projektodawcy racjonalizowanie stosowania, a zwłaszcza przedłużania, tymczasowego aresztowania wymaga ingerencji w treść aktualnej regulacji ustawowej, w formie podkreślającej dotychczasowy dorobek orzecznictwa, z którego jednoznacznie wynika, że dalsze stosowanie środka izolacyjnego może nastąpić wyjątkowo i jedynie w sprawie prowadzonym oraz prawidłowo zorganizowanym postępowaniu. Innymi słowy – chodzi o wprowadzenie zapisu ustawowego, który zabezpieczy osobę pozbawioną wolności w toku postępowania karnego przed wydłużaniem okresu izolacji z uwagi na niedostatki w sprawnym procedowaniu ze strony organów procesowych.

Proponowana zmiana wprost do treści art. 263 § 2 k.p.k. wprowadza zapis o potrzebie oceny przez sąd sprawności postępowania przygotowawczego, a także wskazuje kryteria tej oceny. Sąd będzie zobowiązany do zbadania w jakim stopniu zrealizowano planowane czynności procesowe, wskazywane uprzednio we wniosku o zastosowanie i ewentualnych wcześniejszych wnioskach o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Nadto będzie musiał zważyć okoliczności wskazane jako powody, dla których określonych czynności dotąd nie wykonano lub nie ukończono. Jeżeli

uzna, że postępowanie jest źle prowadzone lub jego organizacja jest nieefektywna – będzie w pełni uprawniony do odmowy przedłużenia tymczasowego aresztowania. Zmiana regulacji winna też wpłynąć na kształt wniosków o przedłużenie izolacji. Zgodnie z zamierzeniem powinny one mieć charakter relacyjny, ale z mocnym akcentem rozliczenia dotychczasowego okresu aresztowania przez prezentację efektywności postępowania. Jeżeli jakichś czynności nie zdołano przeprowadzić lub dokończyć – niezbędne będzie wyjaśnienie przyczyn, a w dalszej kolejności – realna prognoza terminu wykonania lub dokończenia, ze świadomością, że deklaracje te zostaną zweryfikowane po upływie kolejnego okresu aresztowania, w przypadku uwzględnienia wniosku. Ma to doprowadzić w istocie do decyzji o zmianie środka zapobiegawczego na wolnościowy, gdy zawodzi organizacja postępowania i wyeliminować powtarzanie w kolejnych wnioskach tych samych czynności do wykonania, bez wyjaśnienia powodów braku ich dotychczasowej realizacji.

Analogiczne badanie przebiegu postępowania będzie miało miejsce w przypadkach, gdy z uwagi na termin stosowania tymczasowego aresztowania właściwym do rozpoznania wniosku będzie już sąd apelacyjny.

Art. 263 § 8 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 263 § 8 k.p.k. przez dodanie art. 261 § 1a k.p.k. ma charakter zmiany wynikowej w związku z dodania tego przepisu w art. 261 k.p.k.

Art. 266 § 1a i § 3 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 266 k.p.k. polega na rezygnacji z regulacji uzależniającej przyjęcie poręczenia majątkowego od wykazania, że przedmiot poręczenia majątkowego nie pochodzi z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel. W ocenie projektodawcy uzasadniony jest powrót do wersji art. 266 k.p.k. obowiązującej do dnia 21 czerwca 2021 r. z dodatkowym wskazaniem w § 1a, że w razie zastosowania poręczenia majątkowego w postępowaniu przygotowawczym przez sąd przyjęcia przedmiotu tego poręczenia dokonuje prokurator. Problemy dowodowe i uznaniowość, która może prowadzić do różnych ocen tych samych stanów faktycznych, prowadzi do wniosku, że wymóg wykazania źródła pochodzenia przedmiotu poręczenia może skutkować faktyczną niemożnością jego złożenia, co z kolei niekorzystnie rzutuje na sytuację procesową oskarżonego. Co więcej, obecna regulacja niesie ryzyko jej instrumentalnego stosowania przez odmowę przyjęcia przedmiotu poręczenia w celu niejako „wymuszenia” zastosowania tymczasowego aresztowania.

Art. 276 § 2–5 k.p.k. oraz art. 250 § 4 k.p.k.

W art. 276 § 2–5 k.p.k. zrealizowany zostaje, zgłaszany wielokrotnie przez Naczelną Radę

Adwokacką, postulat pozostawienia wyłącznie w gestii sądu możliwości stosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego. Ratio legis takiej zmiany ma na celu wyeliminowanie sytuacji, w której jeden z uczestników postępowania (prokurator) mógłby (choćby tylko czasowo tj. do chwili rozpoznania zażalenia przez sąd – art. 252 § 2 k.p.k.) pozbawić obrońcę oskarżonego prawa do reprezentowania jego interesów przez zastosowanie wskazanego środka zapobiegawczego.

Postulat ten zostaje zrealizowany przez wskazanie w projektowanych przepisach, że środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego stosuje wyłącznie sąd (art. 250 § 4 k.p.k. i art. 276 § 2 zdanie pierwsze k.p.k.). W postępowaniu o zastosowanie tego środka – co do zasady – zastosowanie znajdują przepisy dotyczące tymczasowego aresztowania. W celu zapewnienia sprawności postępowania przygotowawczego proponuje się wskazanie, że sąd rozpoznaje wniosek prokuratora o zastosowanie wskazanego środka bezzwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpływu wniosku. Ponieważ w postępowaniu nie dochodzi do pozbawienia wolności oskarżonego wskazano, że nie ma potrzeby zarządzania jego doprowadzenia na posiedzenie.

Proponuje się również wskazanie, że prokurator, oskarżony i obrońca mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu dotyczącym zastosowania i przedłużenia stosowania środka zapobiegawczego, o którym mowa w art. 276 § 2 k.p.k., oraz rozpoznania zażalenia na jego zastosowanie lub przedłużenie. Niestawiennictwo oskarżonego, obrońcy lub prokuratora należycie zawiadomionych o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy (art. 276 § 3 k.p.k.). Różnice pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a zawieszeniem w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego uzasadniają wyłączenie stosowania w przypadku tego ostatniego środka zapobiegawczego niektórych przepisów tj. art. 249 § 3 i 5 zdanie drugie i trzecie k.p.k. (przewidujących obowiązek przesłuchania oskarżonego oraz szczególną podstawę do wystąpienia o obrońcę z urzędu), art. 251 § 3 zdanie drugie k.p.k. (podkreślającego wyjątkowość tymczasowego aresztowania), art. 251 § 4 zdanie pierwsze k.p.k. (przewidującego szczególną podstawę doręczenia postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego), art. 253 § 3 i 4 k.p.k. (dotyczących zawiadamiania określonych osób o zmianach związanych z tymczasowym aresztowaniem), art. 257 k.p.k. (podkreślającego wyjątkowy charakter tymczasowego aresztowania oraz przewidującego możliwość stosowania warunkowego tymczasowego aresztowania), art. 259 k.p.k. (przewidującego negatywne warunki tymczasowego aresztowania) oraz art. 261 k.p.k. (dotyczącego zawiadamiania określonych podmiotów o tymczasowym aresztowaniu).

Niektóre przepisy nie będą znajdowały zastosowania także z uwagi na ich oczywistą nieadekwatność w przypadku zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego (np. art. 260 k.p.k. i art. 262 k.p.k.).

Proponuje się również wprowadzenie szczególnej regulacji, zgodnie z którą przedłużenie stosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w art. 263 § 2 i 3 k.p.k., może nastąpić w wyjątkowych wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W kwestii przedłużenia w toku postępowania przygotowawczego orzeka na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd, przed którym sprawa się toczy.

Dodatkowo proponuje się dodanie przepisu stanowiącego, że o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić dziekana okręgowej rady adwokackiej lub dziekana rady okręgowej izby radców prawnych właściwej ze względu na miejsce wykonywania przez oskarżonego zawodu. Pozwoli to na podjęcie właściwych działań przez władze odpowiednich samorządów zawodowych.

Art. 281 § 2 i § 3 k.p.k.

Nowelizacja przepisów regulujących instytucję listu żelaznego wprowadzała dominującą rolę prokuratora w procesie ubiegania się przez podejrzanego o jego wydanie na etapie postępowania przygotowawczego, czyniąc go instytucją martwą. Treść art. 281 § 2 k.p.k. pozbawiła możliwości realnego wpływu na jego wydanie przez sąd, uzależniając go albo od inicjatywy, albo braku sprzeciwu wydania przez prokuratora. Tym samym na etapie postępowania przygotowawczego – czyli na ogół na etapie najczęstszego jak dotychczas zainteresowania wydaniem listu żelaznego, wystarczył sprzeciw prokuratora, aby nie doszło do jego wydania. Projektowane uchylenie przepisu w tym zakresie spowoduje powrót do wyłącznej kompetencji sądu w ocenie podstaw do wydania lub odmowy wydania listu żelaznego. Przywrócona zostanie tym samym istota listu żelaznego jako instytucji zabezpieczania podejrzanego dla procesu karnego decyzją sądu okręgowego. Jednocześnie zrezygnowano z obowiązkowej obecności prokuratora, który ma prawo, a nie obowiązek uczestniczyć w posiedzeniu.

Art. 310 § 2 k.p.k.

W aktualnej praktyce prowadzenia postępowań przygotowawczych zwraca uwagę wydłużający się czas ich trwania, zwłaszcza w sprawach złożonych i wielopodmiotowych. Trwają one niejednokrotnie już nie miesiące, lecz lata. Generuje to konieczność wielu migracji wniosków procesowych o przedłużenie śledztwa i akt postępowania pomiędzy jednostkami prokuratury różnych szczebli. Zwiększa się w związku z tym liczba wydawanych postanowień o przedłużeniu (w ramach pojedynczego śledztwa i globalnie), a przecież czas niezbędny do opracowania

stosownych dokumentów mógłby być wykorzystany wprost przez prokuratorów na czynności śledcze. W strukturach prokuratur zlikwidowano wyspecjalizowane działy nadzoru nad postępowaniami przygotowawczymi, a zadania z tego zakresu powierzono do wykonywania prokuratorom, którzy równolegle prowadzą i nadzorują własne śledztwa. Zadania związane z przygotowywaniem postanowień o przedłużeniu śledztwa nie mają przy tym w przeważającej większości przypadków znaczenia merytorycznego, chociażby w zakresie prawidłowego ukierunkowania tych postępowań. Stały się czynnością o charakterze formalnym, utrudniającym funkcjonowanie prokuratorom z jednostek obu zaangażowanych szczebli, tym trudniejszą do zaakceptowania, że nie przynosząca w gruncie rzeczy żadnych efektów procesowych. Z tak postawionej diagnozy zrodziła się propozycja zmiany sposobu kontroli długotrwałości postępowania prowadzonego w formie śledztwa. Miałyby się ona dokonywać co do zasady w jednostce, w której prowadzone jest postępowanie, a kompetencję do przedłużenia na czas powyżej roku otrzymałby prokurator bezpośrednio przełożony. Wyeliminuje to przede wszystkim potrzebę migracji akt sprawy, odformalizuje sposób realizacji nadzoru, ale też – urealni wpływ doraźny na pracę prokuratora referenta, gdyż osoba przedłużająca będzie miała realne instrumenty wpływu na jego pracę i możliwość bieżącej kontroli nad realizacją zamierzonych czynności. Projektowana zmiana powinna przyczynić się do przyspieszenia toku postępowań przygotowawczych prowadzonych w formie śledztwa.

Art. 313 § 1 i § 1a k.p.k. oraz art. 249 § 3a k.p.k.

Wprowadzone ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. odstępstwo od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego w sytuacji, kiedy przeprowadzenie takiej czynności nie jest możliwe ze względu na stan zdrowia podejrzanego albo stan nietrzeźwości lub odurzenia, w jakim znajduje się podejrzany, a zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego, pozostaje sprzeczności z konstytucyjnym prawem do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz konwencyjnym określonym w art. 5 ust. 3 EKPCz. Na skutek zmiany art. 313 k.p.k., de lege lata, nie ma już konieczności niezwłocznego ogłaszania zarzutu podejrzanemu, w sytuacji, kiedy nie pozwala na to stan zdrowia podejrzanego albo stan nietrzeźwości lub odurzenia, w jakim znajduje się podejrzany. Są to terminy pojemne, które z tego względu mogą być nadużywane w celu odstąpienia od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego. Warto też zwrócić uwagę, że skutkiem zastosowania uchwalonych art. 249 § 3a k.p.k. oraz art. 313 § 1 i 1a k.p.k. może być orzeczenie i wykonywanie wobec osoby, której ani nie powiadomiono o treści zarzutu, ani której nie ogłoszono zarzutu, środków zapobiegawczych, w tym najsurowszego z nich w postaci tymczasowego aresztowania. Tymczasem ocena, czy są spełnione przesłanki do jego zastosowania powinna odbywać się po

przesłuchaniu podejrzanego. Dodać należy, że sytuacja procesowa podejrzanego, wobec którego odstąpiono od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i jego przesłuchania jest gorsza niż podejrzanego ściganego listem gończym, bowiem w przypadku ujęcia podejrzanego ściganego listem gończym, należy niezwłocznie doprowadzić go o sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (art. 279 § 3 k.p.k.). Taka sytuacja nie wystąpi, np. gdy minie stan nietrzeźwości lub odurzenia. Brak obowiązku przesłuchania podejrzanego w takiej sytuacji przez sąd, tj. po ustaniu okoliczności określonych w art. 313 § 1a k.p.k., powoduje, że takie rozwiązanie należy uznać za sprzeczne z art. 5 ust. 3 EKPCz.

Dostrzegając powyższe względy projektowana treść art. 313 § 1 k.p.k. zakłada powrót do kształtu instytucji przedstawienia zarzutów sprzed nowelizacji dokonanej na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r., tj. przeprowadzenia kumulatywnie trzech czynności, które pozwolą na przekształcenie postępowania karnego z fazy *in rem* w postępowanie w fazie *in personam*, tj.: a) sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów; b) jego niezwłocznego ogłoszenia podejrzanemu oraz c) przesłuchania podejrzanego, z wyjątkiem wypadku, gdy ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z przyczyn leżących po stronie podejrzanego, w szczególności z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju, a także gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Poza tym, zakłada się uchylenie art. 313 § 1a k.p.k., a także powiązanego z nim art. 249 § 3a k.p.k., który zakłada możliwość odstąpienia od wymogu przesłuchania podejrzanego przed zastosowaniem środka zapobiegawczego oraz dopuszcza zastosowanie tymczasowego aresztowania pomimo niestawiennictwa obrońcy prawidłowo powiadomionego o terminie i miejscu posiedzenia.

Art. 318 k.p.k.

Zmiana proponowana w art. 318 k.p.k. polega na wprowadzeniu obowiązku poinformowania podejrzanego i jego obrońcy oraz pokrzywdzonego i jego pełnomocnika o przedłożeniu opinii. W dotychczasowym brzmieniu przepis ten nakazywał doręczenie tym osobom postanowienia o dopuszczeniu dowodu i zezwolenie na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłych. Wskazane podmioty otrzymywały zatem informacje, że dowód z opinii biegłego został wywołany, natomiast nie otrzymywały informacji o przedłożeniu opinii biegłego / biegłych do akt sprawy, co istotnie utrudniało zapoznanie się z tą opinią. Jak sygnalizowali praktycy, niejednokrotnie prowadziło to do sytuacji, że obrońca wyznaczony w sprawie z powodu pojawienia się wątpliwości co do poczytalności podejrzanego nie zdążał zapoznać się z opinią sądowo-

psychiatryczną zanim zdecydowano o tym, że ustaje obrona obligatoryjna, co z kolei skutkowało zwolnieniem obrońcy z jego obowiązków. Proponowana zmiana czyni realnym skorzystanie z uprawnień stron już wcześniej przewidzianych w tym przepisie, czyli wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych w toku postępowania przygotowawczego. Co oczywiste, poinformowanie ww. podmiotów o przedłożeniu opinii może nastąpić w sposób odformalizowany, w trybie art. 137 k.p.k.

Art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.

Projektowane zmiany art. 332 § 1 k.p.k. mają charakter dostosowujący. W ocenie projektodawcy w akcie oskarżenia (pkt 1) powinna zostać zawarta informacja nie tylko o zastosowaniu środka zapobiegawczego i zabezpieczenia majątkowego, ale również o zatrzymaniu z uwagi na jego konsekwencje dla oskarżonego i znaczenie w kontekście uzyskania statusu podejrzanego.

Art. 333 § 1a k.p.k.

Projektowane wprowadzenie art. 333 § 1a k.p.k. poszerza wymogi dotyczące treści aktu oskarżenia. Obok wymienienia w nim listy osób, których wezwania oskarżyciel żąda i wykazu innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej się domaga (art. 333 § 1 k.p.k.), w projektowanym art. 333 § 1a k.p.k. zobowiązano oskarżyciela do sformułowania tez dowodowych w odniesieniu do wnioskowanych dowodów, to jest do wskazania okoliczności, które mają być udowodnione. Zauważyć należy, że jest to wymóg dotyczący każdego wniosku dowodowego, wynikający z art. 169 k.p.k. Wprowadzenie obowiązku formułowania tez dowodowych w odniesieniu do poszczególnych dowodów także w akcie oskarżenia prowadzi do realizacji zasady równości stron, poszerza możliwości przygotowania się stron do rozprawy i powinno spowodować ograniczenie praktyki automatycznego wnioskowania o przeprowadzenie na rozprawie głównej wszystkich dowodów z postępowania przygotowawczego. Autor aktu oskarżenia, zobowiązany do formułowania tez dowodowych, powinien przeprowadzić rodzaj selekcji wniosków dowodowych, ograniczając się do składania ich w sytuacjach rzeczywiście uzasadnionych.

Art. 339 § 3 pkt 8, § 3b i § 5 k.p.k. oraz art. 368a k.p.k.

Zgodnie z art. 79 § 4 k.p.k., „Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób

samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu”. W rezultacie obrona obligatoryjna zapoczątkowana powstaniem wątpliwości co do poczytalności ustaje dopiero z momentem wydania przez sąd „orzeczenia, że udział obrońcy [w sprawie] nie jest obowiązkowy”. Celem tego przepisu jest wyraźne podkreślenie, że to dopiero sądowa ocena, mianowicie „uznanie opinii biegłych lekarzy psychiatrów za uzasadnioną” pozwala sądowi orzec o ustaniu obrony obligatoryjnej. Samo zatem złożenie do akt sprawy opinii biegłych, z której wynika brak przesłanek do obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., nie powoduje ustania stanu obrony obowiązkowej. Niestety w praktyce sądy niejednokrotnie „zapominają” o konieczności zbadania opinii i wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 79 § 4 k.p.k. (zdanie pierwsze *in fine*) lub nie dostrzegają, że przepis wyraźnie uzależnia ustanie obrony obligatoryjnej od wydania takiego orzeczenia. W rezultacie niejednokrotnie dochodzi w takich sprawach do prowadzenia rozprawy pod nieobecność obrońcy, co skutkuje zaistnieniem bezzwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. i koniecznością uchylecia wyroku wydanego w takich okolicznościach (por. m.in.: postanowienie SN z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21, OSNK 2022, z. 6, poz. 23; wyroki SN: z dnia 7 kwietnia 2022 r., II KK 59/22; z dnia 21 kwietnia 2021 r., III KK 114/21; z dnia 13 października 2021 r., III KK 334/21; z dnia 27 lutego 2020 r., III KK 643/19; z dnia 1 września 2020 r., IV KK 741/19; z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18; z dnia 11 kwietnia 2019 r., V KK 160/19; z dnia 13 czerwca 2019 r., IV KK 235/18; z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17; z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17; z dnia 25 stycznia 2024 r., III KK 562/23). Wobec tego proponuje się wprowadzenie do art. 339 § 3 k.p.k. obowiązku skierowania sprawy na posiedzenie przez prezesa sądu w celu wydania „postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4.”, o ile oczywiście takie postanowienie nie zostało wydane na wcześniejszym etapie postępowania. Wprowadzenie tego obowiązku uporządkuje procedowanie, bowiem przed przystąpieniem do merytorycznego rozpoznania sprawy na rozprawie lub na posiedzeniu, w którym udział obrońcy obligatoryjnego jest obowiązkowy, sąd przesądzi, czy nadal trwa stan obrony obligatoryjnej wywołany powołaniem biegłych psychiatrów w celu wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, czy też wobec treści tej opinii stan obrony obligatoryjnej ustał. Proponowana zmiana ma w rezultacie zapobiec wydaniu orzeczeń dotkniętych uchybieniem o randze bezzwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Przepisy art. 339 § 3b k.p.k. i 368a k.p.k. regulują kwestię rozpoznania wniosku oskarżonego o umorzenie postępowania z oskarżenia subsydiarnego z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela, składanego na określonym etapie postępowania sądowego: przed

rozprawą (art. 339 § 3b k.p.k.) i w toku rozprawy (art. 368a k.p.k.). Rozwiązania te należy uznać za zbędne, gdyż przed wejściem w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. oskarżonemu przysługiwało na ogólnych zasadach prawo do złożenia takiego wniosku. Ponadto, zgodnie z art. 56 § 2 k.p.k., jeśli sąd stwierdzi, że oskarżyciel posiłkowy nie jest osobą uprawnioną, wówczas orzeka, że nie może on brać udziału w postępowaniu, a jeśli wszczął już postępowanie sądowe, wówczas powinien je umorzyć na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Zmiana art. 339 § 5 k.p.k. ma charakter wynikowy w związku z projektowanym uchyleniem art. 339 § 3b k.p.k.

Art. 343 § 7 k.p.k. oraz art. 335 § 2 k.p.k.

Zmiana przepisów wynika z konieczności uwzględnienia dodawanego § 1a w art. 333 k.p.k.

Art. 360 § 2 k.p.k.

Proponuje się usunięcie przepisu wprowadzonego do Kodeksu postępowania karnego w 2016 r., wyposażającego prokuratora w prawo zgłoszenia sprzeciwu wobec wyłączenia jawności rozprawy. Według uchylanego przepisu, sprzeciw prokuratora wobec wyłączenia jawności jest wiążący dla sądu, bowiem na skutek jego zgłoszenia rozprawa ma się odbywać jawnie. Przepis ten stanowi jawne naruszenie zasady równouprawnienia stron postępowania sądowego (bowiem stronie przeciwnej nie przyznano prawa zgłoszenia podobnego „sprzeciwu”) oraz zasady nadrzędności sądu nad stronami. Uprzywilejowanie prokuratora jako strony postępowania sądowego w tej kwestii nie znajduje żadnego racjonalnego uzasadnienia, dlatego proponuje się uchylenie w art. 360 § 2 k.p.k.

Art. 374 § 3 i § 7 k.p.k.

Pierwsza z proponowanych zmian art. 374 § 3 k.p.k. ma na celu usunięcie uprzywilejowania prokuratora w związku z zastosowaniem procedury prowadzenia rozprawy na odległość. Z obecnie obowiązującego brzmienia tego przepisu wynika, że przewodniczący, na wniosek prokuratora, musi wyrazić zgodę na udział prokuratora w rozprawie na odległość, z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (verba legis: „wyraża zgodę”), a jedyną przesłanką nieuwzględnienia wniosku prokuratora są przeszkody techniczne. Tymczasem przewodniczący składu orzekającego powinien mieć swobodę decydowania, czy nie jest konieczny osobisty i „stacjonarny” udział prokuratora w rozprawie i nie może być w tym względzie związany wolą strony procesowej, jaką jest prokurator. Z tego powodu zawarty w tym przepisie zwrot „wyraża zgodę” należało zastąpić zwrotem „może wyrazić zgodę”, pozostawiając przewodniczącemu możliwość uwzględnienia wniosku prokuratora.

Projektowana zmiana art. 374 § 7 k.p.k. ma na celu urealnienie realizacji prawa oskarżonego do obrony w toku rozprawy prowadzonej na odległość. W świetle obecnego brzmienia tego przepisu sąd „może zarządzić” przerwę w rozprawie na czas oznaczony, aby umożliwić kontakt telefoniczny oskarżonego z obrońcą wówczas, gdy obrońca bierze udział w rozprawie przebywając w innym miejscu niż oskarżony. Według proponowanego brzmienia tego przepisu sąd byłby zobligowany zarządzić taką przerwę (wprowadzenie zwrotu „sąd zarządza” w miejsce „sąd może zarządzić”), przy czym odmowa zarządzenia przerwy nadal może mieć miejsce wówczas, gdy „złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy”.

Art. 378a § 1, § 4–6 i § 7 k.p.k.

Proponuje się zmiany art. 378a k.p.k., wprowadzonego ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. i obowiązującego od dnia 5 października 2019 r. Wprowadzenie tej instytucji istotnie ograniczającej prawo do obrony oskarżonego spotkało się z istotną krytyką, przede wszystkim ze względu na jego nadmierny rygoryzm prowadzący do możliwości utraty przez obronę możliwości udziału w postępowaniu dowodowym na rozprawie w części istotnej dla jej sytuacji procesowej. Celem obecnej zmiany jest złagodzenie tych skutków, a jednocześnie pozostawienie sądowi możliwości korzystania z tej możliwości przede wszystkim dla przeprowadzenia dowodów, które mogą być już dla sądu nieosiągalne w późniejszym okresie oraz przeciwdziałania obstrukcji procesowej związanej z udziałem w rozprawie, w której udział oskarżonego i obrońcy nie jest obowiązkowy. Zgodnie ze zmienioną regułą art. 378a § 1 k.p.k. sąd nadal będzie decydował – w szczególnie uzasadnionych wypadkach – o możliwości przeprowadzenia dowodów pod nieobecność oskarżonego lub obrońcy jako wyjątku od reguły, z tym że przesłuchanie świadka możliwe będzie wówczas, jeśli istnieje ponadto niebezpieczeństwo, że nie będzie go można przesłuchać w późniejszym terminie. Chodzi tu zatem o sytuacje w istocie wyjątkowe, m.in. jego stan zdrowia, w tym obłązną chorobę świadka, stan zagrożenia życia, czy wielokrotne wcześniejsze niestawiennictwo lub skuteczne doprowadzenie na rozprawę. Skorzystanie z tej możliwości będzie wyłączone w razie niestawiennictwa obrońcy, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy, niezależnie od jej powodów, skoro obowiązkowa obrona oznacza nakaz obrony w toku całej rozprawy, a prowadzenie jej bez udziału obrońcy choćby w części rodzi konsekwencje, o których mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Jest to regulacja zmierzająca do równoważenia interesów stron procesowych, w tym oskarżonego i dążąca do sprawnego rozpoznania sprawy, zapobieganiu nadużywaniu uprawnień procesowych przy szeroko określonej swobodzie udziału oskarżonego w rozprawie. Jednocześnie jednak obowiązujące dotąd rygoryzmy osłabione zostaną przez usunięcie przepisów art. 387a § 4–6 k.p.k., które niezasadnie wprowadzały prekluzję dowodową w zakresie

żądania ponownego przeprowadzenia dowodu z udziałem obrony. Wymogi wniosku dowodowego w tym zakresie zrównane zostały z ogólnymi warunkami wniosku dowodowego – przez usunięcie zwłaszcza nadmiernie rygorystycznego wymogu wykazania, że „sposób przeprowadzenia dowodu podczas jego nieobecności naruszał gwarancje procesowe, zwłaszcza prawo do obrony”. W praktyce procesowej dochodziło do niezasadnego oddalania wniosków dowodowych o takie ponowne przesłuchanie, czy uzupełniające przesłuchanie z powodu trudności w samym formułowaniu uzasadnienia potrzeby takiej czynności, a nie jej zbędności. Pozwoli to w sytuacji, w której dowód jest nadal dostępny i świadek ma możliwość się stawić, dokonanie przez sąd oceny zasadności wniosku na jego ogólnych podstawach i z uwzględnieniem warunków, w jakich został pierwotnie na rozprawie przeprowadzony. W projekcie usunięto także nadmiernie rygorystyczną regułę z art. 378a § 6 k.p.k., nakazująca „uzupełniające prowadzenie ponownie dowodu jedynie w zakresie, w jakim strona wykazała naruszenie gwarancji procesowych”. Stosowanie tego przepisu wskazywało na niejednolitość jego wykładni prowadzącą do nadużywania tego ograniczenia ponad nakazy proporcjonalności tej wyjątkowej w istocie instytucji z art. 378a k.p.k. Zmieniony art. 378a § 7 k.p.k. zawiera pouczenie dla oskarżonego, który stawia się na kolejny termin rozprawy, o możliwości złożenia wniosku o uzupełniające przeprowadzenie dowodu, dostosowane do likwidacji ograniczeń z art. 378a § 4 i 5 k.p.k.

Art. 387 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 387 § 2 k.p.k. ma na celu ułatwienie korzystania z możliwości dobrowolnego poddania się karze w sytuacji nieobecności prokuratora na rozprawie. Sprowadza się do usunięcia wymogu udzielenia zgody przez prokuratora na uwzględnienie przez sąd wniosku o dobrowolne poddanie się karze przez oskarżonego i wprowadzenie warunku polegającego na braku sprzeciwu prokuratora należycie powiadomionego o terminie rozprawy. Odnosząc się do konieczności uzyskiwania akceptacji nieobecnego prokuratora na uwzględnienie wniosku złożonego w trybie art. 387 k.p.k. należy wskazać, że kwestia ta była w przeszłości sporna w orzecznictwie. Na tle nieobowiązującego już stanu prawnego przeważało stanowisko SN, że „Nieobecność prokuratora na rozprawie głównej, prawidłowo zawiadomionego o jej terminie, oznacza, że w wypadku zgłoszenia przez oskarżonego wniosku, o jakim mowa w art. 387 § 1 KPK, nie sprzeciwia się on takiemu wnioskowi. Skuteczne złożenie sprzeciwu wobec wniosku oskarżonego wymaga obecności prokuratora na rozprawie głównej” (wyrok SN z dnia 21 sierpnia 2019 r. IV KS 19/19). W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, że *„nie zasługuje na akceptację pogląd, iż na skutek nieobecności na rozprawie, prokurator nie miał możliwości ustosunkowania się do zgłoszonego przez oskarżonego wniosku. Analogicznie można by argumentować w odniesieniu do nieobecnego na rozprawie pokrzywdzonego i gdyby miało to prowadzić do przyjęcia,*

że nie miał on możliwości ustosunkowania się do takiego wniosku, wypadałoby uznać, iż ze względu na konieczność respektowania uprawnień pokrzywdzonego brak jest warunków do uwzględnienia wniosku. Gdyby zaś zgodzić się z Sądem *ad quem*, że „nieobecność prokuratora na rozprawie nie pozbawia go wyrażenia własnego stanowiska odnoszącego się do przedmiotowego wniosku oskarżonego”, to konsekwentnie należałoby uznać, że również nieobecność na rozprawie pokrzywdzonego nie powinna prowadzić do zaniechania poznania jego stanowiska co do wniosku. Jeżeli w przypadku pokrzywdzonego tezy takiej postawić jednak nie można, to analogicznie nie może mieć ona zastosowania do prokuratora. Zatem, jeżeli przyjmuje się, że zawiadomienie pokrzywdzonego o terminie rozprawy oraz pouczenie go o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego wniosku, o którym mowa w trybie art. 387 § 1 KPK, jest wystarczające dla uznania, że mimo nieobecności pokrzywdzonego na rozprawie jego uprawnienie do wyrażenia sprzeciwu nie doznaje uszczerbku i zachodzą przesłanki do przyjęcia, że w takim wypadku „nie sprzeciwia się” on uwzględnieniu wniosku (przesłanka pozytywnej decyzji sądu z art. 387 § 2 KPK), to tak samo trzeba wnioskować w przypadku nieobecności na rozprawie, powiadomionego o jej terminie prokuratora, tj. że nie sprzeciwia się on uwzględnieniu wniosku. (...)

Natomiast co do powołanego przez Sąd Okręgowy w T. wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2015 r., V KK 240/15, zwrócono uwagę, że obecny stan prawny dezaktualizuje wyrażony w nim pogląd, iż w interesie oskarżonego, który złożył wniosek o dobrowolne poddanie się karze nakłada na sąd powinność, gdy ten widzi możliwość zakończenia zwieńczonego porozumieniem postępowania, zarządzenia przerwy w rozprawie w celu zawiadomienia prokuratora o propozycji oskarżonego. Pogląd ten został sformułowany w stanie prawnym obowiązującym do 30 czerwca 2015 r. (...), gdy prokurator mógł na zasadach ogólnych zaskarżyć wyrok wydany w trybie konsensualnym. Dlatego Sąd Najwyższy w celu zagwarantowania oskarżonemu stabilności wyroku wydanego na jego wniosek, ale pod nieobecność prokuratora, kierując się względami funkcjonalnymi, pogląd taki wyraził. Jednak wprowadzenie art. 447 § 5 KPK sprawiło, że racje, które przyświecały wydaniu wspomnianego orzeczenia, przestały być aktualne, bowiem przepis ten, ograniczając podstawy zaskarżenia wyroku wydanego w trybie konsensualnym, w szczególności blokując mu możliwość zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego z wysunięciem zarzutów określonych w art. 438 pkt 3 i 4 KPK, wystarczająco chroni oskarżonego przed zmianą wyroku w związku z apelacją prokuratora, który nie wyraził sprzeciwu wobec nieobecności na rozprawie (zob. D. Świecki, *Komentarz aktualizowany do art. 387 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el., tezy 20, 22)” Zmiana stanu prawnego która wprowadziła wymóg zgody prokuratora w art. 387 § 2 k.p.k. doprowadziła do znacznego ograniczenia stosowania art. 387 k.p.k. z uwagi na nieobecność prokuratora na rozprawie.

Projektowana ustawa zawiera próbę usprawnienia postępowania przez przywrócenie pełnej funkcjonalności instytucji z art. 387 k.p.k.

Art. 404c k.p.k. oraz art. 448 § 1a k.p.k.

Proponuje się uchylenie art. 404c k.p.k., który wszedł w życie z dniem 14 marca 2024 r. i wprowadził do Kodeksu postępowania karnego zupełnie nową instytucję „wstępnej narady” i „wyroku częściowego”. Wprowadzając tę nową instytucję do Kodeksu postępowania karnego ustawodawca uzasadnił to następująco: „[...] w procesach o obszernym zakresie postępowania dowodowego wynikającym z łączności podmiotowej (wielość oskarżonych) i przedmiotowej (wielość zarzucanych przestępstw) na szybkie rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej tych oskarżonych, wobec których możliwe będzie przeprowadzenie niezbędnych czynności dowodowych w sposób skoncentrowany. Stosowanie tych instytucji pozwoli na ograniczenie liczby osób uczestniczących w różnych rolach procesowych w długotrwałym postępowaniu, istotne obniżenie kosztów i innych obciążeń ponoszonych przez strony postępowania oraz ograniczenie trudności organizacyjnych, m.in. związanych z rezerwacją odpowiednio dużych sal rozpraw oraz zabezpieczeniem konwojów na rozprawę (art. 404c k.p.k.)” (druk sejmowy nr 3216 Sejm RP IX kadencji, s. 59). Nie można podzielić oceny autorów tej nowelizacji, że istotnie przyczyni się ona do przyspieszenia postępowań i rozwiąże szereg trudności organizacyjnych, zwłaszcza jeżeli uwzględni się zakres katalogu wyjątków od stosowania instytucji wyroku częściowego. Nie przedstawiono, a przynajmniej nie wskazano w uzasadnieniu projektu, badań, które potwierdzałyby takie założenia. Jednocześnie trzeba zauważyć, że wprowadzone instytucje są niespójne systemowo, chociażby z treścią art. 34 § 3 k.p.k. oraz antygwarancyjne (por. krytyczne uwagi C. Kuleszy w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, red. K. Dudka; WKP 2023, komentarz do art. 404c k.p.k.). Słusznie podkreśla się w piśmiennictwie, że brak rękojmi bezstronności sędziego, który wydał wyrok częściowy, w sprawie pozostałych oskarżonych nieobjętych tym wyrokiem, w praktyce będzie stanowił główny czynnik ograniczający stosowanie tej instytucji (por. J. Zagrodnik, w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. J. Skorupka, Legalis 2023, komentarz do art. 404c k.p.k., nb. 10). Wobec wskazanych argumentów uchylenie art. 404c k.p.k. należy uznać za uzasadnione.

Bezpośrednią i konieczną konsekwencją proponowanej zmiany jest także propozycja uchylenia art. 448 § 1a k.p.k.

Art. 422 § 2a k.p.k.

W projektowanym nowym brzmieniu art. 422 § 2a k.p.k. proponuje się ograniczenie warunków, które muszą być kumulatywnie spełnione, aby doszło do doręczenia wyroku

oskarżonemu pozbawionemu wolności i liczenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego wyroku nie od daty jego ogłoszenia, ale właśnie od daty jego doręczenia. Obecnie przepis ten przewiduje aż trzy warunki, które muszą być spełnione, aby pozbawiony wolności oskarżony miał doręczony wyrok wydany na rozprawie: 1) nieposiadanie obrońcy; 2) złożenie przez oskarżonego wniosku o doprowadzenie go na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok; 3) nieobecność oskarżonego podczas ogłoszenia wyroku. Proponowana zmiana art. 422 § 2a k.p.k. ogranicza te warunki do dwóch, eliminując wysoce dysfunkcyjny i budzący wątpliwości interpretacyjne wymóg złożenia wniosku o doprowadzenie na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok. Po wejściu w życie proponowanych zmian oskarżonemu pozbawionemu wolności będzie doręczany wyrok ogłaszany na rozprawie, jeżeli nie ma on obrońcy (co przecież w przypadku obrony z urzędu następuje z chwilą ogłoszenia wyroku kończącego postępowanie na rozprawie apelacyjnej – por. art. 84 § 2 k.p.k.) i nie był obecny podczas ogłoszenia tego wyroku. W rezultacie to od daty doręczenia takiemu oskarżonemu wyrok rozpocznie swój bieg termin zawity na złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. Po wprowadzeniu proponowanych zmian dojdzie w istocie do przywrócenia w omawianym zakresie standardu, jaki obowiązywał przed wejściem w życie dużej nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2013 r., czyli do dnia 30 czerwca 2015 r., kiedy to art. 419 § 2 k.p.k. przewidywał, że jeżeli oskarżony pozbawiony wolności nie był obecny przy ogłoszeniu na rozprawie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a nie miał obrońcy, orzeczenie to doręcza się oskarżonemu. Należy przypomnieć, że z dniem 1 lipca 2015 r. wprowadzono do Kodeksu postępowania karnego ogólną regułę doręczania wyroków stronom nieobecnym przy ich ogłoszeniu (art. 100 § 3 k.p.k. w wersji obowiązującej do dnia 14 kwietnia 2016 r.), która została zniesiona właśnie z dniem 15 kwietnia 2016 r. i zastąpiona treścią art. 422 § 2a k.p.k.

Podsumowując proponowana zmiana ma na celu zapewnienie pozbawionym wolności oskarżonym realne prawo do zapoznania się z treścią wyroku i jego zaskarżenia.

Art. 427 § 3a k.p.k.

W ocenie projektodawcy uzasadnione jest uchylenie art. 427 § 3a k.p.k., który tylko pozornie stanowi próbę przeciwdziałania możliwym działaniom obstrukcyjnym, polegającym na bierności dowodowej stron na forum sądu pierwszej instancji i formułowaniu w środgu odwoławczym zarzutów, a tym samym sugeruje wzmocnienie kontradyktoryjności postępowania sądowego. Jednak zakres wyłączenia spod tego zakazu jest tak szeroki, że przyjęcie tej regulacji niewiele zmienia w inkwizycyjnym modelu postępowania sądowego (por. D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Warszawa 2024, Lex, Komentarz do art. 427 k.p.k.). Zakaz stawiania zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu z urzędu nie dotyczy

okoliczności odnoszących się do tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. W konsekwencji art. 427 § 3a k.p.k. nie stanowi istotnej przeszkody dla podnoszenia zarzutu obrazu art. 167 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., gdyż wystarczy sformułowanie zarzutu naruszenia tych przepisów w odniesieniu do tezy dowodowej, która miałaby prowadzić do ustalenia odnoszącego się do tych okoliczności, a którego to dowodu sąd z urzędu nie przeprowadził, by zarzut taki był dopuszczalny.

Art. 445 § 1a i § 2 k.p.k.

Propozycja nowego art. 445 § 1a k.p.k. jest wynikiem oceny praktyki sporządzania środka zaskarżenia w procesie karnym, między innymi w sprawach skomplikowanych, wielotomowych i wieloosobowych. W sytuacji przedłużenia, na wniosek sędziego, czasu na sporządzenie uzasadnienia wyroku, proponuje się, że czas przeznaczony na przygotowanie apelacji zostanie również wydłużony dla stron i ich profesjonalnych przedstawicieli i wynosić będzie 30 dni od chwili doręczenia uzasadnienia.

Przepis stanowi realizację postulatu środowisk prawniczych ostatnich lat, uwzględniających rzeczywisty nakład pracy w sprawach karnych, w tym szczególnie zawiłych. Uwzględniono, że termin 14 dni, zwłaszcza przy wydłużonym czasie dla sądu przygotowującego uzasadnienie, nie gwarantuje w pełni możliwości rzetelnego przygotowania środka zaskarżenia przez stronę lub jej pełnomocnika czy obrońcę.

Zdanie drugie i trzecie projektowanego przepisu zapewni spójność regulacji procesowych zawartych w Kodeksie postępowania karnego i art. 369 Kodeksu postępowania cywilnego. Jednocześnie należy zauważyć, że regulacja zawarta w art. 100 § 8 k.p.k. nie zawsze może być wystarczająca z uwagi na przyjęty powszechnie pogląd, że nie ma potrzeby pouczenia o terminach zaskarżenia podmiotów profesjonalnych (vide: uchwała SN z dnia 1 października 2013 r. I KZP 6/13).

Wydłużenie terminu do sporządzenia apelacji nastąpi również w sytuacji, w której sąd przed wejściem w życie niniejszej ustawy doręczył odpis wyroku wraz z uzasadnieniem w sprawie, w której doszło do przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia, a nie upłynął jeszcze 14-dniowy termin do wniesienia apelacji. Wynika to z przyjęcia zasady bezpośredniego stosowania ustawy nowej. Projektowana zmiana art. 445 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy wobec dodanego art. 445 § 1a k.p.k.

Art. 452 § 2 i § 3 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 452 § 2 k.p.k. ma na celu powrót do treści tego przepisu nadanego na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r., a tym samym ograniczyć katalog przesłanek oddalenia wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy, który został poszerzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. W brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r., przepis art. 452 § 2 k.p.k. stanowił samodzielną podstawę oddalenia wniosku dowodowego, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez sąd odwoławczy byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. Odwołanie się do treści art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. oznaczało, że podstawy uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania stanowią także podstawy oddalenia wniosku dowodowego w instancji odwoławczej.

Zastrzeżenia co do prekluzji dowodowej opisane przy omawianiu proponowanych zmiany do art. 170 k.p.k. pozostają aktualne. Rezygnacja z prekluzji dowodowej w art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. rodzi konieczność uchylenia art. 452 § 3 k.p.k. który określa wyjątki od niej. Chodzi tu o wnioski dowodowe składane w instancji odwoławczej co do dowodu, który nie był powołany przed sądem pierwszej instancji, pomimo że składający wniosek mógł go wówczas powołać, oraz o fakty, niebędące przedmiotem postępowania przed tym sądem, gdy składający wniosek mógł je wówczas wskazać, gdy fakty lub dowody dotyczą tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k.

Art. 454 § 1 i § 1a k.p.k.

Projektowana redakcja art. 454 § 1 k.p.k. i dodanie § 1a tego przepisu jest w istocie powrotem do ich brzmienia sprzed nowelizacji na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., która zawęziła regułę *ne peuis* przewidując możliwość skazania przez sąd drugiej instancji zarówno w przypadku zaskarżenia wyroku warunkowo umarzającego, jak i wymierzenie przez ten sąd kary dożywotniego pozbawienia wolności na wniosek zawarty w apelacji. Wobec potrzeby poszanowania zasad dwuinstancyjności oraz zasady ograniczenia sądu odwoławczego w zakresie orzekania reformatoryjnego w przypadku wniesienia środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego, obowiązujące obecnie przepisy jawią się jako sprzeczne z regułą *ne peuis*. W przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, niebędącego skazaniem, który bywa często efektem porozumienia między oskarżonym a oskarżycielem, zaskarżenie rozstrzygnięcia i orzeczenie skazujące przez sąd odwoławczy jest przejawem swoistej nielojalności państwa wobec obywatela i odstąpienia od poczynionych ustaleń, w tym np. naprawienia szkody. Jednocześnie regulacja taka wyklucza możliwość kontroli instancyjnej skazania. Dalsze utrzymanie przepisu w

tym brzmieniu godzić będzie w gwarancje procesowe oskarżonego, ale też może znacząco osłabić zastosowanie warunkowego umorzenia jako często stosowanego w praktyce środka probacyjnego.

W wyniku tej samej nowelizacji doszło do uchylecia reguły *ne peius* gwarantującej zakaz zaostżenia przez sąd odwoławczy kary, przez wymierzenie dożywotniego pozbawienia wolności. Jako argument wskazano na potrzebę sprawności postępowania i brak argumentów przemawiających za utrzymaniem dotychczasowego stanu rzeczy. Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że konstytucyjna zasada kontroli instancyjnej nie stoi w opozycji do reformatoryjnego orzekania na niekorzyść oskarżonego przez sąd drugiej instancji. Jednak Trybunał jednocześnie przesądził, że decyzje sądu o pozbawieniu wolności wymagają stosownej sądowej weryfikacji i kontroli. Zakaz dotyczący nieorzekania kary dożywotniego pozbawienia wolności miał charakter bezwzględny. Powrót zatem do przepisu wcześniej obowiązującego wydaje się konieczny a wiąże się z rodzajem kary i możliwym zakresem kontroli kasacyjnej przed Sądem Najwyższym, wykluczającym samoistny zarzut dotyczący surowości kary. Dlatego, na skutek powrotu do obowiązujących przed wejściem w życie nowelizacji przepisów, sąd odwoławczy w przypadku ustalenia powodów do orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności winien wyrok sądu pierwszej instancji uchylić i przekazać do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Art. 457 § 2 k.p.k.

Konsekwencją projektowanych zmian art. 114 k.p.k. jest powrót w art. 457 § 2 k.p.k. do zasady, że sąd odwoławczy z urzędu sporządza uzasadnienie wyroku utrzymującego w mocy lub wyroku zmieniającego, jeżeli zgłoszono zdanie odrębne. Oznacza to zatem powrót do stanu prawnego sprzed dnia 1 października 2023 r. i jest wyrazem uprzednio już ugruntowanego przekonania, że ujawnione rozbieżności ocen prowadzące do zgłoszenia votum separatum przez członka składu orzekającego w sądzie odwoławczym stanowią okoliczności doniosłe dla sprawy oraz uzasadniają potrzebę ich przedstawienia w formie pisemnego uzasadnienia niezależnie od wniosku strony.

Art. 523 § 1a k.p.k.

Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadził możliwość wnoszenia przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie kasacji z powodu niewspółmierności wymierzonej kary (ustawa z dnia 11 marca 2016 r.). Projektowane uchycienie tego przepisu znajduje uzasadnienie w modelu postępowania kasacyjnego przyjętego w polskim procesie karnym. Zgodnie z obowiązującymi przepisami kasacja może być oparta na wykazywaniu wystąpienia w toku postępowania bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. lub innego rażącego

naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Zadaniem postępowania kasacyjnego jest zatem eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń, które zapadły w wyniku poważnych naruszeń prawa. W toku tego postępowania nie weryfikuje się natomiast ocen, których dokonuje sąd i to między innymi w zakresie ustaleń faktycznych, także tych, które wpływają na wymiar kary. W art. 523 § 1 in fine k.p.k. zawarty jest wprost zakaz wnoszenia kasacji z powodu niewspółmierności kary. Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadzający wyjątek od tej zasady nie mieści się w modelu rozpoznawania nadzwyczajnego środka zaskarżenia od prawomocnego orzeczenia i powoduje, że Sąd Najwyższy de facto ponawia postępowanie apelacyjne w części dotyczącej wymiaru kary. Przepis ten kreuje przy tym dodatkową nierówność stron, przyznając jedynie Prokuratorowi Generalnemu takie uprawnienie. Kolejny argument przemawiający za uchyleniem tego przepisu stanowi jego strona redakcyjna. Zasadny wydaje się bowiem wniosek, wynikający z wykładni art. 523 § 1a k.p.k. w zw. z art. 523 § 1 k.p.k., że Prokurator Generalny, formułując wyłącznie zarzut niewspółmierności kary, powinien jednocześnie wykazać zaistnienie rażącego naruszenia prawa. Praktyka Prokuratora Generalnego dotycząca stosowania tego przepisu także przemawia za jego uchyleniem. Wszystkie kasacje Prokuratora Generalnego wniesione z powodu niewspółmierności kary kwestionowały jej łagodność i zawierały wnioski o zaostrenie jej wymiaru.

Art. 553 § 2 k.p.k.

Proponowana zmiana stanowi konsekwencję dodania § 7a w art. 171 k.p.k.

Art. 555 k.p.k.

W art. 555 k.p.k. proponuje się wydłużenie terminu przedawnienia roszczeń wskazanych w tym przepisie do 3 lat. Stanowi to powrót do wcześniejszej wersji omawianego przepisu obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Jest to okres optymalny, gwarantujący dochodzenie przez osoby uprawnione należnych im praw. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 11 marca 2016 r., skracającej termin przedawnienia do roku, nie wyjaśniono powodów takiej regulacji (druk sejmowy nr 207 Sejm RP VIII kadencji). Praktyka stosowania prawa pokazuje, że obecnie obowiązujący roczny termin przedawnienia, przewidziany w art. 555 k.p.k. nie zawsze był wystarczający.

Na gruncie prawa cywilnego wskazuje się, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia (art. 442¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, z późn. zm.). Trzyletni okres przedawnienia stanowi

standard ogólnie akceptowalny na gruncie prawa cywilnego. Proponowana zmiana zmierza do zachowania spójności systemowej przepisów o przedawnieniu roszczeń.

Art. 618b § 3 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 618b § 3 k.p.k. polega na podniesieniu kwoty stanowiącej górną granicę należności dla świadka do równowartości 12% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe. Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1999 r. o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2024 r. poz. 1356) w ustawie budżetowej ustala się kwoty bazowe. W art. 9 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy budżetowej na rok 2026 r. (Dz. U. poz. 63) wskazano, że kwota bazowa dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe wynosi 1 935,26 złotych.

W projekcie proponuje się podwyższenie górnego limitu należności dla świadka z 4,6% wskazanej kwoty bazowej (89,02 złotych) do 12% tej kwoty (232,23 złotych). Mając na uwadze, że od dnia 1 stycznia 2026 r. minimalne wynagrodzenie za pracę wynosi 4806 złotych (§ 1 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2025 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2026 r., Dz. U. poz. 1242), należy przyjąć, że średnie dzienne minimalne wynagrodzenie to 218,45 złotych (4806 złotych: 22 dni robocze). Obecnie obowiązujący maksymalny pułap zwrotu utraconego zarobku nie sięga zatem nawet połowy równowartości wynagrodzenia minimalnego. Proponowana nowelizacja ma na celu podwyższenie górnej granicy należności dla świadka do poziomu odpowiadającego minimalnemu wynagrodzeniu za dzień roboczy. Jednocześnie, pozostawiona zostaje zasada, że w przypadku utracenia zarobków niższej wartości, zwrotowi będą podlegały zarobki faktycznie utracone.

Art. 666 § 1 k.p.k.

Projektowana zmiana związana jest z dostosowaniem katalogu przestępstw wskazanym w tym przepisie do regulacji zawartej w art. 259 § 3 k.p.k., zgodnie z którym tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.

Zmiany w Kodeksie wykroczeń

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2024), który wpłynął do Sejmu RP w dniu 22 lutego 2022 r. i który był procedowany w I czytaniu w dniu 9 marca 2022 r., nie zawierał przepisów nowelizujących

Kodeks wykroczeń dotyczących zmiany progu kontrawencjonalizacji kradzieży zwykłej, kradzieży leśnej, paserstwa oraz zniszczenia rzeczy (art. 119 § 1 k.w., art. 120 § 1 k.w., art. 122 § 1 i 2 k.w. oraz art. 124 § 1 k.w.) Przepisy nowelizujące wskazane powyżej regulacje, przez podniesienie progu przepołowienia z obecnych 500 złotych na 800 złotych, zostały zgłoszone dopiero po pierwszym czytaniu na etapie prac komisji sejmowej (zob. przebieg posiedzenia komisji nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach 9.06.2022 r.,

<https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/biuletyn.xsp?sknr=NK.K.-27>;

sprawozdanie Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z 9 czerwca 2022 r., druk sejmowy 2339).

Zgodnie z art. 119 ust. 1 Konstytucji RP Sejm rozpatruje projekt ustawy w trzech czytaniach. Przepis art. 119 ust. 2 Konstytucji RP stanowi zaś, że wnioskodawca, posłowie i Rada Ministrów są upoważnieni do wnoszenia poprawek do projektu ustawy w czasie jego rozpatrywania przez Sejm. Przez zgłoszenie już po pierwszym czytaniu ustawy nowelizującej propozycji zmian dodatkowych przepisów karnych, które nie spełniają cech „poprawki” do ustawy, mogło dojść do naruszenia art. 119 ust. 1 Konstytucji RP.

Trybunał Konstytucyjny wskazywał w swoim orzecznictwie, że w sensie technicznym poprawka może przybrać postać propozycji skreślenia pewnej części w tekście projektu ustawy, uzupełnienia go przez dopisanie pewnych elementów lub zastąpienia niektórych części tekstu projektu, zwłaszcza określonych wyrazów, innymi (por. wyrok TK z 24 marca 2004 r., K 37/03). Poprawki polegające na uzupełnieniu ustawy powinny pozostawać w związku z projektem złożonym w Sejmie, nie tylko o charakterze formalnym, ale i merytorycznym, polegającym na tym – jak wskazywał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 kwietnia 2009 r. (P 11/08) – „że konkretne poprawki odnoszące się do projektu powinny pozostawać w odpowiedniej relacji z jego treścią, zmierzając do modyfikacji pierwotnej treści projektu, a nie do stworzenia nowego projektu”.

Wniesiony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 2024) nie zawierał przepisów odnoszących się do tzw. typów przepołowionych. Dodane po pierwszym czytaniu regulacje, prowadzące do radykalnej zmiany reżimu odpowiedzialności całej kategorii zachowań, mających przy tym olbrzymie znaczenie społeczne (przeniesienie części zachowań stanowiących dotychczas przestępstwa przeciwko mieniu do kategorii wykroczeń) muszą być zatem potraktowane jako nowa inicjatywa ustawodawcza. Ich uchwalenie poprzedzane być powinno trzema czytaniem.

Niespełnienie zasady trzech czytań rodzi spore prawdopodobieństwo uznania przez orzekające w sprawach sądy, że przepisy art. 119 § 1 k.w., art. 120 § 1 k.w., art. 122 § 1 i 2 k.w. oraz art. 124 § 1 k.w. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. mogą być dotknięte

wadą niekonstytucyjności. Te wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP wskazanych przepisów mogą w procesie stosowania prawa uniemożliwić osądzanie sprawców wykroczeń polegających na kradzieży zwykłej, kradzieży leśnej, paserstwie i naruszeniu integralności rzeczy. Mogą pojawiać się też pytania, czy w przypadku, gdy wartość rzeczy stanowiących przedmiot czynności wykonawczych typów czynów zabronionych opisanych w art. 278 k.k., 288 k.k., 290 k.k. i 291 k.k. jest wyższa niż 500 złotych (poprzedni próg kontrawencjonalizacji), a niższa niż 800 złotych, nie mamy do czynienia z przestępstwem. Sytuacja, w której sprawca kradzieży rzeczy wartości 600 złotych nie wie, czy jego zachowanie stanowi wykroczenie, czy przestępstwo, stanowi rażące naruszenie funkcji gwarancyjnej prawa karnego, mającej zakorzenienie w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP. Stąd konieczność pilnej zmiany tych przepisów.

Podkreślenia wymaga, że przewidziany w zmienianych przepisach próg kontrawencjonalizacji, który wynosi 800 złotych, nie budzi wątpliwości z perspektywy konstytucyjnej, ani kryminalnopolitycznej, a tym samym nie wymaga zmiany.

Nadanie przepisowi zmienianemu identycznej treści z poprzednio obowiązującą może jednak rodzić wątpliwości – także z zakresu techniki prawodawczej. Stąd proponuje się, by wyłączenie z zakresu zastosowania normy sankcjonującej wynikającej z art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. czynów zabronionych, których wartość przedmiotu czynności wykonawczej lub wartość wyrządzonej szkody przekracza 800 złotych, nastąpiło przez wykorzystanie konstrukcji przewidzianej w art. 130 § 1 k.w. Przepis ten opisuje przypadki, w których nie stosuje się art. 119 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. Proponuje się zatem dodanie do niego kolejnego punktu (pkt 3), zgodnie z którym wskazane powyżej regulacje nie znajdują zastosowania, jeżeli wartość rzeczy lub mienia, o których mowa w tych przepisach, przekracza 800 złotych.

Artykuł 130 § 1 k.w. nie odwołuje się do art. 120 k.w., który także objęty jest kontrawencjonalizacją. W związku z tym konieczne jest dodanie do art. 130 § 1a k.w. w brzmieniu „Przepisu art. 120 nie stosuje się, jeżeli wartość drzewa, o którym mowa w tym przepisie, przekracza 800 złotych”.

Ponieważ próg kontrawencjonalizacji zawarty został w art. 130 k.w., należało zmienić dotychczasowe brzmienie art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. przez usunięcie z tych przepisów odniesienia do wartości rzeczy, mienia lub wyrządzonej szkody.

O ile nie budzi wątpliwości, że zawarte w art. 130 k.w. sformułowanie „nie stosuje się” oznacza niemożność pociągnięcia sprawcy kradzieży rzeczy, której wartość przekracza 800 złotych, do odpowiedzialności za wykroczenie, to pojawia się pytanie – także procesowe – o to, jaki warunek odpowiedzialności za wykroczenie nie został w ten sposób spełniony. Przychylić należy się do poglądu wyrażonego w doktrynie, zgodnie z którym w takim przypadku zachowanie sprawcy nie zawiera znamion wykroczenia (zob. P. Gensikowski. W: Kodeks wykroczeń. Komentarz. Red. P.

Daniluk, 2023 r., kom do art. 130, nb 19). Podobnie na płaszczyźnie znamion wykroczenia statuje okoliczności wymienione w art. 130 k.w. M. Bojarski wskazując: „(o)dgraniczenie niektórych typów wykroczeń od przestępstw nie zawsze jest uzależnione od wartości mienia, na które zostało skierowane działanie sprawcy. W myśl bowiem art. 130 k.w. nie jest wykroczeniem czyn skierowany na mienie, nawet niższej wartości 500 zł., jeżeli zaistnieją okoliczności, o których mowa w tym artykule” (zob. M. Bojarski, w: Kodeks wykroczeń. Komentarz. 2019 r., red. M. Bojarski, W. Radecki, 2019, kom. do art. 130 pkt 1). Oznacza to, że proponowana nowelizacja nie zmienia znamion wykroczenia kradzieży; zabór rzeczy wartości nieprzekraczającej 800 złotych w dalszym ciągu realizuje znamiona wykroczenia, nie przestępstwa, a kradzież (podobnie jak kradzież leśna, paserstwo czy uszkodzenie rzeczy) pozostają typami przepołowionymi.

Postawiona powyżej teza znajduje uzasadnienie na gruncie przyjmowanej wykładni art. 119 k.w., w sytuacji, w której przedmiotem czynności wykonawczej jest broń, amunicja czy materiały wybuchowe. W takim przypadku, zgodnie z art. 130 § 1 k.w., art. 119 k.w. nie stosuje się. Jak wskazuje się w doktrynie sformułowanie art. 130 k.w. pozwala przyjąć, że wskazane w § 1 pkt 2 tego przepisu przedmioty nie stanowią przedmiotu czynności wykonawczej typu opisanego w art. 119 k.w. Przychylić się należy do prezentowanego w doktrynie stanowiska, zgodnie z którym: „(w) takim przypadku mamy do czynienia ze znamionami o charakterze negatywnym, których zaistnienie powoduje, że czyn sprawcy nie stanowi wykroczenia, a zatem wypełnia znamiona przestępstwa” (zob. P. Gensikowski, Wykroczenia przeciwko mieniu, w: Reforma Prawa Wykroczeń, tom I, red P. Daniluk, s. 516 i powołana tam literatura).

Prezentowane powyżej stanowisko ma istotne znaczenie także z perspektywy znamion przestępstw opisanych w art. 278 k.k., 284 k.k., 288 k.k., 290 k.k. czy 291 k.k. Przyjęcie, że wartość zabieranej, niszczonej czy wartość wyrządzonej szkody przestaje być znamieniem wykroczenia oznaczać może, że typy czynów zabronionych zawarte we wskazanych przepisach tracą charakter tzw. typów przepołowionych. Jakkolwiek sama konstrukcja od lat jest krytykowana w doktrynie, to – z ostrożności procesowej – podkreślić należy, że nie było zamierzeniem projektodawcy wprowadzenie jakichkolwiek zmian w zakresie znamion przestępstw przeciwko mieniu.

Zmiany w Kodeksie karnym

Art. 60 § 3 k.k.

W art. 60 § 3 k.k. przewidziano powrót do rozwiązania sprzed dnia 1 października 2023 r., czyli że decyzja o zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawnił on wobec organu powołanego do ścigania

przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia, będzie pozostawała w gestii sądu. Obowiązujące rozwiązanie ogranicza swobodę sądu i redukuje gwarancje podsądnego, ponieważ uzależnia zastosowanie tej instytucji od wniosku prokuratora. Tymczasem ograniczenie decyzyjności sądu na etapie postępowania jurysdykcyjnego, a zwłaszcza w procesie wymiaru kary, stanowiskiem prokuratora, wzbudza zasadnicze zastrzeżenia na płaszczyźnie konstytucyjnej, w szczególności z punktu widzenia zasad wyrażonych w art. 10 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. W następstwie zmiany możliwym będzie zastosowanie wobec sprawcy nadzwyczajnego złagodzenia kary lub orzeczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania zarówno na wniosek prokuratora, jak i z urzędu, gdy sąd dojdzie do przekonania materializacji przesłanek, o jakich mowa w art. 60 § 3 k.k.

Art. 165a § 1 k.k.

Przepis ten przewiduje karę dla osoby, która gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa, o którym mowa w art. 120 k.k., art. 121 k.k., art. 136 k.k., art. 166 k.k., art. 167 k.k., art. 171 k.k., art. 252 k.k., art. 255a k.k. lub art. 259a k.k.

Proponowana zmiana polega na usunięciu z katalogu przestępstw wymienionych w tym przepisie czynów kwalifikowanych z art. 136 § 3 i 4 k.k. Dotyczą one publicznego znieważenia głowy obcego państwa lub akredytowanego szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego takiego państwa albo osoby korzystającej z podobnej ochrony na mocy ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych (art. 136 § 3 k.k.) oraz publicznego znieważenia osoby należącej do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa albo urzędnika konsularnego obcego państwa (art. 136 § 4 k.k.). Ani waga ani charakter czynów, o których mowa w art. 136 § 3 i 4 k.k., nie uzasadnia ich umieszczenia w katalogu wymienionym w art. 165a § 1 k.k., który dotyczy wszak finansowania terroryzmu. Z tego względu należy dokonać proponowanej nowelizacji, która sprowadza się do wyeliminowania w art. 165a k.k. odwołania do art. 136 § 3 i 4 k.k.

Art. 259b k.k.

W art. 259b k.k., analogicznie jak w przypadku nowelizowanego art. 60 § 3 k.k., zwrot „Na wniosek prokuratora sąd stosuje” proponuje się zastąpić wyrazami „Sąd może zastosować”. Odstępuje się zatem od związania sądu wnioskiem prokuratora co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz warunkowego zawieszenia jej wykonania. Ulega

zwiększeniu swoboda sądu w decydowaniu o kształcie sankcji karnej, gdy wystąpią okoliczności uzasadniające redukcję kary bądź możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonania.

Art. 305 § 1 i § 2 k.k.

W projekcie rezygnuje się z ingerencji w wymiar sankcji za poszczególne przestępstwa. Jedynie na zasadzie wyjątku projekt wprowadza zagrożenie surowsze w art. 305 § 1 k.k. (przestępstwo utrudniania przetargu publicznego). Od początku obowiązywania Kodeksu karnego jest ono zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Uznaje się, że jest to sankcja zbyt łagodna, zwłaszcza w dobie intensywnego rozporządzania finansowymi środkami unijnymi (m.in. KPO). Instytucja przetargu publicznego powinna korzystać ze wzmożonej ochrony karnoprawnej. Ponadto należy wskazać, że obecne zagrożenie nie jest spójne z innymi zagrożeniami (np. przestępstwo wyłudzenia dotacji lub subwencji z art. 297 k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat).

Proponowana zmiana art. 305 § 2 k.k. ma charakter redakcyjny i czysto dostosowawczy – jest konsekwencją zmiany ustawowego zagrożenia za przestępstwo stypizowane w art. 305 § 1 k.k. na takie samo jak przewidziane we wspomnianym przepisie.

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym

Art. 8a § 2 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 8a § 2 k.k.w. stanowi konsekwencję uchylecia art. 73 § 3 i 4 k.p.k.

Art. 9 § 5–8 k.k.w.

Przepisy art. 9 § 5–8 k.k.w. określają zasady postępowania w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, którego dotyczy wnioski o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym, jeżeli wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia skutkowałoby zwolnieniem skazanego z aresztu śledczego lub zakładu karnego. Uregulowania te przewidują dość szerokie uprawnienia prokuratora w takim postępowaniu. Po pierwsze, prokurator ma prawo wziąć udział w posiedzeniu, co oznacza konieczność jego wyznaczenia przez sąd i zawiadomienia prokuratora. Po drugie, prokurator swoim sprzeciwem co do postanowienia o wstrzymaniu wykonania orzeczenia powoduje, że postanowienie takie staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu. Po trzecie, prokuratorowi przysługuje zażalenie na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia.

Konieczność wyznaczenia posiedzenia celem umożliwienia prokuratorowi wzięcia w nim udziału na gruncie art. 9 § 5 k.k.w. powoduje, że postępowanie, które z natury rzeczy winno toczyć się sprawnie, takim nie jest. Nadto o wykonalności orzeczenia winien decydować sąd lub

ustawodawca, a nie prokurator swoim sprzeciwem, zwłaszcza że przesłanki złożenia takiego sprzeciwu nie są w żaden sposób sprecyzowane, a więc może on być składany na zasadzie pełnej dowolności, nawet bez merytorycznego uzasadniania, uniemożliwiając opuszczenie przez skazanego zakładu karnego lub aresztu śledczego. W tej sytuacji, mimo decyzji sądu o wstrzymaniu wykonania orzeczenia, to prokurator swoim sprzeciwem decyduje o kontynuacji pozbawienia wolności do chwili uprawomocnienia się postanowienia o wstrzymaniu wykonaniu orzeczenia. Ponadto, przyznanie prokuratorowi prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia oraz nieprzyznanie skazanemu prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wstrzymania wykonania orzeczenia, stanowi przejaw zachwiania równowagi stron postępowania wykonawczego przed sądem i przewagi prokuratora w tym zakresie. Jest to pozbawione podstaw, zwłaszcza, że prokurator nie jest organem postępowania wykonawczego, jak na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego z 1969 r., tylko stroną postępowania przed sądem, podobnie jak skazany.

Ze wskazanych powodów proponuje się uchylenie art. 9 § 5–6 k.k.w. Takie posunięcie usprawni postępowanie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, a nadto przywraca równowagę stron postępowania na tym etapie.

Art. 22 § 2a k.k.w.

W art. 22 k.k.w. projektuje się uchylenie § 2a, który przewiduje, że udział prokuratora w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli ustawa tak stanowi.

Przepis ten stanowi oczywiste superfluum ustawodawcze, wszak udział prokuratora i tak będzie obowiązkowy, jeśli obligować go będzie do tego norma szczególna.

Art. 43le § 3 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 43le § 3 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w.

Przepisy art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w. przewidują możliwość złożenia sprzeciwu przez prokuratora w przypadku zezwolenia na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, który powoduje, że odpowiednio postanowienie sądu penitencjarnego oraz decyzja komisji penitencjarnej stają się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu.

W zakresie projektowanych zmian aktualne pozostają argumenty przywołane przy uzasadnieniu zmiany art. 9 § 6 k.k.w.

Art. 160 § 6 k.k.w.

Projektowana nowelizacja art. 160 § 6 k.k.w. stanowi konsekwencję zmiany art. 22 § 2a k.k.w., eliminując obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniach sądu w postępowaniu wykonawczym.

Art. 161 § 1 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 161 § 1 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Art. 215 § 1 k.k.w.

Projektowana zmiana art. 215 § 1 k.k.w. stanowi konsekwencję zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania karnego, w szczególności w art. 73 k.p.k., a dotyczących zapewnienia pełnej poufności kontaktów podejrzanego z obrońcą. Analogicznie zasadę pełnej poufności należy stosować do wszystkich podmiotów wskazanych w art. 215 § 1 k.k.w.

Art. 217b § 1a k.k.w.

Zmiana zaproponowana w art. 217b § 1a k.k.w. sprowadza się do objęcia treścią tego przepisu każdego obrońcy i każdego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, a nie tylko obrońcy, który został ustanowiony lub wyznaczony w sprawie, w której stosuje się tymczasowe aresztowanie. Poszerzenie regulacji ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej oraz tajemnicy, którą związany jest pełnomocnik niezależnie od tego, w jakiej sprawie został ustanowiony lub wyznaczony, ale reprezentuje sprawcę, który jest tymczasowo aresztowany. Proponowana zmiana stanowi powrót do rozwiązania przyjętego na podstawie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt

Projektowana zmiana art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1580, z późn. zm.) ma charakter materialnoprawny. Polega ona na uregulowaniu wprost możliwości przepadku zwierzęcia, w sprawach o przestępstwa określone w tym przepisie, jeżeli sprawca nie jest jego właścicielem. Na możliwość orzeczenia przepadku

zwierzęcia, które nie stanowi własności sprawcy wskazywano również na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z dnia 23 stycznia 2023 r. (II.7202.1.2019.MH) wskazywał, że „w orzecznictwie sądów powszechnych pojawiła się linia orzecznicza, zgodnie z którą w przypadku wydania wyroku skazującego, możliwe (a nawet konieczne) jest orzeczenie przepadku zwierzęcia także, jeśli sprawca znęcania nie jest jego właścicielem, np. zwierzę należy do osoby prawnej, której sprawca jest pracownikiem lub współnikiem. Wykładnię taką należy uznać za dopuszczalną. Podkreślenia wymaga bowiem, iż normę art. 35 ust. 3 u.o.z. interpretować należy w świetle art. 1 ust. 2 tejże ustawy, który do zwierząt, w zakresie odrębnie nieuregulowanym, nakazuje odpowiednio stosować przepisy dotyczące rzeczy. (...). Z kolei pozostawienie przez sąd zwierzęcia pod „opieką” osoby, która się nad nim znęca (nawet jeśli nie jest ona formalnie właścicielem) byłoby nie do pogodzenia z normami wyrażonymi w art. 1 ust. 1 oraz art. 5 u.o.z. nakazującymi poszanowanie, opiekę i ochronę zwierząt oraz ich humanitarne traktowanie”.

Ponieważ proponowana wykładnia, jak wskazał sam Rzecznik Praw Obywatelskich, jest „nieoczywista”, za pożądane uznano dokonanie zmiany art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, aby nie pozostawiać wątpliwości, że w sytuacji takiej orzeczenie przepadku jest w istocie możliwe. Projektowana zmiana wskazuje, że jeżeli sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia, sąd może orzec jego przepadek. Zmiana ta oddaje zatem w ręce sądu decyzję o możliwości orzeczenia przepadku w sytuacji, gdy sprawca znęca się nad zwierzęciem, które do niego nie należy. Taka regulacja pozwala uniknąć sytuacji, w której zwierzę będzie w przyszłości narażone na ponowne popełnienie względem niego przestępstwa, o którym mowa w art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze

Przepisy art. 115c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 poz. 334, z późn. zm.), dalej: „ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych” oraz art. 158b ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390, z późn. zm.), dalej: „ustawa – Prawo o prokuraturze” stanowią, że dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a k.p.k. lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogą zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym.

Ukształtowane przez ustawodawcę brzmienie wskazanych przepisów rodzi konieczność refleksji nad zasadnością ich dalszego stosowania w postępowaniach dyscyplinarnych, regulowanych wymienionymi wyżej ustawami ustrojowymi.

Stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym należy uznać za co najmniej kontrowersyjne w świetle orzecznictwa sądów krajowych oraz trybunałów europejskich. Występuje tutaj bowiem nieproporcjonalność posługiwania się takimi środkami dowodowymi w postępowaniach, których cel i charakter tego nie uzasadnia należyście.

W uchwale siedmiu sędziów z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że dowody te mogą być stosowane w postępowaniach karnych, ale tylko w zakresie tzw. przestępstw katalogowych. We wskazanym judykacie Sąd Najwyższy wskazał, że „użyte w art. 168b k.p.k. sformułowanie „innego przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego innego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej” obejmuje swoim zakresem wyłącznie te przestępstwa, co do których sąd może wyrazić zgodę na zarządzenie kontroli operacyjnej, w tym te, o których mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji”. Przyjmując perspektywę Sądu Najwyższego w jakiej podjęto opisaną wyżej uchwałę, nie sposób przyjąć, że dowody z kontroli operacyjnej miałyby być wykorzystywane w postępowaniu dyscyplinarnym w odniesieniu do postępowań w sprawie deliktów dyscyplinarnych.

W tym duchu, wychodząc z podobnego założenia co Sąd Najwyższy, wypowiadał się również TSUE. W wyroku z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie C-746/18 wyraził pogląd, że środki dowodowe w postaci bilingów rozmów telefonicznych mogą być wykorzystywane tylko w sprawach dotyczących ważniejszych przestępstw, a zatem wątpliwe jest żeby dopuszczalne było wykorzystywanie takiego dowodu w postępowaniu dyscyplinarnym. Również w wyroku z dnia 7 września 2023 r. w sprawie C-162/22 TSUE wskazał, że: „Artykuł 15 ust. 1 dyrektywy 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotyczącej przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r., w związku z art. 7, 8 i 11 oraz art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby dane osobowe dotyczące łączności elektronicznej, które na podstawie środka ustawowego przyjętego na mocy tego przepisu zostały zatrzymane przez dostawców usług łączności elektronicznej i które zostały następnie udostępnione na podstawie tego środka organom właściwym do zwalczania poważnej przestępczości, mogły być wykorzystywane w ramach dochodzeń dotyczących przewinień dyscyplinarnych związanych z korupcją”.

Ten sam kierunek oceny pożądaných ograniczeń postępowania dowodowego przyjmuje Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 7 czerwca 2016 r. w sprawie nr 30083/10 (*Karabeyoğlu przeciwko Turcji*) wskazując w pkt 4 konkluzji orzeczenia, że doszło do naruszenia art. 8 EKPCz, poprzez wykorzystanie w ramach prowadzonego przeciwko skarżącemu postępowania dyscyplinarnego informacji uzyskanych za pomocą zastosowanego wobec niego podsłuchu telefonicznego. Europejski Trybunał Praw Człowieka przypomina, oceniając zgodność z przepisami EKPCz określonych regulacji związanych z wprowadzaniem inwigilacji i wykorzystaniem ich wyników na potrzeby prowadzonych postępowań, w tym postępowania dyscyplinarnego, że w pierwszej kolejności należy odpowiedzieć na pytanie, czy cele wprowadzania takich regulacji są uprawnione w świetle art. 8 ust. 2 EKPCz (zob. sprawa *Weber i Saravia przeciwko Niemcom* (dec.), nr 54934/00, § 104, CEDH 2006-XI). Trybunał uznaje, że w przypadku gdy władze krajowe dokonują wyważenia z jednej strony interesu państwa, w ochronie bezpieczeństwa narodowego poprzez środki niejawną obserwacji, a z drugiej strony stopnia ingerencji w wykonywanie przez skarżącego prawa do poszanowania życia prywatnego, to władze krajowe dysponują pewnym marginesem oceny w kwestii wyboru środków właściwych dla osiągnięcia uprawnionego celu, jakim jest ochrona bezpieczeństwa narodowego. Ów margines oceny idzie jednak w parze z kontrolą europejską, dotyczącą zarówno ustawy, jak i aktów służących jej stosowaniu. Trybunał musi być przekonany o istnieniu odpowiednich i skutecznych gwarancji przeciw nadużyciom, albowiem system obserwacji niejawną, służący ochronie bezpieczeństwa narodowego, niesie ze sobą ryzyko osłabienia, a nawet zniszczenia demokracji, pod pretekstem jej obrony. Ocena tej kwestii zależy od wszystkich okoliczności sprawy, na przykład charakteru, zakresu i czasu trwania ewentualnych środków, przesłanek ich zarządzenia, władz właściwych do wydania zezwolenia na ich zastosowanie, wykonanie i kontrolowanie, oraz rodzaju środków odwoławczych przewidzianych przez prawo krajowe. Trybunał powinien zbadać, czy procedury kontroli wprowadzenia i stosowania środków ograniczających prawa i swobody obywatelskie są w stanie ograniczyć „ingerencję” do tego, co jest „konieczne w społeczeństwie demokratycznym” (*Roman Zakharov przeciwko Rosji* [Wielka Izba], nr 47143/06, § 232, z dnia 4 grudnia 2015 r.).

Projektowane zmiany polegające na uchyleniu art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy – Prawo o prokuraturze, mają na celu ukształtowanie krajowych przepisów ustrojowych regulujących status sędziów i prokuratorów w sposób zgodny z kierunkiem wykładni przedstawionym w wyżej opisanych orzeczeniach europejskich Trybunałów. W świetle powyższego, w ocenie projektodawcy nie jest zasadne stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego na potrzeby ustalenia dopuszczenia się deliktów dyscyplinarnych przez sędziów i prokuratorów. Dokonując w ślad za Europejskim Trybunałem Praw Człowieka wyważenia z jednej strony potrzeby ochrony społeczeństwa

demokratycznego, a z drugiej konieczności ochrony praw indywidualnych należy wskazać, że interes ochrony demokratycznego społeczeństwa w postępowaniu dyscyplinarnym, z uwagi na jego zakres i skutki do których może doprowadzić, nie zyskuje prymatu przed prawami indywidualnymi. Innymi słowy, wykorzystanie w postępowaniu dyscyplinarnym sędziów czy prokuratorów, środków dowodowych, uzyskanych w trybie określonym w art. 168b, art. 237 i art. 237a k.p.k. lub w wyniku stosowania kontroli operacyjnej nie doprowadzi do zwiększenia ochrony społeczeństwa demokratycznego, a niewątpliwie doprowadzi do niezasadnej w takich warunkach ingerencji w prawa indywidualne uczestników postępowań dyscyplinarnych.

W przypadku czynów wyczerpujących znamiona przestępstw właściwym forum do ukarania sprawcy pozostaje przede wszystkim postępowanie karne. W takim postępowaniu istnieje możliwość orzeczenia zakazu wykonywania zawodu sędziego lub prokuratora. Prawomocne orzeczenie przez sąd środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych lub zakazu zajmowania stanowiska sędziego pociąga za sobą, z mocy prawa, utratę urzędu i stanowiska sędziego (art. 68 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Odpowiednio w art. 93 § 4 ustawy – Prawo o prokuraturze wskazano, że prawomocny wyrok sądu skazujący prokuratora za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub orzekający wobec prokuratora środek karny pozbawienia praw publicznych, zakaz zajmowania stanowiska prokuratora, degradację lub wydalenie z zawodowej służby wojskowej, powodują z mocy prawa utratę stanowiska prokuratora.

Wskazane przepisy zapewniają możliwość usunięcia sędziego lub prokuratora z zawodu już w postępowaniu karnym. Ograniczenia dowodowe w postępowaniach dyscyplinarnych nie oznaczają zatem możliwości bezkarności przedstawicieli tych zawodów zaufania publicznego za popełnienie najpoważniejszych czynów zabronionych, jakimi są przestępstwa.

W odniesieniu do projektowanych zmian polegających na uchyleniu art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy – Prawo o prokuraturze, projektodawca przewidział bezpośrednie działanie nowej ustawy od daty jej wejścia w życie. To oznacza, że usankcjonowana wejściem w życie projektowanej ustawy okoliczność uchylenia ww. przepisów ustrojowych będzie również musiała zostać uwzględniona przez organy stosujące prawo co do stosunków zaistniałych wcześniej.

Projektowana zmiana art. 70 § 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1614) jest konsekwencją projektowanego uchylenia art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Zmiany w Kodeksie karnym skarbowym

Art. 122 § 2 k.k.s.

Projektowana zmiana art. 122 § 2 k.k.s. jest konsekwencją uchylecia w art. 73 k.p.k. przepisów ograniczających poufność kontaktów z obrońcą.

Art. 153 § 1 k.k.s.

Proponowana zmiana art. 153 § 1 k.k.s. motywowana jest analogiczną argumentacją jak przedstawiona przy projektowanej zmianie art. 310 § 2 k.p.k.

Zmiany w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia

Art. 20 § 3 k.p.w.

Projektowana zmiana art. 20 § 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2025 r. poz. 860, z późn. zm.), dalej „k.p.w.», ma charakter wynikowy w związku z dodaniem art. 72 § 2a i 4 k.p.k.

Art. 30 § 1 k.p.w.

Projektowana zmiana ma na celu zachowanie spójności przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz Kodeksu postępowania karnego i związana jest ze zmianą proponowaną w art. 87 § 1 k.p.k.

Art. 39 § 1a k.p.w.

W projektowanym art. 39 § 1a k.p.w. dodano przepis stanowiący odpowiednik art. 168a k.p.k. ponieważ potrzeba zachowania standardów konstytucyjnych występuje również na gruncie prawa wykroczeń.

Art. 41 § 4 k.p.w.

W projektowanym art. 41 § 4 k.p.w. wskazano, że sąd nie może zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej statystycznej lub tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Brak jest dostatecznych argumentów, aby wyłączenie zawarte w tym przepisie miało dotyczyć tylko tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata, radcy prawnego, lekarza lub dziennikarza czy tajemnicy statystycznej, jak to ma miejsce obecnie.

Art. 46 § 4 k.p.w.

Konsekwencją projektowanej zmiany art. 73 k.p.k. jest proponowane wyeliminowanie w art. 46 § 4 k.p.w. możliwości obecności zatrzymującego przy rozmowie zatrzymanego z radcą prawnym lub adwokatem.

Art. 101 § 1a, § 1b, § 1c i § 4 k.p.w.

Projektowana zmiana art. 101 § 1a k.p.w. dotyczy uaktualnienia powołanego w zdaniu drugim tego przepisu odesłania do przepisu art. 96 § 1–1b k.p.w. określającego maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone wykroczenia. Przepis ten został w takim brzmieniu ukształtowany ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., która w tym zakresie weszła w życie w dniu 4 kwietnia 2015 r.

Zauważyć jednak trzeba, że obecnie w wyniku dokonanych nowelizacji art. 96 k.p.w. został on rozszerzony o kolejne jednostki redakcyjne (art. 96 § 1–1d k.p.w.) określające przypadki i wysokość grzywny nakładanej w postępowaniu mandatowym prowadzonym przez uprawnione organy, co nie wpłynęło na zmianę dostosowawczą art. 101 § 1a k.p.w.

W aktualnie obowiązującym brzmieniu art. 96 k.p.w. zawiera także:

1. § 1ba i § 1bb dodane ustawą z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 962), która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2017 r.;
2. § 1bc dodany ustawą z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz. U. poz. 305), która weszła w życie z dniem 1 marca 2018 r.;
3. § 1bd dodany ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem Covid-19 (Dz. U. poz. 2112, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 29 listopada 2020 r.;
4. § 1d dodany ustawą z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2328), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2022 r.;
5. § 1e dodany ustawą z dnia 4 grudnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego (Dz. U. poz. 1872), która weszła w życie z dniem 29 stycznia 2026 r.

Dodane przepisy, tj. art. 96 § 1ba, § 1bb, § 1bc, § 1bd, § 1d i § 1e k.p.w., także określają maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone w nich wykroczenia. Zasadna jest zatem nowelizacja art. 101 § 1a zdanie drugie k.p.w. przez zmianę zapisu odnośnie do przepisów określających wysokość grzywny, którą można nałożyć w postępowaniu mandatowym z art. 96 § 1–1b k.p.w. na art. 96 § 1–1bd lub 1c–1e k.p.w.

Projektowana zmiana art. 101 § 1b k.p.w. ma na celu rozszerzenie przesłanek pozwalających na uchylenie prawomocnego mandatu karnego.

Aktualnie ustawodawca w art. 101 k.p.w. przewidział siedem przesłanek, przy spełnieniu których może dojść do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, tj. gdy:

1. grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie (chodzi o ustalenie, że zachowanie danej osoby jest prawnie irrelevantne, względnie gdy należy je zakwalifikować jako przestępstwo albo jako przestępstwo lub wykroczenie skarbowe);
2. grzywnę nałożono na osobę, która popełniła czyn zabroniony przed ukończeniem 17 lat;
3. ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia (w tym przypadku chodzi o sytuację obrony koniecznej (art. 15 k.w.), stanu wyższej konieczności (16 § 1 k.w.) oraz niepoczytalności (17 § 1 k.w.);
4. grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 96 § 2 k.p.w. (tj. wówczas, gdy za wykroczenie należałoby orzec środek karny oraz gdy zachodzi idealny zbieg wykroczenia i przestępstwa);
5. grzywnę nałożono w wysokości wyższej, niż wynika to z art. 96 § 1–1b k.p.w.;
6. Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego została nałożona grzywna tym mandatem;
7. potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Zauważyć należy, że nie jest dopuszczalne wznowienie postępowania mandatowego (art. 113 § 1 k.p.w. a contrario). Analizy prowadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wskazują, że katalog przesłanek ingerencji sądu co do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, określony obecnie w treści art. 101 k.p.w. powoduje, że pominięcie w dotychczasowym rozwiązaniu objętych projektem przypadków uchylenia mandatu karnego prowadzi do faktycznego braku kontroli sądowej w tym zakresie. W związku z nazbyt wąskim zakresem sądowej kontroli prawomocnych mandatów karnych formułowane były zarzuty naruszenia art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z dnia 15 lutego 2024 r. (II.510.873.2023.PZ), w związku z zarzutami naruszenia wskazanych przepisów Konstytucji RP, postulował rozszerzenie przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego w sposób zbieżny z propozycjami zawartymi w niniejszym projekcie ustawy.

Zdaniem projektodawcy art. 101 k.p.w. nie powinien różnicować przesłanek do wznowienia postępowania mandatowego względem przesłanek do wznowienia postępowania sądowego w

sprawach o wykroczenia, przewidzianych w art. 113 § 1 k.p.w., na mocy którego art. 540 k.p.k. stosuje się odpowiednio.

Z art. 540 § 1 k.p.k. wynika m.in., że postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem wznawia się, jeżeli w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia (pkt 1), po wydaniu orzeczenia ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że skazany nie popełnił czynu albo czyn jego nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze (pkt 2 lit. a). Zasadnym jest zatem ujęcie w treści art. 101 § 1b k.p.w. dodatkowych przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego, wskazanych w niniejszym projekcie.

Dodanie § 1c w art. 101 k.p.w. ma na celu określenie sposobu wykazywania podstawy uchylenia mandatu w postaci przesłanki *propter falsa*. W ocenie projektodawcy powinno to następować analogicznie jak w postępowaniu karnym przy tożsamej przesłance wznowienia postępowania.

Zmiana w § 4 jest zmianą konsekwencyjną, związaną z rozszerzeniem przesłanek uchylenia mandatu. Uchylenie mandatu w oparciu o przesłankę *propter nova* w założeniu zawsze będzie następować na korzyść ukaranego. Z tego względu należało w odniesieniu do tej przesłanki zachować gwarancje wskazane w art. 101 § 4 k.p.w. Odmiennie jest natomiast w przypadku uchylenia mandatu w oparciu o przesłankę *propter falsa*. W tym wypadku nawet złożenie wniosku o uchylenie mandatu przez ukaranego nie musi uzasadniać stosowania wobec niego gwarancji przewidzianej w art. 101 § 4 k.p.w., skoro to ukarany może być sprawcą czynu zabronionego o którym mowa w projektowanym art. 101 § 1b pkt 3 k.p.w.

Art. 115 § 2 k.p.w.

Proponowane wydłużenie terminu przedawnienia w art. 115 § 2 k.p.w. jest konsekwencją projektowanej zmiany art. 555 k.p.k. Różnicowanie wskazanych terminów przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego i Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie znajduje uzasadnienia.

Zmiany w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Zmiana przewidziana w art. 86 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1228, z późn. zm.) znajduje analogiczne uzasadnienie jak zmiana art. 618b § 3 k.p.k.

Zmiany w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym

Projektowana zmiana w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. poz. 1430) polegająca na uchyleniu art. 4 ust. 1 tej ustawy wiąże się z potrzebą pełnego dostosowania polskiego prawodawstwa do przepisów prawa europejskiego. W wyroku TSUE z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie C-573/17 *Popławski (II)* wskazano, że „artykuł 28 ust. 2 decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie złożone przez państwo członkowskie na podstawie tego przepisu, po przyjęciu rzeczony decyzji ramowej, nie może wywierać skutków prawnych”.

Wskazana decyzja ramowa przewiduje wzajemne uznawanie prawomocnych kar pozbawienia wolności przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. Implementację decyzji ramowej do prawa polskiego stanowią Rozdziały 66f i 66g k.p.k. Możliwość zastosowania tych przepisów ogranicza jednak ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym. Na jej mocy do Kodeksu postępowania karnego dodano Rozdziały 66f i 66g k.p.k., lecz zgodnie z jej art. 4 ust. 1, ich zastosowanie jest wyłączone względem orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r.

Decyzja ramowa wskazuje, że państwa członkowskie mogą złożyć oświadczenie o niestosowaniu jej postanowień do orzeczeń wydanych przed określoną datą, nie późniejszą jednak niż właśnie dzień 5 grudnia 2011 r. Można je było jednak złożyć co do orzeczeń wydanych przed określoną datą „przy przyjęciu niniejszej decyzji ramowej przez Radę”.

Decyzja ramowa została przyjęta w dniu 27 listopada 2008 r. i w dniu 5 grudnia 2008 r. ogłoszona w dzienniku urzędowym UE. Tymczasem oświadczenie na podstawie art. 28 ust. 2 decyzji ramowej zostało przez Polskę złożone dopiero w 2011 r., a zatem nie rodzi skutków prawnych. Ponieważ sama decyzja ramowa nie zawiera innych przepisów, które ograniczałyby czasowy zakres jej zastosowania i wobec wadliwości oświadczenia złożonego przez Polskę w 2011 r., należy uznać, że nie ma przesłanek, aby takie ograniczenie istniało w polskim prawie.

Zmiany w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka

Zasadniczym założeniem, które legło u podstaw prac nad zmianami przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21, z późn. zm.), dalej „ustawa z dnia 28 listopada 2014 r.”, jest pełna implementacja dyrektywy 2017/541 w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW (Dz.U.U.E.L.2017.88.6 z dnia 2017.03.31). Głównym celem projektowanych zmian jest wprowadzenie w krajowym ustawodawstwie przejrzystego mechanizmu zapewniającego wsparcie pokrzywdzonym, które musi być udzielone bezpośrednio po ataku terrorystycznym.

Za pokrzywdzonego należy uznać osobę fizyczną, która doznała szkody, w tym krzywdy fizycznej, psychicznej lub emocjonalnej lub straty majątkowej, o ile było to bezpośrednio spowodowane przestępstwem terrorystycznym. Zakresem podmiotowym projektowanej regulacji powinien być objęty także członek rodziny osoby, która poniosła śmierć wskutek przestępstwa terrorystycznego.

Dotychczasowe rozwiązania przewidziane przepisem art. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. umożliwiają pokrzywdzonemu, świadkowi lub osobie najbliższej, udzielenie ochrony na czas czynności procesowej, ochrony osobistej oraz pomocy w zakresie zmiany miejsca pobytu. W aktualnym stanie prawnym brak jest kompleksowych regulacji, które w sposób jednoznaczny wskazywałyby na procedury wsparcia dla ofiar przestępstw terrorystycznych, co jest wymagane przez dyrektywę 2017/541.

Projektowany przepis art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewiduje jako jeden z możliwych środków ochrony, zapewnienie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym. Możliwość udzielenia tego wsparcia, wyznaczona jest zakresem art. 1 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Proponowany przepis art. 3 ust.1 pkt 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. wypełnia dotychczasową lukę, wprowadzając do katalogu środków ochrony, mechanizm wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

W projektowanym art. 10a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. zdefiniowano system wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

Z kolei projektowany przepis art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewiduje udzielenie pomocy pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo jak będzie ona konieczna. W ramach krajowej infrastruktury służącej reagowaniu w sytuacjach kryzysowych podejmowane powinny być kompleksowe działania w odpowiedzi na szczególne potrzeby pokrzywdzonych/ofiar bezpośrednio po ataku terrorystycznym i tak długo, jak będzie to konieczne. Wyznaczenie jednostki Policji odpowiedzialnej za koordynację wsparcia dla ofiar przestępstw o charakterze terrorystycznym ma

na celu zapewnienie spójności i skuteczności działań podejmowanych przez państwo. Policja, jako służba posiadająca szerokie kompetencje w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego i wsparcia ofiar, jest właściwą instytucją do pełnienia tej roli.

Pomoc powinna być dostosowana indywidualnie, zgodnie z potrzebami danej osoby. Istotne jest, by taka pomoc nie była ograniczona czasowo i udzielana tak długo, jak będzie to konieczne. Jednocześnie, właściwa jednostka policji koordynująca działania, w ramach pomocy pokrzywdzonym atakiem terrorystycznym, powinna zapewnić dostępność do informacji i pouczeń pokrzywdzonych, a także dostępność doradztwa psychologicznego wskutek doznanego urazu psychicznego, realizowanego przez ośrodek wsparcia kryzysowego dla pokrzywdzonych i członków ich rodzin, który będzie udzielał natychmiastowej pomocy psychologicznej i zapewniał wsparcie emocjonalne.

Pokrzywdzeni przestępstwem terrorystycznym powinni mieć również dostęp do informacji na temat swoich praw jako ofiary, dostępnych usług wsparcia oraz systemów odszkodowań w państwie członkowskim, w którym zostało popełnione dane przestępstwo terrorystyczne.

Służby udzielające wsparcia powinny uwzględniać fakt, że szczególne potrzeby pokrzywdzonych przestępstwem terrorystycznym mogą się zmieniać wraz z upływem czasu, co ma prowadzić w konsekwencji do aktualizacji zakresu udzielonego wsparcia. Jednocześnie taka pomoc ma stanowić uzupełnienie w stosunku do ewentualnych roszczeń odszkodowawczych.

Projektowany przepis art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. wpisuje się również w wymóg zapewnienia kompleksowej reakcji państwa w sytuacjach kryzysowych oraz tworzenia spójnych mechanizmów współpracy między różnymi organami i instytucjami odpowiedzialnymi za wsparcie ofiar.

Określenie w projekcie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym można wzorować na brzmieniu motywu 29 o art. 24 ust. 3 dyrektywy 2017/541. Wsparcie dla ofiar ataków terrorystycznych powinno obejmować w szczególności indywidualną ocenę potrzeb. Powinna ona obejmować zarówno potrzeby psychologiczne, jak i materialne, zdrowotne czy społeczne. Pomoc nie powinna być ograniczona wyłącznie do okresu bezpośrednio po ataku. Wsparcie powinno być dostępne bez cezurę czasowej a jedynym uwarunkowaniem powinny być potrzeby ofiary. W kontekście projektowanych zmian należy podkreślić konieczność ścisłej współpracy między jednostkami administracji publicznej, Policją oraz organizacjami pozarządowymi, aby zapewnić wsparcie jak najbardziej dostosowane do indywidualnych potrzeb pokrzywdzonych. Istotne jest również stworzenie jasnych wytycznych dotyczących procedur współdziałania oraz standardów udzielania pomocy, co umożliwi szybkie i skuteczne reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

W projektowanym przepisie art. 27 ust. 1a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. określono maksymalny limit wydatków budżetu państwa, będący skutkiem finansowym ustawy w latach 2026–2035.

Projektowana zmiana art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. ma charakter wynikowy w związku z dodaniem ust. 1a w tym przepisie i ma na celu wskazanie organu monitorującego zaplanowane na kolejne lata wydatki.

Zmiany w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa

W ocenie projektodawcy w art. 72 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 337, z późn. zm.) należy dookreślić, że znaczne zaostrzenie odpowiedzialności karnej, jakie wprowadza wskazana ustawa dotyczyć powinna czynów popełnionych w czasie i w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Brak takiego związku powoduje, że wzmożony reżim odpowiedzialności karnej nie znajduje uzasadnienia.

Zmiany w ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Art. 37 ust. 7

Projektowana zmiana art. 37 ust. 7 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2026 r. poz. 163) polega na zastąpieniu odesłania do art. 517j § 1 k.p.k. i przepisów wydanych na podstawie art. 517j § 2 k.p.k. odesłaniem do art. 245 § 2 zdanie pierwsze k.p.k. oraz przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k. Proponowana zmiana stanowi konsekwencję zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania karnego.

Przepisy przejściowe i przepisy końcowe

Art. 16 i 18

Zgodnie ze wskazaną regulacją wymienione w niej przepisy stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli brak przepisów, które stanowią inaczej. Cechą charakterystyczną projektowanych przepisów jest ich proceduralny charakter. Dopełnieniem wskazanej wyżej regulacji jest kolejny przepis, stanowiący, że „W przypadku wątpliwości czy stosować prawo dotychczasowe, czy przepisy niniejszej ustawy, stosuje się niniejszą ustawę”.

Jak wskazuje SN „Podstawową formą rozwiązywania problemów intertemporalnych na gruncie prawa karnego procesowego jest przy tym reguła stosowania prawa nowego (*lex nova*),

zwana regułą bezpośredniego stosowania ustawy nowej albo regułą „chwytania w locie” (zob. H. Paluszkiiewicz, *Studia z zakresu problematyki intertemporalnej w prawie karnym procesowym*, Warszawa 2016, s. 3, 15 i 19). W uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., IV KZ 38/16, przyznano, że zasada tzw. „chwytania w locie” jest podstawową zasadą prawa intertemporalnego i wskazano, że jest ona stosowana w drodze analogiae legis wówczas, gdy ustawodawca wprowadzając zmiany w prawie nie zamieści przepisów przejściowych.

Zasada „chwytania w locie” jest zatem w odniesieniu do przepisów procesowych swego rodzaju metazasadą intertemporalną i nawet wtedy, gdy nie jest wprost zapisana w ustawie należy domniemywać jej obowiązywanie. Zasada stosowania prawa nowego to jednocześnie zasada ultima ratio, znajdująca zastosowanie wówczas, gdy organ stosujący prawo ma trudności z usunięciem wątpliwości co do tego, które przepisy stosować.

Z reguły ustawodawca dodatkowo wprost nakazuje stosowanie ustawy nowej w razie wątpliwości, czy stosować prawo dotychczasowe, czy prawo nowe (in dubio lex nova). Taki przepis przejściowy znalazł się zarówno w ustawie z dnia 27 września 2013 r. – art. 29, jak i w ustawie z dnia 11 marca 2016 r. – art. 21. Pamiętać przy tym należy, że w prawie karnym procesowym nie obowiązuje reguła intertemporalna podobna do zawartej w art. 4 KK, która w odniesieniu do przepisów prawa karnego materialnego nakazuje porównywać przepisy „prawa dawnego” i „prawa nowego” z uwagi na to, które są względniejsze (bardziej korzystne) dla sprawcy. Brak takiego rozwiązania w przepisach procesowych wynika z tego, że normują one uprawnienia nie tylko oskarżonego (podejrzanego), ale także innych stron, czy szerzej – uczestników postępowania. Zmieniający się przepis, który jest korzystny z punktu widzenia jednej ze stron, może być niekorzystny z punktu widzenia innej. Różne interesy procesowe uczestników postępowania i to, że regulacje karno-procesowe nie są zorientowane tylko na ochronę uprawnień oskarżonego (podejrzanego), ale także uprawnień innych stron i uczestników postępowania powoduje, że w Kodeksie postępowania karnego brak odpowiednika art. 4 KK” (uchwała siedmiu sędziów SN z dnia 29 listopada 2016 r. I KZP 10/16).

Projekt nowelizacji, przyjmując zatem jako zasadę stosowanie nowych regulacji także do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, powieli dotychczasowe, sprawdzone reguły intertemporalne, które nie były w orzecznictwie podważane. Prymat stosowania ustawy nowej ma obowiązywać także w przypadku wątpliwości interpretacyjnych co do ewentualnego dalszego stosowania przepisów dotychczasowych, co również jest rozwiązaniem powszechnie stosowanym i akceptowanym. Jak wyżej wskazano zasada in dubio lex nova to zasada ultima ratio, znajdująca zastosowanie wówczas, gdy organ stosujący prawo ma trudności z usunięciem wątpliwości co do tego, które przepisy stosować.

Zarówno TK jak i ETPCz akceptują zasadę bezpośredniego działania nowego prawa procesowego, co potwierdza poniższe orzecznictwo.

Jak wskazuje TK „*podziela w tym względzie argumentację (...) uznając, że w myśl ogólnie akceptowanych zasad intertemporalnych, w tym wypadku znajdzie zastosowanie zasada bezpośredniego działania nowego prawa. Zasada ta powinna być zresztą stosowana w szczególności do przepisów proceduralnych, a zwłaszcza procedury karnej (zob. np. wyrok TK z 11 stycznia 2005 r., sygn. SK 60/03, OTK ZU nr 1/A/2005, poz. 2, cz. III, pkt 3 uzasadnienia).* (postanowienie TK z dnia 4 kwietnia 2012 r. SK 7/10).

ETPCz zaś wskazuje, że „zasady dotyczące retrospektywności określone w art. 7 Konwencji mają zastosowanie tylko do przepisów określających przestępstwa i kary za nie; z drugiej strony, w innych sprawach Trybunał uznał, że uzasadnione jest, aby sądy krajowe stosowały zasadę *tempus regit actum* w odniesieniu do przepisów proceduralnych (wyrok w sprawie Scoppola przeciwko Włochom (nr 2) [Wielka Izba], nr 10249/03, 17 września 2009 r. pkt 110, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-94135%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-94135%22])}).

Art. 17

Wskazany przepis stanowi, że „Czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli zostały dokonane z zachowaniem przepisów dotychczasowych”. Respektowanie tej zasady jest powszechnie przyjęte przy dokonywaniu zmian przepisów procesowych ustaw karnych. W ten sposób ustawa nowelizacyjna zapewnia poszanowanie praw nabytych mające zakotwiczenie konstytucyjne. Jak wskazuje TK, „*Zasadę niedziałania prawa wstecz TK rozumie szerzej, nie tylko jako zakaz stanowienia norm prawnych, które nakazywałyby stosować nowo ustanowione normy prawne do zdarzeń, które miały miejsce przed ich wejściem w życie i z którymi prawo nie wiązało dotąd skutków prawnych (zasada *lex retro non agit* we właściwym tego słowa znaczeniu), lecz także jako zakaz stanowienia intertemporalnych reguł, które mają określić treść stosunków prawnych powstałych pod rządami dawnych norm, a trwających w okresie wejścia w życie norm nowo ustanowionych, jeżeli reguły te wywołują ujemne prawne (a w konsekwencji społeczne) następstwa dla bezpieczeństwa prawnego i poszanowania praw nabytych. (...) zasada zaufania do państwa wymaga, by mocy wstecznej nie nadawać przepisom, które regulują prawa i obowiązki obywateli i pogarszają ich sytuację prawną*” (wyrok TK z dnia 19 marca 2007 r. K 47/05).

Art. 19 i 26

Pierwszy ze wskazanych przepisów stanowi, że „Jeżeli na podstawie niniejszej ustawy nastąpiła zmiana właściwości lub składu sądu, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji

orzeka sąd dotychczas właściwy lub w dotychczasowym składzie”. Natomiast drugi z przepisów wskazuje, że „Postępowanie przygotowawcze wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, jest prowadzone nadal w dotychczasowej formie.”.

Przewidziane w tych przepisach regulacje stanowią wyjątki od zasady bezpośredniego działania nowego prawa procesowego. Są to przepisy powszechnie stosowane przy nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania karnego. Ich celem jest zapewnienie ekonomiki i sprawnego zakończenia postępowania, które zaczęło się toczyć przed wejściem w życie nowelizacji. Zasada stosowania przepisów dotychczasowych, określających skład i właściwość sądu obowiązuje do czasu zakończenia sprawy w danej instancji, także jeżeli nastąpiło odroczenie rozprawy, czy też podjęcie zawieszonego postępowania.

Art. 20

Wskazany przepis stanowi, że „Niezwłocznie po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy właściwy organ procesowy przekazuje stronom i innym osobom uprawnionym informację o zmianie zakresu ich uprawnień lub obowiązków wynikających z treści art. 12 § 3, art. 55 § 1 i 2, art. 72, art. 79 § 3a, art. 156 § 5a, art. 210, art. 244 § 2, art. 261 § 1a, art. 300, art. 301, art. 330 § 2, art. 374 § 7 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, a także wynikających z treści art. 28 i art. 30”.

Z uwagi na zmiany zakresu uprawnień i obowiązków stron procesowych, jakie przewiduje ustawa nowelizująca projekt zakłada obowiązek organów procesowych, właściwych w danej fazie postępowania, niezwłocznego poinformowania stron i innych podmiotów uprawnionych, o zmianie dotychczasowego zakresu praw i obowiązków procesowych. Brak takiego poinformowania mógłby w niektórych przypadkach stanowić podstawę do stwierdzenia naruszenia uprawnień procesowych stron, stąd tak istotnym jest, by nastąpiło ono niezwłocznie po wejściu w życie projektowanej ustawy.

Art. 21

Zgodnie z projektowanym przepisem przejściowym dotyczącym nowelizacji Kodeksu postępowania karnego „Jeżeli na podstawie art. 79 § 3a ustawy zmienianej w art. 1 oskarżony musi mieć obrońcę wyznacza się niezwłocznie obrońcę z urzędu, jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru oraz oznacza się dla obrońcy czas niezbędny na przygotowanie do obrony.”.

W tym przypadku, na wniosek obrońcy lub oskarżonego będzie powtarzało się czynności dowodowe dokonane bez udziału obrońcy, chyba że nie jest to możliwe, albo jest to znacznie utrudnione, a ponadto gdy jest oczywiste, że odstąpienie od przeprowadzenia tych czynności nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu.

Art. 22

Na podstawie projektowanego przepisu postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy tłumacza przysięgłego wydane na podstawie art. 180 § 1 k.p.k., staje się bezskuteczne, chyba że doszło już do przesłuchania osoby zwolnionej w tajemnicy. Wykonalność postanowień wydanych na podstawie art. 180 § 2 k.p.k., przed dniem wejścia w życie projektowanych rozwiązań, będzie podlegała ocenie według przepisów obowiązujących w dniu wydania tych postanowień.

Art. 23

Postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy notarialnej, doradcy podatkowego, tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wydane na podstawie art. 41 § 3 k.p.w., staje się bezskuteczne, chyba że doszło już do przesłuchania osoby zwolnionej z tej tajemnicy.

Art. 24

Zgodnie z projektowanym przepisem jeżeli w toku postępowania prowadzonego przez sąd na podstawie art. 378a § 1 k.p.k. w brzmieniu dotychczasowym przeprowadzono postępowanie dowodowe pod nieobecność obrońcy, w przypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 k.p.k. oraz w art. 80 k.p.k., na wniosek obrońcy lub oskarżonego powtarza się czynności dowodowe dokonane bez udziału obrońcy, chyba że nie jest to możliwe, albo jest to znacznie utrudnione, a ponadto gdy jest oczywiste, że odstąpienie od przeprowadzenia tych czynności nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu.

Art. 25

Zgodnie z projektowanym przepisem w sprawach, w których wniesiono apelację od wyroku częściowego przepis art. 448 § 1a k.p.k. w brzmieniu dotychczasowym, stosuje się w postępowaniu, w którym taka apelacja jest rozpoznawana.

Art. 27

Projektowany przepis art. 27 ust. 1 stanowi, że „Jeżeli po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy brak jest podstaw prawnych do stosowania środka zapobiegawczego, środek taki należy niezwłocznie uchylić lub zmienić.”. Regulacja ta stanowi wyjątek od zasady, w myśl której czynności procesowe dokonane przed wejściem w życie nowej ustawy zachowują swoją skuteczność także później, o ile były dokonane z zachowaniem przepisów dotychczasowych. Nie powinno bowiem budzić wątpliwości, że stosowanie środków zapobiegawczych, jako

ograniczających prawa i wolności obywatelskie, musi podlegać zasadzie ultima ratio, a co za tym idzie, zostać zakończone jeżeli ich dalsze stosowanie nie jest bezwzględnie konieczne lub dopuszczalne.

W ust. 2 omawianego przepisu wskazano, że „Środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego, zastosowany przez prokuratora przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy może być wykonywany w dalszym ciągu, nie dłużej jednak niż przez okres 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.”.

Przedmiotowa regulacja jest konsekwencją zmian zaproponowanych w art. 276 k.p.k. Projektowany przepis przewiduje możliwość dalszego stosowania zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego zastosowanego przez prokuratora, jednakże nie dłużej niż przez okres 30 dni. Dotyczy to zarówno postanowień prawomocnych jak i nieprawomocnych, które są natychmiast wykonalne. W tym ostatnim wypadku podejrzany będzie mógł je zaskarżyć na zasadach ogólnych (art. 252 k.p.k.).

Ewentualne dalsze stosowanie środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego po upływie terminu wskazanego w art. 27 ust. 2 projektu może nastąpić w oparciu o przepisy wprowadzone ustawą nowelizującą.

Art. 28

Wskazany przepis stanowi, że „Do postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy art. 55 § 1, 2 i 2b oraz art. 330 § 2 i 2a ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym.”. Stanowi on wyjątek od zasady bezpośredniego działania ustawy nowej. Intencją zamieszczenia tego przepisu w projekcie jest zapewnienie ekonomiki i sprawnego kontynuowania postępowania w tym uniknięcie chaosu jaki mógłby powstać gdyby nowe przepisy „chwytały w locie”, a związanego np. z doręczeniem pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o którym mowa w art. 330 § 2 k.p.k. dzień przed wejściem w życie ustawy i wniesieniem np. w dniu jej wejścia w życie zażalenia zgodnie z otrzymanym pouczeniem.

Art. 29

W przepisach przejściowych przyjęto, że art. 114 § 3 k.p.k. i art. 457 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się do wyroków wydanych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Przepis ten zamieszczono w projekcie, aby wykluczyć wszelkie wątpliwości jakie mogłyby się pojawić przy stosowaniu zasad ogólnych, związanych z bezpośrednim stosowaniem nowych

przepisów do wyroków wydanych przed wejściem w życie ustawy, ale jeszcze nie prawomocnych w tej dacie. Przyjęte rozwiązanie jest proste i nie powinno budzić wątpliwości interpretacyjnych.

Art. 30

Zgodnie z projektowanym przepisem, jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy doszło w sprawie do rozpoczęcia przewodu sądowego, przepis art. 12 § 3 zdanie pierwsze i trzecie ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 31

W art. 31 projektu uregulowano kwestie obowiązywania aktów wykonawczych wydanych na podstawie zmienianych projektem przepisów przez wskazanie, że dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 81a § 4 k.p.k., art. 244 § 5 k.p.k., art. 263 § 8 k.p.k., art. 300 § 4 k.p.k. i art. 607l § 4 k.p.k. tracą moc.

Art. 32 i 33

W projektowanych przepisach określono maksymalny limit wydatków Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej, będący skutkiem finansowym wejścia w życie projektowanej ustawy w latach 2026–2035.

Art. 34

Przyjęte w projekcie *vacatio legis* uwzględnia z jednej strony pilny charakter projektowanych zmian a z drugiej strony uwzględnia konieczność zapoznania się z treścią ustawy szerokiego kręgu adresatów. Wzięto również pod uwagę konieczność przygotowania organów postępowania przygotowawczego do stworzenia warunków technicznych do realizacji obowiązku z art. 147 § 2a k.p.k.

Projekt przewiduje wydanie podstawowych aktów wykonawczych w zakresie określonym w dodawanym art. 245 § 5 do Kodeksu postępowania karnego. Dodawany art. 245 § 5 zawiera nową delegację ustawową do wydania rozporządzenia i jest wzorowany na obecnie obowiązującym art. 517 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490, 421 i 638). Przepis przewiduje określenie przez Ministra Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, sposobu zapewnienia zatrzymanemu korzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego i możliwości jego wyboru, w tym organizacji dyżurów, mając na uwadze prawidłowy przebieg postępowania oraz konieczność zapewnienia zatrzymanemu możliwości wyboru pełnomocnika.

Do art. 81a § 4 k.p.k.

Konieczność wydania nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2020 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu (Dz. U. poz. 1681), wynika z poszerzenia prawa do obrony podejrzanego i wprowadzenia nowych zasad wyznaczania obrońcy z urzędu na etapie postępowania przygotowawczego. Rozporządzenie będzie oparte na treści obecnie obowiązującego rozporządzenia z uwzględnieniem regulacji określających przypadki, w których obrońca z urzędu został wyznaczony przez organ procesowy przeprowadzający przesłuchanie podejrzanego z listy obrońców pełniących dyżur. Z punktu widzenia niniejszego rozporządzenia istotne są w szczególności znowelizowane przepisy art. 301 § 5 i 6 k.p.k. i art. 81a k.p.k.

Do art. 244 § 5 k.p.k.

Konieczność wydania nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 835), wynika ze zmian projektowanych m.in. w zakresie art. 244 § 2 k.p.k. (poszerzenie informacji przekazywanych zatrzymanemu) oraz art. 245 k.p.k. (zmiana sposobu zapewnienia zatrzymanemu korzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego), które należy uwzględnić w pouczeniu o uprawnieniach przysługujących zatrzymanemu w postępowaniu karnym.

Do art. 263 § 8 k.p.k.

Konieczność wydania nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach przysługujących oskarżonemu w wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania (Dz. U. poz. 1663), wynika ze zmian wprowadzonych m.in. w dodawanym projektowanym art. 261 § 1a k.p.k. (obowiązki informacyjne sądu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec osoby, która nie ukończyła 18 lat).

Do art. 300 § 4 k.p.k.

Konieczność wydania nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych pouczeń o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. poz. 1658) nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego

i świadka co do zakresu ich uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania (Dz. U. poz. 1659), wynika ze zmian wprowadzonych w projektowanym nowym brzmieniu art. 300 § 1, 1a i 1b k.p.k. (uzupełnienie zakresu pouczenia podejrzanego przed pierwszym przesłuchaniem w postępowaniu przygotowawczym).

Do art. 6071 § 4 k.p.k.

Konieczność wydania nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzoru pisemnego pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego na podstawie europejskiego nakazu aresztowania oraz wzorów pisemnych wyjaśnień co do zakresu uprawnień tego zatrzymanego (Dz. U. poz. 1660), wynika ze zmian wprowadzonych w projektowanym art. 6071 § 3a k.p.k. m.in. w zakresie uzupełnienia pouczenia osoby, której dotyczy nakaz europejski o art. 261 § 1a k.p.k. oraz propozycji nowego brzmienia art. 257 § 2 k.p.k., która zakłada rezygnację z wyznaczenia terminu na złożenie poręczenia majątkowego.

Projektowana regulacja nie jest sprzeczna z zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, zatem nie podlega procedurze notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Zawarte w projekcie regulacje nie będą miały wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców, o których mowa w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2025 r. poz. 1480, z późn. zm.).

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 23.06, 2026 r.

RPW/21683/2026-1P

EZD RP KS
(GMS-ZS)
Data rejestracji: 2026-06-24
Data wpływu: 2026-06-24

1001-1.0280.154.2026

dot. RPW/18910/2026

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. SP5-III.020.170.11.2026
29.06.2026

Data wpływu

Pan

Dariusz Salamończyk

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

W odpowiedzi na pismo z dnia 12 czerwca 2026 r., dotyczące poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – *Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (brak numeru druku sejmowego), przekazanego na podstawie art. 34 ust. 3 Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, uprzejmie informuję, że zdecydowana większość proponowanych rozwiązań nie budzi wątpliwości lub zasługuje na akceptację. Niżej przedstawiono jednak uwagi dotyczące przepisów, które z punktu widzenia potrzeby realizacji przez prokuraturę jej ustawowych zadań wymagają odniesienia. Są one stosunkowo liczne, głównie ze względu na obszerność projektu, przy czym choć ich waga jest różna, za konieczne uznano, dla zapewnienia prawidłowej jakości stanowionego prawa, wymienienie wszystkich z nich.

Poprzedzić je należy ogólną uwagą, że szczegółowe rozwiązania zawarte w Kodeksie postępowania karnego (k.p.k.) powinny spełniać nadrzędną dyrektywę zawartą w art. 2 § 1 k.p.k., stwierdzającą, że przepisy kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby osiągnięte zostały cele wymienione w tym przepisie. Wśród celów tych wymieniono w szczególności rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie. Znaczące i nieuzasadnione poszerzenie zakresu czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym musi powodować wydłużenie czasu trwania

śledztwa czy dochodzenia, czemu nie mogą zapobiec zawarte w projektowanych przepisach terminy realizacji czynności. Mają one charakter instrukcyjny i należy przewidywać, że niejednokrotnie nie zostaną one dotzymane. Poszerzenie kognicji sądów musi też wpłynąć negatywnie na ich funkcjonowanie, a zwłaszcza na szybkość procedowania, której niedostatek jest jedną z najistotniejszych bolączek polskiego wymiaru sprawiedliwości.

Przechodząc do szczegółowych, proponowanych rozwiązań zmieniających przepisy Kodeksu postępowania karnego uprzejmie przedstawiam następujące uwagi, które przyporządkowano do wymienionych nowelizowanych lub dodawanych przepisów tej ustawy:

art. 73 § 2-4 k.p.k.

(poniższe uwagi odnoszą się też do proponowanych zmian art. 8a § 2 i art. 215 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego oraz art. 122 § 2 Kodeksu karnego skarbowego)

Proponowane wykreślenie przepisów przewidujących w szczególnie uzasadnionych wypadkach możliwość wprowadzenia ograniczeń w zakresie poufności kontaktów podejrzanego i jego obrońcy w terminie nie dłuższym niż 14 dni od dnia tymczasowego aresztowania uzasadniono w szczególności zapisami dyrektywy 2013/48/UE, które nie przewidują odstępstw od zachowania takiej poufności. Należy jednak dostrzec, że powołana dyrektywa przewiduje zarazem w art. 3 ust. 6 możliwość czasowego odstępstwa od prawa dostępu do adwokata dla podejrzanego i oskarżonego. Może to nastąpić w wyjątkowych okolicznościach i na etapie postępowania przygotowawczego w zakresie, w jakim jest to uzasadnione - w świetle konkretnych okoliczności danej sprawy - jednym z istotnych powodów. Odstępstwo może zostać zastosowane:

- a) w przypadku pilnej potrzeby zapobieżenia poważnym negatywnym konsekwencjom dla życia, wolności lub nietykalności cielesnej jakiejś osoby;
- b) w przypadku konieczności podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania w celu niedopuszczenia do narażenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek.

Rozwiązanie to, eliminujące „prawo dostępu do adwokata”, jest więc dalej idące niż ograniczenie poufności w kontaktach między podejrzanym a jego obrońcą. Brak jest powodu, by polskie prawo nie przewidywało w sytuacjach przewidzianych w powołanym przepisie dyrektywy ograniczeń w niej wskazanych. Należy bowiem przewidzieć wyjątkowe przypadki zwłaszcza w sprawach szczególnych, np. dotyczących przestępstw terrorystycznych czy szpiegostwa. Trudno zaakceptować powołany w uzasadnieniu projektu argument, że *„adwokat i radca prawny są przedstawicielami zawodu zaufania publicznego nie można apriorycznie zakładać, że osoby te będą podejmowały pozaprawne działania ze szkodą dla prowadzonych postępowań”*. Nie zakładając złej woli ze strony przedstawicieli wymienionych zawodów, zauważyć trzeba, że sprawcami przestępstw mogą stać się przedstawiciele wszystkich grup społecznych i zawodowych. W tej sytuacji dla wyjątkowych wypadków należy albo zachować obecne przepisy art. 72 § 2 – 4 k.p.k., albo zastąpić je dalej idącym ograniczeniem prawa do obrony przewidzianym w art. 3 ust. 6 dyrektywy 2013/48/UE, przy uwzględnieniu warunków, na jakich może to zostać dokonane, określonych w motywie 38 powołanej dyrektywy.

art. 156 § 5a k.p.k.

Obecnie istniejący obowiązek niezwłocznego udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku, w razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania, uzupełniono obowiązkiem umożliwienia tym podmiotom sporządzenia odpisów lub kopii akt. Rozwiązanie to, którego wprowadzenia nie umotywowano, trudno zaakceptować, nie jest bowiem konieczne dla zapewnienia oskarżonemu realizacji prawa do obrony. Efektywność postępowania przygotowawczego uzależniona jest często od konieczności zachowania poufności zebranego materiału dowodowego. Dotyczy to zwłaszcza postępowań obejmujących wiele przestępstw i licznych sprawców, a także przestępczości zorganizowanej. Udostępnienie materiałów procesowych w formie odpisów i kopii powoduje, że organ procesowy nie ma możliwości ochrony tych dokumentów zapobiegającej dostępowi do nich osób nieuprawnionych.

art. 159 k.p.k.

Proponowane wprowadzenie podwójnego zażalenia na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym, a więc w pierwszej kolejności do prokuratora na zarządzenie wydane przez prowadzącego postępowanie przygotowawcze, a następnie do sądu na zarządzenie prokuratora, bezpodstawnie wydłuża to postępowanie incydentalne, co może przyczyniać się do wydłużenia okresu całego śledztwa lub dochodzenia, a nadto obciążać sądy kolejną grupą spraw, w dodatku o nieistotnym charakterze z punktu widzenia końcowego rozstrzygnięcia sprawy. W odniesieniu do bezzasadności przyznania zatrzymanemu zażalenia na zarządzenie o odmowie udostępnienia akt oraz sporządzenia odpisów lub kopii, należy powołać argumenty przedstawione poniżej, dotyczące dodawanego przepisu art. 246 § 1a k.p.k.

art.168a k.p.k.

(poniższe uwagi odnoszą się też do dodawanego art. 39 § 1a Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia)

Obszerne wywody uzasadnienia projektu dotyczą obecnej treści art. 168a k.p.k. Brak jest w nich natomiast uzasadnienia dla przyjęcia zaproponowanego brzmienia tego przepisu, zarówno w aspekcie aksjologicznym, jak i sposobu jego stosowania w procesie karnym. Zauważyć więc należy, że pozbawione racjonalnego uzasadnienia jest formułowanie zasady, że niedopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu za pomocą czynu zabronionego, a więc w myśl definicji zawartej w art. 115 § 1 Kodeksu karnego (k.k.) zachowania o znamionach określonych w ustawie karnej. Organy prowadzące postępowanie karne, tak jak inne organy władzy publicznej, działają na podstawie i w granicach prawa, jak stanowi art. 7 Konstytucji. Nie są więc uprawnione do dokonywania czynów zabronionych. Ustawa procesowa nie musi i nie powinna więc wprowadzać takiego zakazu, bowiem stanowi on zbędne *superfluum*. Przede wszystkim jednak stosowanie proponowanego przepisu w praktyce może powodować istotne trudności. Najważniejszą z nich jest ustalenie, że doszło do uzyskania dowodu w wyniku czynu zabronionego, a więc niekoniecznie przestępstwa. Brak jest określenia, jaki organ i w jakim trybie stwierdzałby wyczerpanie znamion czynu zabronionego, co spowoduje, że postępowanie zostanie ukierunkowane nie tylko na zbadanie, czy oskarżony popełnił zarzucane mu przestępstwo, lecz również, czy funkcjonariusze organów ścigania

wyczerpali znamiona czynu zabronionego. Ustalenie takie może nie być proste bez przeprowadzenia szerszego postępowania dowodowego. Zauważyć trzeba, że znamiona czynu zabronionego z art. 231 § 1 k.k., który zapewne najczęściej brany byłby pod uwagę, są niedookreślone. Przepis ten brzmi: „Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”. Postępowania dotyczące takiego rodzaju przestępstwa są więc trudne, bowiem z pewnością nie każde przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków wyczerpuje znamiona tego typu czynu zabronionego. Z tego powodu ustalenie, czy doszło do realizacji znamion występku z art. 231 § 1 k.k. wymaga czasem wielu czynności dowodowych pozwalających na poczynienie trafnych ustaleń faktycznych. Zauważyć należy, że proponowany przepis nie ustanawia żadnej proporcji pomiędzy wagą czynu zabronionego, za pomocą którego uzyskano dowód, a wagą przestępstwa, którego dotyczy postępowanie i znaczeniem dowodu uzyskanego za pomocą czynu zabronionego dla poczynienia w procesie prawidłowych ustaleń faktycznych. Wystarczy wspomnieć, że czynem zabronionym jest również przestępstwo prywatnoskargowe, jak też niestanowiący w myśl art. 1 § 2 k.k. przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. Z kolei uzyskany za pomocą czynu zabronionego dowód może być na tyle istotny, że przesądzać będzie o winie albo o niewinności oskarżonego. Nawet wówczas jednak nie będzie mógł zostać wykorzystany. Odnosi się to również do postępowań najpoważniejsze przestępstwa, także związane z bezpieczeństwem państwa, jak np. skierowane przeciwko obronności lub czyny terrorystyczne.

Wbrew twierdzeniom zawartym w uzasadnieniu projektu, proponowane brzmienie art. 168a k.p.k. wprowadzałoby zasadę zakazu „owoców zatrutego drzewa”. Wykorzystaniem dowodu w procesie karnym jest nie tylko czynienie na jego podstawie ustaleń faktycznych, lecz również uzyskanie informacji o innym dowodzie. Jeżeli organ procesowy uzyskał informację o takim innym dowodzie za pomocą czynu zabronionego, to również do tego drugiego dowodu, nawet jeśli zostanie przeprowadzony prawidłowo, będzie odnosiła się zasada określona w proponowanym brzmieniu art. 168a. Nie zawiera on bowiem jakiegokolwiek wykluczenia w tym

zakresie. Byłoby to więc próba przeszczepienie na grunt polskiej procedury karnej rozwiązań pochodzących z innych systemów prawnych, kierujących się odmiennymi wartościami aksjologicznymi. W systemach tych zasada prawdy materialnej nie jest najważniejszą regułą procesową, ustępując prawdzie formalnej. W polskim procesie karnym zasada prawdy materialnej ma znaczenie nadrzędne, a proponowana nowelizacja bez wątpienia stanowi od niej wyłom utrudniający osiągnięcie celów ukształtowania przepisów Kodeksu postępowania karnego określonych w art. 2 § 1 k.p.k. Choć więc obecne brzmienie art. 168a k.p.k. nie jest prawidłowe, to jego modyfikacja wymaga innej redakcji niż zaproponowana.

art. 180 § 2 k.p.k.

(poniższe uwagi odnoszą się również do art. 22 i 23 projektu ustawy)

Poszerzenie zakresu tajemnic, z zachowania których zwolnić może jedynie sąd w warunkach określonych w art. 180 § 2, również na tajemnicę tłumacza przysięgłego jest niezasadne. W uzasadnieniu powołano się na *„konieczność zapobieżenia obchodzenia przepisów o ochronie tajemnicy prawnie chronionej przez przesłuchanie tłumacza na okoliczność informacji nimi objętymi, np. przez przesłuchanie tłumacza co do treści rozmowy podejrzanego z obrońcą, w której to tłumacz uczestniczył”*. Niezależnie od tego, że podobne problemy nie zostały ujawnione w praktyce, to zasygnalizowanego niebezpieczeństwa można uniknąć w prostszy sposób, który nie spowoduje wydłużenia postępowania przygotowawczego i kolejnego poszerzenia kognicji sądów. Wystarczające byłoby wprowadzenie zakazu przesłuchiwanie świadków na okoliczność treści rozmów między oskarżonym a obrońcą objętych tajemnicą obrońcą.

art. 222 § 3 k.p.k.

Przepis przewidujący zawiadomienie dziekana właściwej okręgowej rady adwokackiej lub dziekana właściwej rady okręgowej izby radców prawnych o przeszukaniu pomieszczenia, w którym adwokat lub radca prawny ma swoją siedzibę i dopuszczeniu do udziału w czynności dziekana lub osoby przez niego wskazanej, należałoby uzupełnić o zapis, że nieprzybycie niezwłocznie tych osób na miejsce przeszukania nie tamuje biegu przeszukania. Nie można bowiem wykluczyć, że właściwy dziekan zadeklaruje udział w czynności, ale dopiero po pewnym czasie,

co może zniweczyć efekty przeszukania. Doprecyzowania wymaga redakcja przepisu pod kątem terminu powiadomienia dziekana. Z jednej strony jest bowiem mowa, że powiadomienie następuje „przy rozpoczęciu przeszukania”, z drugiej zaś, że powiadomienie dotyczy zamierzonego przeszukania, a więc takiego, które jeszcze się nie rozpoczęło.

art. 246 § 1a k.p.k.

Dodawany przepis o treści „Zatrzymanemu oraz jego pełnomocnikowi udostępnia się akta postępowania przygotowawczego w części dotyczącej podstaw zatrzymania.” nie określa, kiedy wskazanym w nim podmiotom należy udostępnić akta sprawy. Równocześnie przepis stwierdza, że udostępniane mają być akta postępowania przygotowawczego. Należy więc zauważyć, że zatrzymanie dokonywane na podstawie art. 244 § 1 lub § 1a k.p.k. z reguły następuje bez uprzedniego wszczęcia postępowania przygotowawczego. Nie jest przy tym wykluczone, że po przeprowadzeniu wstępnych czynności postępowanie przygotowawcze w ogóle nie zostanie wszczęte. Nadto należy uwzględnić sytuacje, że zatrzymanie często poprzedza sporządzenie jakichkolwiek dokumentów procesowych, np. dokonywane przez funkcjonariuszy Policji pełniących służbę patrolową. Proponowany przepis wymaga więc doprecyzowania.

art. 250 § 3 k.p.k.

Przewidziany zapis o przesyłaniu sądowi i obrońcy „odpisu” wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania w postaci elektronicznej pozostaje w sprzeczności z określoną w przepisach kodeksu formą dokumentów procesowych. Brak jest uzasadnienia, by forma ta była odmienna lub dwupostaciowa wyłącznie w odniesieniu do wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Ustawa procesowa nie przewiduje przy tym w ogóle elektronicznych odpisów dokumentów procesowych.

art. 250 § 4 i art. 276 § 2 – 5 k.p.k.

Brak jest uzasadnienia, by kompetencję do stosowania środka zapobiegawczego obecnie określonego w art. 276 k.p.k. przekazać sądowi, ale wyłącznie w przypadku, gdy środek ten ma postać zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego. Jak wynika z uzasadnienia projektu, *„Ratio legis takiej zmiany ma na celu wyeliminowanie sytuacji, w której jeden z uczestników postępowania (prokurator)*

mógłby (choćby tylko czasowo tj. do chwili rozpoznania zażalenia przez sąd – art. 252 § 2 k.p.k.) pozbawić obrońcę oskarżonego prawa do reprezentowania jego interesów przez zastosowanie wskazanego środka zapobiegawczego.”. Z argumentacji tej wynika, że nawet jeśli środek ten zastosowany jest zasadnie, a więc zgodnie z art. 249 § 1 k.p.k. i służy zabezpieczeniu prawidłowego toku postępowania, to jego stosowanie powinno być wykluczone, by obrońca mógł wykonywać swoją rolę, choćby istniały przesłanki do zawieszenia go w wykonywaniu zawodu. Dodać trzeba, że środek zapobiegawczy określony w art. 276 k.p.k. bywa stosowany wobec osób, których rola społeczna jest nie mniej doniosła jak funkcja obrońcy. Nie ma wreszcie najmniejszych podstaw do zakładania, że prokuratorzy stosują środek z art. 276 k.p.k. po to tylko, by wyłączyć konkretnych obrońców z postępowania.

art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k.

Postulowaną zmianę projektodawca tłumaczy tym, że jego zdaniem obecne brzmienie przepisu stoi w sprzeczności z jedną z podstawowych swobód Unii Europejskiej, mianowicie swobodą przepływu osób, bowiem posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie Unii Europejskiej niż Polska może być automatycznie uznawane za spełnienie przesłanki „nieposiadania stałego miejsca pobytu w kraju”. Zauważyć jednak trzeba, że przesłanką stosowania tymczasowego aresztowania w oparciu o przepis art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. jest uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, a nie tylko brak stałego miejsca pobytu w kraju. Postępowanie karne wobec oskarżonego może powodować ograniczenie jego praw, nie tylko w zakresie korzystania z unijnej swobody przepływu osób, lecz również gwarantowanej w art. 52 ust. 1 Konstytucji wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu. Dotyczy to nie tylko przypadku stosowania wobec oskarżonego tymczasowego aresztowania, lecz również środka zapobiegawczego w postaci dozoru Policji, który stosownie do art. 275 § 2 k.p.k. może polegać na zakazie opuszczania określonego miejsca pobytu. Z kolei przewidziany w art. 277 § 1 k.p.k. środek zapobiegawczy polega na zakazie opuszczania przez oskarżonego kraju, mimo unijnej zasady swobodnego przepływu osób i mimo że art. 52 ust. 2 Konstytucji gwarantuje prawo do swobodnego opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Środki zapobiegawcze stosowane wobec oskarżonego

powodują ograniczenie jego praw, by zagwarantować prawidłowy tok postępowania karnego. Nie ma powodu, by uznać, że unijna swoboda przepływu osób jest wartością nadrzędną, nawet jeśli jej stosowanie zniweczy cele postępowania karnego. Przyjęcie poglądu przeciwnego musiałoby skutkować odstąpieniem od tymczasowego aresztowania w oparciu o jakąkolwiek przesłankę, jeśli tylko oskarżony oświadczyłby, że pragnie z tej swobody skorzystać.

art. 258 § 2 k.p.k.

Podniesienie granic wymierzonej przez sąd pierwszej instancji kary pozbawienia wolności i zagrożenia karą pozbawienia wolności za zarzucony występki, które w myśl przepisu samoistnie uzasadniają obawę utrudniania prawidłowego toku postępowania, nie jest trafne. Należy przewidywać, że niejednokrotnie skutkować będzie ukrywaniem się oskarżonego, co skutkować będzie kosztami ekonomicznymi i społecznymi związanymi z jego poszukiwaniem. Zgodzić należy się z projektodawcą, że *„(d)ecyzja o tymczasowym aresztowaniu z tej przyczyny nie może być podejmowana automatycznie, ale trzeba rozważyć, czy nie zachodzą w sprawie takie okoliczności, które wskazują, że w rzeczywistości pomimo grożącej oskarżonemu surowej kary w danym wypadku nie występuje uzasadniona obawa utrudniania prawidłowego toku postępowania”*. Zaufać jednak należy kompetencjom sędziów stosujących tymczasowe aresztowanie, zwłaszcza że ich decyzja podlega kontroli instancyjnej. Trudno przyjąć za przekonujący argument, że konieczność proponowanej zmiany przepisu wynika ze wzrostu ustawowego zagrożenia karami, który nastąpił z dniem 1 października 2023 r., skoro projektodawca nie zaproponował ich obniżenia. Co więcej, projekt również przewiduje podniesienie zagrożenia karą pozbawienia wolności, choć tylko za przestępstwo z art. 305 § 1 k.k.

art. 263 § 4c k.p.k.

Projektowany przepis stanowi, że *„Okres stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 do czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy”*. Brak jest jakichkolwiek przesłanek, by przewidywać, że jego wprowadzenie samoistnie spowoduje poprawę sprawności postępowań o przestępstwa wymienione w art. 258 § 2 k.p.k. Gdyby przepis został wprowadzony, często dochodziłoby do uchylenia tymczasowego aresztowania

ze względu na upływ wyznaczonego w nim terminu, nawet jeśli przeszkody w zakończeniu postępowania przed jego upływem miałyby charakter obiektywny. Skutek w postaci uchylania tymczasowego aresztowania wobec oskarżonych o najpoważniejsze przestępstwa, w tym zbrodnie, z pewnością nie spotkałby się z akceptacją społeczną, zwłaszcza że prawdopodobne byłoby ukrywanie się oskarżonych o takie czyny właśnie ze względu na wymiar grożącej im kary.

art. 308 § 2 i art. 325g § 2 k.p.k.

Zmiany w obu tych przepisach mają na celu określenie, że przekazanie informacji o treści zarzutów jest czynnością wcześniejszą niż przystąpienie do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Nie negując potrzeby dokonania takich zmian, należy postulować dostosowanie do nich drugiej części definicji podejrzanego zawartej w art. 71 § 1 k.p.k. Obecnie podejrzanym jest osoba, której bez wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów „postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego”. Takie sformułowanie wskazuje, że przystąpienie do przesłuchania poprzedza postawienie zarzutów. Z tego względu należałoby użyć w tym przepisie słów „postawiono zarzut przed przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego”.

art. 266 § 1a i § 3 k.p.k.

Proponowana zmiana brzmienia pierwszego z wymienionych przepisów i uchylenie art. 266 § 3 k.p.k. wymaga poważnego rozważenia. Skuteczność środka zapobiegawczego w postaci poręczenia majątkowego w zapewnieniu prawidłowego toku postępowania zależna jest bowiem również od dolegliwości, jaką dla oskarżonego stanowiłyby przepadek albo ściągnięcie stanowiących przedmiot poręczenia wartości majątkowych lub zobowiązań. Z pewnością dolegliwość ta jest niższa, jeżeli przedmiot poręczenia majątkowego pochodzi z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel. Brak jest jakichkolwiek podstaw do podniesionego przez projektodawców twierdzenia, że obecna regulacja niesie ryzyko jej instrumentalnego stosowania przez odmowę przyjęcia przedmiotu poręczenia w celu niejako „wymuszenia” zastosowania tymczasowego aresztowania. Taki poważny i bezzasadny zarzut podnoszony jest wobec organów mogących kwestionować źródło pochodzenia przedmiotu poręczenia majątkowego, a więc sądu lub prokuratora.

art. 281 § 2 i § 3 k.p.k.

Z roli prokuratora jako gospodarza postępowania przygotowawczego (*dominus litis*) wynikać powinien jego wpływ na zastosowanie listu żelaznego. Ma on najpełniejszą wiedzę o sprawie, co daje mu możliwość przewidywania, czy pozostawienie oskarżonego na wolności nie spowoduje negatywnego wpływu na bieg postępowania, np. poprzez możliwość wpływania na zeznania świadków w sprawach dotyczących zorganizowanych grup przestępczych. W żadnym razie nie pozbawia to sądu roli organu podejmującego decyzję w przedmiocie zastosowania listu żelaznego.

art. 313 § 1 k.p.k.

Przyjmując za zasadną argumentację przemawiającą za nowelizacją tego przepisu, przedstawioną w uzasadnieniu projektu, zauważyć należy, że redakcja jego końcowej części jest nieprawidłowa. Określono tam bowiem, że po ogłoszeniu zarzutów przesłuchuje się podejrzanego, z wyjątkiem w szczególności sytuacji, „gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1, jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioszek o zastosowanie tymczasowego aresztowania”. W związku z tym zauważyć należy, że w takim wypadku przesłuchanie podejrzanego jest możliwe, a jedynie może dojść do sytuacji, że przeprowadzenie przesłuchania uniemożliwi skierowanie wniosku o tymczasowe aresztowanie przed upływem terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k. Wobec tego postulować należy, by w miejsc zakwestionowanej, końcowej części przepisu art. 313 § 1 k.p.k. użyć sformułowania: „gdy przesłuchanie podejrzanego uniemożliwi prokuratorowi skierowanie do sądu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania przed upływem terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1”.

art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.

Proponując nowelizację tego przepisu, projektodawcy pozostawili wśród danych dotyczących oskarżonego również jego numer telefaksu. Postęp techniczny, a zwłaszcza powszechne stosowanie Internetu, wyeliminowały tego rodzaju urządzenia z użytku. Celowe jest więc pominięcie obowiązku zamieszczania takich informacji, niemających znaczenia praktycznego.

art. 333 § 1a k.p.k.

Projektowany przepis zobowiązuje do wskazywania w akcie oskarżenia w odniesieniu do każdego dowodu, jakie okoliczności mają zostać udowodnione. Z pewnością powiększy to zakres obowiązków prokuratora, a przy tym praktyczna przydatność takiego unormowania jest wątpliwa. Zwykle bowiem świadkowie zeznają na szereg okoliczności. Przy dużej liczbie świadków grozi to ogólnikowością tez dowodowych, a zatem ich wątpliwą wartością informacyjną dla sądu czy dla obrony. Niepowołanie danej okoliczności w akcie oskarżenia nie wykluczy przy tym np. przesłuchania na nią świadka w toku rozprawy. Trudno doszukiwać się tu powołanej w uzasadnieniu projektu realizacji zasady równości stron, skoro tylko oskarżyciel sporządza akt oskarżenia. W przypadku wniosków dowodowych formułowanych w toku przewodu sądowego taka równość stron istnieje, bowiem i oskarżyciel, i obrona, składając wniosek dowodowy, muszą zarazem powołać tezę dowodową. Trudno oczekiwać skutku proponowanego rozwiązania w postaci ograniczenia wnioskowania o przeprowadzenie na rozprawie głównej wszystkich dowodów z postępowania przygotowawczego. Samo powołanie okoliczności, na które przeprowadzany jest dowód, nie oznacza, że jest ona wskazana prawidłowo i że okoliczność ta ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

art. 378a § 1 k.p.k.

Choć rozważenia wymaga modyfikacja obecnych rozwiązań zawartych w art. 378a § 1 oraz 4 – 6 k.p.k., które można uznać za zbyt rygorystyczne, to zaproponowana nowa redakcja art. 378a § 1 k.p.k. wraz z uchyleniem § 4 - 6 nie zasługuje na akceptację. W zaproponowanej wersji przepis będzie miał bardzo wąski zakres stosowania ograniczony do możliwości przesłuchania świadków, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie ich można przesłuchiwać w późniejszym terminie. Uzasadnienie projektu nie w pełni oddaje skutki proponowanej zmiany, stwierdza bowiem, że po nowelizacji przepisu pod nieobecność oskarżonego lub jego obrońcy będzie możliwe przesłuchanie świadka, który wcześniej wielokrotnie nie stawiał się lub został doprowadzony przez Policję. Wątpić należy, czy istotnie sytuacje takie można utożsamiać z niebezpieczeństwem, że świadków tych nie będzie można przesłuchiwać w późniejszym terminie. Możliwość szerszego stosowania rozwiązania przewidzianego

w proponowanym przepisie podważa jego zdanie drugie o treści „Postępowania dowodowego nie przeprowadza się pod nieobecność obrońcy, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy”. Nieobecność obrońcy w sprawach, w których obrona jest obligatoryjna, powinna skutkować wyznaczeniem tymczasowego obrońcy z urzędu do udziału w rozprawie, jeśli obrońca z wyboru nie stawił się. Proponowane rozwiązanie może natomiast stanowić zachętę do stosowania obstrukcji procesowej. Choć jej niebezpieczeństwo stanowiło główny powód wprowadzenia do porządku prawnego art. 378a k.p.k., to rozwiązanie to zapobiega również innym negatywnym skutkom społecznym. Wielokrotne stawianie się świadków na rozprawy, które wobec nieobecności oskarżonego lub jego obrońcy nie odbywają się, stanowi dla nich dolegliwość i dlatego jest bardzo źle odbierane przez wzywanych, a także istotnie pogarsza sposób postrzegania sądu przez społeczeństwo. Dlatego w szerokim zakresie musi istnieć możliwość przesłuchania na rozprawie świadków, którzy stawili się na rozprawę w sytuacji, gdy oskarżony lub jego obrońca są nieobecni.

art. 387 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana dotyczy możliwości zastosowania instytucji dobrowolnego poddania się karze na rozprawie prowadzonej bez udziału prokuratora, który został prawidłowo powiadomiony o jej terminie. Jest to to niemała grupa spraw, bowiem stosownie do art. 46 § 2 k.p.k., jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, niestawiennictwo oskarżyciela publicznego na rozprawie nie tamuje jej toku. Z uwagi na znaczne obciążenie innymi obowiązkami służbowymi w takiej sytuacji prokuratorzy często korzystają z możliwości nieuczestniczenia w rozprawie. Obecnie wniosek o wydanie wyroku skazującego złożony w warunkach art. 387 § 1 k.p.k. może zostać uwzględniony jedynie, gdy prokurator wyrazi zgodę. Rozwiązanie to powinno zostać zachowane. Konsensualny sposób zakończenia postępowania wymaga zgody stron (konsensusu) i nie można go zastępować fikcją dorozumianej zgody nieobecnego oskarżyciela publicznego. Rodzi to bowiem niebezpieczeństwo wymierzania korzystnych dla oskarżonego kar, które nie uwzględniają ustawowych zasad ich wymiaru. Zapadły bez zgody prokuratora wyrok nie będzie mógł zostać zaskarżony przez prokuratora mimo rażącej niewspółmierności wymierzonej kary ze względu na zakaz powoływania takiego zarzutu w apelacji

w wypadku wyroku w trybie art. 387 k.p.k., wyrażony w art. 447 § 5 k.p.k. Projektodawca nie planuje zmiany tego ostatniego przepisu. Projektowane rozwiązanie stanowiłoby istotny wyłom od naczelnej zasady procesowej, jaką jest kontradiktoryjność postępowania. Usprawnienie postępowania, które jest deklarowanym celem proponowanej zmiany art. 387 § 2 k.p.k., może zostać osiągnięte w inny sposób. Można bowiem przewidzieć obowiązek przedstawienia przez sąd wniosku oskarżonego złożonego na podstawie art. 387 § 1 k.p.k. nieobecnemu na rozprawie prokuratorowi, z zapewnieniem mu możliwości wyrażenia braku zgody jedynie w określonym terminie, np. 7 dni od otrzymania wniosku.

art. 452 § 2 k.p.k.

Uzasadnienie projektu odnosi się jedynie do rezygnacji z prekluzji dowodowej ustanowionej w obecnym art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k., przy uwzględnieniu art. 452 § 3 k.p.k. Nie wyjaśnia natomiast usunięcia z części wstępnej przepisu słowa „również”. Usunięcie to nie jest zasadne. Proponowane brzmienie art. 452 § 2 k.p.k. sugerowałoby, że przepis ten jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 170 § 1 k.p.k. określającego przesłanki oddalenia wniosku dowodowego, a wówczas art. 452 § 2 k.p.k. stanowiłby wyłączną podstawę oddalenia wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy. Niezasadne jest też użycie w projekcie słów „wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie”, bowiem po wyeliminowaniu z przepisu punktu drugiego i pozostawieniu jedynej przesłanki oddalenia wniosku dowodowego nie będzie istniało jakiegokolwiek wyliczenie.

art. 454 § 1 k.p.k.

Wprowadzenie zakazu wydania wyroku skazującego przez sąd odwoławczy w przypadku orzeczenia przez sąd pierwszej instancji warunkowego umorzenia postępowania nie znajduje uzasadnienia. Warunkowe umorzenie postępowania, choć nie jest skazaniem, oznacza, że ustalono sprawstwo i winę oskarżonego co do czynu, którego okoliczności nie budzą wątpliwości (vide: art. 66 § 1 k.k.). Proponowane rozwiązanie jedynie wydłuży postępowanie, ale z reguły nie przyniesie końcowego rozstrzygnięcia korzystniejszego dla oskarżonego. Trzeba bowiem uwzględnić, że stosownie do art. 442 § 3 k.p.k. zapatrywania prawne i wskazania sądu odwoławczego co do dalszego postępowania są wiążące dla sądu, któremu sprawę

przekazano do ponownego rozpoznania. Uchylenie przez sąd odwoławczy wyroku warunkowo umarzającego postępowanie następowałoby tylko wówczas, gdyby sąd ten uznał, że nie istnieją przesłanki uprawniające do warunkowego umorzenia postępowania. Powodem uchylenia nie byłyby wątpliwości co do sprawstwa i winy oskarżonego, które są już ustalone, co wynika z istoty warunkowego umorzenia postępowania. Nie przekonują argumenty przedstawione w uzasadnieniu projektu ustawy: *„W przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, niebędącego skazaniem, który bywa często efektem porozumienia między oskarżonym a oskarżycielem, zaskarżenie rozstrzygnięcia i orzeczenie skazujące przez sąd odwoławczy jest przejawem swoistej nielojalności państwa wobec obywatela i odstąpienia od poczynionych ustaleń, w tym np. naprawienia szkody. Jednocześnie regulacja taka wyklucza możliwość kontroli instancyjnej skazania. Dalsze utrzymanie przepisu w tym brzmieniu godzić będzie w gwarancje procesowe oskarżonego, ale też może znacząco osłabić zastosowanie warunkowego umorzenia jako często stosowanego w praktyce środka probacyjnego.”*. Jeżeli istotnie doszło do porozumienia z oskarżycielem, to nie zaskarży on zapadłego wyroku na niekorzyść oskarżonego. Wyrok skazujący orzekany zamiast warunkowego umorzenia nic nie zmienia w zakresie obowiązku naprawienia szkody. Sprawstwo, wina i okoliczności popełnienia zarzucanego oskarżonemu czynu przy warunkowym umorzeniu nie budzą wątpliwości. Powołany przez projektodawców brak kontroli instancyjnej skazania w istocie ogranicza się do kontroli zastosowania właściwego środka wobec oskarżonego w reakcji na przypisane mu przestępstwo. Taka sytuacja nie różni się zatem od przypadku zaostżenia, również istotnego zaostżenia, kary przez sąd odwoławczy, którego orzeczenie nie podlega już kontroli odwoławczej.

Zmiany przepisów innych ustaw niż Kodeks postępowania karnego, zaproponowane w projekcie, nie budzą zastrzeżeń poza tymi, które są odbiciem zmian w k.p.k. i zostały wyżej powołane.

Reasumując, stwierdzić należy, że projekt zawiera szereg trafnych rozwiązań, które wobec braku potrzeby formułowania uwag, nie zostały wyżej omówione. Jednak szereg propozycji wymaga dalszych prac usuwających dostrzeżone wady.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Dariusz Korneluk
Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego

SĄD NAJWYŻSZY

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Warszawa, dnia 9 lipca 2026 r.

B5A II.021.43.2026

Szanowny Pan
Dariusz Salamończyk
Zastępca Szefa
Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 12 czerwca 2026 r., znak: SPS-III.020.170.7.2026, mając na uwadze treść art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 622), w świetle którego Sąd Najwyższy może opiniować projekty tylko takich ustaw i innych aktów normatywnych, na podstawie których orzekają i funkcjonują sądy, a także innych projektów ustaw w zakresie, w jakim mają one wpływ na sprawy należące do właściwości Sądu Najwyższego, w załączeniu uprzejmie przesyłam uwagi Sądu Najwyższego do *posełskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*.

Z poważaniem,

SSN Zbigniew Kapiński
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz. *SPS-III.020.170.15.2026*

Data wpływu *09.07.26v.*

BSA II.021.43.2026

Uwagi
dotyczące projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego
oraz niektórych innych ustaw

1. Głównym celem przedłożonego do zaopiniowania projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 1 czerwca 2026 r.) jest dostosowanie Kodeksu postępowania karnego, a także innych zmienianych w projekcie ustaw, do regulacji konstytucyjnych oraz, przede wszystkim, prawnomiędzynarodowych (standardy strasburskie oraz unijne). Kierunek tych zmian, co oczywiste, nie może budzić wątpliwości. Biorąc dodatkowo pod uwagę liczbę wątpliwości natury konstytucyjnej i prawnomiędzynarodowej, które formułowane są w doktrynie w odniesieniu do obecnie obowiązujących unormowań (zwłaszcza w zakresie realizacji prawa do obrony w jej materialnym i formalnym aspekcie) przeprowadzenie wielu z proponowanych zmian należy uznać za pilną konieczność.
2. Odnotować należy, że przedstawiony do zaopiniowania projekt w zakresie propozycji zmian w k.p.k. zawiera w dużej części unormowania zbieżne z tymi, które znalazły się w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Druk sejmowy nr 1600), a następnie uchwalonej w styczniu 2026 r. ustawie o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta została przekazana Sejmowi do ponownego rozpatrzenia przez Prezydenta RP i finalnie nie została uchwalona. Biorąc jednak pod uwagę, że nie wszystkie jej regulacje były przedmiotem odmiennych stanowisk organów państwowych, grupa posłów wniosła pod obrady Sejmu niniejszy projekt. Sąd Najwyższy sformułował uwagi do wskazanego powyżej rządowego projektu ustawy, noszącego na wstępnym etapie prac legislacyjnych nazwę projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (uwagi z dnia 22 listopada 2024 r., BSA II.021.82.2024). Biorąc pod uwagę częściową zbieżność powyższego projektu z aktualnie opiniowanym projektem, a także fakt nieuwzględnienia propozycji korekt zawartych w uwagach Sądu Najwyższego z 2024 r.—niniejsze uwagi ponownie akcentują w niezbędnym zakresie mankamenty zasygnalizowane już w stanowisku Sądu Najwyższego z 2024 r.
3. Odnosząc się do głównej części proponowanych zmian, a więc modyfikacji regulacji karnoprosesowych, należy stwierdzić, że zasadniczo na pozytywną ocenę zasługują te z nich które dotyczą przepisów wstępnych oraz uczestników postępowania (działy I–III k.p.k.).

W tym zakresie sformułować można jednak zastrzeżenie odnośnie do proponowanego brzmienia przepisu art. 55 § 4 k.p.k., który przewiduje, że w sprawie wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może brać udział również prokurator. Ma on korzystać wówczas z praw strony. Problem jednak w tym, że poszczególne strony mają w procesie karnym różne uprawnienia. Nie wiadomo więc, uprawnienia której strony odnieść do prokuratora. Należałoby zatem wskazać, jakiej strony uprawnienia przysługują prokuratorowi, ew. konkretne uprawnienia charakterystyczne dla stron postępowania karnego. Należy zarazem podnieść wątpliwość, czy sens ma wyposażanie prokuratora we wszystkie uprawnienia strony, jeśli dwukrotnie nie widział on podstaw do wszczęcia postępowania sądowego. Przy okazji warto byłoby także przemyśleć celowość utrzymywania lub zmianę art. 5 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390), który nadaje prokuratorowi bardzo ogólne i niedookreślone kompetencje do udziału w różnych postępowaniach i był przywoływany także jako uzasadnienie udziału prokuratora w postępowaniu sądowym wywołanym wniesieniem subsydiarnego aktu oskarżenia.

4. W odniesieniu do zmian w zakresie regulacji dowodów w procesie karnym w pierwszej kolejności należy odnotować, że projekt przewiduje powrót do pierwotnego brzmienia art. 168a k.p.k. W uzasadnieniu nie dostrzeżono mankamentów tej wersji przepisu podnoszonych w doktrynie (zob. np. A. Lach, *Dopuszczalność dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa w postępowaniu karnym*, „Państwo i Prawo” 2014, z. 10, s. 39–53; W. Jasiński, *Zakaz przeprowadzenia i wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego (art. 168a k.p.k.)*, [w:] P. Wiliński (red.) *Obrona i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2015, s. 360–376). Jako dwa zasadnicze jawią się tutaj cel uzyskania dowodu oraz bezwzględny charakter zakazu. Jeśli chodzi o cel, to można łatwo obejść taki zakaz argumentując, że dowody zostały uzyskane na potrzeby postępowania cywilnego, dyscyplinarnego, wykroczeniowego lub bez konkretnego celu. W tym kontekście ograniczenie zakazu wykorzystania dowodu ze względu na cel jawi się jako nieuzasadnione. Cel nie wpływa wszak ani na charakter naruszenia ani na ryzyko związane z wprowadzeniem dowodu do procesu. Drugą wątpliwość, jaką należy zgłosić jest to, że zakaz ma charakter generalny i bezwzględny. W tym kontekście polska regulacja jest bardzo radykalna. Nie przewiduje bowiem badania stopnia naruszenia dobra chronionego, społecznej szkodliwości czynu w zestawieniu z przedmiotem postępowania, w którym dowód miałby być wykorzystany. Może się zatem zdarzyć, że stopień społecznej szkodliwości naruszenia przy pozyskiwaniu dowodu będzie nieproporcjonalny do przestępstwa, co do którego toczy się postępowanie (np. naruszenie miru dowodowego w sprawie o zabójstwo). Nie przewidziano także brania pod uwagę wpływu uzyskania dowodu w drodze czynu zabronionego na wiarygodność dowodu czy rzetelność postępowania, co występuje w prawie porównawczym. Nasuwa się zatem wątpliwość, czy w zaproponowanym brzmieniu zakaz dowodowy nie będzie zbyt często prowadził do sytuacji trudnych do zaakceptowania, kiedy wykluczenie dowodu i skutkująca

niekiedy tym bezkarność sprawcy poważnego przestępstwa będą nieproporcjonalne do działania organu lub osoby, które uzyskały dowód. Nie wskazano też, czy popełnienie czynu zabronionego ma być stwierdzone prawomocnym orzeczeniem czy też będzie podlegało ustaleniu przez organ prowadzący postępowanie. Trudno podzielić odwoływanie się w uzasadnieniu zmiany brzmienia art. 168a k.p.k. do art. 51 ust. 4 Konstytucji. Gdyby przyjąć, że ten ostatni znajduje zastosowanie do dokonywania ustaleń faktycznych w postępowaniu karnym, należałoby konsekwentnie objąć zakazem dowodowym wszystkie dowody pozyskane z naruszeniem ustawy, a więc także np. Kodeksu wykroczeń czy Kodeksu cywilnego. Wzorcem konstytucyjnym powinien być tutaj przede wszystkim art. 45 Konstytucji przewidujący prawo do rzetelnego procesu, ewentualnie artykuły Konstytucji chroniące takie wartości jak prawo do ochrony życia prywatnego (art. 47) czy nienaruszalności mieszkania (art. 50).

Krytycznie należy ocenić formułę zgody następcej zaproponowaną w art. 168b w odniesieniu do kontroli operacyjnej oraz w art. 237a w odniesieniu do kontroli procesowej. W obu przepisach decyzję w przedmiocie zgody na wykorzystanie materiałów oddano prokuratorowi, a nie sądowi, co stanowi odejście od standardów obowiązujących przed 2016 r., które przewidywały postanowienie sądu. W stosunku do obecnego stanu rzeczy jedyną istotną zmianą jest ograniczenie zgody do przestępstw katalogowych. Mając na uwadze postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 6/07 (OSNKW 2007, nr 5, poz. 37) oraz krytyczną ocenę rozwiązań przyjętych w nowelizacji k.p.k. z 2016 r. (zob. np. B. Sitkiewicz, *Wykorzystanie dowodów uzyskanych w ramach kontroli operacyjnej oraz podsłuchu procesowego*, [w:] A. Lach (red.), *Postępowanie karne po nowelizacji z dnia 11 marca 2016 r.*, Warszawa 2017, s. 103–119; M. Rogalski, *Wykorzystanie dowodu uzyskanego w wyniku kontroli operacyjnej a standardy rzetelnego procesu*, [w:] C. Kulesza, A. Sakowicz (red.), *Ewolucja polskiego wymiaru sprawiedliwości w latach 2013–2018 w świetle standardów rzetelnego procesu*, Białystok 2019, s. 169–173) należy opowiedzieć się za powrotem do udzielania zgody następcej przez sąd, co powinno zwiększyć kontrolę nad wykorzystaniem materiałów z inwigilacji i ograniczyć potencjalne nadużycia.

Związane z powyższą nowelizacją jest uchylenie art. 115c ustawy o ustroju sądów powszechnych i 158b ustawy Prawo o prokuraturze, przewidujących wykorzystanie materiałów z kontroli w postępowaniach dyscyplinarnych wobec sędziów i prokuratorów. Nie negując samej propozycji, należy krytycznie ocenić jej uzasadnienie. Jeśli chodzi o Konwencję Europejską, odwołano się do orzeczeń dotyczących stosowania podsłuchu, który bez wątpienia cechuje się wyższym poziomem ingerencji w prawo do prywatności niż wykorzystanie tzw. przypadkowych znalezisk. Przywołane orzeczenie nie dotyczy zatem regulowanej materii. Z kolei w przywołanym wyroku *Karabeyoğlu przeciwko Turcji* naruszenie art. EKPC 8 stwierdzono z tego powodu, że prawo tureckie, w przeciwieństwie do polskiego, nie umożliwiała wykorzystania materiałów z inwigilacji w postępowaniu dyscyplinarnym, wyraźnie przewidując, że mogą one zostać użyte tylko w postępowaniu karnym o wskazane w ustawie przestępstwa. Trybunał nie zakwestionował w nim zatem generalnie możliwości wykorzystania materiałów z inwigilacji w postępowaniu dyscyplinarnym.

Równocześnie projektodawca przeoczył dwa istotne orzeczenia ETPC, które wprost odnoszą się do kwestii wykorzystania przypadkowych źródeł. Należy tu wskazać na orzeczenia w sprawach *Terrazzoni przeciwko Francji* z dnia 29 czerwca 2017 r. (skarga nr 33242/12) oraz *Versini-Campinchi i Crasnianski przeciwko Francji* z dnia 16 czerwca 2016 r. (skarga nr 49176/11). W sprawie *Terrazzoni* sędzia kontaktowała się z handlarzem narkotyków, który był na podsłuchu. Autoryzacja sądu na podsłuch dotyczyła tylko handlarza, co do którego toczyło się postępowanie karne, jednak materiał wykorzystano także w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko sędzi. Trybunał nie stwierdził tu naruszenia art. 8 EKPC. Podobnie w sprawie *Versini-Campinchi i Crasnianski* dwóch prawników prowadziło rozmowy telefoniczne z dyrektorem spółki, którego podsłuchiowano, materiał wykorzystano przeciwko nim w postępowaniach dyscyplinarnych. Tu również nie stwierdzono naruszenia art. 8 EKPC. W orzeczeniach tych ETPC zaakceptował zatem wykorzystanie dowodów uzyskanych w ramach podsłuchu do ścigania innych przestępstw, a nawet deliktów dyscyplinarnych. Trudno więc przyjąć, że art. 8 EKPC stoi na przeszkodzie wykorzystaniu przypadkowych źródeł w sprawach dyscyplinarnych sędziów i prokuratorów. Innego problemu dotyczą też przywołane orzeczenia TSUE. Chodziło w nich o sytuację masowego gromadzenia danych objętego prawem UE, a nie stosowane indywidualnie środki inwigilacji. W uzasadnieniu nie wykazano też, aby przeszkodę do wykorzystania przypadkowych źródeł stanowiły przepisy Konstytucji RP i ich stosowanie poparte orzecznictwem TK.

Podsumowując należy stwierdzić, że decyzja odnośnie do zakresu wykorzystania przypadkowych źródeł jest objęta marginesem uznania ustawodawcy krajowego. Zarówno dotychczas przyjęta, jak i zaproponowana w projekcie regulacja dotycząca przestępstw „niekatalogowych” oraz deliktów dyscyplinarnych sędziów i prokuratorów tego marginesu nie przekracza. Wbrew zawartym w uzasadnieniu twierdzeniom, nie ma w tym zakresie dających się wyraźnie zidentyfikować ograniczeń wynikających z orzecznictwa sądów europejskich czy TK. Dodać wszakże można, że przy ograniczeniu wykorzystania materiałów z inwigilacji w postępowaniu karnym do przestępstw katalogowych, wyłączenie ich wykorzystania w postępowaniach dyscyplinarnych jawi się jako rozwiązanie spójne. Ma ono także oparcie w stanowisku zajęтым przez SN w uchwale z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18).

W związku z rozszerzeniem udziału tłumacza w postępowaniu karnym, projekt przewiduje wprowadzenie do art. 180 § 2 k.p.k. tajemnicy tłumacza przysięgłego, co ma stanowić zwiększenie ochrony tej tajemnicy poprzez oddanie kompetencji do zwolnienia z niej sądowni. Mając wszakże na względzie, że tłumacz może uczestniczyć także w komunikacji oskarżonego z obrońcą, należałoby w tej części wprowadzić bezwzględny zakaz dowodowy, wyłączając możliwość zwolnienia tłumacza z zeznawania co do faktów, o których uzyskał wiedzę w ten sposób, także przez sąd. Pozwoliłoby to niewątpliwie zwiększyć swobodę kontaktu oskarżonego z obrońcą oraz poufność przekazywanych informacji. Kwestia ta została zresztą dostrzeżona w Uzasadnieniu, gdzie wskazano na „konieczność zapobieżenia obchodzenia przepisów o ochronie tajemnicy prawnie

chronionej przez przesłuchanie tłumacza na okoliczność informacji nimi objętymi, np. przez przesłuchanie tłumacza co do treści rozmowy podejrzanego z obrońcą, w której to tłumacz uczestniczył". W tym kontekście zaproponowano jednak rozwiązanie, które nie jest w pełni satysfakcjonujące.

Proponowane brzmienie art. 210 k.p.k. ma na celu wykonanie wyroku ETPC w sprawie *Solska i Rybicka przeciwko Polsce* z dnia 20 września 2018 r. (skargi nr 30491/17 i 31083/17). Wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia na postanowienie w przedmiocie wyjęcia zwłok z grobu można zasadniczo zaakceptować. Mając wszakże na względzie terminy doręczeń oraz wniesienia i rozpoznania zażalenia, pojawia się niebezpieczeństwo bezpowrotnej utraty istotnych dowodów, z uwagi np. na rozpad substancji toksycznych czy też rozkład ciała. W przypadku zaistnienia podejrzenia przyczynienia się przez osoby najbliższe do śmierci osoby pochowanej mogłyby one legalnie niweczyć cele postępowania karnego. Jeśli pochówek miał miejsce np. kilka lat wcześniej, rozpoznanie zażalenia nie wpływa na możliwości wykrywcze, jeśli jednak miało to miejsce krótki czas przed wydaniem postanowienia, czekanie na uprawnomocnienie się postanowienia mogłoby prowadzić do niemożności ustalenia istotnych faktów. Z tego względu należałoby rozważyć wprowadzenie możliwości wyłączenia skutku suspensywnego zażalenia czy też bezwzględnego wykonania postanowienia jeśli istnieje realna groźba utraty dowodów. Taki wyjątek jawi się jako uzasadniony i proporcjonalny w świetle chociażby pozytywnych obowiązków państwa w zakresie przeprowadzenia efektywnego śledztwa na gruncie art. 2 EKPC (prawo do życia). Można byłoby także wyłączyć uprawnienie do wniesienia zażalenia wobec tych osób najbliższych, przeciwko którym toczy się postępowanie w związku ze śmiercią osoby, której zwłoki mają być ekshumowane oraz skrócić termin do wniesienia zażalenia do 3 dni.

5. W odniesieniu do regulacji prawnych dotyczących środków przymusu należy sformułować następujące uwagi. Proponowany art. 246 § 1a k.p.k. nie uwzględnia, że w trakcie zatrzymania osoba podejrzana może stać się podejrzanym, będzie zatem korzystać wtedy z pomocy obrońcy, a nie pełnomocnika. Należałoby zatem po „jego pełnomocnikowi” dodać „lub obrońcy”.

W proponowanym art. 250 § 3 k.p.k. przewidziano, że: „Na wniosek obrońcy sąd niezwłocznie przesyła wniosek na wskazany przez obrońcę adres poczty elektronicznej.” Jako lepsze rozwiązanie jawi się wszelako przesłanie wniosku ustanowionemu obrońcy przez prokuratora wraz z wniesieniem go do sądu. Pozwoliłoby to niewątpliwie na szybkie zapoznanie się obrońcy z wnioskiem i przygotowanie się do posiedzenia aresztowego, podczas gdy przesłanie wniosku przez sąd będzie wiązać się z mniejszym lub większym opóźnieniem.

Projekt przewiduje uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. czyli możliwości przeprowadzenia posiedzenia aresztowego ze zdalnym udziałem oskarżonego. Podzielając krytykę obecnego uregulowania tego trybu w art. 250 k.p.k. należy wszakże uznać propozycję jego definitywnego uchylenia za zbyt radykalną. Udział zdalny może być w niektórych sytuacjach

konieczny, np. z uwagi na stan zdrowia oskarżonego. Decyzja co do skorzystania z tej formy udziału powinna być jednak oddana co do zasady w ręce oskarżonego a nie sądu, a przeprowadzenie posiedzenia ze zdalnym udziałem oskarżonego bez jego woli mogłoby mieć miejsce jedynie w szczególnych, wyjątkowych przypadkach, takich jak stan pandemii czy zakaźna choroba oskarżonego stwarzająca ryzyko dla osób konwojujących (szerzej na ten temat zob. A. Lach, M. Klubińska (red.), *Czynności procesowe na odległość w procesie karnym*, Warszawa 2025, s. 123–127 oraz 294–300).

Niespójne wydaje się podejście projektodawcy do zagrożenia surową karą jako przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania. Proponowany art. 258 § 2 k.p.k. przewiduje, że: „Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, obawy utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowanie środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary.” Brzmienie tego przepisu sugeruje, że zagrożenie surową karą nie ma być już samodzielną przesłanką stosowania tymczasowego aresztowania, lecz dodatkowym argumentem za przyjęciem jednej z przesłanek z art. 258 § 1 k.p.k. Przeczy temu wszakże proponowany art. 263 § 4c, zgodnie z którym: „Okres stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 do czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy.” Jeśli w kontekście brzmienia tego ostatniego przepisu przyjąć, że zagrożenie surową karą ma być jednak przesłanką samodzielną, to trudno zaakceptować możliwość opierania na tym stosowania tymczasowego aresztowania aż do 12 miesięcy. Jak przyjmuje konsekwentnie ETPC w swoich orzeczeniach, zagrożenie surową karą może być przesłanką oceny istnienia ryzyka ucieczki lub popełnienia nowego przestępstwa, jednak nie może być samodzielną podstawą pozbawienia wolności przez dłuższy czas (zob. np. wyroki ETPC w sprawie *K.P. przeciwko Polsce* z dnia 26 października 2023 r., skarga nr 52641/16 oraz *Micha przeciwko Polsce* z dnia 4 maja 2006 r., skarga nr 13425/02). Obawa matactwa musi zaś wynikać z konkretnych faktów, a nie jedynie powagi zarzutów (wyrok ETPC w sprawie *Merabishvili przeciwko Gruzji* z dnia 28 listopada 2017 r., skarga nr 72508/13).

Pozytywnie należy ocenić zawarte w projekcie zmiany dotyczące nieizolacyjnych środków zapobiegawczych. W tym przypadku proponowane rozwiązania zakładają w pierwszej kolejności usunięcie ograniczeń w zakresie dopuszczalnego pochodzenia przedmiotu poręczenia majątkowego (art. 266 § 1a k.p.k.). W uzasadnieniu do opiniowanego projektu ustawy trafnie wskazano na dwa zasadnicze mankamenty obecnego brzmienia art. 266 § 1a k.p.k., a mianowicie faktyczną możliwość weryfikacji oświadczenia dotyczącego źródła pochodzenia przedmiotu poręczenia, a także uznaniowość decyzji prokuratora o odmowie przyjęcia przedmiotu poręczenia. Dodatkowo warto zauważyć, że unormowanie z zasady zakazujące przysporzeń na rzecz oskarżonego trudno uznać za przekonujące, a przytoczone przez ustawodawcę argumenty na jego poparcie odwołujące się zasadniczo do rozerwania więzi między odpowiedzialnością a ryzykiem utraty środków, gdy te pochodzą

od osób trzecich, za przekonujące. Wadliwość art. 266 § 1a k.p.k. w omawianym zakresie była już zresztą akcentowana przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w „*Uwagach o stwierdzonych nieprawidłowościach i lukach w prawie za rok 2021*” (s. 135–136, https://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SitePages/Wystapienia_Pierwszego_Prezesa_SN.aspx). Także w literaturze karnoprocesowej trafnie wskazano na nieproporcjonalność omawianego rozwiązania, jak też inne wady oraz negatywne konsekwencje, do jakich przepis art. 266 § 1a k.p.k. w obecnym brzmieniu może prowadzić (por. R. Rynkun-Werner, *Poręczenie majątkowe po nowemu – kilka uwag na tle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego ze stycznia 2021 r.*, „Palestra” 2021, nr 5, s. 16–29). Zasadnie zatem w opiniowanym projekcie proponuje się usunięcie unormowania ograniczającego dopuszczalne pochodzenie przedmiotu poręczenia majątkowego. W omawianym kontekście na aprobatę zasługuje też pozostawienie rozwiązania zakładającego, że to prokurator, będący organem prowadzącym albo nadzorującym postępowanie przygotowawcze, dokonuje, jako czynność techniczną, przyjęcia przedmiotu poręczenia, nawet jeśli o zastosowaniu takiego środka orzekł sąd.

Na aprobatę zasługuje proponowana w projekcie zmiana regulacji dotyczącej orzekania o zawieszeniu w wykonywaniu zawodu adwokata oraz radcy prawnego. Oddanie orzekania w tej sprawie wręce sądu niewątpliwie przyczyni się do pełniejszej realizacji postulatu bezstronności organu rozstrzygającego w pierwszej instancji o zawieszeniu.

Odnosząc się do proponowanych w projekcie zmian dotyczących listu żelaznego, należy z aprobatą ocenić uchylenie § 2 i 3 w art. 281 k.p.k. Rozwiązanie zawarte w art. 281 § 2 k.p.k. w nieuzasadniony sposób uprzywilejowuje prokuratora, który choć jest wyłącznie uczestnikiem postępowania, to korzystając z prawa do złożenia sprzeciwu *de facto* pozbawia sąd możliwości realizacji funkcji orzekania. Brak jest też przekonujących racji, aby obecność prokuratora na posiedzeniu w przedmiocie wydania listu żelaznego była obowiązkowa. Prokurator po uchyleniu art. 281 § 3 k.p.k. nadal będzie miał uprawnienie do udziału w takim posiedzeniu, co implikuje, że będzie o nim informowany. Może on więc swobodnie i adekwatnie do sytuacji podjąć decyzję o swoim udziale na tym forum.

6. Poddając analizie blok proponowanych w projekcie zmian dotyczących postępowania przygotowawczego należy w pierwszej kolejności zauważyć, że ustawodawca modyfikuje treść przepisu art. 300 k.p.k. dotyczącego katalogu pouczeń skierowanych do podejrzanego. Za uzasadnione należy uznać dodanie do niego informacji o unormowaniu art. 171 § 7a k.p.k. oraz rozbudowanie pouczenia dotyczącego pomocy tłumacza o kwestie związane z prawem do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia (dodawany § 1a i 1b). W tym kontekście warto jednak przypomnieć sygnalizowane już we wcześniejszych uwagach Sądu Najwyższego (por. *Opinia do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia wzorów pisemnych pouczeń o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka* – BSA II.021.59.2024) ogólne zastrzeżenie dotyczące charakteru i liczby pouczeń udzielanych podejrzanemu. Jeżeli przekazywane temu uczestnikowi postępowania pouczenie ma być efektywne, to powinno ono swoim

charakterem i objętością być dopasowane do etapu postępowania, na którym jest udzielane. Kwestia ta była już zresztą wielokrotnie akcentowana w literaturze fachowej (por. np. W. Jasiński, D. Czerniak, *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji 2015, Tom C2, s. 62–75; J. Kosowski, *Zasada informacji prawnej w polskim procesie karnym w świetle art. 16 k.p.k.*, Warszawa 2011, s. 257; D. Czerniak, *Prawo oskarżonego do informacji w postępowaniu przed sądem I instancji*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 12, s. 657). Obecna regulacja art. 300 § 1 k.p.k. niestety tego warunku nie spełnia. Zakłada bowiem informowanie podejrzanego o przynajmniej kilku uprawnieniach, które nie są przydatne na etapie postępowania przygotowawczego albo takich, które w wielu sytuacjach nigdy nie przydadzą się osobie pouczonej, gdyż jej sprawa najwyżej nie trafi do sądu. Należy więc jeszcze raz powtórzyć, że, jakkolwiek dodawane w opiniowanym projekcie ustawy informacje o prawach mają uzasadnienie, to konieczna jest ogólna korekta brzmienia art. 300 § 1 k.p.k., która uczyni przewidziane w nim pouczenie adekwatnym i efektywnym.

Opiniowany projekt ustawy zawiera szereg istotnych zmian dotyczących możliwości przesłuchania podejrzanego w toku postępowania przygotowawczego z udziałem obrońcy (art. 301 oraz 301a k.p.k.). Generalnie pozytywnie należy ocenić znaczące poszerzenie uprawnień podejrzanego w tym zakresie. Należy jednak wskazać na trzy ważne kwestie.

Po pierwsze, dla przejrzystości unormowań kodeksowych warto byłoby rozważyć, czy zebranej łącznie w proponowanym brzmieniu art. 301 k.p.k. materii nie byłoby lepiej podzielić na osobne jednostki redakcyjne. Zauważyć bowiem należy, że proponowany przepis zawiera unormowania dotyczące ogólnie przesłuchania podejrzanego oraz pierwszego takiego przesłuchania. Dodatkowo przepis obejmuje sytuację, gdy obrońca stawiał na przesłuchanie albo jeszcze się nie stawiał na nie, dotyczy obrońcy z wyboru oraz obrońcy z urzędu, a podejrzany odpowiada z wolnej stopy albo jest pozbawiony wolności. Utrudnia to precyzyjne zorientowanie się w złożonej materii dotyczącej prawa dostępu do adwokata, a nie należy zapominać, że przepisy k.p.k. nie są adresowane tylko do fachowych podmiotów, ale powinny być dostępne i zrozumiałe także dla osób nie posiadających specjalistycznej wiedzy prawniczej.

Po drugie, warto rozważyć, czy w przypadku określonym w art. 301 § 5 k.p.k. podejrzany nie powinien mieć w pierwszej kolejności możliwości wyboru obrońcy z listy. Skoro wszystkie osoby znajdujące się na niej pełnią dyżur zagwarantowanie takiego uprawnienia (oczywiście zakładając, że dany adwokat nie wykonuje czynności w innej sprawie) nie stanowi zagrożenia dla sprawności toczącego się postępowania. Rozwiązanie to korespondowałoby zresztą z treścią art. 301 § 3 k.p.k., który zakłada udostępnienie podejrzanemu listy obrońców. Choć nie zostało to w tym ostatnim przepisie wskazane wprost, to jednak udostępnienie listy obrońców, o którym mowa w tej jednostce redakcyjnej, trudno odczytywać inaczej niż jako zapewnienie możliwości wyboru fachowego reprezentanta procesowego.

Po trzecie, należy zauważyć, że projektodawca przewidział w art. 301 § 8 k.p.k. dalej idące wyjątki od zapewnienia przesłuchania w obecności obrońcy niż dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności. W powyższej dyrektywie przewidziano bowiem, że powód odstępstwa od stosowania prawa dostępu do obrońcy może zaistnieć:

- w przypadku pilnej potrzeby zapobieżenia poważnym negatywnym konsekwencjom dla życia, wolności lub nieetykalności cielesnej jakiejś osoby,
- w przypadku konieczności podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania w celu niedopuszczenia do narażenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek.

Analiza powyższych przesłanek wskazuje, że są one węższe niż okoliczności przewidziane w art. 301 § 8 k.p.k., który zakłada, że chodzi o konieczność ochrony - bezpieczeństwa narodowego, zapobieżenia zagrożeniu dla życia, zdrowia lub wolności osoby lub względ na ważny interes śledztwa lub dochodzenia.

Zaprobatą należy odnieść się do propozycji nowelizacji art. 310 § 2 k.p.k. Trafnie w uzasadnieniu do opiniowanego projektu ustawy wskazano, że rozwiązanie to eliminuje konieczność przesyłania akt sprawy do jednostek wyższego rzędu, a także pozwala wyeliminować konieczność zapoznawania się przez prokuratorów nadrzędnych nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo z aktami spraw, w których konieczne jest przedłużenie czasu toczącego się postępowania. Jak się wydaje proponowane rozwiązanie nie sprawi, że trwające postępowania będą w większym niż obecnie stopniu zagrożone przewlekłością. Przepis art. 310 § 2 k.p.k. jasno wskazuje bowiem, że to na prokuratorze bezpośrednio przełożonym spoczywa odpowiedzialność za sprawowanie nadzoru nad czasem trwania toczącego się postępowania. Odpowiedzialność ta zatem nie ulega dyspersji, jak w obecnym stanie prawnym. Dodatkowo osoba, której prawa mogłyby zostać w związku z zaistniałą przewlekłością naruszone, dysponuje możliwością wnioskowania o objęcie toczącej się sprawy nadzorem służbowym, czy zarzucenia przewlekłości postępowania w trybie skargowym przed sądem. Z omówioną zmianą koreluje zawarta w projekcie propozycja modyfikacji brzmienia art. 153 § 1 k.k.s. dotyczącego przedłużania postępowań przygotowawczych w sprawach karnych skarbowych.

Wątpliwości budzą proponowane zmiany dotyczące instytucji przedstawienia zarzutów. Z jednej strony, co zasługuje na pozytywną ocenę, projektodawca deklaruje chęć powrotu do unormowań sprzed wejścia w życie w 2022 r. regulacji art. 313 § 1 i 1a k.p.k. w obecnym jej brzmieniu a więc przyjęcia, że konieczne jest nie tylko sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, ale także jego niezwłoczne ogłoszenie podejrzanemu i przesłuchanie go. Zarazem jednak odwołując się do efektywności ścigania projektodawca wskazuje, że wyjątkiem od dokonania powyższych trzech czynności łącznie jest wypadek, gdy ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego „nie jest możliwe z przyczyn leżących po stronie podejrzanego, w szczególności z powodu jego ukrywania się

lub nieobecności w kraju, a także gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania. W założeniach tych tkwi sprzeczność, gdyż jeżeli podejrzany wpawi się w stan upojenia albo odurzenia, to jest to okoliczność „leżąca po stronie podejrzanego”. Projektodawca zatem z jednej strony twierdzi, że brak ogłoszenia zarzutów w omawianej sytuacji godzi w prawo do obrony, a zarazem przeformułowując wyjątki od obowiązku ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów czyni to w sposób, który ową okoliczność obejmuje. Niezrozumiały jest także powód, dla którego przesłanką odstąpienia od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest upływ terminu zatrzymania. Należy zauważyć, że *de lege lata* takiej przesłanki nie ma i organy procesowe nawet w sytuacji, gdy terminy są naglące, muszą dokonać wszystkich czynności związanych z przedstawieniem zarzutów. Rozwiązanie to nie spowodowało w praktyce żadnej możliwej do zaobserwowania istotnej skali perturbacji w ściganiu osób podejrzanych o popełnienie przestępstw. Trudno zatem zrozumieć, jaki cel przyświeca projektodawcy pozwalającemu wydać postanowienie o przedstawieniu zarzutów bez informowania o tym podejrzanego. Dodatkowo należy podkreślić, że proponowane brzmienie art. 313 § 1 k.p.k. nie precyzuje z jakich powodów zaistniała niemożność przesłuchania podejrzanego. Mogą to być więc nawet okoliczności zawinione przez organy ścigania. Przesłanka związana z czasem zatrzymania wydaje się bowiem, ze względu na stylizację językową proponowanego brzmienia art. 313 § 1 k.p.k. odrębna od okoliczności leżących po stronie podejrzanego, o których mowa wcześniej w tym przepisie. Konstrukcja proponowanego art. 313 k.p.k. może więc prowadzić do sytuacji, w której organy procesowe po prostu zaniechają ogłaszania postanowienia i przesłuchiwanie podejrzanego w przypadku zatrzymania, gdyż przepis w żaden sposób nie limituje możliwości dokonania takiego zaniechania.

Pozytywnie należy ocenić wprowadzony w art. 318 k.p.k. obowiązek informowania podejrzanego i jego obrońcy oraz pokrzywdzonego i jego pełnomocnika o przedłożeniu przez biegłego opinii. Uprawnienie to urealnia przyznane obecnie w art. 318 k.p.k. wskazanym powyżej uczestnikom postępowania prawo do zapoznania się z opinią, a także wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych.

Nie budzi zastrzeżeń modyfikacja art. 308 § 2 oraz 325g k.p.k. zakładająca, że w ramach czynności niecierpiących zwłoki lub przeprowadzanych w dochodzeniu przesłuchanie osoby w charakterze podejrzanego poprzedza się informacją o treści zarzutu. Co prawda projektodawca proponuje usunięcie przepisu art. 325g § 3 k.p.k., który przewiduje, że podejrzanemu należy umożliwić przygotowanie się do obrony, a zwłaszcza ustanowienie lub wyznaczenie obrońcy, ale zmiana ta, ze względu na modyfikację treści art. 301 k.p.k. nie prowadzi do obniżenia standardu w zakresie realizacji prawa do obrony.

Nie nasuwają uwag krytycznych proponowane w projekcie zmiany dotyczące przepisów o konstrukcji aktu oskarżenia, a mianowicie art. 332 i 333 k.p.k. W pierwszym przypadku projekt zakłada, że akt oskarżenia powinien zawierać informację nie tylko o zastosowanym środku zapobiegawczym, ale także o zatrzymaniu. W świetle chociażby

sposobu liczenia okresu pozbawienia wolności na potrzeby zaliczenia go na poczet kary jest to uzasadnione. Na aprobatę zasługuje też propozycja dodania do wymogów aktu oskarżenia konieczności wskazania w odniesieniu do każdego dowodu, jakie okoliczności mają być udowodnione, a w razie potrzeby także wraz z określeniem sposobu i kolejności przeprowadzenia dowodów. Wymóg ten, w świetle ogólnego unormowania art. 169 k.p.k., obowiązującego inne strony formułujące wnioski dowodowe na początkowym etapie postępowania sądowego, jawi się jako oczywisty. Nie można także nie dostrzec jego dodatkowych zalet w postaci skłonienia oskarżyciela do właściwej selekcji formułowanych w skardze zasadniczej wniosków dowodowych, a także w związku z zastrzeżeniem, iż wskazana może zostać przez oskarżyciela kolejność przeprowadzenia dowodów, waloru organizacyjnego tych informacji.

7. W odniesieniu do unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji w pierwszej kolejności należy odnotować, że nie budzi kontrowersji proponowane dodanie do art. 339 k.p.k. pkt 8, który zakłada skierowanie sprawy na posiedzenie, w celu wydania postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4 k.p.k. Rozstrzygnięcie tej kwestii może bowiem okazać się celowe przed rozpoczęciem rozprawy głównej. Podobnie uwag krytycznych nie nasuwa uchylenie § 3b w przepisie art. 339 k.p.k. Wprowadzenie przepisu, który w przypadku wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia obliguje na wniosek oskarżonego prezesa sądu do skierowania sprawy na posiedzenie przed rozprawą w celu rozstrzygnięcia, czy zachodzi potrzeba umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., nie ma racjonalnego uzasadnienia. Przesłanki dopuszczalności procesu, w tym ta wskazana w art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., są analizowane przez sąd z urzędu, a nie sposób założyć, że sam fakt wniesienia wniosku o umorzenie postępowania przez oskarżonego uzasadnia skierowanie sprawy na posiedzenie. Nowelizacja przepisu art. 339 § 5 k.p.k. jest zmianą wynikającą z uchylenia § 3b w tej jednostce redakcyjnej. W kontekście skargi subsydiarnej należy także pozytywnie ocenić uchylenie przepisu art. 368a k.p.k. W doktrynie trafnie wskazano, że przepis ten prowadzi do niespójności systemowej w odniesieniu do zaskarżalności rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o umorzenie postępowania, gdyż bez żadnego racjonalnego powodu uzależnione jest ono od etapu postępowania, na którym wniosek jest składany. Dodatkowo przepis ten może być narzędziem do stosowania obstrukcji procesowej (por. D. Świecki, *Komentarz do art. 368a, t. 8*, [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024; C. Kulesza, *Komentarz do art. 368a, t. 3*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. III, red. K. Dudka, Warszawa 2023; Z. Mierzejewski, *Postępowanie w sprawach z subsydiarnego aktu oskarżenia – uwagi do zmian wprowadzonych ustawami z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw oraz z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, PS 2024, nr 4, s. 80–94).

Należy zgodzić się z projektodawcą, że uchYLENIA wymaga przepis art. 360 § 2 k.p.k., który przewiduje, że jeżeli prokurator sprzeciwi się wyłączeniu jawności, rozprawa odbywa się jawnie. Jak trafnie wskazuje się w doktrynie, przepis ten w sposób rażąco narusza elementarną logikę relacji procesowych, w których to organ prowadzący postępowanie pełni funkcję orzekania. Dodatkowo zaburza on równość broni stron i prowadzi do sytuacji, w której o jawności procesu, która w sposób istotny może wpływać na interes i dobra osobiste uczestników postępowania decyduje arbitralnie jedna z jego stron, gdyż ustawodawca nie przewidział, aby sprzeciw musiał być w jakikolwiek sposób uzasadniony (por. W. Jasiński [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 1036).

Uwag krytycznych nie nasuwają propozycje drobnych korekt związanych z kwestią obecności stron postępowania i ich reprezentantów procesowych na rozprawie. Zarówno zmiana art. 374 § 3 k.p.k., który przewiduje oddanie decyzji sądu kwestii wyrażenia zgody na zdalny udział w sprawie prokuratora, jak i art. 374 § 5 k.p.k., który zakłada, że zasadą jest, iż gdy obrońca bierze udział w rozprawie przebywając w innym miejscu niż oskarżony, to sąd na wniosek oskarżonego lub obrońcy zarządza przerwę na czas oznaczony, aby umożliwić telefoniczny kontakt obrońcy z oskarżonym, nie nasuwają uwag krytycznych. Przepis art. 374 § 5 k.p.k. zawiera stosowne ograniczenie przed nadużyciem uprawnień procesowych stanowiąc, że sąd odmawia takiej zgody w sytuacji, gdy złożony wniosek nie służy realizacji prawa do obrony. Tym samym należy się zabezpieczać przed tym, aby omawiana instytucja stała się narzędziem obstrukcji procesowej.

Wątpliwości z perspektywy prawa do obrony budzi proponowana w opiniowanej ustawie nowelizacja art. 378a k.p.k. Projektodawca dostrzegając, jak się wydaje, antygwarancyjność obecnie funkcjonującego przepisu, zmierza do zawężenia zakresu jego zastosowania i urealnienia możliwości żądania powtórzenia przeprowadzonego pod nieobecność oskarżonego lub obrońcy dowodu. Problemem jest jednak to, że przepis w proponowanym brzmieniu nie limituje charakteru przeprowadzanych dowodów i okoliczności, w jakich uzasadnione byłoby ich przeprowadzenie. Przypomnieć zaś należy, że może się to odbyć nawet pod usprawiedliwioną nieobecność oskarżonego lub jego obrońcy. Ograniczeniem takim nie jest bynajmniej wskazanie przykładowej czynności dowodowej, a mianowicie przesłuchania świadków, którzy stawili się na rozprawę i co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie ich można przesłuchiwać w późniejszym terminie. Konstrukcja omawianego przepisu nie ogranicza bowiem jego zakresu tylko do sytuacji analogicznych do powyższej. W konsekwencji, pomimo usunięcia obecnie obowiązujących ograniczeń dotyczących możliwości żądania powtórzenia czynności dowodowej, przepis ten nadal budzi wątpliwości odnośnie do zakresu swobody pozostawionej sądowi orzekającemu.

Z aprobatą należy odnieść się do zawartej w opiniowanym projekcie zmiany art. 387 § 2 k.p.k. Przewiduje ona powrót do regulacji, w ramach której warunkiem dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej jest brak sprzeciwu prokuratora, a nie jego zgoda. Wadliwość tego ostatniego rozwiązania sygnalizowana była w „*Uwagach o stwierdzonych nieprawidłowościach i lukach w prawie za rok 2022*” (s. 81–83,

https://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SitePages/Wystapienia_Pierwszego_Prezesa_SN.aspx). W obecnym stanie prawnym treść art. 387 § 2 k.p.k. prowadzi nie tylko do nierówności broni stron procesowych, ale, co równie istotne, do nieuzasadnionego zróżnicowania przesłanek stosowania trybów konsensualnych w zależności od etapu postępowania, na którym składany jest wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej oskarżonego (art. 387 § 2 oraz art. 343a § 2 k.p.k.).

Na pozytywną ocenę zasługuje uchylenie art. 404c k.p.k. Choć same racje przemawiające za wprowadzeniem tzw. narady wstępnej i wyroku częściowego nie są pozbawione podstaw, to jednak znalezienie optymalnego rozwiązania usprawniającego procedowanie w sprawach o wielopodmiotowej konfiguracji wymaga pogłębionej analizy praktyki orzeczniczej. Dodatkowo należy podnieść, że wprowadzone przez ustawodawcę w 2023 r. instytucje stanowią, jak trafnie wskazuje się w doktrynie, wyzwanie z perspektywy standardu bezstronności obiektywnej sądu. Ustawodawca tylko częściowo poradził sobie z tym problemem formułując przesłanki negatywne wydania wyroku częściowego. W obecnym kształcie przepis art. 404c k.p.k. nie gwarantuje zatem skutecznego funkcjonowania instytucji wyroku częściowego (J. Zagrodnik, *Analiza przesłanek wyznaczenia narady wstępnej i wydania wyroku częściowego*, PS 2024, nr 1, s. 5–16).

Ostatnia ze zmian przewidzianych w odniesieniu do unormowań postępowania przed sądem pierwszej instancji dotyczy przepisu art. 422 § 2a k.p.k. Projekt przewiduje, że dla każdego oskarżonego pozbawionego wolności, który nie ma obrońcy i nie był obecny podczas ogłoszenia wyroku, termin na złożenie wniosku o doręczenie mu uzasadnienia wyroku biegnie od daty doręczenia mu wyroku. Rozwiązanie to należy ocenić jako gwarancyjne i urealnijające możliwość wniesienia środka odwoławczego od wyroku sądu pierwszej instancji w przypadku oskarżonych, którzy nie są fachowo reprezentowani i nie mają uzyskanej osobiście wiedzy, że w ich sprawie zapadło już orzeczenie.

8. Opiniowany projekt zawiera kilka propozycji nowelizacji przepisów dotyczących postępowania odwoławczego. Część z nich jest konsekwencją innych zmian o bardziej zasadniczym charakterze. Uwaga ta dotyczy propozycji modyfikacji treści: art. 426 § 2 k.p.k., która związana jest z proponowaną zmianą brzmienia art. 257 § 2 i 3 k.p.k., art. 448 § 1a k.p.k. związanego z art. 404c k.p.k. oraz art. 457 § 2 związanego z art. 114 k.p.k. W związku z powyższym nie nasuwają one jako takie uwag krytycznych. Warto jednak zwrócić uwagę, że projektodawca proponuje także zmiany, które mają charakter gwarancyjny.

W powyższym kontekście generalnie pozytywnie należy ocenić przedłużenie terminu na wniesienie apelacji w tych sprawach, w których wcześniej nastąpiło przedłużenie terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku (nowelizacja art. 445 k.p.k.). Zauważyć jednak należy, że zgodnie z art. 423 § 1 k.p.k. przedłużenie czasu na sporządzenie uzasadnienia może nastąpić nie tylko w sprawie zawilej, ale także z innej ważnej przyczyny. W tym ostatnim wypadku podnosi się, że może do takiej sytuacji dojść w sprawie, która skomplikowana nie jest, ale konieczność przedłużenia terminu na sporządzenie uzasadnienia wynika z obciążenia sędziego innymi obowiązkami (R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Komentarz do art. 432*,

z. 2, [w:] R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom III. Komentarz do art. 297–424*, Warszawa 2021). W związku z powyższym, w świetle *ratio legis* proponowanej zmiany, która zmierza do zapewnienia stronom postępowania możliwości rzetelnej analizy akt sprawy w celu sformułowania środka zaskarżenia, warto byłoby rozważyć doprecyzowanie, że termin 30-dniowy aktualizuje się w przypadku skorzystania z art. 423 § 1 k.p.k., ale w sytuacji, gdy powodem takiego kroku jest zawilość sprawy. O kwestii tej strona powinna być informowana.

Na aprobatę zasługują także dwie inne zmiany o charakterze gwarancyjnym. W pierwszej kolejności chodzi o redukcję prekluzji dowodowej w postępowaniu odwoławczym (uchylenie art. 427 § 3a oraz art. 452 § 2 i 3 k.p.k.). W tym zakresie należy zgodzić się z projektodawcą, że obowiązujące obecnie ograniczenie w inicjatywie dowodowej jest tak wąskie, że jego istnienie w zasadzie niewiele zmienia z perspektywy sprawności postępowania (s. 85–86). Tym samym dopuszczenie przeprowadzenia dowodu, który mógł być przeprowadzony przed sądem pierwszej instancji we wskazanym w przepisie art. 452 § 3 k.p.k. interpretowanym *a contrario* zakresie nie stanowi realnego zagrożenia dla rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie. Pozytywnie należy też odnieść się do przywrócenia dwóch reguł *ne peius* zakładających, że sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, co do którego w pierwszej instancji warunkowo umorzono postępowanie oraz, że sąd odwoławczy nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności. W pierwszym z powyższych przypadków zasadniczą racją jest to, iż wyrok warunkowo umarzający postępowanie, pomimo tego, że do jego wydania wymagane jest przypisanie winy, jednak w daleko idący sposób w wymiarze praktycznej dolegliwości różni się od wyroku skazującego. Jeżeli więc ten ostatni miałby zapaść w sprawie po raz pierwszy to uzasadnione jest zapewnienie oskarżonemu możliwości wniesienia apelacji od niego. Także w przypadku dożywotniego pozbawienia wolności, ze względu na daleko idące skutki, jakie taki wyrok rodzi dla skazanego, możliwość każdorazowego odwołania się od wymierzenia tej sankcji, pomimo niewątpliwego przedłużenia postępowania, jest w pełni uzasadniona.

9. W odniesieniu do przepisów regulujących tryby szczególne procesu karnego projekt zawiera jedną techniczną zmianę, która ma charakter dostosowawczy do innych zmienianych regulacji (art. 517j do zmian w art. 245 § 5 k.p.k.).

10. W obrębie nadzwyczajnych środków zaskarżenia opiniowany projekt przewiduje jedną zmianę. Jest nią uchylenie przepisu art. 523 § 1a k.p.k. przewidującego, że w sprawach o zbrodnie kasacja może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary przez Prokuratora Generalnego. Rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie. Obecnie obowiązujące unormowanie stanowi wyłom od fundamentalnego założenia przyświecającego konstrukcji kasacji, a mianowicie tego, że jej przedmiotem są zarzuty dotyczące kwestii prawnych, co koresponduje z kolei z założeniami dotyczącymi charakteru postępowania przed Sądem Najwyższym i jego relacji do wcześniejszych etapów

postępowania sądowego. Dodatkowo nie sposób nie dostrzec, że ów wyłom jest jednostronnie ukształtowany i obejmuje wyłącznie Prokuratora Generalnego, choć podmiotem szczególnym w postępowaniu kasacyjnym jest także Rzecznik Praw Obywatelskich, który w analogiczne uprawnienie nie został wyposażony.

11. W odniesieniu do regulacji postępowań po uprawomocnieniu się orzeczenia, należy stwierdzić, że zasadne jest przedłużenie okresu przedawnienia roszczeń z tytułu niesłusznego zatrzymania, tymczasowego aresztowania i skazania. Należy co prawda dostrzec, że obowiązujące unormowanie wskazujące, iż roszczenia takie przedawniają się po roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, a w wypadku tymczasowego aresztowania – od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, wraz zaś zatrzymania – od daty zwolnienia, zostało ocenione przez Trybunał Konstytucyjny jako zgodne z ustawą zasadniczą (wyrok TK z dnia 11 października 2012 r., SK 18/10, OTK-A 2012, nr 9, poz. 105), ale nie zmienia to faktu, iż okres ten pozostaje w trudnej do uzasadnienia dysproporcji w stosunku do analogicznych okresów przedawnienia rodzajowo zbliżonych roszczeń przewidzianych w Kodeksie cywilnym. To zaś skutkować może nieuzasadnionym ograniczeniem możliwości otrzymania rekompensaty za poniesione szkody. Rekompensowanie zaś omawianych szkód ma istotne znaczenie aksjologiczne, nie tylko z perspektywy indywidualnej, ale także ogólnej legitymacji procesu karnego (por. W. Jasiński, *Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, wykonanie środka zabezpieczającego oraz niezasadne stosowanie środków przymusu po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2015, nr 9, s. 68–71 i cytowana tam literatura). W przypadku nowelizacji art. 553 § 2 k.p.k. proponowana w projekcie zmiana ma charakter wynikowy i wiąże się z dodaniem przepisu art. 171 § 7a k.p.k.

12. Z aprobatą należy też odnieść się do zmian gwarancyjnych pozwalających w szerszym zakresie realizować prawo do obrony w postępowaniu dotyczącym Europejskiego Nakazu Aresztowania (art. 607da, 607k § 3b, 607l § 3a oraz 607z § 3 k.p.k.). Nie rodzą zastrzeżeń także proponowane zmiany art. 618b i art. 666 § 1 k.p.k.

13. Proponowane modyfikacje w przepisach kodeksu wykroczeń, niezależnie od podniesionych w uzasadnieniu projektu ustawy wątpliwości odnośnie do konstytucyjności zmian wprowadzonych ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600), zasługują na aprobatę z względu na ich uproszczenie. Zamiast wymienienia w art. 119 § 1, 120 § 1, 122 § 1 i 2 oraz 124 § 1 k.w. znamienia liczbowego, przewiduje się wprowadzenie w art. 130 k.w. ogólnego wyłączenia stosowania tych przepisów w wypadkach, gdy wartość rzeczy lub mienia albo wartość drzewa nie przekracza 800 zł.

14. Nie nasuwają uwag krytycznych proponowane zmiany dotyczące przepisów kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego. Nie sposób nie podkreślić, że słusznie zmierzają,

podobnie jak niektóre propozycje zmian kodeksu postępowania karnego, do zniesienia hegemonistycznej roli prokuratora w postępowaniu karnym w zakresie stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 1 i art. 269b k.k.), którego stosowanie jest uzależnione od wniosku prokuratora; zmiany zaś przepisów kodeksu karnego wykonawczego przewidują eliminację lub ograniczenia uprawnienia prokuratora w postępowaniu karnym wykonawczym.

15. Nie nasuwają także uwag krytycznych proponowane w projekcie zmiany unormowań Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej jako: k.p.w.). Zdecydowana większość z nich ma charakter dostosowawczy do proponowanych zmian w Kodeksie postępowania karnego. Jedyną modyfikacją, która jest relatywnie odrębna (choć także powiązana z analogicznymi regulacjami karnoprocesowymi), jest korekta art. 101 k.p.w. W tym zakresie projekt zakłada rozszerzenie podstaw uchylenia prawomocnego mandatu karnego, co zasługuje na aprobatę.

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
DANYCH OSOBOWYCH**

Mirosław Wróblewski

Warszawa, 10 lipca 2026

DPNT.401.270.2026.WL.TG

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz.

SPS-III.020.170.17.2026

Data wpływu

13.07.26v

Pan
Dariusz Salamończyk
Zastępca Szefa
Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z 12 czerwca 2026 r., data wpływu do Urzędu Ochrony Danych Osobowych 15 czerwca 2026 r., znak: SPS-III.020.170.7.2026, dotyczy:

RPW/18910/2026, dotyczące poselskiego projektu **ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw** (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Maciej Tomczykiewicz), działając na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości¹ oraz art. 51 ustawy o ochronie danych osobowych², uprzejmie informuję, że do ww. projektu Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych jako organ nadzorczy uwag nie zgłasza.

Jednocześnie uprzejmie dziękuje za przedstawienie tego projektu do zaopiniowania.

Z wyrazami szacunku,
z up. Prezesa Urzędu
Ochrony Danych Osobowych
Zastępczyni Prezesa
Urzędu Ochrony Danych Osobowych

dr hab. Agnieszka Grzelak

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2023 r. poz. 1206).

² Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781 ze zm.).

/-dokument w postaci elektronicznej
podpisany kwalifikowanym podpisem elektronicznym /